

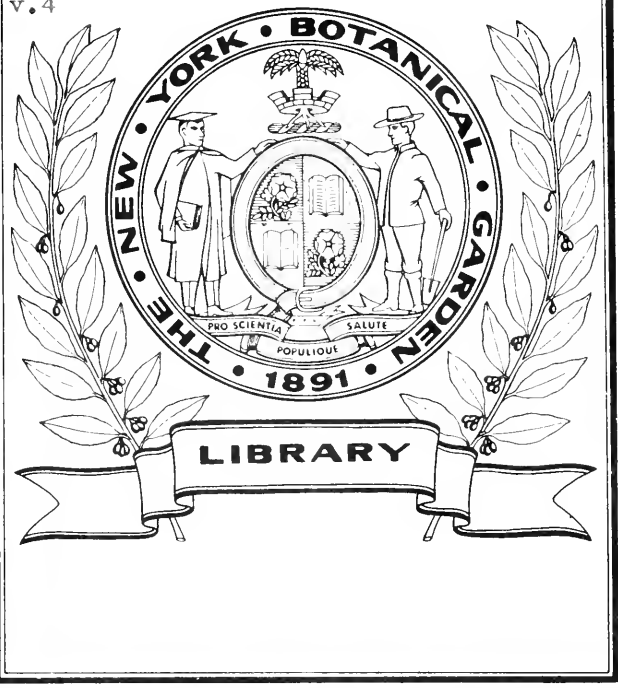

QK286

.M4

1917

v.4

Handwritten signature

BILLEDER
AF
NORDENS FLORA

IV
TILLÆGSBIND

BILLEDER
AF
NORDENS FLORA

VED
A. MENTZ OG C. H. OSTENFELD

IV
TILLÆGSBIND

QK 586

.M 4

1977

1977

FORORD TIL TILLÆGSBINDET

I „Billeder af Nordens Flora“, der første Gang udkom i 1901—1907 og i en ny og forbedret Udgave i 1917—1923, findes omtalt og afbildet ca. 600 af Nordens Plantearter fordelt paa 519 Tavler. Langt de fleste af de nordiske Planteslægter af Blomsterplanter og Karkryptogamer er gengivet paa disse Tavler, og for de større Slægters Vedkommende flere Arter, idet der er udvalgt de mere forskellige Typer indenfor Slægterne. Inidlertid har det vist sig, at en Del Slægter og mere interessante Arter dog ikke rar kommet med. For at bøde paa denne Mangel er dette Tillægsbind bleret til. Det indeholder dels en Del Slægter, som ikke findes afbildet i Hovedværket, dels Arter, som menes at hare Betydning ved at rise søregne Typer, særlig Højfjeldsplanter. Akkravellerne, som ligger til Grund for Tillægsbindets 144 Tavler (160 Arter og 3 Varieteter), er udforte af den svenske Botaniker, Professor C. Lindman eller under hans Medvirkning.

Planterne er ordnede efter samme System som i Hovedværket og om Navnene gælder, at danske og latinske Navne svarer til 4. Udgave af C. Raunkiær's Dansk Ekskursionsflora (1922) og de norske er efter H. J. Sørensen's Norsk Flora (7. Udgave, 1911), kontrolleret af Professor J. Holmboe, hvem vi ogsaa bringer vor bedste Tak for hans Hjælp med Hensyn til Planternes Udbredelse i Norge; de islandske Plantenavne er efter S. Stefánsson's Flora Íslands, 2. Udg. (1924).

For at gore Værket saa komplet som muligt er der i Teksten indført 28 Tekstfigurer, horedsagelig risende Repræsentanter for de faa Slægter, som ikke er afbildet paa Tavlerne, saaledes at man nu kan

sige, at næsten alle i Danmark, Island og Norge forekommende Planteslægter (Karplanter) er at finde i „Billeder af Nordens Flora“.

Da Tillegsbundet udkommer særskilt, kan det anvendes saavel til 1ste som til 2den Udgave af Hovedværket og kan følgelig anskaffes ogsaa af dem, der besidder 1ste Udgave.

For andre Oplysningers Vedkommende kan vi henrøse til Forordene til 1ste og 2den Udgave.

København, Juli 1927.

A. MENTZ.

C. H. OSTENFELD.

TEKST
MED 28 FIGURER

INDHOLDSFORTEGNELSE TIL TEKSTEN

Tokimbladede Blomsterplanter.

(Dicotyledones).

Helkronbladede.

(Sympetalæ).

	Side
Kurvblomstrede, Compositæ	1
Klokkefamilien, Campanulaceæ	36
Maskeblomstrede, Scrophulariaceæ	39
Natskyggefamilien, Solanaceæ	43
Læbeblomstrede, Labiatæ	45
Jernurtfamilien, Verbenaceæ	50
Rubladede, Borraginaceæ	52
Kodriverfamilien, Primulaceæ	55
Hindebægerfamilien, Plumbaginaceæ	60
Alperosefamilien, Rhodoraceæ	61
Lyngfamilien, Ericaceæ	62

Frikronbladede.

(Choripetalæ).

Ranunkelfamilien, Ranunculaceæ	66
Hornbladfamilien, Ceratophyllaceæ	70
Korsblomstrede, Cruciferæ	71
Storkenæbsfamilien, Geraniaceæ	75
Hørfamilien, Linaceæ	80
Bækarvefamilien, Elatinaceæ	81
Kristtornfamilien, Aquifoliaceæ	82
Skærmpflanterne, Umbelliferæ	84
Stenurtfamilien, Crassulaceæ	90
Stenbrækfamilien, Saxifragaceæ	93
Kærnefrugtfamilien, Pomaceæ	96
Rosenfamilien, Rosaceæ	98
Ærteblomstrede, Papilionaceæ	101
Natlysfamilien, Oenotheraceæ	110
Kattehalefamilien, Lythraceæ	111
Vandspirfamilien, Haloragidaceæ	112
Nellikefamilien, Caryophyllaceæ	113
Skedeknæfamilien, Polygonaceæ	125
Salturterne, Chenopodiaceæ	125
Amarantfamilien, Amarantaceæ	131
Nældefamilien, Urticaceæ	133

Enkimbladede Blomsterplanter.

(Monocotyledones).

	Side
Liljefamiljen, Liliaceæ	134
Konvalfamilien, Convallariaceæ	136
Gøgeurtfamilien (Orchidéer), Orchidaceæ	137
Arumfamilien, Araceæ	139
Najadefamilien, Najadaceæ	140
Skebladfamilien, Alismataceæ	141
Blomstersivene, Juncaginaceæ	144
Halvgræsfamilien, Cyperaceæ	145
Græsfamilien, Gramineæ	146

Karsporeplanter.

(Pteridophyta).

Engelsødfamilien, Polypodiaceæ	156
Hindebregnefamilien, Hymenophyllaceæ	158
Dværgulvefodfamilien, Selaginellaceæ	159
Forklaring paa Forkortelserne af botaniske Forfatteres Navne	161
Fortegnelse over Tekstfigurerne	162
Register	163

KURVBLOMSTREDE, COMPOSITÆ.

520. **Hamp-Hjortetrøst**, *Eupatorium cannabinum* L.

Familien Kurvblomstrede er den Blomsterplante-Familie, som har flest Repræsentanter i Norden; ogsaa i de fleste andre Egne af Jorden, alene med Undtagelse af de egentlig højarktiske Lande, hører den til de artsrigeste Plantefamilier.

Dens Formrigdom vil fremgaa af de 49 Tavler i Hovedbindene af „Billeder af Nordens Flora“*) og dertil kommer endnu 41 her i Tillægsbindet. Familiens Særkende er de i Kurv samlede oversædige Blomster, der er omgivne af beskyttende Højblade (Svøbet), og den nødagtige Frugt. Den deles naturligt i to Underfamilier: Tungeblomstrede (*Ligulifloræ* eller *Cichoriæ*), se BNF, Side 26, og Rørblomstrede (*Tabulifloræ*); den sidste Afdeling inddeles igen i en Del mindre Grupper, af hvilke vi i BNF har omtalt en Række Typer paa Tidselgruppen (*Cynaræ*, Tavle 1—9) og Astersgruppen (*Radiatæ*, Tavle 10—35). Den her afbildede Hjortetrøst (*Eupatorium*) hører til en tredje Gruppe: Hjortetrøstgruppen (*Eupatoriæ*).

Denne Gruppe udmærker sig ved, at alle Blomsterne i Kurven er tvekønnede og rørformede, og at Argrenene er lange og smalle. Den Opsvulmning af Griffen (med Fejehaar), der er ejendommelig for Tidselgruppen (BNF, S. 5), mangler her. Svøbladene er ikke som hos Tidselgruppen stive og stikkende eller med frynsede Vedhæng, og Blomsterlejet er i Reglen nøgent (d. v. s. uden Børster eller Avner).

Vor nordiske Hjortetrøst (*E. cannabinum* L.) er den eneste europæiske Art af en stor Slægt, som især er talrig i Amerika; det er en 1—1½ m høj, fleraarig Urt med oprette Stængler, der bærer modsatte, haanddelte Blade og i Spidsen en Halvskærm af talrige smaa lyserøde Kurve.

*) Vil i det følgende blive forkortet til BNF, og det er 2. Udgave, som citeres.
Mentz og Ostenfeld. Nordens Flora. Tillægsbind.

Den har en underjordisk, stærkt forgrenet Rodstok, fra hvilken de overjordiske Stængler udgaar. Bladenes Lighed med Hampens (*Cannabis*) Blade har givet den det latinske Artsnavn (*cannabinum* = hampagtig). De enkelte Kurve har faatallige, oftest rødligt farvede Svøblade og indeslutter blot faa (5—6) Blomster. Disse er lyserøde med hvidlig, fremragende Fnug og rørformet Krone, som ender med fem smaa Tænder, imellem hvilke de fem brunlige Støvknapper titter frem. De to Argrene er langt fremragende, lyserøde som Kronen, og næsten traadformede. Blomsterne er førsthannede (se BNF, Side 6), hvad der er det sædvanlige indenfor Kurvblomstredes Familie. Frugten er en lille mørkfarvet Nød.

Hjortetrøst vokser paa fugtige Steder, oftest i Krat og Skove, saasom i Skovgrøfter, ved Damme o. lign. og er ved sin Størrelse og selskabelige Vækst en iøjnefaldende og let kendelig, smuk Plante. Den blomstrer hen paa Sommeren og besøges da flittigt af Insekter, særlig Dag-Sommerfugle og Bier.

Den er almindelig i hele Danmark, især i de mere frugtbare Egne, medens den i Norge alene forekommer ved Kristianiafjorden og vestover til Kristianssand.

Tavle 520. Fig. 1. Rodstokken og den øverste blomstrende Del af Planten. Fig. 2. Et af de nedre Blade i Efteraarsdragt. Fig. 3. Toppen af Planten i Frugttilstand. Fig. 4. En enkelt Kurv med Svøbladene kunstigt udspærrede ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Blomst lige efter at Kurven har aabnet sig ($\frac{4}{1}$). Fig. 6. Blomst med fuldt udviklede Argrene ($\frac{4}{1}$). Fig. 7. Frugt med Fnug og vissen Krone ($\frac{6}{1}$). Fig. 8. Tom Kurv med udspærrede Svøblade ($\frac{2}{1}$).

521. **Guld-Asters**, *Aster linosyris* (L.) Bernh.

Slægten Asters udmærker sig i Reglen ved lila eller violette, tungeformede Randkroner og gule, rørformede Skiveblomster, saaledes som ogsaa Tilfældet er med den tidligere (BNF Side 24) omtalte Strand-Asters (*A. tripolium*, Tavle 33). Dog træffer man undertiden imellem de sædvanlige Individuer af denne Plante enkelte, som mangler de violette Randblomster.

Hvad der hos Strand-Astersen er Undtagelsen, er hos den paa Tavle 521 afbildede Guld-Asters Reglen: Kurven indeholder blot rørformede, gule Blomster, og den passer saaledes ikke ind i den sædvanlige Karakteristik af Astersgruppen (*Radiatæ*, BNF Side 9) som Kurvblomstrede med tungeformede Randkroner og rørformede Skivekroner. Arten er imidlertid i alle andre Henseender en typisk Asters og hører derfor naturligt til i Slægten *Aster*.

Det er en ganske ejendommelig fleraarig Urt, som er let

kendelig paa sine talrige linjeformede, helrandede Blade, der i stort Antal sidder op ad Stænglen.

Stænglen ender med en Halvskærm af ret faa gule Kurve med linjeformede grønne Svøblade. Planten er glat, og Stænglerne kan blive 20—40 cm høje. I Almindelighed er de imidlertid delvis nedliggende, hvad der staar i Forbindelse med Plantens særegne Vokseplads i Norden. Den findes nemlig alene paa Ølands og Gotlands „Alvar“, Kalkstensheder, der bærer en lav og til Jorden trykt Plantevækst.

Der er tidligere (BNF Side 134) ved Vaar-Adonis (Tavle 172) nævnt, at den egentlig tilhører Øst- og Central-Europas Flora og i Norden kun vokser paa Øland og Gotland, — altsaa ligesom Tilfældet er med Guld-Asters. Der er i Virkeligheden en hel Række øst- og central-europæiske Plante-Arter, som i Norden alene har fundet sig til Rette paa de tørre og solvarme Kalkstensheder paa disse to Østersø-Øer, der er begunstigede ved en længere og varmere Sommer end det øvrige Norden. Foruden de to nu nævnte Arter, gælder dette den tidligere omtalte Kugleblomst (*Globularia*, Tavle 52) og flere, der vil blive nævnt i det følgende. Man antager, at disse Planter er indvandrede paa en Tid, da Klimaet var varmere og mere tørt, end det er i Nutiden.

Tavle 521. Fig. 1. Den øvre Del af Stænglen med den halvskærmformede Blomsterstand. Fig. 2. Rodstok med Rødder og den nederste Del af Stænglen. Fig. 3. Blomst med sin skiddent brunlige Fnug ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Frugt med Fnug ($\frac{2}{1}$).

522. **Aursunds-Asters**, *Aster subintegerrimus* (Trautv.) Ostf. et Resvoll.

Endnu sjældnere end Guld-Asters er Aursunds-Asters (N. Blaa-stjerne), ti den er blot fundet ved Bredderne af Aursund-Søen nær ved Røros i Norge, hvor den blev opdaget 1897 af den norske Botaniker THEKLA RESVOLL.

Det er en smuk lille Plante med krybende underjordiske Stængler, fra hvilke de 8—12 cm høje, overjordiske, blad- og blomsterbærende Skud udgaar. I Reglen findes der blot en enkelt, ret stor Kurv i Spidsen af Stænglen, men undertiden er der dog 2—3 Stykker. Kurven er en sædvanlig Asters-Kurv med violette tungeformede Randkroner og gule eller gulbrune Skiveblomster. Bladene er ægformede eller omvendt ægformede med hele Rande eller med nogle faa Takker hen mod Spidsen (deraf det underlige Artsnavn: *sub* = næsten, *integerrimus*, Superlativ af *integer* = helrandet). Hele Planten er noget haaret.

Arten findes iøvrigt i det nordøstligste Finland og i Russisk Lapland og videre østover langs Sibiriens Nord-Kyst; der er saaledes et langt Spring fra dens isolerede norske Findested til det nærmeste Punkt af dens mere sammenhængende Udbredelse. Den har nære Slægtninge i Sibirien (*A. sibiricus* L.), og ret nær kommer ogsaa to Arter fra Central-Europa og Alperne (*A. alpinus* L. og *A. amellus* L.), der ikke sjældent dyrkes som Prydplanter i vore Haver.

Paa Grund af den Interesse, som denne Plantes Forekomst har i plantegeografisk Henseende, er den siden 1915 naturfredet ved Lov. Imidlertid forestaar der nu en Regulering af Aursund-Søen, og da der var Fare for, at Astersen derved vilde blive sat under Vand og ødelagt, blev Fredningen ophævet i 1921 paa den Betingelse, at Planten paa Reguleringsarbejdets Bekostning skulde flyttes til en egnet Vokseplads i Nærheden, men udenfor det Omraade, der vilde blive sat under Vand. Dette Arbejde er i 1922 udført under Ledelse af en Botaniker, og paa det nye Omraade er Planten nu atter naturfredet ved Lov. Forhaabentlig vil dette Forsøg ogsaa i det lange Løb blive kronet med Held. Det vilde være Synd, om den smukke lille Plante skulde forsvinde af Norges Flora.

Tavle 522. Fig. 1. Blomstrende Plante, der viser de krybende underjordiske Stængler. Fig. 2. Skiveblomst (²/₁). Fig. 3. Kurv i Frugttilstand. Fig. 4. Frugt med sin brunlige Fnug (²/₁).

523. Fjæld-Bakkestjerne, *Erigeron uniflorus* L.

N. Fjeld-bakkestjerne. Isl. Fjallajakobsffill.

Nær beslægtet med Asters er Slægten Bakkestjerne; den har ogsaa i Reglen lyst lila eller violette Randblomster; men de er meget talrigere og smallere end hos Asters, linjeformede, og desuden sidder Svøbbladene gjerne nogenlunde i to Kredse, medens de hos Asters er fordelte paa flere Kredse eller er taglagte. Ofte kan det dog være vanskeligt at afgøre, om en Plante hører til den ene eller den anden Slægt.

I BNF er afbildet (Tavle 34) og omtalt (S. 25) en Bakkestjerne-Art: Bitter B. (*E. acer* L.) med talrige smaa Kurve i en rigt blomstret Top; det er mest en Lavlandsplante. Helt anderledes ser nogle smaa Høifjælds-Bakkestjerner ud, som afbildes paa Tavlerne 523—525. De har nemlig blot en enkelt, men noget større Kurv i Spidsen af Stænglen.

Alle er de fleraarige, lave Urter (5—20 cm) med nogle grundstillede, omvendt ægformede Blade og smallere Blade op ad Stænglen. Den øverste Del af denne og de talrige Svøbblade er gjerne brunlig-violette og stærkt haarede, ofte er Svøbbladene helt lodne af Uldhaar. Kurven indeholder talrige tungeformede Randblomster, oftest i flere Kredse; Kronen hos disse varierer fra lila til hvid og er ret kort og omtrent opret, ikke fladt udbredt som hos en Asters. Skiveblomsterne er rørformede og blegt gule og Fnuggen stikker op imellem Kronerne.

Iøvrigt er Planterne ret varierende i Udseende, særlig hvad Behaaringen angaar, og man har ment at kunne adskille de tre Typer, der er afbildede paa Tavlerne, som Arter. Disse Forhold er imidlertid endnu ret uudforskede og vil næppe kunne klarlægges, før der finder indgaaende Dyrkningsforsøg Sted, da det hele sikkert er mere kompliceret; rimeligvis findes der en hel Række adskilte Former (Smaa-Arter), og sandsynligvis krydses de indbyrdes og med andre Arter. Tavlerne kan imidlertid tjene til at vise, hvorledes disse Planter kan variere.

Den Form, der er den almindeligste (*E. uniflorus* L.), findes i Norge udbredt i Højfjældene gennem hele Landet og er ogsaa fundet i Island; den vokser gjerne paa tørre Skraaninger og Heder mellem andre Smaaurter og Dværgbuske samt Laver og Mosser. Udenfor vort Omraade findes den i Højfjældsegne i Central-Europa og østover; endvidere er den vidt udbredt i arktiske Egne, f. Eks. i Grønland.

Den er mindre lodden (uldhaaret) paa Svøbbladene end de andre Former, samt lavere og med bredere Blade.

Tavle 523. Figg. 1 og 2. To Planter med unge Blomsterkurve. Fig. 3. Kurv set fra Siden. Fig. 4. Skiveblomst (til venstre) og Randblomst (til højre) ($\frac{3}{1}$). Fig. 5. Øvre Del af Skiveblomst ($\frac{6}{1}$). Fig. 6. Øvre Del af Skiveblomst med Kurven spaltet saaledes, at Støvdragerne ses ($\frac{6}{1}$). Fig. 7. Kurv i Frugttilstand. Fig. 8. Frugt af Skiveblomst ($\frac{3}{1}$).

524. **Fjæld-Bakkestjerne**, *Erigeron uniflorus* L.,
var. *eriocephalus* (J. Vahl) Abromeit.

Den paa Tavle 524 afbildede Form af Fjæld-Bakkestjerne udmærker sig ved den stærke Udvikling af hvidgraa eller graarøde Uldhaar paa Svøbbladene; ogsaa i andre Henseender er den lidt forskellig fra foregaaende (i Reglen lidt grovere end denne og den følgende).

Den blev først iagttaget i Grønland af den danske Botaniker J. VAHL og blev i 1840 afbildet som særlig Art i „Flora Danica“. Senere er den ogsaa fundet i andre arktiske Egne, og endelig i 1910 fik man Øje for denne Form ogsaa i Skandinavien, hvor den er fundet flere Steder i Højfjældene, i Norge især i den nordlige Del af Landet.

Tavle 524. Figg. 1—2. Blomstrende Planter. Fig. 3. Endnu ikke blomstrende Plante (Roset). Fig. 4. Kurv henimod Blomstringens Slutning. Fig. 5. Skiveblomst (til venstre) og Randblomst (til højre) ($\frac{2}{1}$).

525. **Fjæld-Bakkestjerne**, *Erigeron uniflorus* L.,
var. *unalaschkensis* (D. C.) Ostf.

De mørktviolette eller sortagtige Uldhaar paa Svøbbladene giver denne Form et Særpræg, hvorved den kan kendes fra de to foregaaende; den har ogsaa smallere Blade end disse.

Den havde længe været kendt fra Skandinavien under Varietetsnavnet *pulchellus* Fr.; men nylig har en østerrigsk Botaniker VIERHAPPER, som har beskæftiget sig meget med Bakkestjerne-Slægten, paavist, at den samme Form forlængst var blevet beskrevet fra et saa fjærnt liggende Sted som Øen Unalaska, blandt Aleuterne i Beringshavet. Den var dér samlet af den tyske Digter og Naturforsker ADALBERT v. CHAMISSO ca. 1818.

Dette viser, at denne Form maa have en vid Udbredelse i arktiske Egne. I Norge findes den kun sjældent, i Højfjældene ind mod den svenske Grænse og mest nordpaa.

Tavle 525. Figg. 1 og 2. To Planter i Blomst. Fig. 3. Enkelt Kurv. Fig. 4. Kurv i Frugttilstand. Fig. 5. Skiveblomst (til venstre) og Randblomst (til højre) ($\frac{2}{1}$).

526. **Kugle-Museurt**, *Filago germanica* L.

N. Uldurt.

Hos Slægten Museurt og hos den følgende Slægt Evighedsblomst (*Gnaphalium*) træffer vi ganske vist to Slags Blomster i Kurven, men medens Skiveblomsterne som sædvanlig er rørformede, er Randblomsterne ikke tungeformede, snarest „traadformede“, idet deres rørformede Kroner er yderlig snævre, saaledes at de blot lige har Plads til den traadfine Griffel.

Til begge Slægter hører adskillige Arter, som alle er stærkt uldhaarede eller filtede Urter med smaa og uanselige, men talrige Kurve. Forskellen mellem dem er, at Svøbbladene hos Museurt er

urteagtige, men hos Evighedsblomst tørre og hindeagtige foroven. Ejendommelig for Museurt er endvidere, at Randblomsternes Fnug falder af, saaledes at Frugterne mangler dette Spredningsapparat.

I BNF er tidligere afbildet (Tavle 30) og omtalt (Side 23) Ager-Museurt (*F. arvensis* L.). Den her paa Tavle 526 afbildede Art Kugle-Museurt har et ganske ejendommeligt Udseende, som den deler med en anden, ogsaa i Danmark forekommende Art Gulgraa Museurt (*F. apiculata* Sm.). Det er oprette, 10—30 cm høje, enaarige Urter. Stænglen er tæt beklædt med tiltrykte graa-filtede Blade; opadtil grener den sig gentagne Gange regelmæssigt, og de udspærrede Grene ender i et kugleformet Hoved af smaa Kurve, hvis Svøbblade er stærkt hvidfildede undtagen deres straa-gule, braadformede Spids. Hele Planten faar ved sin Forgrening et kandelaberagtigt Udseende.

I de kugleformede Hoveder findes 20—30 Kurve, der hver indeslutter ret faa, smaa Blomster, hvis Udseende fremgaar af Tavlens Figg. 4 og 5. I Modsætning til Ager-Museurt spærres Svøbbladene ikke stjerneformet ud ved Modenheden, men forbliver sammensluttede. Frugten er en lille graasort Nød.

Kugle-Museurt er en Ukrudtsplante, som findes paa tørre Marker og Bakker og blomstrer i Højsomren. Den er temmelig almindelig i Danmark, men mangler i Norge.

Tavle 526. Fig. 1. Plante i Blomst og delvis i Frugt. Fig. 2. Den nedre Del af en Kurv med de ydre Svøbblade ($\frac{1}{1}$). Fig. 3. Kurvens øvre Del med de indre Svøbblade og Blomsterne ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Skiveblomst, tvækønnet ($\frac{10}{1}$). Fig. 5. Randblomst, hunlig ($\frac{10}{1}$). Fig. 6. Moden Frugt af Randblomst, efter Fnugets Bortfald ($\frac{10}{1}$).

527. A. Rank Evighedsblomst, *Gnaphalium silvaticum* L.

Isl. Gråjurt.

B. Nordisk Evighedsblomst, *Gnaphalium norvegicum* Gunn.

Isl. Fjandafæla.

Den i BNF paa Tavle 27 afbildede Gul Evighedsblomst (*G. arenarium* L.) er meget forskellig fra de fire paa Tavlerne 527 og 528 afbildede Arter og bliver ofte regnet til en anden Slægt *Helichrysum*, som udmærker sig ved de tørre og hindeagtige Svøbblades livlige Farver. Vore egentlige *Gnaphalium*-Arter har gærne mere uanselige, gulbrune til sortbrune Svøbblade og er i det hele lidet iøjnefaldende Urter.

De to paa Tavle 527 afbildede Arter ligner hinanden meget; begge er fleraarige med smalle grundstillede Blade og oprette,

20—40 cm høje, ret tætbladede, blomsterbærende Stængler, gærne flere sammen. Kurvene sidder i Bladhjørnerne op ad Stænglen, tættest foroven, og danner en aksformet Blomsterstand. De enkelte smaa Kurve er kegleformede og mørke, idet Svøbladernes ydre Dele er sortbrune, medens Grunddelene er grønne og urteagtige.

Hos Rank E. er Bladene linje-lancetformede og hvidfildede alene paa Undersiden; hos Nordisk E. er de bredere og tydeligt trenervede, samt noget fildede ogsaa paa Oversiden.

De smaa Kurve indeholder traadformede, hunlige Randblomster og rørformede, tvekønnede Skiveblomster, alle med fin hvid Frug, som tjener til Spredningen af de smaa brune Frugter.

Rank E. er mest en Lavlandsplante, som vokser paa aabne Steder i Skove, paa Marker, Bakker o. s. v. og er almindelig i Danmark og det meste af Norge, til Tromsø; ogsaa i Island er den udbredt.

Nordisk E. er derimod en Fjældplante, som mangler i Danmark. I Norge er den almindelig gennem hele Landet og findes især i de lidt højere liggende Skovegne og ovenfor Skovregionen; i Island er den almindelig over hele Landet.

Tavle 527. A. Rank Evighedsblomst (*G. silvaticum*). Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Kurv ($\frac{5}{1}$). Fig. 3. Randblomst, hunlig ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Skiveblomst, tvekønnet ($\frac{5}{1}$). — B. Nordisk Evighedsblomst (*G. norvegicum*). Fig. 5. Plante i Frugt. Fig. 6. Kurv i Frugttilstand ($\frac{5}{1}$). Fig. 7. Randblomst, i næsten moden Frugttilstand ($\frac{4}{1}$).

528. A. **Sump-Evighedsblomst**, *Gnaphalium uliginosum* L.

Isl. Grámygla.

B. **Fjæld-Evighedsblomst**, *Gnaphalium supinum* L.

Isl. Grámulla.

Mindre og ubetydeligere end de to foregaaende Arter er de to paa Tavle 528 afbildede Evighedsblomster.

I Henseende til Varighed stemmer Fjæld-Evighedsblomst (B) overens med de foregaaende. Det er en lav (3—10 cm høj), fler-aarig Urt med nedliggende bladbærende Skud, som ender med en Roset af Blade og med korte, oprette, faabladede Blomsterskud, i hvis Spids nogle faa sortbrune Kurve er samlede. Ved sin Vækstmaade kan den komme til at danne hele udbredte Maatter, som uagtet Plantens Lidenhed bliver let synlige paa Grund af Bladernes snehvide Filtbeklædning.

Det er en udpræget Højfjælds- og arktisk Art, som selvfølgelig mangler i Danmark. I Norge er den almindelig i Fjældegnene

i hele Landet og ogsaa i Island er den hyppig. Paa Færøerne findes den blot paa nogle af de højere Fjælde. Den gaar lige til Snegrænsen og er Karakterplante for de saakaldte Snelejer, lidt fugtige Lavninger i Fjældene, hvor Sneen ligger langt hen paa Somren. Fjæld-E. og Dværg-Pil (*Salix herbacea*, Tavle 382 B) er sammen med nogle Mosser de toneangivende Planter paa denne særegne Vokseplads (se BNF, Side 316). Den blomstrer i Højsomren, som de andre Arter af Evighedsblomst.

Sump-Evighedsblomst (A) er en enaarig Urt, oftest grenet fra Grunden og det gærne i højere Grad end det paa Tavlen afbildede Eksemplar viser. Den bliver 5—20 cm høj og er graafiltet over det hele alene med Undtagelse af de brunlige Spidser af Svøbbladene. Kurvene er samlede i Nøgler i Spidsen af Grenene og er yderst uanselige.

Den vokser paa Søbredder, paa fugtige Marker, nøgne Pletter ved Tørvegrave o. lign. Steder og er almindelig i Danmark og den sydlige Del af Norge, mod Nord til Namsos; dog er den mindre hyppig i Kystegnene af Vestlandet.

I Island er den sjælden og findes kun ved nogle varme Kilder i den sydvestlige og sydlige Del af Landet. Den vokser dér paa Jordbund, som er opvarmet af det hede Vands Nærhed.

Tavle 528. A. Sump-Evighedsblomst (*G. uliginosum*). Fig. 1. Et lidet grenet, opret Eksemplar. Fig. 2. Kurv ($\frac{5}{1}$). Fig. 3. Tvekønnet Skiveblomst ($\frac{10}{1}$). Fig. 4. Hunlig Randblomst ($\frac{10}{1}$). — B. Fjæld-Evighedsblomst (*G. supinum*). Fig. 5. Plante med krybende Stængler, fra hvilke udgaar Rosetter af Blade og blomstrende Skud. Fig. 6. Hunlig Randblomst, afblomstret ($\frac{5}{1}$). Fig. 7. Tvekønnet Skiveblomst ($\frac{5}{1}$).

529. Tue-Kattefod, *Antennaria carpatica* (Whbg.) R. Br.

Af Slægten Kattefod (*Antennaria*) er allerede to Arter afbildede i BNF paa Tavlerne 28 og 29. Begge disse to Arter har, som omtalt (BNF, Side 22), overjordiske vandrette Skud, hvorved de kan brede sig. Saadanne overjordiske Udløbere findes ikke hos den paa Tavle 529 afbildede Art: Tue-Kattefod. Dens korte underjordiske Rodstok er lodret eller skraat stillet og ender med nogle Rosetter af Blade, eller Skuddet forlænger sig til den oprette, 10—15 cm høje, blomstrende Stængel med nogle faa tætstillede Kurve i Spidsen.

Saa vel de tidligere omtalte Arter som den her afbildede er tvebo. Hos Hanplanterne indeholder Kurven lutter rørformede, oftest lyserrøde Blomster, som tilsyneladende er tvekønnede, idet der er udviklet Griffel og Ar. Den hunlige Del af Blomsten er imidlertid

ikke funktionsdygtig, og Griffen tjener blot til at føre Støvet ud af Støvknæprøret. Hunplantens Blomster er af den foran (S. 6) omtalte „traadformede“ Type med meget snævert Kronrør og indeholder ingen Rester af Støvdragere. Ejendommelig er den lange haarformede Fnug, hvis Straaler hos Hanblomsten er kølleformet fortykkede i Spidsen, medens de hos Hunblomsten er jævnt haarformede i hele deres Længde.

Støvet overføres fra Hanplanten til Hunplanten ved Insekters Hjælp, ligesom hos Sand-K. (*A. dioica*), medens hos Bjærg-K. (*A. alpina*) Kimdannelsen foregaar uden Befrugtning, saakaldt Parthenogenese (se BNF, Side 22).

Tue-Kattefod er helt hvidfiltet paa Stængler og Blade; Bladene er ret spidse og noget trenervede. Den blomstrer i Højsomren og hører hjemme i Højfjældene og arktiske Egne. I Skandinavien er den ret sjælden og findes i Norge blot i den nordlige Del fra Salten til Kvæningen og Indre Finmarken, hvor den vokser imellem Græs og Urter paa Enge ovenfor Skovgræsen.

Tavle 529. Fig. 1. Blomstrende Hunplante. Fig. 2. Blomstrende Hanplante. Fig. 3. Hunblomst ($\frac{4}{1}$). Fig. 4. Svøbblad ($\frac{4}{1}$). Fig. 5. Hanblomst ($\frac{4}{1}$).

530. **Pile-Alant**, *Inula salicina* L.

Med Tavle 530 er vi kommet over i en anden Afdeling af Astersgruppen; den dør afbildede Pile-Alant har ogsaa et fra de foregaaende smaa og fildede eller uldhaarede Urter ganske forskelligt Udseende.

Det er en smuk opret, 20—50 cm høj Urt med tætstillede, grønne Blade op ad Stænglen og én eller faa straalende gule Kurve i Spidsen. Hele Planten er glat eller ganske ubetydeligt haaret. Bladene (Fig. 3) er aflangt lancetformede og svagt tandede i Randen; fra Midtnerven løber Sidenerverne skraat ud mod Bladranden.

En Art af et endnu mere anseligt Ydre er den paa Tavle 31 afbildede Læge-Alant (*Inula helenium* L.), som omtaltes i BNF, Side 23. Den har bredere Blade, som er fildede paa Undersiden og brede Svøbblade. Hos Pile-Alant er derimod Svøbbladene meget smallere og grønne, ofte noget udstaaende.

Pile-Alant er fleraarig og formerer sig foruden ved Frø ved sin underjordiske krybende Rodstoks Forgøninger; derfra kommer dens selskabelige Vækst. Den blomstrer i Juli—August og vokser paa høje Enge, i Krat og ved Gærder.

I Danmark findes den hist og her i de fleste Egne af Landet; men det er en sydlig Art, som i Norge er indskrænket til de laveste Egne af Østlandet fra Hvaløerne og Langesundsfjorden op til Hede-
marken.

En ret lignende Art er Soløje-A. (*I. britannica* L.), som kendes fra Pile-A. paa sin, især opadtil tætte Behaaring, sine hvidfildede Svøblade og haarede Frugter. Den vokser paa høje Enge og Overdrev ved Stranden og er ikke sjælden ved Kysterne af de sydligere Dele af Danmark, men mangler i Norge.

I Central-Europa, hvor der findes adskillige Alant-Arter, forekommer en Art (*Inula ensifolia* L.), der ligner Pile-A. meget, men har meget smallere Blade, der er helrandede og hvis grovere Sidenerver løber paa langs gennem Bladet parallelt med Midtnerven (se Tavle 530 B). Den nævnes her af Hensyn til den paa næste Tavle afbildede Alant.

Tavle 530. A. Pile-Alant (*Inula salicina*). Fig. 1. Den vandrette Rodstok med et Sideskud og den nederste Del af den oprette Stængel. Fig. 2. Den øvre, blomstrende Del af Planten. Fig. 3. Et Blad i Høstdragt, set fra Undersiden. Fig. 4. Frugt med hvid Fnug ($\frac{3}{1}$).— B. Blad af *I. ensifolia*, visende det ejendommelige Nervenet ($\frac{3}{2}$).

531. Gotlands-Alant, *Inula Vrabelyiana* Kerner.

Paa Tavle 531 er atter afbildet en af de Plante-Arter, som i Norden kun findes paa Gotland og Øland i Østersøen, men hvis egentlige Hjem er længere sydøst paa (se S. 3).

Gotlands-Alanten, som forøvrigt kun findes i ringe Mængde paa Gotland, er i nyere Tid af svenske Botanikere blevet tydet som en Bastard mellem Pile-Alant og den ovenfor nævnte *I. ensifolia*. Ganske vist kendes den sidste ikke fra Gotland, men det kan saare vel tænkes, enten at Bastarden selv er indvandret, eller at *I. ensifolia* tidligere har levet paa Gotland, men nu er uddød.

Naar man mener, at Gotlands-Alanten er en Krydsning, er det, fordi dens Karakterer ligger mellem de to formodede Forældres: Bladene er meget smallere end hos Pile-Alanten og uden omfattende Grunddel; de er oftest helrandede, men Nerveforløbet er en Mellemting mellem det hos de to Stamarter. Kurvene er enlige med mere tiltrykte og lidt haarede Svøblade. Stænglerne er opstigende, 15—20 cm høje, ikke stivt oprette som hos Pile-Alant.

Tavle 531. Fig. 1. Plante med underjordisk Rodstok og to opstigende, bladbærende Skud, hver endende med en stor gulblomstret Kurv. Figg. 2 og 3. Dele af Blade for at vise Nervernes Forløb ($\frac{3}{2}$).

532. **Almindelig Loppeurt**, *Pulicaria prostrata* (Gilib.) Aschers.

Slægten Loppeurt (*Pulicaria*) staar nær ved Slægten Alant. Den vigtigste Forskel er, at Fnugstraalerne hos Alant staar i én Kreds (se Tavle 530, Fig. 4) og alle er haarformede, medens Loppeurt har to Kredse, hvoraf den indre er som hos Alant, medens den ydre Kredses Straaler er ganske korte og børsteformede (se Figg. 4 og 5).

Den afbildede Art er en enaarig, stærkt grenet, 10—30 cm høj Urt, hvis Stængler kan være oprette, opstigende eller endog nedliggende. Hele Planten er haaret af bløde Haar. Kurvene, som er talrige, er smaa og ubetydelige i Sammenligning med Alanternes. Blomsterne er gule. De tungeformede Randkroner er korte og naar næppe udenfor de længste af de talrige, stærkt haarede Svøbblade.

Alm. Loppeurt er en Ukrudtsplante, som findes ved Gadekær og Veje i Landsbyer og paa lignende Steder. Det er en Plante, som er sjælden i Norden. I Danmark var den tidligere at finde i adskillige Landsbyer, mest i den sydlige Del af Landet, men nu ses den kun meget sjældent. I Norge mangler den helt (har en Gang for mange Aar siden været fundet ved Kristianssand).

Bedre Borgerret i Norden, ganske vist kun i Danmark, har den langt aneligere Strand-Loppeurt (*P. dysenterica* (L.) Bernh.), som i Ydre meget ligner en Alant. Det er en fleraarig, selskabeligt voksende, opret Urt paa 20—60 cm's Højde. Stænglen er grenet, uldhaaret-filtet, og Kurvene er gulblomstrede med veludviklede lange tungeformede Randkroner.

Den blomstrer i Sensomren (Juli—September) og findes ret hyppigt, ofte i store Bestande, paa fugtige Strandenge i Østersø-Området, altsaa den sydligste Del af Danmark.

Tavle 532. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Kurv henimod Aflomstring ($\frac{8}{1}$). Fig. 3. Krone og Griffel af Randblomst ($\frac{8}{1}$). Fig. 4. Skiveblomst ($\frac{8}{1}$). Fig. 5. Moden Frugt med sin Fnug ($\frac{8}{1}$).

533. **Trefliget Ambrosie**, *Ambrosia trifida* L.

Hos de fleste Kurvblomstrede — saaledes ogsaa hos de hidtil her i Tillægsbindet omtalte Arter — er Bægeret udviklet som en Fnug, der tjener til Frugtens Spredning. Men der er dog i BNF omtalt adskillige Arter, hvor Fnuggen er ringe udviklet eller helt mangler. Frøspredningen kan da ske ved Vindens Hjælp, idet de elastiske Stængler med Kurvene med de modne Nødfrugter sættes i Be-

vægelse af Blæsten, saaledes at de smaa Frugter slynges ud, saakaldt Vindslyngspredning. Der er imidlertid ogsaa Kurvblomstrede, hvis Frospredning foregaar ved Dyrenes Hjælp. I BNF omtaltes saaledes Burre (S. 5), hvor Kurvens Svøbblade er omdannede til Krogbørster, og Brøndsel (S. 14), hvor Frugten er forsynet med 2—4 stive Børster besatte med Modhager; i begge Tilfælde er de egnede til at hefte sig fast i Menneskets Klæder eller i Dyrs Pels og paa den Maade at føres omkring og spredes.

Hos den paa Tavle 533 afbildede Ambrosie og hos den paafølgende (534) Braadfrø mangler Fnuggen ogsaa helt; men her er tillige sket betydelige andre Forandringer, saaledes at disse to Slægter naturlig danner en særegen lille Gruppe (*Ambrosiæe*), som endog tidligere har været tildelt en mere selvstændig systematisk Plads paa Grund af den mærkelige Udformning af Hunblomsterne. Hanblomsternes Bygning er imidlertid saaledes, at det er rigtigst at betragte Gruppen blot som en afvigende Gren af Straaleblomstredes store Afdeling.

Hos Ambrosie sidder Hanblomsterne i nikkende Kurve, som danner en Klasse i Spidsen af Skuddene. Kurvsvøbet er en flad skaalformet Dannelse, som indeslutter 15—30 Blomster (Fig. 2); disse har en klokkeformet Krone (Fig. 3), ud af hvilken de sædvanlige 5 Støvknapper stikker deres Spids; imellem dem er der en Griffel og et knapformet Ar, altsaa Rudimenter af det hunlige Element i Blomsten. Nedenfor de hanlige Kurve sidder nogle fligede Støtteblade, i hvis Hjørner nogle faa, meget uanselige, hunlige Kurve findes (Fig. 4). En saadan Kurv (Fig. 5) bestaar af et krukkeformet Svøb med nogle Udvækster paa (det maa antages at være opstaaet ved Sammenvoksning af en Del Svøbblade, hvis yderste Dele forbliver frie), og ud af dets Spids rager to lange Argrene. Skærer man denne hunlige Kurv igennem paa langs, ser man, at den kun indeslutter én Hunblomst, og denne bestaar alene af Stovvejen, altsaa Frugtknude, Griffel og Argrene, idet baade Fnug (Bæger) og Krone er faldet bort.

Bestøvningen finder hos disse ejendommelige Kurvblomstrede Sted ved Vindens Hjælp, og efter Befrugtningen udvikler Frugtknuden sig til en tyndskallet Nød, som sidder indesluttet i det efterhaanden haarde og træagtige og tornede Svøb. Der dannes en saakaldt „falsk Frugt“ (Figg. 6 og 7), idet det hele virker som en Nødfrugt; dog er dens haarde Skal dannet af Svøbet, ikke af Frugtknudens Væg. Den synes ikke at være tilpasset paa nogen speciel Maade til Spredning.

Der er egentlig ingen af Ambrosiegruppens Arter, som er hjemmehørende i Norden. Den her afbildede Trefliget Ambrosie er en nordamerikansk Ukrudtsplante, hvis Frø en Gang imellem findes indblandet i Brødkorn (Hvede) fra N.-Amerika, og som paa den Maade tilfældig har kunnet fremkomme baade i Danmark og Norge ved Kornmøller, naar Forurensningerne er blevne sigtede fra og kastede ud paa Affaldspladser. Det er en 50—200 cm høj, opret enaarig Urt, som er noget stivhaaret. Dens Blade, der staar modsat, er dybt trefligede med lange, i Randen takkede Flige; dog er de øverste Blade ofte hele. Den blomstrer sent og naar paa vore Breddegrader næppe at sætte moden Frugt.

Tavle 533. Fig. 1. Den øvre, blomstrende Del af Planten. Fig. 2. Hanlig Kurv ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Hanblomst ($\frac{10}{1}$). Fig. 4. Støtteblad med hunlige Kurve ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Hunlig Kurv i Blomstringsstadiet ($\frac{1}{1}$). Fig. 6. Den modne „falske“ Frugt ($\frac{4}{1}$). Fig. 7. Denne aabnet, saaledes at man ser den egentlige Nødfrugt; et Stykke af dennes tynde Skal er fjærnet, saaledes at man ser ind til selve Frøet ($\frac{4}{1}$).

534. **Tornet Braadfrø**, *Xanthium spinosum* L.

Slægten Braadfrø afviger især fra Ambrosie ved Bygningen af den hunlige Kurv. Dennes krukkeformede Svøb løber ud i to, ofte krogbøjede Spidser og paa sin Yderflade er den tæt besat med vel udviklede Krogbørster (se Figg. 5, 6 og 7); Svøbet indeluttes to Hunblomster, der ligesom hos Ambrosie mangler baade Fnug og Krone. Under Frugtmodningen vokser ogsaa Svøbet og dets krogede Spidser og Krogbørster, saaledes at den modne falske Frugt er et til Frøspredning ved Dyrenes Hjælp fortræffeligt udviklet Apparat.

Hanblomsterne er byggede omtrent som hos Ambrosie, men Kurvene er nærmest siddende og Svøbet ikke skaalformet. Saavel hanlige som hunlige Kurve sidder i Hjørnerne af Bladene.

Den afbildede Art Braadfrø Tornet B. har sit Navn deraf, at der ved Bladenes Grund sidder store tregrenede, lysegule Torne.

Det er en enaarig, opstigende eller opret, grenet, 15—30 cm høj Urt med fligede Blade, som er lystfildede paa Undersiden, og ved Modenheden lysebrune Kurve. Den findes, om end kun sjældent, indslæbt ved Byer, idet dens Kurve har filtret sig ind i Uld eller andre indførte Produkter. Egentlig stammer den fra Syd-Amerika; men allerede for lang Tid siden har den slaaet sig ned i Syd- og Sydøst-Europa, og det er vist derfra, at den hyppigst indslæbes til Norden, hvor den dog ikke er i Stand til at modne sine Frugter, saaledes at dens Forekomst altid er ubestandig.

Tavle 534. Fig. 1. Øvre Del af en Plante med modne Frugter. Fig. 2. Hanlig Kurv ($\frac{3}{1}$). Fig. 3. Enkelt Hanblomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Hunlig Kurv med to tvedelte røde Argrene ragende frem mellem de mange Krogbørster ($\frac{7}{1}$). Fig. 5. Hunlig Kurv i Længdesnit ($\frac{5}{1}$). Fig. 6. Moden Frugt skaaret igennem paa tværs ($\frac{2}{1}$). Fig. 7. Enkelt Krogbørste, stærkere forstørret ($\frac{6}{1}$).

535. **Lugtløs Kamille**, *Matricaria inodora* L.

N. Balderbraa. Isl. Baldursbrá.

I BNF afbildedes paa Tav. 12 den Vellugtende Kamille (*M. chamomilla* L.) og desuden af Lugtløs Kamille (*M. inodora*) en enkelt Kurv skaaret igennem paa langs og i Teksten (S. 12) omtaltes den sidste med et Par Ord. Paa Tavle 535 afbildes nu Lugtløs K. mere indgaaende, baade den sædvanlige Markform (A.) og den ved Stranden voksende Form (B; var. *maritima* L.).

Slægten Kamille (*Matricaria*) hører til en Afdeling af Astersgruppen, der har sædvanligt udviklede Kurve med rørformede og tvekønnede Skiveblomster og i Reglen med tungeformede, hvide og hunlige Randblomster; Blomsterlejet mangler Avner, og Frugterne mangler Fnug, og er derfor ikke tilpassede til at spredes ved Vindens Hjælp. Iøvrigt er Frugterne (se Fig. 3—5 og 8) butkantede med lystfarvede, fremspringende Længderibber og foroven en lav, ofte noget takket Krave.

Ejendommelig for Kamille-Slægten er endvidere de flere Gange fjersnitdelte, glatte Blade, hvis Afsnit nærmest er traadformede.

Lugtløs Kamille skelnes fra Vellugtende K. bl. a. ved det solide, fladt hvælvede Blomsterleje (hos Vellugtende K. hult og kegleformet, se Afbildningerne paa Tav. 12) og ved den svage, ret ubehagelige Lugt.

Det er en overmaade almindelig Ukrudtsplante, særlig paa Agre og Græsmarker, og anses i Danmark for at høre til det ondartede Ukrudt. Den er enaarig og kan i Sommerens Løb, naar den vokser paa frugtbar Bund, naa en betydelig Størrelse og blive meget stærkt grenet. Hver Gren ender med en Blomsterkurv med talrige Blomster. Planten kan derved blive overordentlig frugtbar. Man har af et enkelt Individ høstet ikke mindre end noget over 300000 Frugter, saa det vil let forstaas, at den kan være en ubehagelig Ukrudtsplante, selv om den som enaarig naturligvis ikke kan hamle op med fleraarige Ukrudtsplanter som Ager-Tidsel og Følfod.

Som Ukrudtsplante er den udbredt over hele Danmark og i Norge, hvor Professor J. HOLMBOE siger om den: „Fra Havets Niveau stiger den saa højt som Bebyggelsen gaar, og intet Sted gør den sig stærkere gældende end paa den meget kvælstofrige Jordbund om-

kring Lappejammer og Fiskevær i den nordligste Del af Landet“. Ogsaa paa Færøerne og Island er den meget hyppig omkring Huse og paa Tun, og meget ofte ser man de græstørvklædte Tage helt hvide af den iøjnefaldende og smukke Plantes Blomster.

Den forekommer, som nævnt ovenfor, ogsaa ved Stranden, og paa Klippe- eller Stenstrand gjerne i den særegne Form (var. *maritima*), der er afbildet paa Tavle 535 som B. Naar man sammenligner den med Markformen, vil man se flere karakteristiske Forskelligheder: lavere og oftest nedliggende Vækst (fleraarig i Mod-sætning til den enaarige Markform), tykkere og kortere Bladafsnit — det er en almindelig Karakter hos Strandplanter, at deres Blade er tykke og kødede (sukkulente) — og mørkere Kurvsvøblade (se Fig. 7). I Reglen er Frugternes lyse Kantribber (se Fig. 8) stærkere udviklede, hvad der har til Følge, at Strandformens Frugter paa Grund af luftførende Væv i Kantribberne er i Stand til at flyde i Vandet, saaledes at Planten kan spredes ved Vandets Hjælp; dette er derimod ikke Tilfældet med Markformen.

Strandformen er hyppig ved Kysterne af Norge, Island og Færøerne og findes ogsaa i Danmark, hvor den er særdeles vel udpræget paa Bornholms Strandklipper. Som Strandplante findes den forøvrigt i mange arktiske Egne.

Som Tilfældet er med saa mange vidt udbredte Arter, der forekommer under meget forskellige Naturforhold baade hvad Klima og Vokseplads angaar, bestaar Lugtløs Kamille af en hel Række, sandsynligvis arveligt konstante, Smaaformer, men endnu foreligger der ingen nærmere Udredelse af deres indbyrdes Forhold. Det er rimeligt at antage, at Stranden har været Plantens oprindelige og naturlige Vokseplads, og at den derfra er indvandret til den dyrkede Jord, der i flere Henseender bød paa lignende Voksekaar: aaben og næringsrig Bund. Adskillige af vore Ukrudtsplanter har sandsynligvis lignende Oprindelse; det er Strandplanter som ved Agerdyrkingen er gaaet over til at blive Agerkrudt; dette gælder f. Eks. Mælde-Arter.

Det gamle nordiske Navn „Baldersbraa“ betyder Balders Øjenbryn, og det skal muligvis forklares saaledes, at den var helliget Balder som et Symbol paa Solen. De gule Skiveblomster er da Solskiven og de hvide Randblomster er de fra Skiven udgaaende Solstraaler.

Tavle 535. A. Markformen. Fig. 1. Skud med to blomstrende Kurve. Fig. 2. Et af de ydre Kurvsvøblade ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Frugt af Skiveblomst set fra Indersiden ($\frac{10}{1}$). Fig. 4. Samme set fra Ydersiden ($\frac{10}{1}$). Fig. 5. Frugt af Randblomst ($\frac{10}{1}$). — B. Strandformen (var. *maritima* L.). Fig. 6. Hele Planten i Blomstring. Fig. 7. Et af de ydre Kurvsvøblade ($\frac{2}{1}$). Fig. 8. Frugt af Skiveblomst ($\frac{10}{1}$).

I forrige Aarhundrede er Nordens Flora blevet beriget med en tredje Art af Slægten Kamille, nemlig Skive-Kamille (*Matricaria suaveolens* (Pursh) Buch., Tekstfig. 1), der er let kendelig fra de andre Arter ved at mangle de hvide tungeformede Randblomster, men iøvrigt ligner dem meget og ligesom disse er enaarig. Den er gjerne lavere af Vækst (15—30 cm) og meget mere uanselig netop paa Grund af Manglen af hvide Blomster. Dens stærke Lugt minder meget om Vellugtende Kamilles.

Denne Plante har sit oprindelige Hjem i Øst-Asien og det vestlige Nord-Amerika. Før Midten af forrige Aarhundrede begyndte den at vandre øst paa i Nord-Amerika, og samtidig kom den til botaniske Haver i Europa. Herfra har den ved sin Nøjsomhed og Frugtbarhed — den blomstrer længe, og hver Plante sætter et overordentlig stort Antal Frø — spredt sig til Ryddepladser og udyrkede Steder ved Byerne og har forstaaet at finde sig til Rette overalt, hvor den kom frem. Særlig har den fulgt Jærnbannerne og findes nu i Danmark saa at sige ved hver Stationsby og Havneby, ja, endog ud i Landsbyer og, om end sjældent, ud paa Agre. Den kan ikke klare sig, hvor Plantedækket er tæt, men ellers trives den paa saa at sige al Slags Jord. Ogsaa i Norge har den bredt sig stærkt, om end ikke i den nordlige Del.

Man kender dens Indvandringshistorie ret nøje. I Sverige dyrkedes den i Upsala botaniske Have ca. 1840 og forvildede sig derfra ud i Byen; ti Aar senere (1850) skete det samme saavel ved København som ved Kristiania. Fra disse Arnesteder er den saa vandret videre. Den er naaet til Island (Reykjavik) ca. 1901 og breder sig der; selv til Grønland er den kommet, idet den i 1899 blev fundet ved Ivigtut utvivlsomt hidført med Skib fra København, men om den har formaaet at holde sig dér, er vist tvivlsomt.

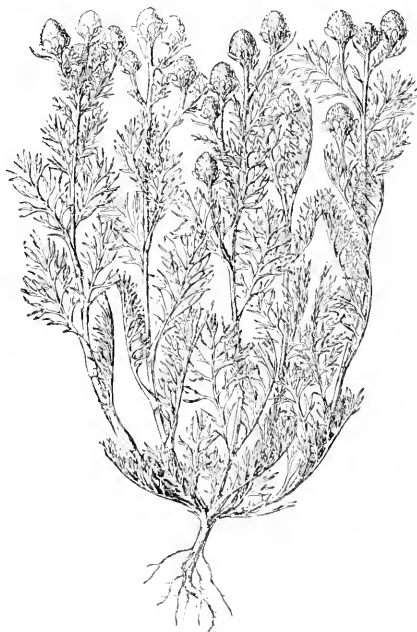

Fig. 1. Skive-Kamille.
(Efter E. Rostrup i „Frem“).

Skive-Kamille, Vaar-Brandbæger (*Senecio vernalis* W. & K.) og Vandpest (*Helodea canadensis*, Tavle 482) er tre af de mest fremtrædende Eksempler paa Indvandring af Planter til Norden i den nyeste Tid. Der er faa andre Ny-Indvandrere, der i den Grad som disse har formaaet at fæste Rod og brede sig.

536. **Dovre-Bynke**, *Artemisia norvegica* Fr.

Af Slægten Bynke er Graa Bynke (*A. vulgaris* L., Tavle 18) og Have-Malurt (*A. absinthium* L., Tavle 19) allerede omtalte (se BNF, S. 15). Paa Tavlerne 536—539 afbildes endnu 5 Arter. Det karakteristiske for Slægten er de smaa og talrige Kurve, hvis gullige eller brunlige Blomster aldrig er tungeformede, de fnugløse Frugter og de stærkt delte Blade. Kurvene er gærne samlede i topformede Stande og er ofte nikkende.

Hos nogle Arter er Randblomsterne hunlige og deres Kroner 3-fligede, medens Skiveblomsterne er tvekønnede og med 5-fliget Krone (se Fig. 3 og 2). Hertil hører Graa Bynke, Fliget Bynke (*A. laciniata*, Tavle 538) og Dovre-Bynke, som alle tre har glat (nøgent) Blomsterleje, og endvidere Sten-Bynke (*A. rupestris*, Tavle 537 A) og Have-Malurt, som har haaret Blomsterleje. Hos andre Arter er Randblomsterne hunlige og Skiveblomsterne hanlige, idet Støvvejen ikke er funktionsdygtig; hertil hører Mark-Bynke (*A. campestris*, Tavle 537 B); og endelig har vi i Strand-Malurt (*A. maritima*, Tavle 539) en tredje Type, hos hvilken alle Blomsterne i Kurven er tvekønnede.

Dovre-Bynke er iøvrigt ret forskellig i Udseende fra alle de andre Arter, idet den bærer faa, men store, nikkende Kurve. Det er en fleraarig Urt — saaledes som forøvrigt alle de andre her omtalte Bynke-Arter — med oprette, 5—30 cm høje Stængler, der, ligesom de ret lange Kurvstilke, er stærkt hviduldne. Bladene er flere Gange fjersnitdelte, svagt haarede. Kurvene er fladtrykte, forsynede med Svøblade, der i Randen er kastanjebrune, medens Blomsterne selv er gullige. Som de andre Bynke-Arter blomstrer den i August—September.

Dens geografiske Udbredelse er højst ejendommelig. Den findes i Norden, ja i hele den gamle Verden, kun i et lille Omraade af de norske Fjælde, nemlig den centrale Del af Dovre med de nærmeste Fjælde i Nord og Nordvest. Dér er den almindelig og stiger op lige til Snegrænsen; ved Sundalselven gaar den ogsaa langt ned, næsten til Havets Niveau. Udenfor Europa træffer man Dovre-Bynken igen i Klippebjergene i det vestlige Nord-Amerika. Det er

sandsynligvis en gammel Art, der tidligere har haft en langt videre Udbredelse.

Tavle 536. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Skiveblomst, tvøkkonnet ($\frac{6}{1}$). Fig. 3. Randblomst, hunlig ($\frac{6}{1}$). Fig. 4. Moden Frugt ($\frac{8}{1}$).

537. A. **Sten-Bynke**, *Artemisia rupestris* L.

B. **Mark-Bynke**, *Artemisia campestris* L.

N. **Mark-Malurt**.

Ovenfor er omtalt, at Sten-Bynke er blandt de Bynke-Arter, der har haaret Blomsterleje, hunlige Randblomster og tvøkkønnede Skiveblomster. Den hører til den særegne Artsgruppe af Planter, der i Norden blot findes paa Øland og Gotland (se Tillægsbind, S. 3), men ellers har hjemme sydøst paa; fra det østlige Tyskland findes Sten-Bynken indover hele Sibirien.

Dens Stængler (10—30 cm) er ofte nedliggende eller opstigende, hvad der sandsynligvis staar i Forbindelse med dens Vokseplads, Kalkstensheder (Alvar). Kurvene er ret store og mørkt gule, Bladene gennemgaaende blot enkelt fjersnitdelte, og Planten er næsten glat og med en behagelig, kamfer-lignende Lugt.

Langt almindeligere i Norden er Mark-Bynke, som findes over hele Danmark og i det sydøstlige Norge (de laveste Dele af Østlandet fra Hvaløerne og Kragerø op til Hedemarken). Det er imidlertid en Art, hvis Udbredelse ellers strækker sig vidt syd og øst paa. Den vokser paa tørre, grusede og sandede Steder, og de oftest rødlig Stængler, der gjerne i ret stort Antal udgaar fra den fælles Jordstamme, er nedliggende eller opstigende; de kan blive 30—60 cm lange og bærer paa deres talrige Grene en stor Mængde smaa bitte Kurve. Bladene er flere Gange snitdelte med traadformede Afsnit. Planten varierer fra næsten glat til stærkt silke-graahaaret.

Mark-Bynke har, som ovenfor nævnt, hunlige Randblomster og hanlige Skiveblomster. Den blomstrer i August—September.

Tavle 537. A. Sten-Bynke, blomstrende Plante. B. Mark-Bynke, den øverste blomstrende Del af en Stængel og den nederste Del af samme med den haarde og træagtige Jordstamme.

538. **Fliget Bynke**, *Artemisia laciniata* Willd.

Denne Art findes i Norden alene paa Ølands „Alvar“. Ellers træffes den nogle Steder i Tyskland (sjældent) og saa i Central-Asien, hvor den er videre udbredt. Den hører saaledes med til

Ølands-Arterne (se under Sten-Bynke), men er blot mindre udbredt end de andre.

I Henseende til Blomsterbygning staar den nærmest Graa Bynke (*A. vulgaris*), men den er næsten glat (Bladene ikke fildede paa Undersiden). Grundbladene er stærkt delte, de øvre Stængelblade oftest hele og smalle. Den bliver 30—100 cm høj.

Tavle 538. Fig. 1. Jordstammen med et bladbærende Skud og den overjordiske Stængel afskaaret. Fig. 2. Blomstrende Top. Fig. 3. Kurv ($\frac{4}{1}$). Fig. 4. Skiveblomst ($\frac{4}{1}$).

539. **Strand-Malurt**, *Artemisia maritima* L.

Paa Strandenge, Strandvolde o. lign. Steder ved Kysterne er Strand-Malurt hyppig i Danmark. Den vokser gerne selskabeligt, hvad der skyldes dens Evne til at danne underjordiske Skud, og den er ved sin sølvgraa Farve ofte kendelig paa lang Afstand imod de andre, gerne mørkgrønne Planter, som den staar sammen med.

Det er en stærkt grenet, 10—50 cm høj Plante, hvis nedre Dele er træagtige — en saakaldt Halvbusk eller efter RAUNKIÆR'S Betegnelse en Jordfladeplante (Chamæfyt), d. v. s. en fleraarig Plante, som overlever Vinteren med de nedre Dele af det overjordiske Skud; fra disse Dele skyder næste Aar nye Skud frem, hvoraf nogle bærer Kurve (Fig. 1) og andre blot Rosetter af Blade (Fig. 2). Plantens sølvgraa Farve skyldes en tæt Beklædning af fine, hvide og tiltrykte Haar. Bladene er flere Gange snitdelte med ganske smalle Afsnit. Hele Planten har en stærk aromatisk Lugt.

Kurvene (Fig. 3) er smaa og indeholder udelukkende tvekønnede gule Blomster, der, som i Reglen hos Kurvblomstrede, er stærkt førsthannede (Fig. 4 og 5).

Hos nogle Former af Strand-Malurt er Kurvne oprette og ogsaa de Grene, der bærer dem, er oprette; hos andre er Kurvne oprette, men Grenene i Spidsen nikkende, og endelig er der en Form, hvor baade Kurve og Grene er nikkende (Fig. 1).

Strand-Malurt blomstrer sent (August—September).

I Norge har man indtil for nylig troet, at Strand-Malurt manglede, men den er nu fundet paa Hvaløerne, tæt ved Grænsen til Bohuslen.

Tavle 539. Fig. 1. Blomstrende Plante med de fleste Skud afskaarne. Fig. 2. To bladbærende Skud (Rosetter). Fig. 3. Kurv ($\frac{9}{1}$). Fig. 4. Blomst i hanligt Stadie ($\frac{5}{1}$). Fig. 5. Do. i hunligt Stadie ($\frac{5}{1}$).

540. **Filtet Hestehov**, *Petasites spurius* (Retz.) Rehb.

To Arter af Slægten Hestehov (*Petasites*) er allerede afbildede i BNF, nemlig Pestilensurt (*P. oratus* Hill., Tavle 24) og Fjæld-Hestehov (*P. frigidus* Fr., Tavle 25). En tredje Art afbildes her (paa Tavle 540). Den bærer Navnet Filtet Hestehov paa Grund af sin hvidfildede Haarklædning.

Skudbygningen er i det væsentlige ens hos alle disse Arter: grenede, underjordiske, kraftige Skud, som opadtil frembringer blomstrende Skud tidligt om Foraaret og lidt senere rosetstillede, langstilkede store Blade. Paa Grund af disse Skudforhold optræder Hestehov-Arterne gjerne selskabeligt og kan dække ret store Partier af Overfladen, saaledes at andre Planter kun vanskeligt kan finde Plads mellem dem.

De blomstrende Skud bærer forneden ret talrige, skælagtige Blade, der ligesom Stænglen er blege eller noget rødligt anløbne samt noget filthaarede; foroven findes en kort Klasse af Kurve med ret smaa, bleggule Blomster. Der er foran (BNF, S. 19—20) omtalt, at Hestehov-Arterne har to Slags Individider: 1. hanlige, som tilsyneladende er tvekönnede, idet de rørformede Blomster i Kurven bærer baade Støvdragere og Støvvej, men den sidste er gold; i Reglen findes dog tillige i Randen af Kurven nogle ganske snævert rørformede (traadformede) Blomster uden Støvdragere og med ikke frugtbare Støvveje. 2. hunlige, hvis Blomster i Kurven næsten alle er traadformede og med Støvvej alene, men oftest er der dog ogsaa enkelte tilsyneladende tvekönnede, rørformede Blomster i Midten. Kun hvor begge Slags Individider vokser sammen, sker der Frugtsætning. Den i Middelalderen til Norden indførte Pestilensurt sætter hos os aldrig Frugt, fordi kun de hanlige Individider er kommet hertil, medens den i Fjældene hjemmehørende Fjæld-Hestehov er frugtbar.

Filtet Hestehov har det i denne Henseende paa en ejendommelig Maade. Den findes paa sandede Strandbredder i Danmark fra Stevns-Halvøen sydefter til Falster og Lolland og desuden i Sverige i Ystad-Egnen, men overalt kun Hunplanter. Derimod vokser Hanplanterne paa de sandede Bredder af Indsøen Ringsjön midt i Skaane. Den kan følgelig heller ikke sætte Frugt i Norden, og Blomstringen er forøvrigt ogsaa mange Gange meget sparsom.

Meget iøjnefaldende er dens smukke og store Blade. De er bredt trekantede med størst Bredde paa tværs; de to Flige er oftest i Spidsen noget tvetandede. Bladstilken er filtet, og Bladets Underside er snehvid af tæt Filt, medens Oversiden, som paa det

unge Blad er noget filtet, i Sommerens Løb helt mister sin Beklædning.

Tavle 540. Hanplanten. Fig. 1. Stykke af det underjordiske Skud og et lille Blad. Fig. 2. Blomsterskud. Fig. 3. Kurv ($\frac{3}{1}$). Fig. 4. Tilsyneladende hunlig Randblomst ($\frac{4}{1}$). Fig. 5—7. Hanblomster (tilsyneladende tvækkønnede) i tre forskellige Udviklingstrin ($\frac{4}{1}$).

541. **Arktisk Guldblomme**, *Arnica alpina* (L.) Olin.

N. Fjeld-solblom.

Den smukke Hedeplante Volverlej eller Guldblomme (*Arnica montana* L.) afbildedes paa Tavle 22 og omtaltes paa S. 17 af BNF. Længst mod Nord i Skandinaviens Fjælde træffes en anden Art af samme Slægt: Arktisk Guldblomme. Den vokser paa Skifergrund i Højfjældene i det nordligste Norge fra Salten til Øst-Finmarken samt i de tilgrænsende Dele af Sverige. Desuden findes den i mange arktiske Lande, f. Eks. i Grønland, hvor den naar næsten til 78° N. Br.

Det er en fleraarig, 15—30 cm høj Urt med helrandede, modsatte Blade ligesom hos Volverlej; men Bladene er meget smallere og ikke saa udpræget samlede ved Grunden, endvidere er den mere blødhaaret og den store, endestillede Kurv er oftest enlig. Fanen paa Blomsterne er mere rent gul, ikke orangegul. Den blomstrer først i Juli—August og hører til Højnordens skønneste Planter.

Tavle 541. Blomstrende Plante. Fig. 2. Kurvsvøbet set fra neden. Fig. 3. Randblomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Skiveblomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Moden Frugt med Fnug ($\frac{3}{1}$).

542. **Fjæld-Skær**, *Saussurea alpina* (L.) D. C.

N. Løvtistel.

Paa fugtige Steder i Fjældene, særlig i Birkeliet, hvor der er frodig Urtevekst, træffer man ofte i Mængde nogle ret store grønne Blade, som i Randen er fjærnt tandede og paa Undersiden er behaarede og lysere. Det er de ikke-blomstrende Skud af Fjæld-Skær, af hvilken en blomstrende Plante er afbildet paa Tavle 542. Ofte er de blomstrende Skud ret sparsomt til Stede, medens Løvs-kuddene findes i stor Mængde, idet Planten har rigt forgrenede underjordiske Stængler, hvorfra Løvs-kuddene udgaar.

Fjæld-Skær er den eneste nordiske Art af sin Slægt (*Saussurea*); den er almindeligt udbredt igennem hele Norges Fjældegne og kan undertiden gaa helt ned til Havets Niveau og ogsaa stige op næsten til Snegrænsen. I Danmark mangler den, som rimeligt

er, og ligeledes paa Færøerne, Island og Grønland; derimod er den vidt udbredt i arktiske og alpine Egne af baade Europa, Asien og Nord-Amerika. I Asien, hvor Slægten sandsynligvis har sin Hjemstavn, findes talrige, ofte højst ejendommeligt byggede Arter, især i det store indre Højland (Tibet, Himalaya).

Beslægtede med *Saussurea* er Eng-Skær (*Serratula tinctoria* L., Tavle 9), som omtales i BNF, S. 9. De hører begge til en helt anden Afdeling af Kurvblomstrede end de hidtil behandlede, nemlig til Tidselgruppen (*Cynareæ*), men de har ikke Gruppens sædvanlige Udseende, idet de ikke er tornede og stikkende. Blomsterbygningen er imidlertid den for Tidselgruppen karakteristiske: alle Blomsterne i Kurven er ens og tvekønnede, og Kronen er regelmæssig og rørformet (se Figg. 3 og 4); endvidere er der en haarbesat Opsvulmning under det tvegrene Ar (se Fig. 4). Hyppigst er Svøbladene tornede og spidse, men her hos Fjæld-Skær er dette ikke Tilfældet, derimod er de frynset-haarede i Randen.

Som Tavlen viser, er Fjæld-Skær en stivt opret Urt med Løvblade spredt opad Stænglen og med en Halvskærm af Kurve i dennes Spids. Svøbladene er mørkt-blaaviolet farvede og Randhaarene lyse. Kronerne er rødlige, medens Støvknæprøret er blaa-lygt. Hele Blomsterstanden gør derfor et noget dystert blaaviolet Indtryk, hvori dog dels de lyse Randhaar, dels den fremtittende Fnug lyser op. Denne Fnug har fint fjerformede Straaler.

Fjæld-Skær blomstrer hen paa Sommeren, i Juli—August, og dufter ret stærkt; den bliver 20—40 cm høj.

Tavle 542. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Kurv i Blomstring ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Ung Blomst, Arret er endnu ikke kommet til Syne i Spidsen af Støvknæprøret ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Ældre Blomst med fremtraadt Ar ($\frac{2}{1}$).

543. **Kruset Tidsel**, *Carduus crispus* L.

N. Kruse-tistel.

I BNF er allerede (S. 1—4) omtalt flere Tidsel-Arter og tre er afbildede (Tavle 1—3); de hører alle til Slægten *Cirsium*. Der findes imidlertid en anden Slægt, *Carduus*, som af Ydre ganske ligner *Cirsium*-Slægten; men den har den Ejendommelighed, at Fnugstraalerne er ugrene, medens de hos *Cirsium* er fjerformede. Af *Carduus*-Slægten afbildes de to hyppigste Arter paa Tavlerne 543 og 544.

Kruset Tidsel er et godt Eksempel paa, hvad man plejer at forstaa ved Ordet Tidsel: en kraftig Urt, som er tornet og stikkende. Bladene er fjersnitdelte og Afsnittenes Rande løber ud

i talrige fine Torne; desuden er Stænglen tornet-vinget, d. v. s. der løber bladagtige Bræmmer nedad den fra hvert Blads Grund, saaledes at der dannes 4—5 vingede Rækker med tornet-tandet Rand. Bladene er paa Undersiden lyse af en spindelvævsagtig Filt, som ogsaa findes paa Stænglen mellem „Vingerne“ og paa Kurv-Stilkene.

Kurvsvøbet bestaar af talrige Svøblade, der ender med en noget udadbøjet Tornspids. Blomsterne er lyst purpurrøde og byggede som typisk for Tidselgruppen.

Frugten er ganske ejendommelig. Den mørke Nød er glat og ender med en ret stor Fnug, hvormed den mulig kan føres noget afsted af Vinden; Fnuggen løsnes imidlertid meget let fra Nødden (se Fig. 6), og man ser da en lille Vorte paa dens Plads. Denne Vorte indeholder et fedtrigt Væv, og Myrerne samler derfor Frugterne, hvorved de kan spredes; Kruset Tidsel hører saaledes til de saakaldte Myreplanter (se BNF, S. 78).

Den er en toaarig Ukrudtsplante, som træffes paa Marker og ved Landsbyer; i det første Aar dannes blot en Roset af Løvblade og en næringsrig tyk Pælerod; i det andet Aar udvikles den meterhøje grenede Stængel, som bærer et ret stort Antal Kurve. Den blomstrer i hele Sommeren.

I Danmark er den hyppig i hele Landet, i Norge naar den til henimod Tromsø mod Nord, men er mindre hyppig paa Vestlandet. I Almindelighed holder den sig til Lavlandet.

Tavle 543. Fig. 1. Den overste Del af den blomstrende Stængel. Fig. 2. Blad fra den nederste Del af Stænglen. Fig. 3. Blomst i det Øjeblik, da Arret puffer Støvet ud af Støvknappet (2/1). Fig. 4. Ældre Blomst, hvor Støvet sidder fast paa Opsvulmningen under Arret (2/1). Fig. 5. Moden Frugt med Fnug (3/1). Fig. 6. Frugt, som har mistet Fnuggen (4/1).

544. **Tornet Tidsel**, *Carduus acanthoides* L.

N. Pigget kruse-tistel.

Den paa Tavle 544 afbildede Tornet Tidsel ligner meget Kruset Tidsel, men er langt kraftigere bevæbnet. De straagule Torne er meget større og stivere, og Plannten mangler næsten den Filtbeklædning, som fandtes hos Kruset Tidsel.

Kurvene er gjerne noget større og sidder mere enligt. Det er iøvrigt ogsaa en toaarig, opret Urt, som bliver 40—100 cm høj og blomstrer om Sommeren.

Den vokser som Ukrudt paa lignende Steder som Kruset Tidsel, men er langt sjældnere i Norden, hvortil den er kommet fra sydligere Lande. I Danmark er den hyppig paa Bornholm og

Sjælland, men ellers ret sjælden, og i Norge er den et meget sjældent, tilfældigt indført Ukrudt, mest ved Havnebyer i den sydlige Del af Landet.

Tavle 544. Fig. 1. Stykke af en blomstrende Stængel. Fig. 2. Grundblad. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Frugt med Fnug ($\frac{3}{1}$).

545. **Sort Knopurt**, *Centaurea nigra* L.

Af Slægten Knopurt (*Centaurea*) er der tidligere i BNF omtalt Kornblomst (*Centaurea cyanus* L., Tavle 7) og Stor Knopurt (*C. scabiosa* L., Tavle 8); paa Tavle 545 afbildes endnu en Art: Sort K. (*C. nigra* L.). Karakteristisk for vore Arter af Slægten er, at Kurvens Svøbblade ikke ender med en Torn, men med et tørt Vedhæng, som er stærkt fliget eller frynset (se Fig. 2), samt at de yderste Blomster i Kurven er større end de andre og golde. Dette sidste gælder dog ikke, eller kun i ringe Grad, den her afbildede Art. I de vegetative Dele afviger Slægten fra Tidslerne ved, at Bladene ikke er tornede.

Sort Knopurt er en fleraarig, 20—80 cm høj Urt med helrandede eller svagt og fjærnt tandet-fligede Blade. Stænglerne udgaar gjerne flere sammen fra samme Rod og er grenede med enlige, endestillede Kurve. Svøbbladenes Vedhæng er meget mørke, — deraf Artsnavnet sort, idet hele Svøbet er sortbrunt. Blomsterne har rodviolette Kroner og i Reglen ingen golde Randblomster. Derved og ved Tilstedeværelsen af en kort Fnug (Fig. 4) samt ved det regelmæssigt frynsede Kurvsvøbvedhæng afviger Sort K. fra Almindelig Knopurt (*C. jacea* L.), som er meget hyppigere i Norden, særlig i Danmark, hvor Sort K. kun findes meget sjældent som tilfældigt indslæbt Plante.

I Norge træffes Sort K. i Kystegnene fra Kristianiafjorden mod Nord omtrent til Molde og er især hyppig ude ved Havet paa Vestlandet. Dens Udbredelse er udpræget vestlig, idet den f. Eks. paa de britiske Øer er meget almindelig og træder i Stedet for Alm. Knopurt.

Frugterne (Fig. 5) har, som nævnt, en ubetydelig Fnug, der ikke kan gøre nogen Nytte ved Frøspredningen. De spredes ved Myrernes Hjælp, idet der ved deres Grund er et næringsrigt Parti, som Myrerne tiltrækkes af. Dette Organ har altsaa her en helt anden Plads end hos Tidslen, hvor det fandtes i Spidsen af Frugten (se S. 24).

Sort K. vokser paa græsklædte Skraaninger og ret tør Mark og blomstrer i Højsommeren.

Fig. 545. Fig. 1. Den øverste Del af et blomstrende Skud med en udfoldet Kurv og én i Knop. Fig. 2. Kurvsvøbblad ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Krone og Støvdragere ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Frugtknude med de korte Fnugstraaler og Borster fra Blomsterlejet ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Moden Frugt ($\frac{6}{1}$).

546. **Svineøje**, *Arnoseris minima* (L.) Lk.

Med Tavle 546, Svineøje, er vi naaet til den sidste Afdeling af Kurvblomstrede: Tungeblomstrede (*Ligulifloræ*) eller Cikoriegruppen (*Cichorieæ*), der afviger saa meget fra de andre, at Gruppen undertiden betragtes som en selvstændig Familie. Denne Gruppe er let kendelig paa, at Planterne indeholder Mælkesaft, og paa Kronens Form, idet den er tungeformet og ender med 5 Tænder, samt paa, at alle Blomsterne i Kurven er ens byggede og tve-kønnede.

De fleste Slægter indenfor Gruppen har vel udviklet Fnug, der tjener Frøspredningen; men Svineøje ligner de tidligere (BNF, Side 34) omtalte Haremad (*Lampsana communis*, Tavle 48) og Cikorie (*Cichorium intubus*, Tavle 49) i, at Fnuggen mangler helt, eller kun er til Stede som en lille Krave (se Fig. 3). Frøspredningen sker hos Svineøje ved, at det om en krukkeformet Kapsel mindende Kurvsvøb, naar de elastiske tørre Stængler sættes i Bevægelse, slynger de smaa Nødrugter bort.

Svineøje er en enaarig lille Plante (5—25 cm høj). Løvbladene er alle samlede til en grundstillet Roset, fra hvilken flere, faagrenede Skafter udgaar. Disse er ejendommelige ved at blive tykkere opadtil og er dér hule. Hver Gren ender med en lille, gulblomstret Kurv. Svøbets Blade sidder i en enkelt Kreds og er forneden sammenvoksende.

Arten findes paa dyrkede Marker, især paa sandet Grund og er i Danmark hyppig i Jylland, men ret sjælden paa Øerne. I Norge mangler den helt. Den blomstrer i Juli—August.

Tavle 546. Fig. 1. Et stort og kraftigt Eksemplar. Fig. 2. Kurv i Frugttilstand ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Moden Frugt ($\frac{10}{1}$).

547. **Plettet Kongepen**, *Hypochoeris maculata* L.

N. Guldbørste.

Under Almindelig Kongepen (*H. radicata* L., Tavle 38) omtaltes i BNF (S. 29), at der fandtes en anden Art, Plettet Kongepen; denne Plante afbildes paa Tavle 547.

Slægten Kongepen udmærker sig ved, at Frugterne under Modningen forlænges til et „Næb“, paa hvis Spids Fnuggen sidder

(se Figg. 3 og 4, som viser den Forskel i Næblængde, der kan findes mellem de forskellige Frugter i samme Kurv). Fnuggen bestaar hos Kongepen af fjerformede Straaler. Endnu et Forhold kendetegner K. overfor de andre Slægter af Gruppen, nemlig at Blomsterlejet, som plejer at være nøgent, her har lange Avner, der støtter Kurvens enkelte Blomster.

Plettet Kongepen er en fleraarig Urt med brede, ruhaarede og grundstillede Blade, som gærne er noget brunplettede. I Reglen udgaar der kun én Stængel fra Bladrosetten; den bliver 20—60 cm høj og grener sig opadtil i nogle faa, ret lange Grene, som i Spidsen bærer en enlig, stor og gul Kurv. Baade Stængler og Svøbblade er stivhaaret-ru.

Planten blomstrer i Juni—Juli og er da en Pryd for de græs- eller lyngklædte Bakker, hvor den oftest vokser. Den findes i de fleste Egne af Danmark, men ikke videre hyppigt. I Norge forekommer den i den sydlige Del, især paa Østlandet, og naar mod Nord til Søndmøre og Opdal samt Lierne. Den kan gaa ret højt til Fjælds, endog over Skovgrænsen.

Tavle 547. Fig. 1. Den grundstillede Løvbladsroset og den nederste Del af Stænglen. Fig. 2. Den øvre Del af Stænglen med 3 Kurve. Fig. 3. Frugt med Fnug ($\frac{2}{1}$). Frugt uden Fnug, men med langt Næb ($\frac{2}{1}$).

548. Stivhaaret Borst, *Leontodon hispidus* L.

N. Følblom.

Slægten Borst (*Leontodon*) udmærker sig, som allerede omtalt under Høst-Borst (*L. autumnalis* L., Tavle 37), ved, at dens Frugter ikke har Næb, og at deres Fnug er skiddentgul og fjerformet.

Stivhaaret Borst er, som dens Artsnavn antyder, beklædt med stive Haar, som er 2—3-delte. Dette gælder særligt de grundstillede, bugtet-tandede Løvblade. Stænglerne udgaar fra Bladrosetten og er ugrenede og bærer en enlig Kurv i Spidsen. Kurvsvøbet er stærkt haaret.

Det er en fleraarig, 10—25 cm høj Urt, som blomstrer hele Sommeren. Den vokser paa Marker, Bakker og høje Enge og er temmelig almindelig i Danmark. I Norge er den derimod sjælden; den findes dels ved Kragerø, dels paa den ydre Del af Haugesundshalvoen med omliggende Øer. Flere Forhold tyder paa, at den først for nylig er indvandret til Landet og er i Færd med at udbrede sig.

Tavle 548. Fig. 1. Nedre Del af en Plante. Fig. 2. En Kurv sét fra oven. Fig. 3. Kurv sét fra Siden. Fig. 4. Blomst ($\frac{2}{1}$) Fig. 5. Kurv i Frugttilstand. Fig. 6. Frugt med Fnug ($\frac{2}{1}$)

549. Havrerod, *Tragopogon porrifolius* L.

Denne Plante, der ogsaa kaldes Porrebladet Gedeskæg, omtaltes i BNF, Side 29 under Eng-Gedeskæg (*T. pratensis* L., Tavle 39), som er dens Slægtning.

Navnet stammer fra det gammel-nordiske Ord hafr, som betyder Buk (Gedebuk), og har intet at gøre med Havre (*Avena*).

Havrerod er en gammel Køkkenurt, idet dens opsvulmede Pælerod anvendtes paa lignende Maade som Skorzoner-Rod; men nu dyrkes den næsten aldrig mere. Den kan — om end sjældent — træffes forvildet fra gamle Tidens Dyrkning baade i Danmark og Norge. Fra Eng-Gedeskæg kendes den let paa Blomsternes usædvanlige Farve: purpurviolette.

Ellers har den samme ejendommelige Udseende som Eng-Gedeskæg. Det er høje, glatte Urter (50—100 cm høje) med ganske smalle, helrandede Blade, der har en udvidet og omfattende Grund. Stænglerne er sparsomt grenede, og Grenene ender i enlig stillede Kurve, under hvilke Grenene er oppustede og hule. Svøbbladene er faa, oftest 8 i Tallet og forneden sammenvoksede; de er meget lange og smalle og rager ud over Kronerne. Frugterne er forsynede med Næb og med fjerformet Fnug, hvis udbredte Straaler er ligesom sammenspundne, saaledes at hele Fnuggen minder om en opslaaet Paraply.

Den blomstrer i Juni—Juli.

Tavle 549. Fig. 1. Den ovre Del af Planten med en enkelt Kurv, set fra Siden. Fig. 2. Roden. Fig. 3. Kurv, set ovenfra. Fig. 4. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Moden Frugt med Fnug ($\frac{1}{1}$). Fig. 6. Selve Frugten (noget over $\frac{2}{1}$).

550. Bittermælk, *Picris hieracioides* L.

Slægten Bittermælk overensstemmer med Borst i den fjerformede Fnug, men dennes Straaler er snehvide, ikke skiddent gullige som hos Borst. Iøvrigt ligner Planten ikke meget Borst, da den har en 40—100 cm høj Stængel med veludviklede Lovblade og opadtil rigt grenet, saaledes at der dannes en Top af gule Kurve.

Hele Planten er ru af ret stive, i Spidsen tvegrenede Haar (se Fig. 3), og Bladenes Rande er bugtet-tandede, deres Grund bred og noget stængel-omfattende. De ydre af Svøbbladene er udstaaende eller tilbagebøjede.

Bittermælk, som er toaarig og blomstrer i Juli—August, vokser ved Veje, paa Groftekanter, i Randen af Krat o. lign. Steder og er ikke sjælden i de sydlige Egne af Danmark; i Norge forekommer den derimod kun en sjælden Gang tilfældigt indslæbt ved Byer.

Tavle 550. Fig. 1. Et Stykke af den nedre Del af Stænglen med to Blade. Fig. 2. Stænglens øvre blomsterbærende Del. Fig. 3. Et lille Stykke af en Bladrand forstørret for at vise de ejendommelige Haar. Fig. 4. Moden Frugt (⁸/₁).

551. **Afbidt Høgeskæg**, *Crepis præmorsa* (L.) Tausch.

Af Slægten Høgeskæg (*Crepis*) findes adskillige Arter i Norden. I BNF er omtalt (S. 32) og afbildet (Tavle 44) Toaarig H. (*C. biennis* L.), og paa Tavlerne 551—553 afbildes nu tre andre Arter af ret forskelligt Udseende. Karakteristisk for Høgeskæg er, at Frugten er trind og uden Næb, og at Fnuggen er haarformet og snehvid, undtagen hos Ørneøje (Tavle 553); endvidere sidder Svøbladene i to Kredse: yderst findes korte Svøblade, ofte faa i Antal, inderst længere, tæt tilsluttende Blade.

Afbidt Høgeskæg (*C. præmorsa*) er en fleraarig Urt med en kort, opret Rodstok, som dør bort nedadtil (se Fig. 1), og derved kan det se ud, som om der, som hos Djævelsbid (BNF, Tavle 50), var bidt af den, — et Forhold, der er søgt gengivet i Artsnavnet „afbidt“.

Den har store, aflange Rosetblade (Fig. 2) og en klaselignende Blomsterstand af mange, smaa Kurve i den øvre Del af den bladløse Stængel. Hele Planten, der bliver 15—40 cm høj og blomstrer i Juni, er dunhaaret.

Dens Vokseplads er Enge og Moser. I Danmark er den sjælden og kun fundet i Jylland, paa Fyn og paa Sjælland. I Norge findes den i de lavere Dele af Østlandet, fra Smaalenene og Skiensfjorden op til Gudbrandsdalen, samt ved Trondhjemsfjorden.

Tavle 551. Fig. 1. Rodstok. Fig. 2. Et Par Rosetblade og det nederste Stykke af Stænglen. Fig. 3. Blomsterstanden. Fig. 4. Frugt med sin snehvide Fnug (⁴/₁). Fig. 5. To Frugter, stærkere forstørrede (⁸/₁).

552. **Sibirisk Høgeskæg**, *Crepis multicaulis* Ledeb.

Denne Art har ligeledes Løvbladene samlede i en Roset, men de er næsten glatte. Fra Rosetten udgaar ikke en enlig, men flere bladløse (eller næsten bladløse) Stængler, som foroven bærer en Del halvskærmformet samlede, smaa Kurve. Kronerne er ganske

smukt farvede, idet den gule Farve i Kronens Tænder gaar over i rødt. Den indre Kreds af Svøblade har paa deres Ryg en Række sorte eller sortgrønne, stive Haar.

Denne ret spæde, 10—25 cm høje Art er en stor Sjældenhed i Norden, idet den blot er fundet paa ét Sted i Østfinmarken (Nyborg i Nesseby), hvor den vokser paa Lerskifer. Den blev opdaget dér i 1851 af Botanikeren CHR. SOMMERFELT (den yngre) og er siden 1919 naturfredet.

Dens egentlige Hjemland er Asiens nordlige Del, hvor den er vidt udbredt.

Table 552. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Del af Blomsterstanden i Frugttilstand; fire Kurve har aabnet sig og spredt deres Frugter, en femte er endnu ikke saa vidt. Fig. 3. Blomstrende Kurv ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Blomst. Fig. 5. Moden Frugt ($\frac{2}{1}$).

553. **Ørneøje**, *Crepis paludosa* (L.) Moench.

N. Ørneøje. Isl. Hjartaffill.

Paa Grund af den ovenfor (S. 29) omtalte ikke snehvide, men skiddent gulhvide Fnug har Ørneøje eller Kær-Høgeskæg undertiden været betragtet som en særlig Slægt (*Aracium*). Dens andre Karakterer passer imidlertid med *Crepis*.

Ørneøje er en 25—80 cm høj, næsten glat, fleraarig Urt. Stænglen bærer store, hjerteformet-omfattende Blade, hvis Rande er skarpt tandede og som løber ud i en lang Spids (Fig. 1). Grundbladene er stilkede og tandet-fligede. I Spidsen af Stænglen findes en halvskærmformet Blomsterstand af faa Kurve, hvis Svøblade er sortgrønne og noget haarede. Kronerne er mere matgule end hos de øvrige Høgeskæg-Arter. Til Gengæld er Støvnapperne og Stovet orangegult.

Ørneøje, der blomstrer i Hojsommeren, vokser paa vaade Enge og fugtige Steder i Skove, der paavirkes af Trykvand, og hvor den ofte kan findes i stort Antal. Den er almindeligt udbredt baade i Danmark og Norge, hvor den gaar mod Nord lige til Hammerfest og Porsanger; og den kan stige op til over Skovgrænsen. Ogsaa paa Island er den fundet, men meget sjælden.

Table 553. Fig. 1. Et Stykke af Stænglen med to Blade. Fig. 2. Den halvskærmformede Blomsterstand. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Frugt med Fnug ($\frac{2}{1}$).

Ret forskellig i Udseende fra disse Høgeskæg-Arter er to enaarige Arter, Tag-H. (*C. tectorum* L., se Tekstfig. 2) og Grøn H. (*C. capillaris* (L.) Wallr.), der begge findes paa Marker og ved

Veje. De har smalle, næsten linjeformede Stængelblade med pilformet-omfattende Grund, og Grundbladene er ofte fligede eller fjerdedelte. Stænglerne er rigt grenede og Grenene ender med smaa, gule Kurve. Hos Tag-H. er Grenene gjerne lidt fortykkede og hule lige under Kurven, medens de er meget tynde hos Grøn H. Iøvrigt ligner de to Arter hinanden meget; de bliver 15—60 cm høje og blomstrer hele Somren og ud paa Efteraaret. Grøn H. er meget almindelig i Græsplæner og paa Marker i Danmark, men er i Norge kun tilfældig indslæbt. Derimod er Tag-H. ret hyppig i begge Lande, oftest som Ukrudt i Agrene.

554. **Skørtidsel**, *Sonchus arvensis* L.

N. Aker-dylle.

Skørtidsel horer til Slægten Svinemælk (*Sonchus*), som kendes paa de fladtrykte Nodfrugter med snehvid haarformet Fnug. En enaarig Art, Almindelig Svinemælk (*S. oleraceus* L.), er allerede omtalt i BNF (Tavle 46, Side 33).

Skørtidsel eller Ager-Svinemælk er en stor og iøjnefaldende Urt; den bliver 50—120 cm høj og er fleraarig. Dens underjordiske Dele er dels Rodstokke, dels Rødder, som er i Besiddelse af den usædvanlige Evne at kunne frembringe nye Skud, hvorved Planten er i Stand

Fig. 2. Tag-Høgeskæg.
(Efter Flora Batava).

til at optræde meget selskabeligt og er vanskelig at udrydde. Den ligner deri Ager-Tidsel (se BNF, Side 3—4) og er ligesom den et ondartet Ukrudt paa dyrket Jord imellem Sæden.

Bladene er bugtede eller fjerfligede og i Randen tornet-tandede, men ikke stikkende. Stængelbladene har en omfattende Grund. I Spidsen af Stænglen findes faa, men store og smukke, gule Kurve, og hele den øvre Del af Planten er kirtelhaaret.

Foruden som Ukrudtsplante findes Skørtidsel ved Stranden og i Klitter, og dér er sandsynligvis dens oprindelige Vokseplads. Den fordrer løs Jord for at kunne trives, og det findes jo netop dels ved Stranden, dels paa pløjet og harvet Mark. Saasnart Jorden dækkes af et vedvarende Plantetæppe, sygner Skørtidslen hen. Den blomstrer fra midt paa Sommeren til hen i Efteraaret og er almindelig baade i Danmark og Norge.

Tavle 554. Fig. 1. Et Stykke af Plantens underjordiske Dele med et af-skaaret Skud og et ungt Skud, der er ved at bryde frem. Fig. 2. Den øverste blomstrende Del af Stænglen. Fig. 3. Moden Frugt (⁴/₁).

555. **Kær-Svinemælk**, *Sonchus paluster* L.

Kær-Svinemælk minder en Del om Skørtidsel i hele sin Vækst, men den danner ingen Skud paa Rødderne. Dens Blade har en pilformet-omfattende Grund, og de nedre er fjersnitdelte med lange Afsnit (Fig. 2), de øvre hele med tandet Rand. Blomsterstanden er rigere end hos Skørtidsel, men Kurvene er mindre og Kronens Farve blegere gul.

Det er en af Nordens højeste Urter, idet den ofte bliver over 2 m høj. Den vokser ved Bredder af Aaer og Fjorde paa fugtig Bund og blomstrer i Juli—August.

Dens Forekomst er hovedsagelig indskrænket til Kysterne af den sydlige Del af Danmark, saasom det sydligste af Øst-Jylland, Fyn, Syd-Sjælland, Lolland og Falster o. s. v., og i Overensstemmelse med denne Udbredelse mangler den i Norge. I Sverige findes den nu kun ved Sölvesborg i Blekinge.

Tavle 555. Fig. 1. Et Blad fra den nedre Del af Stænglen. Fig. 2. Den halvskaarmformede Top med Kurve i Blomstring og i Frugttilstand. Fig. 3. Moden Frugt (⁶/₁).

556. **Sibirisk Turt**, *Mulgedium sibiricum* (L.) Less.

I Norge er den almindelige Turt (*M. alpinum* (L.) Cass., Tavle 47), som omtales i BNF (S. 33), vidt udbredt og ofte til Stede i stor Mængde. Men længst mod Nord fra Maalselven til

Fana træffes en anden Art, som er afbildet paa Tavle 556. Den hører egentlig hjemme længere østerpaa, hvad der ogsaa fremgaa af dens Artsnavn. Den afviger fra Alm. Turt ved smalle, hele og lancetformede Blade, som har en svagt pilformet Grund og er tandet-takkede i Randen. Endvidere er den ganske glat (ikke kirtelhaaret), og Kurvene er samlede i en Halvskærm. Frugten, der hos Alm. Turt er fladtrykt med faa Ribber, er her mangeribbet (Fig. 4).

Begge Arter er let kendelige paa de violette Kroner, medens gult jo ellers er den sædvanlige Farve indenfor Tungeblomstredes Gruppe.

Sibirisk Turt er en fleraarig opret Urt, som bliver 40—70 cm høj og blomstrer i Juli—August. Den vokser paa sandede Elvbredder og i Krat paa fugtig Bund.

Tavle 556. Fig. 1. Et Stykke af den nedre Del af Stænglen med 3 Blade. Fig. 2. Blomstrende Top. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Moden Frugt med Fnug ($\frac{2}{1}$).

557. Skov-Salat, *Lactuca muralis* (L.) Lessing.

N. Skog-salat.

Som angivet i det nordiske Navn for Skov-Salat træffes denne Plante i Skove, og i det hele paa skyggefulde Voksepladser, undertiden ogsaa ved Mure, der vender mod Nord (deraf det latinske Artsnavn). Dens fjersnitdelte Blade har nederst paa Skuddet en lang og smaltvinget Stilk og er „lyredannede,“ i det Ende-Afsnittet er stort i Forhold til de øvrige Afsnit og bredt triangulært (Fig. 2), medens de i større Højde er hjærteformet omfattende og har en bredt vinget Stilk samt meget større Side-Afsnit (Fig. 1); de aller øverste har ofte en smal Bladplade, som kun er lidet indskaaret. I Overensstemmelse med Voksepladsens Beskaffenhed er Bladene ganske glatte, paa Undersiden blaa-grønne eller rødlig, tynde, bløde og derfor lidet modstandsdygtige overfor Solens direkte Straaler og den dermed følgende Udtørring af Vævene. I saa Henseende er denne Art vidt forskellig fra Tørnet Salat, der er omtalt i BNF, S. 32, og som bl. a. ved den ejendommelige Bladstilling er beskyttet mod for stærk Fordampning. Og i Modsætning til den toaarige Tørnet Salat, der antages at være Stamformen til den som enaarig Kokenplante dyrkede Have-Salat, er Skov-Salat fleraarig. Dens Rodstok er opret og meget kort.

Den indtil meterhøje Stængel ender med en stor og fint forgrenet Top af smaa, valseformede Kurve (Fig. 3), hvis ofte rødbrunt anløbne Svøbblade sidder i 2 Kredse; de ydre Blade er meget

kortere end de indre. Blomsternes Antal i hver Kurv er kun ringe, i Reglen 5; de har gul Krone (Fig. 4). De sammentrykte, mørkebrune Frugter bærer paa et kort Næb en skærmformet og skinnende hvid Fnug af udelte Straaler, der saa meget des lettere frigøres og bortføres af Vinden, som Svøbladene under Frugternes Modning bøjer sig lodret nedad (Fig. 5).

Skov-Salat forekommer i Danmark meget hyppigt i Løvskove med muldet Bund. I Norge er den almindelig i lavere liggende Dele, baade østen-, vesten- og nordenfjælds; mod Nord gaar den til Ranen i Nordland.

Tav. 557. Fig. 1. Et Stykke Stængel, omtr. fra Skuddets Midte, med et Blad. Fig. 2. Et Stykke Stængel med Blad fra Skuddets nederste Del. Fig. 3. Top med Blomster og et Par enkelte Kurve med modne Frugter. Fig. 4. To Kurve, den ene endnu ikke aaben, den anden i Blomstring (svagt forstørr.). Fig. 5. Frugtstand (forstørr.).

558. **Rødfrugtet Mælkebøtte**, *Taraxacum rubicundum* Dahlst.

Ligesom det i nyeste Tid er vist, at Almindelig Mælkebøtte (BNF, S. 26) bestaar af en Række arveligt konstante Smaa-Arter, saaledes er den fra gammel Tid af beskrevne *Taraxacum erythrospermum* Andrz. nu delt i et Antal Smaa-Arter, der kendetegnes ved at have rødbrune, brune eller gulbrune Frugter, og som alle forekommer i Kystegne, hvor de navnlig holder sig til tør og sandet Bund, medens Alm. Mælkebøtte især er knyttet til den gode Jord. Herhen hører den paa Tav. 558 afbildede Art. Bladene er som hos alle Mælkebøtte-Arter rosetstillede og „høvdannede;“ men de er her meget stærkt indskaarne, og Afsnittene er smalle. Ejendommelige er tillige de smalle og mørkt purpurfarvede Bladstilke. Ogsaa de lange Blomsterskafter er purpurfarvet anløbne (Fig. 1). Kurvenes Svøblade er af forskellig Længde og Form (Fig. 2 og 3); de inderste er de længste og smalleste, og især hos disse findes en meget tydelig pukkelformet Opsvulmning af Overfladen umiddelbart nedenfor Spidsen. Alle Blomsterne er hos denne Art særkønnede og hunlige, hvilket ogsaa gælder for andre Smaa-Arter indenfor den samme „Samle-Art“; nogle har dog tvekønnede Blomster. Medens disse for Størstedelen er lysegule, har Blomsterne i den yderste Kreds af Kurven Kroner, som paa Ydersiden er brunlige og gulrandede (Fig. 4). Griferne er mørke. Ligesom hos de fleste andre Arter af Mælkebøtte udvikles Kimen og hele Frugten uden Befrugtning (ad parthenogenetisk Vej). Fig. 5 viser den med Svæveskærm forsynede hele Frugt; efter Spredningen knækker Svæveskærmens Stilk af, og

tilbage bliver Frugten med dens „Næb“ (Fig. 6), nedenfor hvilket Frugtvæggen er udstyret med udstaaende Torne.

Udbredelsen af denne, næppe mere end 10—15 cm høje Mælkebøtte er i Danmark ikke endnu nøjere fastslaaet. I Norge mangler den, men i den sydlige Del af Landet findes flere nærstaaende Arter.

Tav. 558. Fig. 1. Hel Plante (nat. Storr.). Fig. 2 og 3. Svøbblade (forstørr.). Fig. 4. Blomst fra Randen af Kurven (ca. $\frac{5}{1}$). Fig. 5. Frugt (ca. $\frac{2}{1}$). Fig. 6. Frugt med Næb (ca. $\frac{8}{1}$).

559. Eng-Mælkebøtte, *Taraxacum palustre* (Ehrh.) Dahlst.

En tredje af de „gamle“ Mælkebøtte-Arter, den paa vaade Enge og ved Søbredder voksende *T. paludosum* Scop., er opløst i et mindre Antal Smaa-Arter, der ligesom Alm. Mælkebøtte har graa eller graabrune Frugter (ikke rødbrune eller brunlige som hos den foregaaende Artsgruppe). De herhen hørende Smaa-Arter, for hvilke *T. palustre* er Repræsentant, har heller ingen Pukler i Spidsen af Svøbbladene, men de adskiller sig fra Alm. Mælkebøttes Smaa-Arter ved forskellige Karakterer.

Ejendommeligt for nærværende Smaa-Art er, at Bladstilkene i det mindste mod Grunden er purpurfarvede, og at Bladene er linjedannede eller smalt lancetdannede og hele, kun forsynede med forholdsvis faa grove Tænder i Randen, eller svagt fligede. Det mere eller mindre stærkt rødfarvede og 10 til 20 cm høje Blomsterskaft bærer en Kurv af mørkere gule eller rent gule Blomster; Svøbbladene er gennemgaaende brede, dog ret forskellige i Længde og Form (Fig. 2 og 3). De ydre, nærmest ægdannede Svøbblade er tiltrykt til de indre, hvorved hele Samle-Arten Eng-Mælkebøtte afviger fra andre Arter. Og især maa mærkes, at den blivende Del af Næbet er forholdsvis lang, nemlig ca. $\frac{1}{3}$ af Frugtens Længde, medens den hos Alm. Mælkebøtte er betydelig kortere, kun $\frac{1}{5}$ til $\frac{1}{4}$ af Frugtens Længde (Fig. 6).

Heller ikke Eng-Mælkebøttes Udbredelse i Danmark er fuldt opklaret; men den er hidtil kun fundet et Par Steder paa Sjælland og er sikkert ikke almindelig. I Norge er den ikke fundet.

Tav. 559. Fig. 1. Hele Planten (omtr. nat. Storr.). Fig. 2 og 3. Svøbblade. Fig. 4. Blomst fra den yderste Kreds i Kurven (ca. $\frac{2}{1}$). Fig. 5. Frugten ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Frugten med Næb ($\frac{6}{1}$).

560. Pomerans-Høgeurt, *Hieracium aurantiacum* L.

Til samme Afdeling af Slægten Høgeurt (N. Svæve) som den paa Tav. 43 i BNF afbildede Haaret Høgeurt hører Pomerans-Høge-

urt, der ligesom hin er i Stand til at brede sig vegetativt ved Hjælp af overjordiske Udløbere. Den er dog selv ved en flygtig Sammenligning let at skelne fra Haaret Høgeurt. Den 15—30 cm høje Stængel er langhaaret, spredt stjernehaaret, og mod Spidsen tillige forsynet med Kirtelhaar. Ogsaa Bladene, der ikke alle er rosetstillede, er langhaarede og bærer desuden paa deres Underside Stjernehaar, der dog aldrig danner nogen sammenhængende Filt saaledes som hos Haaret Høgeurt. Medens denne har enligt stillede Kurve, ender Stænglen hos Pomerans-Høgeurt med 7—20 Kurve i en kvastformet Stand (Fig. 2). Kurvsvøbet, der ligeledes bærer tre Slags Haar, omslutter talrige Blomster med smukt rødbrunt-orangefarvede Kroner (Fig. 3). Den haarformede Fnug har den for Slægten karakteristiske skiddengule Tone.

I Danmark er Pomerans-Høgeurt, der egentlig er en Bjærgplante, hist og her forvildet fra Haver, hvor den dyrkes som Prydplante. Den menes at være en Smaa-Art (*H. sativum*) af Hovedarten, hjemmehørende i Mellemeuropas Bjærg, og forekommer ligeledes i Norge forvildet, især i den sydlige Del af Landet. Derimod regnes flere andre Smaa-Arter (f. Eks. *H. scandinavicum* og *H. Valdersianum*) for vildtvoksende i Norge og er temmelig vidt udbredte.

Tav. 560. Fig. 1. Øverste Del af Udløber med nederste Del af Lysskuddet. Fig. 2. Blomsterstand. Fig. 3. Enkelt Kurv, set ovenfra.

KLOKKEFAMILIEN, CAMPANULACEÆ.

561. **Smal Klokke**, *Campanula persicifolia* L.

N. Smalbladet klokke.

Som de i BNF (S. 37—40) omtalte Arter af samme Slægt er Smal Klokke en fleraarig Urt. Den har en krybende Rodstok, hvorfra Lysskud med smalt lancetdannede Blade udgaar (Fig. 1). Det blomstrende Lysskud (Fig. 2) er indtil 80 cm højt og bærer en klase-lignende Stand af ganske faa, store Blomster af en smuk og dybt blaa (sjældent hvid) Farve; undertiden kan deres Antal være reduceret til én. Herved og ved den oprette Kapsel, der aabner sig med Huller tæt under dens øverste Flade (Fig. 4), ligner den den meget mere uanselige Enblomstret Klokke, den højnordiske Art, der er afbildet i BNF, Tavle 56.

Smal Klokke forekommer i Danmark paa Bakkeskrænter, i aabne Krat o. lign. Voksepladser, men er ikke meget hyppig; mest almindelig er den paa Bornholm, Møen o. a. sydlige Egne af Landet. Den findes i Norge udbredt i den sydøstlige Del, fra Hvaløerne og

Kristianssand til Gudbrandsdalen og Valdres. Som Prydplante dyrkes den ikke sjældent, og den optræder baade i Former med hvide Blomster og i saadanne, hvis Blomster er „fyldte.“

Tav. 561. Fig. 1. Rodstok med to vegetative Skud, og den nederste Del af et blomstrende. Fig. 2. Blomsterstand. Fig. 3. Blomst i hunligt Stadie; Krone og Bæger er fjærnede ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Parti af Kapselvæggen med et Hul (stærkt forstørr.). Fig. 5. Frø (stærkt forstørr.).

562. Eng-Klokke, *Campanula patula* L.

I Modsætning til alle de øvrige Klokke-Arter, der er afbildede her og tidligere i BNF, er Eng-Klokke toaarig. Den bliver indtil 60 cm høj, og Stænglen ender med en halvskærmformet Top af blaalilla Blomster, hvis Kronflige er bøjede stærkt udad; de lancetdannede Blade er samlede paa Stænglens nedre Del (Fig. 1). Kapselen er opret.

Eng-Klokke betegnes i Danmark som meget sjælden. Dens Optræden er mærkelig, for saa vidt som den paa en Lokalitet i et enkelt Aar kan vise sig flokkevis eller enkeltvis, for det næste at være fuldstændig forsvundet; saaledes fandtes den 1905 i talrige blomstrende Individer paa en Vandingseng tilhørende Hesselvig Enggaard, Syd for Herning, men var det følgende Aar ikke mere tilstede. Til Norge er Eng-Klokke indvandret i de senere Aar (første Gang fundet 1870) og optræder paa Kunstenge i de lavere Dele af Østlandet, samt nordenfjælds i Orkedalen.

Tav. 562. Fig. 1. Rod og nederste Del af Stænglen. Fig. 2. Blomsterstand. Fig. 3. To Blomster af et smaablomstret Individ.

563. Nøgle-Klokke, *Campanula glomerata* L.

Nøgle-Klokke og den følgende Art er let kendelige fra de øvrige Klokke-Arter derved, at Blomsterne er helt eller næsten stilkløse og i de øverste Blades Hjørner samlede i tætte Nøgler (deraf Navnet for den paa Tav. 563 afbildede Art).

Hos Nøgle-Klokke, der er fleraarig, er Grundbladene langstilkede og aflangt ægdannede med hjærtformet Grund (Fig. 2); de øvre Blade er siddende og omfattende Stænglen (Fig. 3). Alle Blade er ligesom Stænglen mere eller mindre dunhaarede. Blomsternes Bægerflige er oprette, lancetdannede og tilspidsede (Fig. 4). Kronen er mere eller mindre dybt blaa eller violet, og Griffen med dens 3-delte Ar rager ikke frem af Kronen.

Nøgle-Klokke vokser hist og her i Danmark, i Krat og paa Bakkeskrænter (især i Kalkegne), og blomstrer i Juli—August. I

Norge menes den at være forvildet, i det den især forekommer i Nærheden af gamle Haver, mest i den sydlige Del af Landet.

Et Par Former af denne Art har fundet Anvendelse som Fri-landsprydplanter.

Tav. 563. Fig. 1. Rodstok. Fig. 2. Blade fra Lysskuddets Grund. Fig. 3. Øverste Del af Stænglen og Blomsterstand. Fig. 4. Enkelte Blomster.

564. **Hvas Klokke**, *Campanula cervicaria* L.

N. Hodeblomstret klokke.

Fra Nøgle-Klokke adskilles Hvas Klokke ved at være beklædt med korte, stive Haar paa Stængel og Blade; deraf dens danske Navn. De nedre Blade er aflangt lancetdannede og forsynede med en ganske kort og bred Stilk (Fig. 1); de øvre Blade er meget kortere og halvt omfattende Stænglen. I deres Hjørner sidder Blomsternøglerne (Fig. 2). Bægerfligene er udstaaende, ægdannede og butte; Kronerne blegblaa. Griflerne rager ofte langt udenfor Blomsterne (Fig. 2). Da Kapslerne er oprette, aabner de sig ved deres Grund og i mindre Grad end hos andre Klokke-Arter ved regelmæssigt formede Aabninger (Fig. 5).

Hvas Klokke, der baade angives at være toaarig og fleraarig, vokser i Danmark i Randen af Skove og i Krat, men er meget sjælden. I Norge forekommer den i de lavere Egne, især i Østlandet, men dog ogsaa i isolerede Kolonier i varme „Urer“ vesten- og nordenfjælds, f. Eks. i Indre Hardanger og Sogn, samt ved Trondhjemsfjorden. Den blomstrer samtidig med foregaaende.

Tav. 564. Fig. 1. Blad fra den nedre Del af Stænglen. Fig. 2. Øverste Del af Stænglen med Blomsterstande. Fig. 3. Blomsterknop med Højblade. Fig. 4. Højblad. Fig. 5. Moden Kapsel ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Frø ($\frac{2}{1}$).

565. **Aks-Rapuntsel**, *Phyteuma spicatum* L.

N. Vadderot.

Ligesom den i BNF paa Tav. 57 afbildede Blaamunke afviger Aks-Rapuntsel fra Klokke ved ikke at have klokkeformet Krone. De gulhvide, mod Spidsen grønlig Kronblade er ganske smalle og linjedannede og næsten ikke sammenvoksede (Fig. 4). Til en Begyndelse hænger de vel sammen foroven (Fig. 3), men senere skilles de fra hverandre. De temmelig uanselige Blomster, der iøvrigt er byggede som hos andre Slægter af Klokkefamilien, er samlede i korte Aks (Fig. 2). De er, som hos Klokke, i udpræget Grad først-hannede; i den i Fig. 4 afbildede Blomst er Støvdragerne helt bort-

visnede. Frugten er en hængende Kapsel, der aabner sig ved store Huller (Fig. 5), og Frøene spredes paa sædvanlig Maade, i det Vinden rusker i den stive Stængel, og derved slynger Frøene bort.

Aks-Rapuntsel er fleraarig og har en tyk, lodret Rod og Rodstok. De nedre Blade er langstilkede og æg-hjærtedannede, de øvre siddende og lancetdannede; alle Blade er i Randen savtakkede. Hele Planten er næsten glat og bliver indtil ca. 70 cm høj. Den vokser i Danmark i Skove og Krat paa temmelig muldet Bund, dog kun — men ingenlunde sjældent — i Jylland og paa Fyen. I Norge er den vildtvoksende i de subalpine Fjældlier i Øvre Telemarken; men den er desuden ogsaa fundet et Par Steder i den sydlige Del af Landet, hvor den dog næppe er wild.

Tav. 565. Fig. 1. Øverste Del af Rodstok og nederste Dele af overjordiske Stængler med Grundblade. Fig. 2. Øverste Del af Stænglen med Blomsterstand. Fig. 3. Blomst, ikke helt udfoldet ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Blomst, der er fuldt udfoldet og befinder sig i Hunstadiet ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Kapsel ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Frø (stærkere forstørr.).

MASKEBLOMSTREDE, SCROPHULARIACEÆ.

566. **Fingerbøl**, *Digitalis purpurea* L.

N. Rævejælde.

Ofte finder man i Haver i Norden den statelige Fingerbøl dyrket som Prydplante, og undertiden kan den, da den let spreder sine Frø, og disse har stor Spiringsevne, blive et temmelig besværligt Ukrudt. Den er toaarig; i første Aar dannes en Roset af store, brede Blade (Fig. 2), og i det andet Aar skyder fra Rosettens Midte den ca. 80 cm høje Stængel til Vejrs. Denne bærer en Klase af store og ensidigt vendte, nikkende Blomster, hvis rosenrøde og mørkt plettede Krone i sin Form minder om et Fingerbøl; den er noget skæv og er i Randen uregelmæssigt delt i 5 ikke meget fremtrædende Flige. Af Støvdragere findes (som hos Flertallet af Maskeblomstrede, se BNF, S. 84) fire tomæggtige, og ved Grunden af Støvvejen ses en gullig Honningkirtel (Fig. 4 og 5). Frugten er en Kapsel med talrige smaa Frø.

Fingerbøl er en Bjærgplante, der er udbredt i det vestlige Europa og Mellem-Europa. I Danmark er den fundet, om end sjældent, forvildet fra Haver. Her er den altsaa ikke oprindelig. Derimod er den det i Norge, hvor den er en Karakterplante for Vestlandets Kystegne, overalt almindeligt udbredt. Sammen med mange andre Kystplanter gaar den længere ind i Landet, men mangler dog ved

de inderste Forgreninger af Sognefjord og Hardangerfjord. Den forekommer, om end sjældnere, ogsaa Øst paa langs Kysten omtrent til Langesundsfjord og Nord over til et Stykke forbi Trondhjemsfjord.

Bladene af Fingerbøl benyttes til Fremstilling af et vigtigt Lægemedel, der indgivet i passende, mindre Mængde virker meget gavnligt paa Hjærtevirksomheden hos Mennesker og Dyr, men i større Doser er giftigt. De vildtvoksende Planter skal indeholde mere af de virksomme Stoffer (Digitalin) end de dyrkede.

Tav. 566. Fig. 1. Rod og nederste Del af Stænglen. Fig. 2. Blad. Fig. 3. Blomsterstand. Fig. 4. Blomst, gennemskaaret paa langs og set forfra. Fig. 5. Samme, set fra Siden.

567. A. Flerfarvet Ærepris, *Veronica agrestis* L.

N. Aker-flismeurt.

B. Storkronet Ærepris, *Veronica Tournefortii* Gmel.

Af den i Norden ret rigeligt repræsenterede Slægt Ærepris er i BNF, S. 86—88, omtalt 5 Arter. Paa Tav. 567 er afbildet to andre, der begge optræder som Ukrudt paa dyrket Jord, og i Livsform nærmest slutter sig til den paa Tav. 117 afbildede Vedbendbladet Ærepris, i det de ligesom denne er enaarige og uanselige, ganske lave Planter med en nedliggende og kun i Spidsen opstigende Stængel. De ligner overmaade meget hinanden, ogsaa i Bladenes Form og Blomsternes Udstyr og Farve, men er forskellige ved Bygningsforhold, der, selv om de ikke alle er meget øjefaldende, dog afgiver altid konstante Karakterer.

Flerfarvet Ærepris har butte Bægerflige (Fig. 3) og smaa blegblaa eller blegrøde Kroner (deraf Navnet). De tilbagebøjede Frugtstilke er omtrent af Bladenes Længde, og den omvendt hjærteformede Kapsel er mere eller mindre stærkt kirtelhaaret (Fig. 3). Storkronet Ærepris, som i Reglen er større og kraftigere, har spidse og æglancetdannede Bægerflige. Kronen er adskilligt større end hos den foran nævnte Art og mørkere, nærmest himmelblaa, dog med den ene Flig næsten hvid (Fig. 6). Frugtstilkene er forholdsvis meget længere end Bladene, og den omvendt nyreformede Kapsel er glat, men har fremtrædende Aarer (Fig. 7).

Begge Arter blomstrer i Foraaret (April—Maj) og ofte ogsaa i Høsten. De skjoldformede Frø spredes, ligesom af Vedbendbladet Ærepris, ved Myrernes Hjælp. I Danmark er de begge nu til Dags

almindeligt forekommende Ukrudtsplanter, uden at de dog er synderlig skadelige for Kulturplanterne. Storkronet Ærepris har først i de senere Aartier faaet en almindeligere Udbredelse i Haver og paa Marker. Den træffes tilfældigt indført ved en Del Kystbyer i det sydlige Norge, medens Flerfarvet Ærepris, der er sjælden ved Vestkysten, er hyppig gennem Størstedelen af det sydlige Norge; den gaar mod Nord til Nærø i Nordtrøndelag Fylke og er engang fundet i Lofoten.

Tav. 567. A. Flerfarvet Ærepris. Fig. 1. Hele Planten. Fig. 2. Blomst ($\frac{4}{1}$). Fig. 3. Frugt med det blivende Bæger ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Fro, set fra Indersiden (stærkt forstørr.). — B. Storkronet Ærepris. Fig. 5. Hele Planten. Fig. 6. Blomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 7. Frugt med Bæger ($\frac{5}{1}$).

568. A. **Ager-Kohvede**, *Melampyrum arrense* L.

B. **Kantet Kohvede**, *Melampyrum cristatum* L.

N. **Firkantet marimjelde**.

Tidligere (BNF, S. 88 o. flg.) er omtalt en Række Plantearter af Maskeblomstrede, som indenfor denne Familie danner en særlig Afdeling (*Rhinanthææ*) og er Halvsnyltere. Til disse hører bl. a. Slægterne Kohvede og Trolldurt. I Modsætning til de paa Tav. 121 afbildede Kohvede-Arter med ensidigt vendte og oftest gulfarvede Blomster, har begge de her omtalte Arter alsidigt vendte og oftest rødlige Blomster. Iøvrigt er de som hine enaarige og forekommer i Skove og Krat, Ager-Kohvede dog ogsaa paa Skrænter og Marker.

Ager-Kohvede (Fig. 1) er en 15—50 cm høj og rank Plante med modsatte og lancetdannede og ved Grunden fligede Blade. Det trinde Aks er forholdsvis langt. I Hjørnet af de æg-lancetdannede, stærkt fligede og rosenrøde Dækblade (Fig. 2) sidder de, som allerede ovenfor nævnt, alsidigt vendte Blomster, hvis Krone er rød, men paa Underlæben bærer en gul Plet (Fig. 3). Bægeret omslutter Frugten (Fig. 4). Planten hører til Danmarks „sydlige“ Arter, der fra sit Hjemsted, Kaukasuslandene, ikke er naaet længere end til de sydligste Dele af Danmark, hvor den tidligere var hyppigere end i Nutiden. Oftest ses den paa Bornholm. Den mangler ganske i Norge.

Kantet Kohvede (Fig. 5) ligner i meget den foregaaende Art, men skelnes let fra den, i det det noget kortere Aks er skarpt firkantet, og de hjærtedannede, tilspidsede og fligede Dækblade er mørkere farvede, nærmest rødviolette. Det skyldes hovedsagelig de

sammenklappede nedre Dele af Dækbladene, at Akset faar en saa udpræget firkantet Form. Kronerne er lyserøde, og paa Underlæben delvis gule (Fig. 7). En bleg Form (var. *pallens* Hartm.) har gulligt hvide Dækblade og gullhvide Kroner (Fig. 6).

Kantet Kohvede vokser i Skove og Krat, men er ikke videre hyppig i Danmark. I Norge forekommer den i de laveste Egne omkring Kristianiafjorden, og videre langs Kysten til Kragerøegnen.

Den blege Form kan paa sine Steder være den eneste forekommende Form og maa betragtes som en Albino (ikke en Skyggeform).

Tav. 568. A. Ager-Kohvede. Fig. 1. Hele Planten. Fig. 2. Dækblad. Fig. 3. Blomst (svagt forstørret). Fig. 4. Frugt med Bæger. — B. Kantet Kohvede. Fig. 5. Hele Planten. Fig. 6. Blomsterstand af var. *pallens* Hartm. Fig. 7. Blomst (svagt forstørret).

569. **Brand-Troldurt**, *Pedicularis flammæa* L.

Isl. Tröllastakkur, Lúsajurt.

Som tidligere nævnt omfatter Slægten Troldurt flere fjældbeboende Arter, af hvilke Fjæld-Troldurt er afbildet paa Tav. 124. Her omtales et Par andre Arter, der ligesom hin er fleraarige Urter, og som helt mangler i Danmark.

Brand-Troldurt er en ganske lav Plante, fra 5 til 10 cm høj. Fra den korte, skraa opad rettede Rodstok med dens tykke gullige Rødder udgaar Lysskud med talrige, stilkede og fint fjersnitdelte Blade, hvis Afsnit er parvis og tæt stillede, indskaarne og ofte taglagte; de er tillige uden Behaarung. Den rødligt anløbne Stængel ender med en kort Klase af Blomster, der har brandgule Kroner, hvis Overlæbe dog i Spidsen er rødbrun. Modsat Blomsterne hos den i det følgende omtalte Art er Kronen „gabende,“ d. v. s. Over- og Underlæbe slutter ikke sammen, i det Underlæben er fladt udbredt.

I Island findes Brand-Troldurt hist og her paa Fjælde og i Heder, medens den i Norge kun forekommer i den nordlige Del af Landet, fra Salten til Nordreisen, og dér er meget sjælden. Den blomstrer i Juni—Juli Maaned.

Tav. 569. Fig. 1. Hele Planten. Fig. 2. Enkelt Blomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 3. Frugtstand.

570. **Scepter-Troldurt**, *Pedicularis sceptrum carolinum* L.

N. Kongsspir.

En kraftig og smuk Plante, 30—90 cm høj. Flertallet af Bladene er samlede i en Roset ved Stænglens Grund og dybt delte,

med parvis stillede og brede, violet anløbne Afsnit. Paa den høje blomsterbærende Stængel findes kun ganske smaa Blade, og ofte er der slet ingen. Blomsterstanden er et faablomstret Aks. I Hjørnet af Højblade, der ligesom Bægerfligene i Spidsen er stærkt indskaarne og rødbrunt farvede, sidder de prægtige, gule og rødviolet plettede Blomster, hvis Krone i det mindste er 3 cm lang; Over- og Underlæbe er tæt sammensluttede (Fig. 2), og Bestøvningen kan kun ske ved kraftige Insekter (Humlebier), der er i Stand til at tvinge Underlæben ned. I Fig. 3 ses en Blomst, hvis Underlæbe er fjærnet for at vise, at Griffelspidsen med Arret rager frem af Overlæben, hvad ogsaa ses i Fig. 5 og 6. Selvbestøvning synes at være udelukket, medens den kan foregaa hos Brand-Troldurt, som i Reglen har sit Ar indelukket i Overlæben (ikke fremtrædende, saaledes som Tavle 569 viser).

Kongsspir vokser i Norge i Moser og fugtige Enge, især til Fjælds, i den østlige og nordlige Del af Landet (fra Smaalenene til Øst-Finmarken). I Island mangler den.

Tav. 570. Fig. 1. Rodstok og nederste Del af Stængel og Blade. Fig. 2. Blomsterstand. Fig. 3. Blomst, hvoraf Underlæben er fjærnet. Fig. 4. Frugt-knude og nedre Del af Griffel (forstørr.). Fig. 5. Blomstens Overlæbe, set fra Undersiden, med fremragende Ar (lidt forstørr.). Fig. 6. Længdesnit gennem den øvre Del af Blomsten for at vise den indbyrdes Stilling af Griffel og Støvdragere (lidt forstørr.).

NATSKYGGEFAMILIEN, SOLANACEÆ.

Ligesom den tidligere omtalte Bittersød Natskygge (BNF, Tav. 109) er Bukketorn (*Lycium barbarum* L., se Tekstfig. 3) en Vedplante, men af betydelig større Dimensioner. Det er en anseelig, indtil et Par Meter høj Busk af et ejendommeligt Ydre. Dens glatte og lyse, slanke og buetformet hængende Grene bærer lancetdannede og graagrønne Blade. I deres Hjørner sidder ganske korte Skud (Dværgskud), som ofte bliver til stive og stikkende Torne med kun faa og smaa Blade, altsaa Grentorne (se BNF, S. 228). Men paa en lang Strækning af Langskuddene bliver Dværgskuddene til korte, blomstrende Grene med Blade og noglø faa langstilkede Blomster, undertiden med kun en enkelt Blomst. De er fremme i Juni—Juli og har en lys-violet eller lilla, tragtformet Krone med mørkere Aarer. Støvdragere og Støvvej er samtidig udviklede eller Blomsterne er forsthunede, og Bestøvningen sker oftest ved Insekters Hjælp. Honning afsondres af Frugtknuden og aflejres i Kronens Bund. Ved Grunden af Støvdragerne, der er fæstede til

Fig. 3. Bukketorn. Spidsen af en Gren med Blomster, en enkelt umoden Frugt og Grentorne.

Midten af Kronrøret, findes en Haarkrans, som formodentlig beskytter mod Regnens Indtrængen. Forøvrigt synes Bukketorn her i Landet ofte utilbøjelig til at sætte Frugt. De smukke, aflange og skarlagenerøde Bær, der for en Del kunde betinge Buskens Anvendelse i Havebruget, kommer sjældnere til Udvikling i større Mængde. Maaske staar dette i Forbindelse med, at Bukketorn formerer sig overordentlig livligt ved Hjælp af „Rod-yngel“, d. v. s. Skud, der fremkommer paa Plantens Rødder.

Bukketorn hører hjemme i Asien (fra Lilleasien til Persien) og er altsaa ingen nordisk Plante; men den er forlængst indført og almindelig udbredt især som Hegnsplante for Haver; undertiden ses den ogsaa forvildet. Den er i Danmark baade haardfør overfor Vejr og Vind og meget nøjsom, for saa vidt som den kan trives paa mager Bund, endog i det rene Klitsand. Megen Anvendelse har den derfor faaet som Gærdeplante i Haverne i Landets Fiskerlejer, ogsaa langs Jyllands Vestkyst, hvor Voksevilkaarene kan være meget haarde, og hvor man er taknemmelig for denne Plantes Trivsel. Naar den under bedre Forhold anvendes mindre og

endda ofte bliver betragtet som Ukrudt, beror det vel nærmest paa dens Tilbøjelighed til at give Rodskud paa Steder, hvor de ikke netop ønskes. Den formeres ved Stiklinger.

Bukketorn indeholder giftige Stoffer, beslægtede med Hyoskya-
min (BNF, S. 84), men kun i ringe Mængde; den maa alligevel be-
tegnes som Giftplante, og Nydelsen af dens Bær er ikke tilraadelig.

LÆBEBLOMSTREDE, LABIATÆ.

571. A. **Kransbørste**, *Clinopodium vulgare* L.

N. **Kransbørste**.

B. **Voldtimian**, *Calamintha acinos* (L.) Clairv.

N. **Bakkemynte**.

De to her afbildede Arter af Læbeblomstrede slutter sig nær-
mest til Mynte o. a. Slægter, hvis Krone har en flad Overlæbe
(Mynte-Gruppen).

Kransbørste (A) er en fleraarig Urt med lange underjordiske
Udløbere (Fig. 1). De opstigende eller ganske oprette, 25—50 cm
høje Lysskud bærer meget kortstilkede, ægdannede og i Randen
savtakkede Blade, der ligesom Stænglen er beklædt med bløde Haar.
Som hos Storsteparten af Læbeblomstrede sidder Blomsterne i
Kranse i Hjørnerne af de øverste Blade (Fig. 2), hvilket det nord-
diske Navn jo ogsaa antyder. Men Navnet udtrykker tillige en for
Planten meget karakteristisk Egenskab, i det de ved Blomsternes
Grund siddende Dækblade er lange og børsteformede og ligesom det to-
læbede Bæger beklædt med talrige, stive og stikkende Haar. Kronen
(Fig. 3 og 4) er mørkt rosenrød, sjældent hvid. — Kransbørste fore-
kommer i Danmark i Randen af Skove og Krat, langs Veje og
Gærder og er hyppig i de sydligere Dele af Landet, sjældnere
nord- og vestpaa. Paa lignende Voksepladser ses den i Norge,
undertiden næsten til Naaletræsgrænsen; den er udbredt indtil
Ranen i Nordland.

Voldtimian (B) mangler underjordiske Udløbere; den kan
være fleraarig, men er i Reglen kun en- eller toaarig. Stænglen
er stærkt grenet ved Grunden (oftest stærkere end angivet paa
Tavlen), og de 10—20 cm høje, blomstrende Skud bærer temmelig
små, ægdannet-elliptiske og lysegrønne Blade paa meget korte
Stilke. Hele Planten er beklædt med temmelig stive Haar og har
en stærkt aromatisk Duft. Blomsterkransene er adskilte og tem-
melig faablomstrede; der findes ingen børsteformede Dækblade ved
Blomsternes Grund. Ejendommeligt er det krummede og mod Spidsen
indsnævrede Bæger, der ligesom hos Kransbørste er tolæbet (med
3 Flige i Overlæben, 2 i Underlæben); det er hos Voldtimian i

Svælget lukket af en Haarkrans (Fig. 8). Kronen (Fig. 7) er blaa-violet; Støvdragerne er skjulte i dens Rør. — Voldtimian vokser i Danmark paa tørre, solbeskinnede Bakker, i Randen af Skove, langs Veje og oftest paa kalkholdig Jord. Den findes i Norge, sjældent i Kystegnene paa Vestlandet, men iøvrigt almindeligt i de lavere liggende Egne; mod Nord gaar den til Snaasen (Nordtrøndelag Fylke). Undertiden kan den naa op over Naaetræsgrænsen.

Begge Arter blomstrer i Højsommeren.

Tav. 571. A. Kransborste. Fig. 1. Rodstok. Fig. 2. Blomstrende Skud. Fig. 3. Krone, set forfra ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Blomst, set fra Siden ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Delfrugt (for størr.). B. Voldtimian. Fig. 6. Hele Planten. Fig. 7. Krone ($\frac{3}{1}$). Fig. 8. Bæger ($\frac{4}{1}$). Fig. 9 og 10. Delfrugt (for størr.).

572. **Liden Tvetand**, *Lamium amplexicaule* L.

N. Liten tvetand. Isl. Tvitönn.

Slægten Tvetand, af hvilken er omtalt 3 Arter i BNF (S. 72—74), har udpræget tolæbet Krone og en stærkt hvælvet Overlæbe; karakteristisk og navngivende er de to spidse, tandformede Sideflige, en paa hver Side af Underlæbens store og tvedelte Midterflig.

Liden Tvetand er enaarig (paa Fig. 1 ses de to Kimblade). Den 10—25 cm høje Plante grener sig fra Grunden i flere, omtrent lige kraftige blomstrende Skud. De nedre Blade er stilkede og afrundet hjertedannede, i Randen takkede; de øvre siddende og halvt stængelomfattende, nyredannede og lappede; alle Blade er blødt behaarede. Blomsterne er røde, men fra Rod Tvetand (BNF, Tav. 95, B.) adskiller Liden Tvetand sig ved, at Kronrøret er ret og ingen Haarkrans bærer indvendig; tillige er Overlæben stærkt behaaret (Fig. 4). Ejendommelige er de klejstogame Blomster (sammenlign BNF, S. 176), som særligt om Foraaret kan fremkomme, sjældnere i den varmere Aarstid; de er meget mindre end de normale Blomster (Fig. 4) og aabner sig slet ikke, men bestøver sig selv (Fig. 3 og 5).

Liden Tvetand holder sig til dyrket Jord og optræder som Ukrudt baade i Haver og paa Marker. I Danmark, hvor den blomstrer fra Maj til Høsten, er den hyppig; i Norge forekommer den hist og her i lavere Egne, men er dog meget sjælden paa Vestlandet; mod Nord gaar den til Lofoten. Den er fundet paa Island, men er dér meget sjælden.

Tav. 572. Fig. 1. Hele Planten (naturl. Størr.) — Fig. 2 og 3. Klejstogam Blomst ($\frac{4}{1}$). Fig. 4. Normal Blomst ($\frac{3}{1}$). Fig. 5. Klejstogam Blomst, gennemskaaret paa langs ($\frac{6}{1}$). Fig. 6. Delfrugt (for størr.).

573. **Kransburre, *Marrubium vulgare* L.**

Ejendommelig og let kendelig er den eneste Art af Slægten *Marrubium*, som fra fjærne Egne — den er udbredt fra de kanadiske Øer til Centralasien — har fundet Vej til Norden. Kransburre er fleraarig og overvintrer med den nederste Del af de overjordiske Skud. Herfra udgaar næste Aar de 25 til 60 cm høje, grove og stive blomstrende Stængler, der ligesom Bladenes Underside er beklædt med en tæt, hvidlig eller graalig Filt af lange Dækhaar. Bladene, som ogsaa er noget haarede paa Oversiden, er rundagtig-ægdede, stærkt rynkede efter Nervernes Forløb og i Randen uregelmæssigt tandede; de har en behagelig aromatisk Duft. I Hjørnerne af de øvre Blade er Blomsterne samlede til næsten kugleformede Kranse; de har en lille hvid Krone med en opret og i Spidsen 2-kløvet Overløbe (Fig. 3). Støvdragerne er skjulte i Kronrøret. Mærkeligt er det regelmæssige og 10-tandede Bæger, hvis Flige under Frugtens Modning bliver krogformet krummede (Fig. 4) og tjener til epizoisk Spredning af de af Bægeret omsluttede Delfrugter (BNF, S. 68). De hænger let i Pelsen af Faar, som skal bidrage meget til Plantens Udbredelse.

I Danmark forekommer Kransburre ikke meget almindeligt og ret tilfældigt paa tørre, grusede Voksesteder, oftest nær Byer, Landsbyer, Havnearealer, Diger, Gærder o. lign. St. Den er hyppigere paa Bornholm end i de øvrige Provinser. Da Kransburre er en gammel Lægeplante, hvis Blade i sin Tid, ligesom Bladene af saa mange andre Arter af Læbeblomstrede, har været benyttede i Lægekunstens Tjeneste, er det sandsynligt, at denne Anvendelse har spillet en Rolle for Plantens Indvandring og Udbredelse i Norden. I Norge angives den kun fra Frederiksstad. Den blomstrer i Juli—September.

Tav. 573. Fig. 1. Spidsen af et blomstrende Skud. Fig. 2. Rod og nederste Del af Planten. Fig. 3. Blomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Bæger med Frugt ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Delfrugt (forstørr.).

574. **Betonie, *Betonica officinalis* L.**

Meget nær staaende Galtetand og ofte opfattet som en Art af denne Slægt (i saa Tilfælde kaldt *Stachys officinalis* (L.) Trev.) er Betonie, der ligesom Skov-Galtetand (BNF, Tav. 97) lever i Skove og Krat. Det er en fleraarig Plante med en lodret eller skraat opstigende Rodstok og en rank, 25—60 cm høj Stængel, der er stift behaaret. De nederste Blade er langstilkede, aflangt-

ægdannede og ved Grunden hjærtedannede; i Randen er de groft rundtakkede (Fig. 2). Mod Stænglens Spids bliver Bladene meget kortstilkede, men er iøvrigt af en lignende Form. Alle Bladene er kun temmelig svagt behaarede. Blomsterkransene er samlede til et Aks (Fig. 1). De purpurfarvede Kroner er udpræget læbedannede (Fig. 3), med en lang, opret, men tilsidst tilbagerullet Overløbe (Fig. 4). Blomsterne, der er fremme i Juli og August, er vellugtendø og bestøves af Humlebier.

Utvivlsomt er Betonie en sydlig og vestlig Art, der under sin Vandring foreløbig ikke er naaet længere end til det sydlige Danmark; den findes nu kun nogle faa Steder i Skove i det vestlige Lolland. I Norge mangler den helt, og i Sverige siges den at være forvildet. Dette hænger maaske sammen med, at den ligesom Kransburre er en gammel Lægeplante, der i Oldtiden havde stort Ry og anvendtes endog overfor 47 forskellige Sygdomme. Ogsaa havde den Ord for at være et godt Tryllemiddel, der bl. a. var virksomt overfor Slinger.

Tav. 574. Fig. 1. Blomsterstand. Fig. 2. Blade fra Plantens Grund. Fig. 3. Blomst, set forfra (forstørr.). Fig. 4. Blomst, set fra Siden (forstørr.). Fig. 5. Delfrugt (forstørr.).

575. **Eng-Salvie**, *Salvia pratensis* L.

N. Salvie.

En af de mest egenartede Slægter af Læbeblomstrede er Salvie. Den omfatter flere hundrede Arter, som næsten alle hører hjemme i varmere Egne af Europa og den øvrige Verden, og hvoraf kun enkelte Arter har fundet Vej til Danmark og de sydligste Dele af Skandinavien. Den ene af disse, Eng-Salvie, er saavel i Danmark (første Gang fundet 1859) som i Norge sjælden, tilfældigt indslæbt og udsaaet med Frø af Græs og Kløver fra fremmede Lande; den er derfor mest fundet paa Græsmarker, ved Veje og undertiden paa Enge, men den synes ikke at være bestandig, i det den, skont den er perennerende, ikke breder sig paa de hidtil konstaterede Findesteder.

Eng-Salvie er en ret statelig Urt, 30—60 cm høj, hvis langstilkede Blade for Størstedelen er samlede i en Roset ved Stænglens Grund. Den netformet-rynkede Bladplade er ægdannet med hjærteformet Basis og paa Undersiden af en blegere Farvetone (Fig. 2); Randen er uregelmæssigt takket. Paa den blomsterbærende Stængel findes kun nogle faa Blade; de øverste Par er meget mindre end de andre og næsten siddende. Oventil er Plan-

ten kirtelhaaret, iøvrigt mere eller mindre stærkt beklædt med korte Dækhaar. Blomsterne, der sidder i faablomstrede Kranse i en aksformet Stand (Fig. 1) med ret stor Afstand mellem Kranse, er anselige og har en smukt mørkeblaa Krone indenfor et tolæbet Bæger (Fig. 2). Blomstringen sker i Juni—Juli Maaned.

Det for Salvie-Slægten særligt karakteristiske er saavel Kronens som Stovdragernes Bygning, der i meget udpræget Grad henviser Blomsterne til at bestøves ved Insekternes Hjælp. Kronen er stærkt tolæbet, hos Eng-Salvie og mange andre Arter med en stor, hvælvet og sammentrykt Overlæbe og en bred Underlæbe. Under Overlæbens Tag sidder, vel beskyttede, kun 2 frugtbare Stovdragere, de forreste af de fire til Blomstens Bygningsplan hos Læbeblomstrede hørende Stovblade, medens de to bagerste er ganske rudimentære (Fig. 4, r). Stovtraadene af de to frugtbare Stovdragere (Fig. 4, str) er her meget korte og tilledede til et langt traadformet Legeme, som er Stovknappens meget stærkt forlængede s. k. Knapbaand (Fig. 4, k). Dette findes vel hos alle Stovknapper, liggende mellem Knappernes to Halvdele; men sjældent er det videre fremtrædende, som f. Eks. hos Viol (BNF, Tav. 223, 4 og Tav. 224, 4), hvor det danner et gulbrunt Vedhæng ovenfor Knappen. Hos Salvie er ved Knapbaandets Forlængelse de to Halvdele af Knappen adskilte fra hinanden; en frugtbar Del sidder nærmest under Overlæbens Spids (Fig. 4, s), en gold Del i Kronens Svælg (Fig. 4, p). Blomsterne er førsthannede. Ved Besøg af et Insekt under Hanstadiet, i hvilket Arret er placeret over de frugtbare Stovknap-Halvdele (Fig. 4, m), vil Insektet støde sin Pande mod den golde Del af Knappen (se Pilen i Fig. 4); herved vippes den frugtbare Del ned paa Dyrets Ryg, hvor Støvet afsættes. Naar Insektet derefter besøger en Blomst i Hunstadiet, vil dets „støvede“ Ryg netop mødes med den lange Griffels to tilbagerullede Ar (Fig. 4, m) og afsætte Støvet dér. Og paa denne Maade opnaas en stor Sikkerhed for Fremmedbestøvning.

Tidligere var Eng-Salvie, som har hjemme i Central-Europa, anvendt i Medicinen. Dens Slægtning, Læge-Salvie (*Salvia officinalis* L.), der vokser i Sydeuropa og er en lille Busk, benyttes endnu og findes derfor plantet i gamle Haver; dens Blade indeholder en æterisk Olie („Salvieolie“), et Bitterstof m. m., der befinder sig i Anvendelsen til Mundvand, sveddrivende Midler m. m.

Andre Arter har ved deres prægtige, blaa eller skarlagensrøde Blomster faaet Betydning som Prydplanter, og atter andre indslæbes undertiden som Ukrudt i Græsmarker og ved Byer.

Tav. 575. Fig. 1. Blomsterstand. Fig. 2. Enkelt Blomst, set fra Siden (²/₁). Fig. 3. Blade, set dels fra Oversiden, dels fra Undersiden (til højre). Fig. 4. Blomst i Længdesnit (forstørr.). Kun den ene af de forreste, frugtbare Støvdragere er tegnet i sin fulde Længde. k. Knapbaand. m, Ar. p, gold Del af Støvknappen. r, gold Støvdrager. s, frugtbar Del af Støvknappen. str, Støvtraad.

576. Krybende Læbeløs, *Ajuga reptans* L.

Som nævnt i BNF under Omtalen af Pyramide-Læbeløs (S. 78) er dennes nære Slægtning Krybende Læbeløs hyppig i Danmark, i alt Fald i den sydlige Del af Landet (undtagen Bornholm). Derimod er den meget sjælden i Norge. Den vokser i Skove og Krat, og kan i Nærheden deraf gaa over i Engenes Vegetationsdække, hvor den ogsaa ofte lever som Relikt fra en tidligere Kratbevoksning (saaledes paa adskillige Steder i Jylland).

Fælles for begge de nævnte Arter er den yderst korte Overlæbe (Fig. 2), men iøvrigt er de i Voksemaade og Udseende ret forskellige. Krybende Læbeløs har temmelig lange, overjordiske og bladbærende Udløbere, der lægger sig henover Jorden og ved Bladfæsterne er rodslaaende, hvorved den vegetative Formering bliver ret livlig. Planten er glat eller svagt behaaret. Grundbladene i Rosetten er store og blivende, stilkede og spateldannede, i Randen fjærnt savtakkede. De blomstrende Skud fremkommer i Maj—Juni og er 10—30 cm høje. Blomsterkransene er samlede i et Aks med ret store, violet anløbne Højblade, der dog modsat de tilsvarende Blade hos Pyramide-Læbeløs sidder mindre tæt og mindre regelmæssigt. Kronen (Fig. 2) er blaa, sjældnere rød eller hvid. Undertiden findes Blomster med mere eller mindre rudimentære Støvdragere; disse maa altsaa betegnes som hunlige (Fig. 3). Delfrugternes Spredning sker ligesom hos Pyramide-Læbeløs ved Myrernes Hjælp (BNF, S. 78).

Tav. 576. Fig. 1. Stykke af aargammel Udløber med to yngre Udløbere (den ene af Pladshensyn tegnet skraat opad) og et blomstrende Skud. Fig. 2. Blomst (²/₁). Fig. 3. Blomst (²/₁); Kronen er fjærnet.

JERNURTFAMILIEN, VERBENACEÆ.

I Tilslutning til Læbeblomstrede omtales en Plantefamilie, Jernurttfamilien (*Verbenaceæ*), som mere hører hjemme i Troperne end i Norden og dér kun er repræsenteret af Læge-Jernurt (*Verbena officinalis* L., se Tekstfig. 4). I de fleste Forhold ligner

denne Familie Læbeblomstrede, men adskiller sig derved, at Frugtknuden er udelt, og at Griffen udgaar fra Frugtknudens Spids. Ikke des mindre bliver Frugten hos Slægten Jernurt — som hos Læbeblomstrede — en 4-deelig Spaltefrugt med nødagtige Delfrugter.

Læge-Jernurt er en fleraarig, opret og 30—60 cm høj Urt med firkantet Stængel og modsatte, fjærligede eller fjersnitdelte Blade, der er noget graalige og ru af stive Dækhaar. Blomsterne sidder i lange, tynde Aks, som er samlede i den øvre Del af Planten. Den bleg-røde eller lila Krone er 5-delt og svagt 2-læbet; og der er 4 tomægtige Støvdragere. Bestøvningen sker som Regel ved Insekternes Hjælp.

I Danmark er Læge-Jernurt fundet hist og her, især ved Veje, i Nærheden af Byer og Landsbyer; hyppigst forekommer den i den sydlige Del af Landet, paa Lolland, Falster og Bornholm. Ogsaa i det sydligste Norge er den, om end sjældent, bemærket. Den hører hjemme i sydligere Egne af Europa og Asien, men er derfra i Middelalderen ført til andre Dele af Europa og i nyeste Tid indslæbt til den nye Verden: saaledes er den hyppig i Nordamerika. Medens den i Nordamerika nærmest optræder som en Art Ukrudt, indførtes den i det nordligere Europa som Lægeplante. Den var hos Oldtidens Kulturfolk højt anset i saa Henseende, benyttet overfor et stort Antal Sygdomme. Tillige var den hellig, hos de gamle Ægyptere viet Gudinden Isis, og anvendt i den religiøse Kultus, ved Ofringer o. s. v.

Ved Bastardering af flere forskellige, navnlig sydamerikanske Arter af Slægten *Verbena* er fremkommet en Have-Verbene med krybende Stængel; den dyrkes som enaarig paa Friland og hører ved Blomsterrigdom og Farvepragt (stærke rene Farver) til vore smukkeste Sommerplanter.

Fig. 4. Læge-Jernurt.
(Efter Reichenbach).

RUBLADEDE, BORRAGINACEÆ.

577. **Pigfrø**, *Lappula deflexa* (Wg.) Garcke.

N. Enradet pigfrø.

En indtil 40 cm høj, ofte allerede fra Grunden af grenet Plante, der i hele sit Ydre og ikke mindst ved de smaa lyseblaa Blomster med gul Bikrone minder om Eng-Forglemmigej (BNF, Tav. 81), men ved sin stivere Haarklædning og især ved Frugtens Beskaffenhed er væsentlig forskellig derfra. Hos Pigfrø er de noget sammentrykte Delfrugter langs Randen udstyrede med en eller flere Rækker Pigge, som i Spidsen er forsynede med Modhager; herved spredes Frugterne, i det de let hænger fast i Dyr og Menneskers Beklædning (Fig. 5, 6 og 7). En lignende Spredning foregaar hos Hundetunge (BNF, Tav. 82), hvor Delfrugterne dog er flade og overalt besatte med Hageborster.

Den her afbildede Art er en- eller toaarig. Dens smalt lancetdannede og helrandede Blade er ligesom Stænglen graaligt behaarede og ru. Som hos Forglemmigej sidder Blomsterne i lange Svikler (BNF, S. 64) og forandrer Farve, i det de som ganske unge er lyserøde og først fuldt udsprungne bliver himmelblaa. Støvtraadene er meget korte, og Knapperne derfor skjulte (Fig. 4); Bægeret er delt næsten til Grunden.

Enradet Pigfrø forekommer ikke i Danmark, men i Norge, paa tørre Bakker og i Krat; den er i Østlandet ret almindelig fra Skiensfjord til Filefjæld og Dovrø og gaar omtrent til Birkegrænsen. Som angivet i det norske Navn har den kun een Række Pigge langs Delfrugternes Rand, medens den ogsaa i Danmark forekommende, indslæbte, men sjældne Smaahaget Pigfrø (*L. echinatu* Gilib.) har 2—3 Rækker Pigge. De blomstrer begge i Højsomren.

Tav. 577. Fig. 1. Nederste Del af Planten. Fig. 2. Plantens Top. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{3}$). Fig. 4. Krone, flækket og udbredt, med Støvdragerne. Fig. 5. Frugt med det blivende Bæger. Fig. 6. Delfrugt ($\frac{1}{2}$). Fig. 7. Enkelt Pig fra Frugten (forstørr.).

578. **Krumhals**, *Lycopsis arvensis* L.

N. Krumhals.

I meget ligner Krumhals den paa Tav. 83 i BNF afbildede Oksetunge og opfattes derfor ofte som en Art af samme Slægt; som saadan er den nævnt i Tilslutning til Omtalen af Oksetunge (BNF, S. 65). Naar vi her foretrækker at betragte den som en

særlig Slægt, skyldes det det ejendommelige og let erkendelige Forhold, at dens Kronrør er krummet (deraf Navnet), medens det hos Oksetunge er ganske ret; følgelig bliver Blomsten af Krumhals lidt uregelmæssig eller ensymmetrisk, medens Blomsten ellers hos Rubladede er regelmæssig (undtagen hos Slangehoved, BNF, S. 67).

Krumhals er enaarig. Den indtil 30 cm høje Plante er stærkt ru af lange, stive Haar (Fig. 3); endog Bikronens smaa Pukler er ru. Blomsterne har 5 næsten frie Bægerblade, der er blivende og oprette, omsluttende Frugten. Den først rødviolette og senere himmelblaa Krone (Fig. 4) er fladkravet, og i dens Rør er Støvdragerne skjulte. Frugten bestaar som sædvanligt hos Rubladede af 4 nødagtige Delfrugter; de er her skæve og sidder paa et med fortykket Rand forsynet Sæde i Blomstens Bund (Fig. 5, 6 og 7). Myrer besørger Spredningen af dem.

Oprindeligt hjemmehørende i Kaukasuslandene og de østlige Middelhavsegne har Krumhals med Saasæd bredt sig til de fleste Dele af Europa. Den er hyppig i Danmark og det meste af Norge (omtrent til Korngrænsen), og forekommer som Ukrudt navnlig paa Vaarsædsmarker, oftest paa lettere, sandet Jord. Den har en lang Blomstringstid, fra Maj til Efteraaret.

Tav. 578. Fig. 1. Rod og nederste Del af Planten. Fig. 2. Plantens Top. Fig. 3. Bægerblad ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Blomst; to af Bægerbladene er fjærnedede ($\frac{4}{1}$). Fig. 5. Bæger med 2 Delfrugter; de to andre er fjærnedede ($\frac{4}{1}$). Fig. 6. Delfrugt ($\frac{3}{1}$). Fig. 7. Samme, set fra Undersiden ($\frac{6}{1}$).

579. Himmelblaa Lungeurt, *Pulmonaria angustifolia* L.

Nær beslægtet med den i BNF, Tav. 85 afbildede Lungeurt er den her i Landet meget sjældne og i Norge slet ikke fundne Himmelblaa Lungeurt, en 15—30 cm høj Urt med lodret Rodstok (Fig. 2). De ved Stænglens Grund samlede Blade er bredt lancetdannede, 5—7 Gange saa lange som brede og med en bredvinget Stilk (Fig. 3); Stængelbladene er lancetdannede, siddende og lidt nedløbende (Fig. 1). Hele Planten er behaaret. Blomsterne har smukke, først lidt rødligt anløbne, senere mørkt himmelblaa (azurblaa), meget sjældent hvide Kroner. De er udpræget tragtformede og mangler Bikrone, men er haarede i Svælget; i Kronrøret er Støvdragerne skjulte.

Himmelblaa Lungeurt hører hjemme i Kratskove og paa kratklædte Skrænter; den blomstrer allerede i April—Maj. Den danner en Bastard med Alm. Lungeurt, og denne Bastard er fundet et Par Steder i Danmark.

Tav. 579. Fig. 1. Øverste Del af blomstrende Skud. Fig. 2. Rodstok og Rødder. Fig. 3. Vegetativt Skud med Grundblade. Fig. 4. Krone, set fra Siden ($\frac{1}{2}$).

580. **Hestetunge**, *Mertensia maritima* (L.) Rehb.

N. Østersurt. Isl. Blálilja.

Allerede tidligere (BNF, S. 66) er Hestetunge kortelig nævnt. Denne fleraarige Urt er i sit Ydre mærkelig ved, at dens stærkt grenede nedliggende Stængler (15—40 cm lange) og dens elliptiske Blade — i Modsætning til de allerfleste Arter af Familien Rubladede — er glatte. I Haarenes Sted findes paa Bladene smaa, meget svagt fremspringende Overhudsceller, der ligesom de radialt omgivende Celler er ganske udfyldte med kulsur Kalk; paa de tørrede Blade fremtræder disse Kalkindlejringer ofte som meget iøjnefaldende, hvide Punkter. Iovrigt er Bladene blaagraa og kødede, hvilket staaer i Forbindelse med Plantens Voksepladser, der er grusede og tørre Strandbredder. Den blomstrer i Juni—Juli. Den først rosenrøde, senere himmelblaa (eller sjældent hvide) Krone er nærmest klokkeformet (Fig. 3 og 4); ligesom hos Lungeurt mangler den Bikrone.

Hestetunge er en nordisk Plante, der forekommer ved Havet, ret hyppig i Island og Grønland samt i Norge, men sjældent i Danmark, hvor den naar sin skandinaviske Sydgrænse ved Sæby og Bovbjerg. (Paa de britiske Øer er den fundet saa langt sydpaa som Nordkysten af Norfolk, Artens absolutte Sydgrænse). Det norske (og svenske) Navn hidrører fra, at dens Blade skal have Smag omtrent som Østers.

Tav. 580. Fig. 1. Rodstok. Fig. 2. Øverste Del af et blomstrende Skud. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{3}$). Fig. 4. Krone, flækket paa langs ($\frac{2}{3}$). Fig. 5. Frugt ($\frac{2}{3}$).

581. **River**, *Asperugo procumbens* L.

N. Gaasefot.

Som antydet i Plantens Navn er River i udpræget Grad ru behaaret og virker ved Beroring meget ubehageligt. Maaske har denne Haarklædning i Almindelighed den Betydning at gøre denne og andre Arter af Rubladede mindre tiltalende for planteædende Dyr; her har Stænglens nedad vendte, krogformet bøjede Børster tillige den Opgave at holde den slappe og svage Stængel oppe, i det River ligesom andre urteagtige Planter (f. Eks. Burre-Snerre)

klatrer ved Hjælp af disse Krogbørster. Planten er enaarig og indtil 60 cm høj. Bladene er elliptiske eller lancetdannede og helrandede eller utydeligt tandede; de nedre Blade er spredte og stilkede, de øvre oftest modsatte og siddende. Blomsterne sidder enkeltvis eller parvis i Bladhjørnerne og paa meget korte Stilke, som efter Afblomstringen vender sig til samme Side. De kommer frem i Maj—Juli og har en lille mørktviolet Krone med Bikrone. Mærkeligst er Bægeret, der er ulige 5-delt og efter Afblomstringen vokser stærkt til, bliver sammentrykt og næsten 2-klappet (Fig. 4 og 5); det omslutter Frugten og minder om de to Højblade, der hos Melde (BNF, S. 286) omgiver Frugten.

River findes som Ukrudt i Sæden og paa Ryddepladser nær Byer, ogsaa paa Strandkanter. I Danmark er den ret almindelig paa Øerne; i Jylland er den derimod temmelig sjælden. I Norge forekommer den vel i Kristianssands Stift, men er der sjælden; indenfor Bergens Stift træffes den i de indre Fjorde. Paa Østlandet gaar den op til Naaletræsgrænsen. Nordenfjælds findes den hist og her til Alten.

Tav. 581. Fig. 1. Nedre Del af Planten. Fig. 2. Øverste Del af blomstrende Skud. Fig. 3. Krone, flækket paa langs (forstørr.). Fig. 4. Bæger ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Samme, set fra Ryggen ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Delfrugt ($\frac{2}{1}$).

KODRIVERFAMILIEN, PRIMULACEÆ.

582. **Storblomstret Kodriver**, *Primula vulgaris* Huds.

N. Kusymre.

Fra de tidligere afbildede Arter af Kodriver (BNF, Tav. 136—137) kendes Storblomstret Kodriver let ved de forholdsvis anselige Blomster, der sidder enligt paa lange, tynde Stilke. Disse udgaar fra den Roset af Blade, der findes hos alle *Primula*-Arter, og som aarligt udvikles fra den korte, lodrette Rodstok. De herfra udspringende Rødder er kraftige og har den samme Evne som hos mange andre Stauder med lodret Rodstok (ogsaa hos Knolde eller Løg) til at trække sig noget sammen og forkortes, hvorved det underjordiske Skud holdes i en bestemt Dybde i Forhold til Jordoverfladen. At dette er særlig nødvendigt for den stadig lodret opadvoksende Rodstok hos Kodriver, er indlysende. I det den s. k. Rodforkortning beror paa en Sammentrækning af visse indre Celledæv i Roden, bliver Rodbarken stærkt foldet eller rynket. Bladene er omvendt ægdannede og jævnt afsmalnede i en vinget Stilk.

Som de andre Kodriver-Arter blomstrer Storblomstret Kodriver i April—Maj, men udmærker sig iøvrigt ved at begynde at blomstre før de to andre gulblomstrede Arter og ved at vedblive dermed længere end disse. Bægeret (Fig. 2) er snævert tragiformet, ikke oppustet, og ensfarvet samt dunhaaret. De bleggule Kroner har et mørkere gult Svælg. Frøene spredes ved Myrernes Hjælp.

I Danmark forekommer Storblomstret Kodriver ret hyppigt i Skove og Krat, saaledes i Jylland og endvidere paa visse Strøg af Øerne. Den findes i Norge kun langs Vestkysten, fra Kristianssand til Kristianssund og Hitteren. Endelig forekommer den ogsaa paa Færøerne. Det er i det hele en vesteuropæisk Art.

Ligesom Hulkravet og Fladkravet Kodriver indbyrdes danner en Bastard, der dog er meget sjælden, fremkommer der ogsaa Bastarder mellem Storblomstret Kodriver og de to nævnte Arter, og de er adskilligt hyppigere; de findes f. Eks. begge paa Møens Klint, hvor de sammen med andre sjældne og ejendommelige Planter er fredede i Henhold til ministeriel Bestemmelse.

Tav. 582. Fig. 1. Hele Planten i naturlig Størrelse. Fig. 2. Bæger (svagt forstørr.).

583. **Penge-Fredløs**, *Lysimachia nummularia* L.

I Ydre og Voksemaade er den her afbildede Fredløs vidt forskellig fra den tidligere omtalte Almindelig Fredløs (BNF, Tav. 132). De er begge fleraarige. Men Stænglerne hos Penge-Fredløs ligger henover Jorden, og de vidt om krybende Skud slaar Rødder fra Bladfæsterne. Som hos andre Urter med lange Ranker, kan disse tjene den vegetative Formering. Det smukke, blanke Løv, der, hvor Planten vokser frodigt, dækker Jordoverfladen paa større Partier, bestaar af ovale eller næsten kredsrunde og stumpe Blade, der er modsat stillede. Bladene er helrandede og glatte, men især paa Undersiden forsynede med smaa Kirtler. Fra deres Hjørner udgaar i Højsomren de kønne, gule, enligt stillede Blomster, ofte i stort Tal. De har 5 hjærtedannede og tilspidsede Bægerflige, der slutter om Frugten (Fig. 3). Den forholdsvis store, dybt 5-delte Krone er guldgul, paa Undersiden dog ligesom spættet af smaa, brunlige Kirtler. Støvdragerne er sammenvoksede ved Grunden og ofte ulige lange (Fig. 4). Ejendommelig er dens meget ringe Frugtsætning.

Penge-Fredløs er navnlig i de sydlige Egne af Danmark, Øerne og Østjylland til Kalø Egnen, almindelig paa Grøftevolde, i Ud-kanten af Skove, paa Enge o. lign. Steder. I Norge betragtes den

derimod ikke som oprindelig, men som forvildet, især i gamle Parker og Haver; den findes nordpaa i alt Fald til Trondhjem.

Ikke sjældent ser man Penge-Fredløs anvendt som Prydplante, saa vel paa Friland som i Stuekultur; især som Hængeplante er den af en smuk Virkning.

En nær beslægtet og meget lignende Art er Lund-Fredløs (*Lysimachia nemorum* L.), der vokser i Skove paa fugtig Bund; den har ægdannede og spidse Blade, og de forholdsvis smaa Blomsters Bægerflige er linjedannede; Støvdragerne er fri. I Danmark forekommer denne Art især paa Fyen og i det østlige Jylland, men er ikke videre hyppig. I Norge er den sjælden; den findes i Vestlandets laveste Egne, fra Stordøen til Molde. Er ogsaa fundet paa Færoerne.

Tav. 583. Fig. 1. Blomstrende og rodslaaende Skud. Fig. 2. Enkelt Blomst. Fig. 3. Bæger efter Afblomstringen ($\frac{3}{1}$). Fig. 4. Støvdragere og Griffel ($\frac{5}{1}$).

584. **Dusk-Fredløs**, *Lysimachia thyrsiflora* L.

N. Gulldusk.

Langs Bredderne af Søer og Sumpe, i Tørvegrave o. lign. Steder træffer man i Norden en Fredløs, der er saa forskellig fra de øvrige Arter af samme Slægt, at den ofte henføres til en egen Slægt (*Naumburgia*) med kun denne ene Art. Den er fleraarig og overvintrer ved den i den sumpede Bund levende Rodstok. Naar den ofte ses at vokse i ensartede Bestande, som i Blomstringstiden (Juni—Juli) er meget iøjnefaldende ved en Rigdom af guldgule Blomster, skyldes dette, at Planten udbreder sig og ad vegetativ Vej formerer sig livligt ved Hjælp af lange og tynde Udløbere, der gaar vandret gennem Dyndet. De sent paa Foraaret fremkommende Lysskud bærer, naar de staar i Vand, ved de nederste Bladfæster talrige, stærkt forgroede Birødder, medens Bladene selv kun er nærmest skælformede Lavblade (Fig. 2). Længere oppe paa de 30—60 cm høje og ranke Skud sidder de lancetdannede og spidse Løvblade, der mangler Stilk og ved Grunden er halvt stængelomfattende. Oftest er Bladene modsatte, sjældnere kransstillede. De er saa vel paa Oversom paa Undersiden besat med talrige brune smaabitte Kirtler, iøvrigt glatte eller især som unge forsynede med lange Uldhaar.

De smaa Blomster er samlede til langstilkede Klaser (Duske) i Hjørnerne af Bladene et godt Stykke nedenfor Skuddets Top (Fig. 1). Tallet af Bæger-, Kron- og Støvblade er vekslende, fra 5 til 7, oftest 6: naar Tallet er 7, minder dette om Blomsten hos den til samme Familie hørende Skovstjerne (BNF. Tav. 134). Kronen

er dybt delt og mangler næsten ganske det for helkronede Planter karakteristiske Rør (Fig. 3); afvekslende med dens linjedannede og gule, rødt kirtlede Flige findes smaa Tænder, der af nogle tydes som golde Støvblade. Paa dette Forhold grundes især Adskillelsen af Dusk-Fredløs som en særlig Slægt. Saa vel Kapslen som de blivende og Frugten omfattende Bægerblade er beklædte med Kirtler (Fig. 5).

Dusk-Fredløs eller Gulddusk, som den ogsaa kaldes i Danmark, forekommer her ret hyppig, især paa Sjælland og i Jylland. Den er i de lavere Egne af Norge almindelig udbredt gennem den største Del af Landet, mod Nord til Finmarken.

Tav. 584. Fig. 1. Øverste Del af blomstrende Skud. Fig. 2. Nederste Del af et Lysskud med Rødder og en enkelt kort Udløber. Fig. 3. Blomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Frugtstand. Fig. 5. Kapsel ($\frac{5}{1}$).

585. **Strand-Samel**, *Samolus Valerandi* L.

Ligesom den til samme Familie hørende Strandkryb (BNF, Tav. 135) vokser Strand-Samel nær Havet, paa Strandenge og i Strandsumpe. I Danmark forekommer den hist og her; ogsaa, om end sjældnere, fundet ved Bredderne af Ferskvandssøer. Den mangler i Norge og Island.

Strand-Samel er en fleraarig, rank og indtil 35 cm høj Urt, der er ugrenet eller allerede fra Grunden stærkt grenet. De spredt siddende, omvendt ægdannede Blade er dels samlede i en Roset ved Stænglens Grund, dels fæstede til Stænglen helt op til den Skuddet afsluttende Blomsterstand: de er undertiden noget kødede, som hos andre Strandplanter, og ligesom Stænglen glatte. Meget paafaldende er det, at de smaa Højblade i Blomsterstanden, fra hvis Hjørner Blomsterne egentlig udgaar, her er „forskudte“ ud paa Blomstens Akse, et Forhold, der minder om, hvad vi fandt hos Naalebæger (BNF, S. 292). De smaa, hvide Blomster er 5-tallige og halvt oversædige (Fig. 3), ved hvilket Bygningsforhold denne Slægt afviger fra alle vore andre Slægter af Kodriverfamilien. Mellem de fem Kronflige findes tandformede Flige, der tydes dels som Rester af en Bikrone, dels som rudimentære Støvdragere (som hos Dusk-Fredløs). De frugtbare Støvblade sidder, som ellers hos Kodriverfamilien, udfor Kronfligene. Frugten er en kugleformet Kapsel, der omgives af Bægeret (Fig. 4); den aabner sig med 5 Klapper, og Frøenes Spredning sker ved Vindslyngning (Fig. 5).

Blomstringen finder Sted i Juli—August; Kønsladene aabnes omtrent til samme Tid, og Honning findes ikke i Blomsten.

Tav. 585. Fig. 1. Hel Plante i naturlig Størr. Fig. 2. Plantens Top (af større Individ). Fig. 3. Enkelt Blomst; Bæger og Krone er delvis fjærnedede ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Kapsel med Bæger ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Aaben Kapsel, uden Bæger ($\frac{2}{1}$).

586. A. **Dyndurt**, *Limosella aquatica* L.

N. Evjebrodd. Isl. Ejjugras.

B. **Knudearve**, *Centunculus minimus* L.

De her afbildede 2 Arter har tilfælles, at de begge er enaarige og meget spæde Urter, hvis Højde næppe overstiger 5 cm; de gør sig derfor meget lidt bemærkede paa de Voksepladser, hvor de lever, og overses let. Iøvrigt er de nærmere beset meget forskellige fra hinanden og henføres til hver sin Familie af helkronede Planter.

Dyndurt (A) hører til Maskeblomstrede og burde saaledes egentlig være omtalt allerede paa Side 40. Blomsterne, der sidder enligt i Bladhjørnerne, har et 5-talligt, klokkeformet Bæger og en lille, næsten helt regelmæssig, 5-fliget og hvidligt-kødfarvet Krone med meget kort Rør (Fig. 3). De 4 omtrent ens lange Støvdragere ses tydeligt nok at sidde udfor Mellemrømmene mellem Kronfligene (det bagerste Stovblad mangler, saaledes som hos Flertallet af Maskeblomstrede). Frugten er en 2-klappet Kapsel (Fig. 4) med talrige smaa Frø af en aflang Form (Fig. 5), hvilke altsaa er Plantens eneste Formeringsorgan, regnet fra den ene Vækstperiode til den anden. Ganske vist kan Dyndurt have Udløbere, i det der fra Grunden af de rosetstillede, spateldannede Blade udgaar forholdsvis lange, vandret og overjordisk krybende Skud, som i nogen Afstand fra Moderplanten danner nye Rosetter (Fig. 1 og 2); men disse giver Blomster endnu i samme Aar og overvintrer ikke.

Den helt glatte og let forgængelige Dyndurt forekommer paa dyndede Bredder af Damme (f. Eks. Gadekær) og Søer, og blomstrer i Juli—August. Den er i Danmark temmelig sjælden. I Norge har den i Lavlandet en vidtstrakt, men spredt Udbredelse, mod Nord til Finmarken. Ogsaa i Island forekommer den mangesteds. Den indeholder et Giftstof.

Knudearve (B) hører til Kodriverfamilien, hvilket let ses deraf, at Støvdragerne er stillede lige udfor Kronfligene. Men Blomsterne, der som hos Dyndurt sidder enligt i Bladhjørnerne, er her — i Modsætning til de fleste Arter af samme Familie — 4-tallige; de har en lille, hvid eller rosenrød Krone med kort Rør (Fig. 3). Frugten er som hos Arve en Buddike (Fig. 4 og 5). Den straktledede Stængel er gjerne grenet, undertiden ugrenet, og bærer smaa, ægdannede Blade, der er dels modsatte, dels spredte. Bladene er

altsaa ikke rosetstillede som hos Dyndurt. Hele Planten er, ligesom Dyndurt, fuldstændigt glat.

Knudearve vokser paa fugtig, oftest sandet Bund, i Danmark paa Heder og Overdrev, men er ikke hyppig, mest almindelig i Jylland og gærne i Selskab med Tusindfrø (Tav. 606). Paa Grund af sin Lidenhed overses den dog let. I Norge forekommer den paa vaade Strandkanter fra Kristiania Fjordens Munding til Førde i Søndfjord. I alt Fald paa Vestlandet er den langt fra sjælden.

Den blomstrer i Juni—August. Blomsterne bestøver regelmæssigt sig selv.

Tav. 586. A. Dyndurt. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Plante med unge Frugter og en Udlober. Fig. 3. Blomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Frugt ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Frø. — B. Knudearve. Fig. 1. To Planter med Frugter og en ugrenet, blomstrende Plante. Fig. 2. Blad ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Moden Frugt. ($\frac{6}{1}$). Fig. 5. Samme, aabnet; foroven et Par Frø.

HINDEBÆGERFAMILIEN, PLUMBAGINACEÆ.

Af Slægten Hindebæger, der har givet Familien dens Navn, findes i Danmark et Par Arter, hvoraf den ene, om end sjældent, forekommer ogsaa i det sydlige Norge, især ved Kristiania Fjorden (fra Hvaløerne til Kragerø): Lav Hindebæger (n. Strandrisp, *Limonium humile* Mill., *Statice humilis* (Mill.) Salmon, se Tekstfig. 5). Den vokser i Danmark hist og her paa Strandenge og bryder, naar den sent paa Sommeren blomstrer, ved sin selskabelige Vækst disse ret ensformige Enges Præg paa en tiltalende Maade. Dens topformede Stande af smaa, men talrige og tæt stillede, lila Blomster giver den en sart og fin Skønhed.

Fig. 5. Lav Hindebæger
(Efter E. Rostrup i
„Frem“).

Lav Hindebæger er fleraarig og naar, som Navnet angiver, ingen større Højde, bliver kun indtil ca. 35 cm høj. Bladene er samlede i en Roset ved Grunden af de fra den lodrette Rodstok udgaaende Lys-skud; af Form er de ægdannede eller elliptiske, noget kødfulde, men dog ret faste i deres Bygning. Bladpladen er besat med talrige, smaa Kirtler, der er indlejrede i selve Overhuden og formentlig tjener til

Regulering af Bladenes Vandindhold; undertiden udskilles der gennem Kirtlerne smaa Mængder af Kalk, der ses som hvide Punkter paa Overfladen. Blomstertoppen er sammensat af Svikler, i hvilke Blomsterne er ensidigt vendte. Deres tragtformede lille Bæger er hindeagtigt som hos Engelskgræs (BNF, Tav. 140) o. a. Planter af samme Familie. Som hos Kodriverfamilien staaer de fem Støvdragere udfor Kronens Flige, men der er her 5 frie Griffler. Frugten er en Nød.

Flere Arter Hindebæger har fundet Anvendelse som Prydplanter paa Friland.

ALPEROSEFAMILIEN, RHODORACEÆ.

587. **Grepplyng**, *Loiseleuria procumbens* (L.) Desv.

Isl. **Limur**, **Saudamergur**.

Som allerede tidligere nævnt (BNF, S. 118) finder man i Norge, paa Færøerne, i Island og Grønland den paa Tav. 587 afbildede, lille Fjældplante, der vel er nær beslægtet med Alperose, men dog saa forskellig derfra, at man henfører den til en særskilt Slægt, som kun omfatter denne ene Art.

Grepplyng er en nedliggende og stærkt forgrenet Dværgbusk, der næppe hæver sig mere end ca. 10 cm over Fjældets Overflade. Den er tæt besat med smaa, modsat stillede og læderagtige Blade, der ligesom hos Arktisk Alperose og Lyng-Arterne er overvintrende. Bladene er elliptiske og lancetdannede, og deres Rande er tilbage-rullede mod den hvidligt behaaede Underside (Fig. 3), hvor Spalteaabningerne findes, beskyttede af de lange Dækhaar. De nydelige, lyserøde Blomster, der paa mørkerøde Stilke udgaar fra Spidsen af Skuddene, sidder gærne nogle faa sammen i en skærmagtig Stand (Fig. 2). Kronen (Fig. 4 og 5) er ganske regelmæssig — i Mod-sætning til Kronen hos Alperose, der er svagt uregelmæssig — og tragtformet. Mærkeligt er, at der kun findes 5 Støvdragere, hvilket dog ogsaa kan være Tilfældet hos visse Arter af Alperose (Underslægten *Azalea*, der bl. a. omfatter de meget yndede Stueplanter); men medens Støvknapperne hos Alperoserne aabner sig ved Porer, sker Aabningen hos Grepplyng ved Længdespalter, og medens Støvkornene hos hine er forbundne ved klæbrige Traade, er de hos Grepplyng fri. Bestøvningen, der i Følge Blomstens Bygning normalt skulde foregaa ved Insekters Hjælp og i mange Tilfælde vel ogsaa iværksættes saaledes. (Blomsterne er førsthunnede), sker efter foreliggende Iagttagelse ofte med direkte Overførelse af Støv

fra Støvdragere til Ar i den samme Blomst; i alt Fald staar Støvknaverne i ældre Blomster saa nær ved Arret, at Selvbestøvning næppe kan undgaas (Fig. 6).

Grepplyng har en vid Udbredelse i Europas Højfælde. Den er endvidere almindelig i Grønlands Lyngheder og Fjældmarker. I Norge er den meget hyppig overalt i Fjældegnene og gennem hele Landet; den vokser især paa saadanne Steder, hvor Snedækket giver liden Beskyttelse om Vintren. Overhovedet har Grepplyng Ord for at være saare nøjsom. Paa Færøerne er den ikke sjælden i Fjældene, omtrent fra 400 m opefter. Og i Island er den hyppig i Hederne i de fleste Dele af Landet. Den siges at give en god Faaregræsning, hvad det islandske Navn Saudamergur (d. v. s. Faaremarv) ogsaa hentyder til.

Grepplyng blomstrer allerede i Maj, men Blomstringen kan vare længe: derfor naar heller ikke alle Frugter at modnes.

Tav. 587. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Gren af afblomstret Plante. Fig. 3. Blad, set fra Undersiden. Fig. 4. Blomst, set ovenfra ($\frac{1}{2}$). Fig. 5. Blomst, set fra Siden ($\frac{1}{2}$). Fig. 6. Støvvej og en enkelt Støvdrager ($\frac{2}{3}$).

LYNGFAMILIEN, ERICACEÆ.

588. A. **Kantlyng**, *Cassiope tetragona* (L.) D. Don.

B. **Moslyng**, *Cassiope hypnoides* (L.) D. Don.

Isl. **Mosal yng**.

Ingen af de paa Tav. 588 afbildede Arter har hjemme i Danmark eller paa Færøerne: de er udpræget nordiske Dværgbuske, hvis Tilværelse er knyttet til Polaregnenes og Højfjældenes Lyngheder.

Kantlyng (A) findes i Norge fra Salten og nordpaa og er mere arktisk end Moslyng; saaledes er den selv i det sydligste Grønland meget sjælden eller mangler helt. Ved Godthaab (ca. 64° n. B.) bliver den mere almindelig og tager til i Mængde i nordlig Retning; ved Upernivik er den den almindeligste Hedeplante, og i hele Nord-Grønland har den en meget stor Udbredelse og Betydning for Lyngmarkens Vegetation. Den hører til de meget faa Dværgbuske, som naar Grønlands Nordkyst (ca. 83° n. Br.). I Island findes den ikke: derimod i det arktiske Nordamerika og i Klippebjærgenes Højfælde. Overalt, hvor den forekommer i Mængde, bliver den af Indfødte og af Rejsende benyttet som et kærkomment Brændsel; de Harpiks afsondrende Haar paa Bladenes Overside betinger vel for en Del denne Benyttelse.

Kantlyngens Grene er forneden nedliggende og rodslaaende og ofte skjult af Hedens andre Planter, især Mosser og Laver, undertiden ogsaa af Jord. Frem i Lyset rager de talrige, oftest oprette bladbærende Skud fra de sidste Aar. De smaa korte og smalle Blade sidder overmaade tæt og i 4 skarpt markerede Rækker, der gør Skuddene udpræget firkantede og berettiger Benævnelsen „Kantlyng“. Her dannes ingen Skudkæde som hos de fleste andre Dværgbuske, f. Eks. Blaabær (se herom BNF, S. 110). i det Side-skuddene er forholdsvis smaa og faa; de mange Skud forlænges aarligt med et nyt Aarsskud, der er en direkte Fortsættelse af samme Skud (Monopodium), en Forgreningsmaade, der er ejendommelig for Naaletræerne (se herom under Rødgran, BNF, S. 416). Bladene er opad rettede (Fig. 2). Overfladen, der er trykket ind til Stammen og derved vel beskyttet, er tyndhudet og bærer talrige Kirtelhaar. Undersiden er stærkt udviklet, dels med to udad og til Siden vendte Flader, hvis Hud er tyk og som indendefor rummer det særligt assimilerende Væv, dels med en dyb Fure, der er tyndhudet og stærkt haarklædt, og i hvilken det transpirerende Væv med dets Spalteaabninger er gemt (Tekstfig. 6).

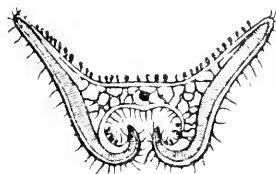

Fig. 6. Tværnsnit af Bladet af Kantlyng; forstørr. (Efter E. Warming).

Blomsterne sidder enligt i Bladhjørnerne paa lange tynde Stilke (Fig. 1). Deres hængende, klokkeformede Krone (Fig 3) er hvid og duftende. Stovdragerne (Fig. 4) er udstyrede med 2 lange Vedhæng („Horn“), der ligesom hos andre Lyngplanter og Arter af Slægten Bølle (se BNF, Nr. 141, S. 110—111) er virksomme ved den af Insekter iværksatte Bestøvning. Frugten er en Kapsel med talrige, smaa Frø (Fig. 5). Kantlyng blomstrer i Højsomren.

Moslyng (B) har ikke den samme Betydning for Sammensætningen af de arktiske Heders Vegetation som Kantlyng. Den findes kun pletvis og foretrækker fugtigere og mere mosrige Voksepladser, ofte nær Vandløbene og sammen med Dværgpile (BNF. Tav. 382). I Norge findes den i Fjældene, især ovenfor Birkebæltet, fra Sæterdalen og til det nordligste. I Island er den almindelig, medens den i Grønland naar fra Sydspidsen til Melville Bugten (ca. 73° n. Br.).

Planten ligner selv Mosset, hvorimellem den vokser, og kan ved en flygtig Betragtning forveksles dermed. De tynde, fine Stængler er nedliggende og beklædt med meget tæt siddende, smaa og opad rettede Blade, der ikke som hos Kantlyng er stillet i regel-

mæssige Rækker. Blomsterne sidder enkeltvis henimod Spidsen af Grenene og har en hængende, klokkeformet og mere aaben, dybere fliget Krone end hos Kantlyng; den er hvid og med purpurfarvede Tænder. Iøvrigt er Bygningen af Blomsten og Bestøvningen i det væsentlige som hos Kantlyng. Ikke hvert Aar prydes Plantens Tuer af de nydelige Blomster, men det synes, som om blomsterrige og golde Aar veksler med hinanden. Griffel og Kapsel har en anden Form end hos Kantlyng (Fig. 9).

Tav. 588. A. Kantlyng. Fig. 1. Plante i naturlig Størrelse (et lavt Individ), blomstrende. Fig. 2. Stykke af en Gren med 4 Blade (forstørr.). Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Stovdrager ($\frac{5}{1}$). Fig. 5. Moden Kapsel ($\frac{2}{1}$). — B. Moslyng. Fig. 6. Blomstrende Plante i naturlig Størrelse. Fig. 7. Gren med Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 8. Stovdrager ($\frac{5}{1}$). Fig. 9. Moden Kapsel ($\frac{2}{1}$).

589. Læderløv, *Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench.

Ligesom de foregaaende er Læderløv vel en nordisk Plante, men den gaar dog langt sydligere og er ikke i egentlig Forstand en Fjældvækst, men en Moseplante, hvis Hjem er Højmoser (Sphagnummoser), hvor den findes under lignende Forhold som Rosmarinlyng (BNF, S. 116).

Den hører til de nordiske Planter, som trives i et udpræget kontinentalt Klima, derfor træffes den dels i det nordligste Sverige og i Finland, dels længere sydpaa, i Øst-Preussen og det nordlige Polen. I den koldere Del af Nordamerika (Canada) er den vidt udbredt. Derimod mangler den i de nordiske Lande, hvor Klimaet er mere insulært, saaledes baade i Danmark og Norge samt i Island; ej heller i Gronland, hvor kun Kystegnene er planteklædte, findes den.

Læderløv er nær beslægtet med de to foregaaende Arter og med Rosmarinlyng (BNF, Tav. 148), men aneligere, en indtil 1 m høj, stedsegrøn Busk. De læderagtige og aflangt ovale Blade har en tilbageslaaet, bruskagtig Spids og er fint savtakkede i Randen (Fig. 3); paa Oversiden er de graaligt mørkegrønne, underneden lysere. De nye Blade er først opret stillede, senere fladt udbredte; mod Vintren hæver de sig atter op i lodret Stilling, hvorved de menes beskyttede mod for stærk Bestraaling og Fordampning; samtidig antager de, som hos mange andre Lyngplanter, en brunlig Tone. Om Foraaret vender de tilbage til den horisontale Stilling og antager atter den mere grønne Farve, i det de bliver mere end et Aar gamle. Bladenes graalige Tone skyldes de især paa Undersiden tæt siddende skjoldformede Haar, der skal kunne suge Fugtighed af dampmættet Luft. Disse Haar findes paa næsten alle Plantens Dele.

I Spidsen af Skuddene er de i Hjørnerne af Lovblade hængende Blomster samlede til en lang, ensidig Klase. Den hvide Krone har Form af en aflang Krukke (Fig. 4 og 5) med 5 smaa tilbagerullede Flige. Kønsladene, hvoraf Støvdragerne er uden hornagtige Vedhæng, men med forlængede Støvknapper, synes samtidigt udviklede. Selv om Insektbestøvning vel er normal, kan Selvbestøvning vistnok finde Sted. I Kultur i Danmark blomstrer Læderløv tidligt, endog i Marts. I Naturen kan den blomstre 2 Gange, først fra Marts til Maj og undtagelsesvis atter i Sensommerens Løb.

Frugten er en 5-klappet Kapsel; en Frugtstand ses paa Fig. 1, hvor Hovedaksen ender med en saadan (fra forrige Aar).

Tav. 589. Fig. 1. Grensystem med 3 blomstrende og 1 frugtbærende Skud (nat. Storr.). Fig. 2. Stammestykke med Birødder. Fig. 3. Stykke af Blad (forstør.). Fig. 4. Blomst i tidligt Stadium ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Blomst i senere Stadium med Bæger og Hojblade ($\frac{1}{1}$). Fig. 6. Støvdrager ($\frac{10}{1}$).

590. **Rypebær**, *Arctostaphylos alpina* (L.) Spr.

N. Rypelyng, rypebær.

Rypebær, der ogsaa kaldes Løvfældende Melbærris, adskiller sig fra den tidligere omtalte Melbærris (BNF, Tav. 145) ved at være løvfældende; Bladene lever altsaa kun en Vækstperiode, men karakteristisk for denne Plante er det forøvrigt, at det visne Løv alligevel ikke straks fældes; Bladene bliver længe siddende paa Skuddene, først røde, saa brune og tilsidst antager de ofte et graat eller sølvhvidt Skær, fordi de indre Cellelag spaltes fra de øvre, og Hulrummene fyldes med Luft. De tynde og stærkt net-aarede, i Randen savtakke og undertiden randhaarede, men iøvrigt glatte Blade mangler ethvert xerofilt Præg. De er overordentlig tæt samlede paa Skuddene, der ligesom hos den almindelige Melbærris danner Aflæggere, selv om disse her ikke naar nogen betydelig Længde og ikke faar den Karakter af lange Ranker, de har hos hin mere omfangsrige Art. Fra Undersiden af Aflæggerne udspringer kraftige Birødder, og saadanne Aflæggerskud kan, naar de med Alderen løsnes fra Moderplanten, blive til nye Individuer.

De blege Blomster sidder i en faablomstret Klase i Aarskuddets overste Del og temmelig stærkt dækkede af det tætte Løv. Kronen er krukkeformet (Fig. 3). I Bygning og Bestøvningsforhold er Blomsterne meget lig disse hos den almindelige Melbærris; men de for denne og mange andre Lyngplanter ejendommelige „Horn“ ved Støvknappernes Grund mangler dog her eller er rudimentære. Selv om Fremmedbestøvning ved Insekters Hjælp er tilstræbt, finder

Selvbestøvning sikkert nu og da Sted, idet Planten blomstrer meget tidligt (Maj) og ofte vokser højt oppe i Bjærgene, hvor Insektlivet er meget fattigt. Bærrene (egentlig Stenfrugter), der i Størrelse noget overgaar Blaabær, er kugleformede og fuldt modne blankt sorte (Fig. 1); de er saftige og af en sødlig og flov Smag, og Modningen indtræffer næppe altid i Blomstringsaaret, men i Foraaret derefter. I Skandinavien ædes Bærrene meget almindeligt af Ryper (deraf Navnet), og disse Fugle tjener sikkert Plantens Spredning, idet de haardskallede Stene (Fig. 5) ikke opløses i Fordøjelseskanalen, men kvitteres med Ekskrementerne. Det latinske (egentlig græske) Navn *Arctostaphylos* betyder „Bjørnedrue“ og hentyder sagtens til, at ogsaa Bjørnen muligvis æder Bærrene.

Rypebær har en vid arktisk-alpin Udbredelse, ligesom den almindelige Melbærris. De forekommer begge i Alperne o. a. europæiske Højbjærg, i Skandinavians Fjælde, i Grønland (hvor de dog er lidet udbredte), i Sibirien, i det arktiske Nordamerika og i Klippebjærgene. Medens R. er almindelig paa tørre, lyngbevoksede Steder i Fjældegnene hele Norge igennem og i de vestlige Kystegne gaar lige ned til Havet, mangler den ganske i Island og paa Færøerne. I Danmark er den fundet paa et eneste Voksested, i Lyngheden nær Dejbjerg Kirke mellem Ringkøbing og Skern; her, hvor den synes meget lidt tilbøjelig til at blomstre og sætte Frugt, hvorved Muligheden for dens videre Udbredelse stærkt forringes, er den fredet.

Tav. 590. Fig. 1. Frugt bærende Del af en Plante i Høstdragt (nat. Storr.). Fig. 2. Blomstrende Gren. Fig. 3. Blomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Støvvej og 2 Støvdragere; de øvrige fjærkede ($\frac{5}{1}$). Fig. 5. Frugtsten set fra 2 forskellige Sider ($\frac{5}{1}$).

RANUNKELFAMILIEN, RANUNCULACEÆ.

591. Nyre-Ranunkel, *Ranunculus auricomus* L.

N. Nyreblad-soleie.

Med den systematiske Rækkefølge, hvorefter Plantefamilierne er ordnede i BNF, er Ranunkelfamilien den først omtalte af de Frikronbladedes Afdeling, og saaledes ogsaa her i Tillægsbindet. Der er i BNF paa Tav. 159—167 afbildet en Række Arter af den store Ranunkel-Slægt, og hertil føjes endnu tre Arter (Tav. 591—593). Af disse staar Nyre-Ranunkel i Udseende ret nær ved de tre først afbildede Arter (Tav. 159—161); de er alle fire af den Type, som man populært sammenfatter under Navnet „Smørblomst“.

Nyre-Ranunkel forekommer imidlertid paa anden Vokseplads end de øvrige, idet den især hører til i Skove og Krat, selv om den ogsaa kan findes paa høje Enge. Den er ejendommelig ved, at Bladene paa samme Plante har meget forskellig Form. De først fremkomne af de grundstillede Blade er rundagtig-nyreformede (deraf Navnet) med tandet Rand; de kan forøvrigt undertiden mangle. Derefter kommer der nogle Blade med faa, men dybe Indskæringer og brede tandede Afsnit, og saa nogle med talrigere Indskæringer og smallere Afsnit, som kun er lidet eller slet ikke tandede i Randen. Endelig har vi paa den blomstrende og grenede Stængel Blade, der er siddende, og hvis Plade bestaar af flere til Grunden delte, helrandede og linjeformede Afsnit; det ser ud, som om der ved Sideskuddenes Grund sidder en Krans af linjeformede, helrandede Blade.

Naar Blomsterne er vel udviklede (Fig. 2), ligner de meget de andre Arters, idet Kronbladene er store og skinnende gule; men meget ofte er nogle (Fig. 3) eller alle Kronblade stærkt forkrøblede, ja næsten ikke udviklede. Blomsten er da uanselig at se paa og synes visnen. Dette findes især hyppigt hos de Individier, der vokser udenfor Træernes Skygge, paa høje Enge o. lign. Steder.

Nyre-Ranunkel har en kort opret Rodstok ligesom Bidende R. (Tav. 159); den bliver 15—30 cm høj og blomstrer tidligt, i April og Maj. Dens Frugtsætning er ofte ringe.

I Danmark er den almindelig og ogsaa i Norge, hvor den findes i hele Landet og gaar op i Fjældene til lidt over Naaleskovsgrænsen. Desuden er den fundet paa Færøerne paa et enkelt Sted.

Tav. 591. Fig. 1. Den lodrette Rodstok med afskaaret Stængel og et enkelt Blad. Fig. 2. Blomstrende Stængel med Grundblade. Fig. 3. Blomster med blege og forkrøblede Kronblade.

592. **Steppe-Ranunkel**, *Ranunculus illyricus* L.

Denne storblomstrede Ranunkel hører til de Øland-Gotlandske Arter (se BNF, S. 134 og Tillægsb. S. 3, 10 og 19), som har deres Hjem længere mod Sydost og i Norden kun findes paa Øland og Gotland. Denne Art forekommer dog kun paa Gotland, hvor den imidlertid er ret udbredt.

Dens Udseende afviger fra det sædvanlige hos vore Ranunkler, idet den er næsten solvghvid af en Beklædning af tiltrykte Silkehaar. En saadan beskyttende Haarklædning samt Bladenes for-

holdsvis faa og smalle Flige tyder paa, at Arten horer til i Egne med tørt og varmt Klima, og den har ogsaa sit Hjem i det sydlige Rusland, hvorfra den har udbredt sig til det nordlige Italien og til Bøhmen og det østlige Tyskland, — samt til Øland.

I Fig. 1 er afbildet den underjordiske Del af Stænglen, som er mærkelig ved at bære et Knippe af kulle- eller pølseformede Ammerødder ved Stængelleddenes Grund. Naar Planten danner Udløbere, har disse ogsaa Knipper af Ammerødder ved Grunden af en stærkt filtet Knop (Fig. 1, længst til højre og foroven).

Steppe-Ranunklen er stivt opret og bliver 20—30 cm høj; den blomstrer i Juni Maaned — Blomsterne er større end hos de fleste andre Arter (dog undtaget Langbladet Ranunkel, BNF, Tav. 165) — og vokser paa sandede og grusede Steder.

Tav. 592. Fig. 1. Stængelgrund med Knipper af Ammerødder. Fig. 2. To Rosetblade og den øvre Del af Stænglen med den lange Samling af Smaafrugter. Fig. 3. Stænglens øverste Del med Blomster. Fig. 4. Modne Smaafrugter ($\frac{5}{1}$).

593. Hvid Ranunkel, *Ranunculus platanifolius* L.

N. Hvit soleie.

I det mellemste Skandinaviens frodige Skov- og Fjældlier træffes den smukke Hvid Ranunkel, ofte i Selskab med Turt (BNF, Tav. 47) og Nordisk Stormhat eller Tyrihjelm (Tav. 177).

Det er en 30—125 cm høj, glat og grenet Urt med store, stærkt delte Grundblade, hvis Afsnit er savtakkede, og med mindre Stængelblade af omtrent samme Type. Rodstokken er kort og opret, og der er ingen Udløbere.

Blomsterne afviger fra de fleste Ranunklers ved, at Kronbladene er hvide, og Bægerbladene, som hurtig falder af, naar Blomsten er udsprunget, er brunrøde. Blomsterne danner en halvskærmformet Top. Ejendommelig er Formen paa det for Ranunklerne særegne Honningskæl paa Indersiden af Kronbladene (Fig. 3), og endvidere det stærkt krogbøjede Næb paa Smaafrugterne (Fig. 4).

Hvid Ranunkel blomstrer i Højsommeren og findes i Norge fra det sydlige til Saltdalen samt paa Soroen ved Hammerfest. I den sydlige Del træffes den kun til Fjælds, men mod Nord, hvor den dog er sjælden, gaar den ned til Havets Niveau.

Tav. 593. Fig. 1. Blomsterstand. Fig. 2. Grundblad. Fig. 3. Den nederste Del af et Kronblad med sit Honningskæl ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Moden Smaafrugt ($\frac{4}{1}$).

594. **Sommer-Anemone**, *Anemone silvestris* L.

Atter her paa Tav. 594 moder vi en af de i Norden kun paa Øland og Gotland forekommende Arter (se ogsaa S. 67): men denne Plante, Sommer-Anemone, er dog almindeligere kendt, ti det er en hyppig og yndet Staude i vore Haver, dyrket paa Grund af sine smukke og store, silkehvide Blomster. Den vokser ikke som vore Anemone-Arter inde i Skovene, men paa tør Bund i Skovbryn og Udkanten af Krat. Udenfor Norden findes den udbredt i Mellem-Europa og ind i Sibirien.

Den 20—40 cm høje Urt er stærkt haaret, Stængler og Bladundersider solvgraa, Bladene stærkt delte, og de tre løvbladlignende Svøbblade er langt fjærnede fra den enligt stillede Blomst, som noget ligner en meget stor Hvid Anemone's.

Et iøjnefaldende Kendemærke er, at de talrige Smaafrugter er helt indhyllede i en tæt Beklædning af Uldhaar (Fig. 4); de kan spredes ved Vindens Hjælp.

Medens vore almindelige Anemone-Arter er udprægede Forarsblomster, er denne Art først i Blomst i Maj—Juni Maaned.

I vore Haver i Danmark dyrkes ogsaa hyppigt en anden Art, *Anemone japonica* L., som er meget kraftigere og højere (ofte meterhøj) end Sommer-Anemone, men ellers ligner de hinanden en hel Del. Den forekommer baade med røde og med hvide Blomster, som først udfoldes i August—September.

Tav. 594. Fig. 1. Den oprette Rodstok med et Par Grundblade og med Stænglen afskaaret. Fig. 2. Den ovre Del af Stænglen med en Blomst og med ikke-blomstrende Sideskud fra Akslerne af Svøbbladene. Fig. 3. Frugten. moden. Fig. 4. Nogle løsnede Smaafrugter (²1).

595. **Nikkende Kobjælde**, *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.

Allerede ved Omtalen af Opret Kobjælde (*P. vulgaris* Mill., BNF, Tav. 171) nævntes (S. 133), at der fandtes en nærstaaende Art med nikkende og mindre Blomster. Denne Art afbildes nu her paa Tav. 595. Hyppigst har den meget mørke Bløsterblade (Fig. 1); men man kan ogsaa finde den med meget blegere, lysviolette Blomster (Fig. 4). Iøvrigt ligner den i sine vegetative Dele Opret Kobjælde saa meget, at man praktisk set kun kan kende de to Arter fra hinanden, naar de blomstrer. Begge Arter anses for at være giftige og ædes ikke af Kreaturerne.

Nikkende Kobjælde bliver 5—25 cm høj og blomstrer i April—Maj. Den vokser ligesom Opret K. paa tørre Bakker. I Danmark er den hyppig paa Sjælland og i nogle Egne af Fyn

samt i Jylland, særlig i Djursland, Vendsyssel og Limfjordsegnene. I Norge er den sjælden og kun fundet i Lavlandet ved Kristianiafjorden.

Tav. 595. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Næsten moden Frugt. Fig. 3. Enkelt Smaafrugt. Fig. 4. Blomst af den blegblomstrede Form.

HORNBLADFAMILIEN, CERATOPHYLLACEÆ.

596. Tornet Hornblad, *Ceratophyllum demersum* L.

Til samme Slægtskabsgruppe som Ranunkelfamilien regnes en lille Plantefamilie, Hornbladfamilien (*Ceratophyllaceæ*), der blot bestaar af en eneste Slægt Hornblad (*Ceratophyllum*) med nogle faa Arter, som alle er Vandplanter og har omtrent samme Udseende.

En af disse Arter Tornet H. (*C. demersum* L.) er afbildet paa Tav. 596. Den hører til den Type af Vandplanter, som lever helt nedsænket i Vandet, og hvis Blade er delte i talrige traadfine Flige. Man antager, at denne Bladform, som ogsaa findes hos nogle tidligere omtalte Planter — Tav. 131, Blærerod (*Utricularia*); Tav. 139, Vandrøllike (*Hottonia*) og Tav. 167, Vandranunkel (*Ranunculus aquatilis*), — er fordelagtig for Planten ved at gøre Bladets Overflade saa stor som muligt, saaledes at Berøringen med det omgivende Vand med den deri indeholdte Luft og Næringssalte kan blive saa inderlig som tænkeligt (se iøvrigt BNF, S. 102).

Hos Hornblad sidder Bladene i Kranse paa den spinkle og straktleddede Stængel. Hvert Blad er et Par Gange gaffeldelt, og de traadformede Flige er tandede (Fig. 2). Som Afbildningen af hele Planten (Fig. 1) viser, kan Bladene paa visse Partier af Stænglen være grovere og kortere end paa andre. Saadanne grove og stive Blade findes især paa de Skud, der overvintrer, men som iøvrigt kun er lidet forskellige fra de sædvanlige; i Reglen er dog Stængelledene kortere, saaledes at Bladene sidder tæt sammen. Fra disse overvintrende Skud begynder der ny Vækst om Foraaret, og i Lobet af Sommeren kan Stænglerne naa en Længde af indtil en Meter.

Ægte Rødder mangler hos Hornblad; den nedre Del af Planten ligger løst paa Søbunden eller noget begravet i den bløde Mudderbund; Hornblad lever nemlig i Reglen i Søer og Damme, hvor der ikke er nogen videre Bevægelse i Vandet, og hvor Bunden er dyndet. Undertiden kan man finde, at H. ved Grunden har nogle

omdannede Skud med mindre og traadformede, blege Blade, der er nedsænkede i Dyndet og fungerer dels som Forankringsredskaber, dels rimeligvis som næringsoptagende Organer (H. GLÜCK). — De stærkt grenede mørkegrønne Skud rejser sig nogenlunde opret i Vandet, og Planten forekommer ofte i store Mængder, saaledes at den danner tætte Bevoksninger.

Formeringen sker i Reglen alene ad vegetativ Vej, idet Skudene er ret skore og let brydes itu, hvorefter de afbrudte Stykker bliver Udgangspunkter for nye Individuer.

Undertiden træffer man dog Blomster, og en og anden Gang udvikles der Frugter. Blomsterne er meget uanselige; de fremkommer enkeltvis i Hjørnerne af Blade (se Fig. 1) og er særkønnede; men begge Køn findes paa samme Plante (enbo). Hanblomsten (Fig. 3) bestaar af et lille grønt Bløster paa 6—12 smalle Blomsterblade og af 10—15 (20) Støvdragere. Disse har næsten siddende Knapper og ovenfor dem en treffliget grøn, fremragende Knapbaandsforlængelse. Støvet frigøres i Vandet og finder hen til Hunblomsterne, hvis Bløster ganske ligner Hanblomsternes, men i Stedet for Støvdragerne findes der en enkelt Støvvej dannet af eet Frugtblad. Den har en ret lang Griffel og et noget skævt Ar (Fig. 4 og 5). Frugten er meget ejendommelig, idet der fra dens basale Del udvikles to lange Torne, medens den blivende Griffel, der vokser i Længden under Frugtudviklingen, bliver til en topstillet tredje Torn. Frugtens Væg er haard, dog med et blødere Lag yderst, altsaa nærmest en Stenfrugt, af lignende Karakter som hos flere andre Vandplanter, f. Eks. Vandaks (*Potamogeton*, BNF, Tav. 488).

Hornblad er almindelig i Søer og Damme i Danmark. I Norge er den med en enkelt Undtagelse kun fundet i de sydøstligste Egne.

Tav. 596. Fig. 1. Plante, som af Pladshensyn er bojet to Gange sammen; i Bladhjørnerne Blomster og Frugter. Fig. 2. Del af et Blad visende de fine Bladtakker (forstorret). Fig. 3. Hanblomst, hvoraf nogle Bløsterblade og Støvdragere er fjærnedede ($\frac{10}{1}$). Fig. 4. Hunblomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Ung Frugt ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Fuldmoden Frugt; de to Torne delvis afskaarne ($\frac{2}{1}$).

KORSBLOMSTREDE, CRUCIFERÆ.

597. **Sylblad**, *Subularia aquatica* L.

Isl. Alurt.

Af de Korsblomstredes store Familie er i BNF afbildet en hel Række af Planter (Tav. 188—213), der viser saavel det Fælles-

præg, der er over dem, som de Forskelligheder, der ogsaa findes. En lille ejendommelig Urt føjes nu til her, nemlig Sylblad (*Subularia*). Det er en meget uanselig Plante, som blot bliver faa (2—5) cm høj, og det paa Tav. 597 afbildede Eksemplar er saaledes usædvanlig stort og kraftigt.

Bladene er alle grundstillede og sylformede uden egentlig Bladplade. Blomsterklaserne bærer smaa bitte hvidlige Blomster, som har den sædvanlige Bygning hos Korsblomstrede. Dog er der en Mærkelighed, nemlig, at Blomsten er omkringsædig, d. v. s. Bægerblade, Kronblade og Støvdragere sidder paa Randen af en lille Skaal, i hvis Bund Støvvejen har sin Plads. Denne sidste udvikles til en kort elliptisk Skulpe (Fig. 3), som blot indeholder faa Frø (Fig. 5), med en krum Kim, hvis Kimblade er stillede saaledes, at det ene Kimblads Rygside vender mod Kimroden (Fig. 6); se iøvrigt BNF, S. 154.

Sylblad er en enaarig Urt, der vokser ved Aa- og Søbredder paa noget sandet Bund. Hyppigst vokser den ude paa ganske lavt Vand, saaledes at Bladene er nede i Vandet; ja undertiden er Blomsterstanden det ogsaa, Blomsterne aabner sig da ikke, men Befrugtning finder dog Sted. Synker Vandet i Sommertiden, bliver S. til en Landplante og er da i Regelen ganske lille. Dens Blomstringstid er Juli—August.

Der findes paa saadaane Voksepladser flere Planter af omtrent samme biologiske Type: kort og opret Rodstok, grundstillede og udelte Blade uden flad Bladplade. I BNF er tidligere afbildet og omtalt af denne Type: Lobelie (*Lobelia Dortmanna*, Tav. 58), Bransenføde (*Isotles*, Tav. 519) og Strandbo (*Litorea*, Tav. 129); den sidste har dog lange Udløbere.

Sylblad har, ligesom mange andre Vandplanter, ogsaa den ovenfor omtalte Hornblad, en meget vidtstrakt Udbredelse i Verden. Her i Norden træffes den baade i hele Norge, om end ikke hyppigt, i Island og i Danmark, hvor den dog er meget sjælden og kun fundet faa Steder i Nord- og Vestjylland.

Tav. 597. Fig. 1. Usædvanlig kraftig Plante. Fig. 2. Blomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 3. Moden Skulpe ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Skulpens hindeagtige Skilleveg, efter at Skulpeklapperne og Frøene er faldne bort ($\frac{5}{1}$). Fig. 5. Frø ($\frac{10}{1}$). Fig. 6. Kim ($\frac{10}{1}$).

Der findes i Norden flere andre Slægter af Korsblomstrede end de paa Tavlerne i BNF afbildede; af disse er der Grund til at omtale nogle faa, som dog maa nøjes med at blive afbildede i Teksten:

Graadodder (N. Graadodre, *Alyssum calycinum* L., Tekstfig. 7) er en lille opret (10—20 cm høj) Urt af en graalig Farve, hvad der skyldes en tæt Beklædning af Stjernehaar, ligesom hos Kløvplade (*Berteroa*, Tav. 209). Fra denne er den dog let kendelig ved sine ganske smaa gullige Blomster og sine næsten cirkelrunde flade Skulper foruden ved sine meget mindre Dimensioner. Den vokser paa tørre Marker, Jærnbaneskraaninger og Bakker og er i Danmark ret udbredt, om end ikke hyppig; i Norge er den sjældnere og findes især østentjælds. Rimeligvis er den indvandret og indslæbt til Norden i ny Tid. Den er enaarig og blomstrer i Maj—Juni. I Følge sin Skulpes Bygning hører den til de kortskulpede, som har en bred Skillevæg. Skulpen indeholder kun 2 Fro i hvert Rum.

Rundskulpe (*Vogelia paniculata* (L.) Hornem., *Neslia p.* (L.) Desv., Tekstfig. 8) er ogsaa en for Norden fremmed Art. Det er en Ukrudtsplante i Sæden, men paa Grund af sin Sjældenhed er den ikke skadelig i økonomisk Henseende. I Norge er den kun fundet ganske sporadisk, og i Danmark er det samme Tilfældet, undtagen paa Lolland, hvor den i alt Fald tidligere ikke var saa sjælden. Den oprette, i Reglen opadtil grenede Stængel bliver 20—50 cm høj; fornedet bærer den helrandede Blade, som er pilformet-omfattende ved deres Grund. Blomsterne er ret smaa, med stærkt gule Kronblade. Skulpen er ganske ejendommelig; den er nemlig ved Modenheden kuglerund og meget haard og aabner sig ikke (er altsaa en Nødfrugt); den indeholder kun eet Frø. Rundskulpe blomstrer i Højsommeren og er enaarig.

Ravnefod (N. Kraakekarse, *Coronopus procumbens* Gilib., *Senebiera coronopus* (L.) Poir., Tekstfig. 9) har et fra de sædvan-

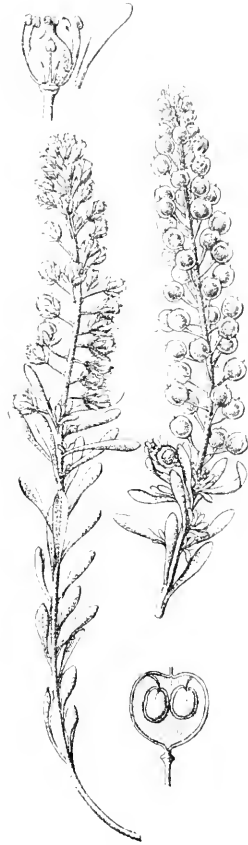

Fig. 7. Graadodder, et blomstrende og et frugtbærende Skud. Foroven Blomstens Konsblade, samt et Kronblad; forneden Skulpe i Længdesnit (forstørret).

(Efter Reichenbach).

lige Korsblomstrede meget afvigende Udseende. Den er mangestænglet og nedliggende; Bladene er fjersnitdelte, og i deres Hjørner findes faablomstrede og næsten siddende Blomsterstande med smaa uanselige hvide Blomster. Skulpen er stærkt knudret

Fig. 8. Rundskulpe, Plante i Blomst og med Frugter. Til højre den kuglerunde Skulpe, hel og i Tværsnit, hvorved det enlige Frø ogsaa er overskaarret paa tværs (forstørret). (Efter Reichenbach.)

og rynket-nervet paa Overfladen, nyreformet (bredere end lang), og hvert af de to Rum, der ikke aabner sig, indeholder kun eet Frø; Frugten er saaledes en Spaltefrugt. — Den uanselige Ravnefod vokser gjerne paa Veje, Gader, Affaldspladser o. lign., hvor den ved sine nedliggende, stærkt grenede, 5—15 cm lange Stængler

Fig 9. Ravnefod. Plante med Blomster og Frugter. Til venstre en Skulpe, hel og i Tværnsnit, samt Kimen, hel og i Tværnsnit (forstørret).
(Efter Reichenbach.)

er vel skikket til at klare sig. Den er ret sjælden i Norden; i Norge forekommer den mest i det sydlige og vestlige og i Danmark mest paa Øerne (dog ikke paa Fyn). Den er enaarig og blomstrer i Juli og August.

STORKENÆBSFAMILIEN, GERANIACEÆ.

598. **Blodrød Storkenæb**, *Geranium sanguineum* L.

Til den i BNF, S. 170 ff. givne Skildring af Slægten Storkenæb (*Geranium*) er kun lidt at føje. Der er paa Tav. 215—217 afbildet Eksempler paa baade de storblomstrede og de smaablomstrede Arter, og i Tekstfig. 15 er de storblomstrede Arters Blomsterbiologi illustreret.

Den her paa Tav. 598 afbildede Art, Blodrød S. (*G. sanguineum* L.), er ejendommelig bl. a. derved, at Blomsterne ikke sidder parvis som hos de andre Arter, men enkeltvis. At man alligevel maa betragte Blomsterne som siddende i Blomsterstande, ikke rigtigt enligt stillede, kan ses af, at den lange Stilk, som bærer Blomsten, har et Led overfor Midten; dér sidder et Par smaa Højblade, og den øvre Del med Blomsten er gjerne vinkelbøjet i Forhold til den nedre (se f. Eks. den unge Frugt til venstre paa det afbildede Skud, Fig. 2). Man maa øjensynlig tænke sig, at den ene Blomst er faldet væk, hvad der ogsaa frem-

gaar af, at den virkelig undertiden kan findes udviklet, *f. biflora* P. Niels.

Blodrød S. har dybt haandfligede Blade med smalle Afsnit. Hele Planten er ret stærkt haaret, paa Stængler og Stilke af vandret udstaaende, ret stive Haar. Blomsterne er store, mørkt rosenrøde, og Frugterne har den sædvanlige Form hos Storkenæb.

Det er en fleraarig Urt med ret svage, opstigende eller undertiden nedliggende Stængler (15—45 cm); den blomstrer i Juni—Juli og vokser paa Bakker og Skrænter, især mellem Krat. I det nordlige Jylland, Nordsjælland og paa Bornholm er den ikke sjælden, og findes ofte nær Stranden; i de andre danske Provinser er den mindre hyppig. I Norge findes den i de sydlige Lavlandsdele baade paa Østlandet og langs Vestkysten.

Tav. 598. Fig. 1. Den oprette, grenede Rodstok med den nedre Del af et overjordisk Skud. Fig. 2. Øvre Del af Skuddet med Blomst og unge Frugter. Fig. 3. Et Frugtrum med den oprullede Forlængelse ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Fro ($\frac{6}{1}$).

599. **Bølget Storkenæb**, *Geranium phœum* L.

Bølget S. er en fleraarig, opret og 30—60 cm høj Urt med haandfligede eller haandlappede Blade. Hele Planten er haaret, opadtil stivhaaret. Blomsterne har ret store Kronblade, som er bølgede og rundtakkede i Randen. De varierer i Farve hos Artens forskellige Former fra mørkt violetbrune til skiddent lilla. Frugtrummene (Fig. 4) er rynkede paa tværs og tiltrykt haarede.

Bølget S. er en Haveplante, som har hjemme i Central-Europas Bjærg egne, men fra gammel Tid dyrkes i Norden og undertiden er forvildet i Danmark ved Gærder, omkring Byer og Haver. Den blomstrer i Højsommeren.

Tav. 599. Fig. 1. Rodstok med et Par Grundblade. Fig. 2. Øvre Del af Stænglen med Blomster og Frugter. Fig. 3. Et Par Blomster af en Form med mindre dybt farvede, mere violette Kronblade. Fig. 4. Frugtrum med den oprullede Forlængelse ($\frac{2}{1}$). Fig. 5 og 6. Fro, set fra Siden og fra Bugen ($\frac{6}{1}$).

600. **Braate-Storkenæb**, *Geranium bohemicum* L.

De to foregaaende Storkenæbs Arter hører til de storblomstrede og fleraarige, der er forsynede med en kort opret Rodstok. Paa Tav. 600 er afbildet en Repræsentant for de en- og toaarige Arter, der har en veludviklet Pælerod. Ved Frøets Spiring udvikles først grundstillede Blade, men senere strækker Stænglen sig

og bliver grenet samt blad- og blomsterbærende. I Reglen har disse Arter smaa Blomster (se BNF, Tav. 216), men hos den her afbildede Art er de mellemstore.

Denne Plante, der efter sit ejendommelige Forekomststed kan kaldes Braate-S., vokser gjerne i Skove paa Steder, hvor der er blevet aabent efter en Skovbrand, eller hvor der efter Fældning har været Brand i den fremkomne Busk- og Urtevegetation; saadanne Steder kaldes med et gammelt nordisk Ord „Braater“; Ordet anvendes i Sproget i Nutiden i Norge, men ikke i Danmark.

Det er en mærkelig lunefuld Art; den kan være borte fra en Egn i mangfoldige Aar, og saa viser den sig pludselig i stor Mængde paa en nys fremkommet „Braate“, for saa atter at forsvinde. Ogsaa dens geografiske Udbredelse er mærkværdig sporadisk. I Norge træffes den i det sydøstlige fra Bamle til Hedemarken og i Sverige fra Småland til Värmland og Ångermanland; endvidere forekommer den i det sydøstlige Finland, i Östersölandene, Tirol, Schweiz, Böhmen, Galizien o. s. v., men overalt kun i visse Egne og med store Spring i Udbredelsen.

Denne lunefulde Forekomst forklares til Dels af, at dens Frø kræver høj Varmegrad for at spire, og at de er i Stand til at bevare Spireevnen i lange Tider. Det er ved Forsøg vist, at stærk Varme fremmer Spiringen: Hvis man opvarmer Frø i Vand til 50—60° C. i nogle Timer, spirer de let, og ogsaa Opvarmning i tør Tilstand til 100° C. i eet Minut har lignende gavnlige Indvirkning.

Et endnu mere overbevisende Forsøg har en svensk Botaniker HEDLUND udført. Han saaede en Portion Frø om Foraaret i den botaniske Have i Upsala. Paa en Del af det besaaede Areal blev der 2 Gange lagt tørre Riskviste i et tykt Lag paa 60 cm og derpaa blev de afbrændt, og i Løbet af en Maanedstid spirede der paa dette Stykke, men kun paa dette, 31 Planter frem. Nu blev der hældt kogende Vand paa en Del af det resterende Stykke, og Resultatet var det samme, at der i Løbet af atter en Maaned kom Kimplanter frem; medens der i hele Sommeren ikke viste sig en eneste Plante paa det ubehandlede Parti.

Hvad Varigheden af Spireevnen angaar, da har Frø, som i over 60 Aar har ligget i Glasrør i botaniske Samlinger, efter at være lagt i Vand paa 60° C. i nogle Timer, spiret godt. Der er næppe Tvivl om, at Froene bevarer Spireevnen i mere end et Aarhundrede.

Som Tav. 600 viser, er Braate-S. en opret, 25—50 cm høj Urt. Den er stærkt haaret af lange Haar og Kirtelhaar, der

giver Planten en stærk og ubehagelig Lugt. Kronbladene er blaa-violette og udrandede foroven, kun lidt længere end Bægerbladene, som er ejendommelige ved at have en meget lang Braadspids. Den blomstrer først i Juli—August.

Tav. 600. Fig. 1. Øvre Del af Planten i Blomst. Fig. 2. Et lille Stykke af Stænglen nær Grunden, for at vise de større Blades Udseende. Fig 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Frugtrum (tomt) med sin Forlængelse (afbrækket) ($\frac{6}{1}$). Fig. 5. Frø ($\frac{5}{1}$).

601. **Braate-Storkenæb** (Mutation), *Geranium bohemicum* L.
var. *deprehensum* Erik Almquist.

Den paa Tav. 601 afbildede Storkenæb ligner foregaaende Art særdeles meget; men ved at sammenligne de to Tavler vil man dog finde nogle Forskelligheder: De nedre Blades sidste Indskæringer er mere butte og færre i Antal hos Planten paa Tav. 601; den er endvidere stærkere rødfarvet ved Grunden af Stængelledene; Kronbladene er noget mindre og lidt mørkere, og Frøene er lidt anderledes farvede; endelig er Arrene røde hos No. 601 (Fig. 2) og gulgrønne hos No. 600. Selvom Forskellene ikke er store, er de dog lette at iagttage, naar man har Planterne voksende ved Siden af hverandre.

Det er uden Tvivl saaledes, at No. 601 er fremkommet af den rigtige Braate-Storkenæb (No. 600), og det er ikke sket ved gradvis Forandring igennem flere Generationer, men pludselig. En saadan Fremkomst af en ny Form kalder man en Mutation, en Benævnelse, der skyldes den berømte hollandske Botaniker HUGO DE VRIES, som tænkte sig, at alle nye Arter opstod paa denne Maade. Hvad der frembringer en Mutation, véd man intet om. Det er i alt Fald ikke direkte en Paavirkning af de ydre Forhold.

Mutationer iagttages sjældent. En Form, der er fremkommet ved en Mutation, kaldes en Mutant, og den fremtræder stedse i meget ringe Antal i Forhold til sin Moderart.

Om Mutanten af Braate-S. véd man, at der blev fundet et eneste Individ imellem en stor Mængde af Hovedformen paa en „Braate“ nær Vestervik paa Sveriges Østkyst i Aaret 1910 af ERNST ALMQUIST. Der blev samlet Frø af den, og det viste sig at alle de heraf fremspirede Individuer afveg fra Hovedformen ved at have hele Kimblade, medens Kimbladene hos Hovedformen altid har en Indskæring paa hver Side. Ved den videre Udvikling beholdt de deres øvrige Særpræg og blev alle ganske ens i Karakterer,

og ganske lig med deres Moderindivid; Mutanten var med andre Ord straks ganske konstant og havde endnu en Karakter, hvorved den afveg fra Hovedformen, nemlig Kimbladsformen, hvad man jo ikke havde kunnet se paa det første Individ. Den nye Plante blev i 1916 beskrevet af ERIK ALMQUIST, som tillige kunde angive, at tilsvarende Mutanter var fundet et Par andre Steder bl. a. ved Saltsjøbaden nær Stockholm.

Denne Sag vakte Interesse hos en anden svensk Botaniker, Dr. K. V. OSSIAN DAHLGREN. Han dyrkede baade Hovedformen og Mutanterne og krydsede dem med hverandre. Resultatet var meget overraskende, idet alle Blade og Stængler paa Afkomsindividerne af Krydsningen var mere eller mindre hvidspættede eller hvidstribede, hos nogle næsten helt hvide, saaledes at disse Planter døde af Sult i Lobet af kort Tid. Benyttede han Hovedformen som Moder og Mutanten som Fader, fik han meget stærkt hvidspættede Individuer, medens den omvendte Krydsning (Mutanten som Moder og Hovedformen som Fader) gav mindre stærkt hvidspættede Planter. Desværre var de Bastardindivider, der naaede frem til Blomstring, alle sterile, baade indbyrdes og krydsede tilbage med Forældrene.

Hvidspættede eller hvidplettede Former kender man hos mange Planter, og de er ofte yndede som Prydplanter i Haver. Den hvide Farve skyldes, at de for Planterne saa nødvendige grønne Korn (Klorofylkorn) inde i Cellerne er ødelagte eller ikke normalt udviklede og i alt Fald mangler den grønne Farve. Grundene hertil er dunkle og vidt forskellige i de forskellige Tilfælde.

Dahlgren tænker sig Fænomenet hos Braate-S. fremkommet paa følgende Maade: Naar ved Befrugtningen den ene Forms Kønskærne kommer i Forbindelse med den andens, paavirker den Anlæggene til Klorofylkorn saaledes, at de ødelægges, og det af Befrugtningen fremkomne Frø viser ved sin Spiring, at store Partier af Kimplanten er uden Grønfarvning. Hvad der tyder til Fordel for Dahlgren's Hypotese, er den Forskel i Hvidspættethedens Styrke, som omtaltes ovenfor, eftersom Hovedformen er Moder eller Fader. Hvis Hovedformen er Moder, modtager dens Ægcelle kun en Sædkærne af Mutanten med samt ganske lidt omgivende Plasma, i hvilket man maa tænke sig nogle faa Klorofylkornanlæg indlejrede. Er nu Virkningen af denne Sædkærnes Indtrængen (foruden selve Befrugtningen) endvidere den, at Ægcellens Klorofylkornanlæg ødelægges, saa bliver der blot de faa fra Faderen indførte Klorofylkornanlæg tilbage til at producere Klorofyl-

korn hos den senere fremkomne Plante, og den bliver følgelig meget hvidspættet. I det omvendte Tilfælde, nemlig hvor Sædkærnen er Hovedformens og Ægcellen Mutantens, bliver der mange flere Klorofylkornanlæg tilbage, naar man ogsaa her forudsætter, at det er Hovedformens Klorofylkornanlæg, som ødelægges ved Krydsningen, idet Ægcellen kan indeholde en større Mængde af dem. Resultatet heraf skulde være, at de fremkomne Planter var mere grønne d. v. s. kun lidt hvidspættede, og saaledes forholdt det sig ogsaa.

Det vil af denne Redegørelse fremgaa, til hvilke interessante Undersøgelser vedrørende Arvelighedslæren (Genetiken) denne tilfældigt fundne Mutant af Braate-S. har givet Anledning. Man har endnu ikke fundet den andetsteds end i Sverige.

Tav. 601. Fig. 1. Stykke af den blomstrende og frugtbarende Stængel. Fig. 2. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Kronblad ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Frø ($\frac{5}{1}$).

HØRFAMILIEN, LINACEÆ.

606 A.*) Tusindfrø, *Radiola linoides* Roth.

Foruden Slægten Hør (*Linum*), der omtales i BNF, S. 176 (Tav. 220), findes i Norden endnu en Slægt af Hørfamilien, nemlig Tusindfrø (*Radiola*), der afviger ved, at dens Blomster er firtallige (Hør har femtallig Blomst).

Tusindfrø er en ganske lille (1—5 cm høj), enaarig Urt, som er meget regelmæssig opbygget (se Fig. 1): Bladene er modsatte, og Blomsterstanden er en i Reglen meget sammensat, typisk Gaffelkvast. Blomstens fire Bægerblade er fligede; indenfor dem kommer der smaabitte hvide Kronblade og derpaa fire Støvdragere. Frugten er en Kapsel med fire Rum, som er ufuldstændig todelte og indeholder eet Frø i hver Afdeling, altsaa ialt 8 Frø, naar de alle er udviklede.

Man træffer Tusindfrø paa fugtig sandet Jord, der til Tider (Vinter og Foraar) har været oversvømmet. Den kan ofte optræde i stort Antal, men overses let paa Grund af sin Lidened.

Der findes et lille Selskab af lutter meget smaa Urter paa saadanne sandede og til Tider oversvømmede Steder, der især forekommer i Hedeegne. Af andre Planter hørende til dette Selskab er tidligere omtalt Knudearve (*Centunculus*, Tav. 586 B,

*) Tusindfrø omtales her, fordi Hørfamilien i BNF er anbragt paa det tilsvarende Sted, men Billedet af den findes først paa Tav. 606 sammen med Dværgarve af Stenurtfamilien.

S. 59 i Tillægsbindet) og Firling-Arterne (*Sagina*, Tav. 347, S. 281 i BNF).

Tusindfrø findes i Danmark hyppigst i Jylland, men træffes ogsaa hist og her paa Øerne. I Norge forekommer den langs Syd- og Vestkysten og naar mod Nord i alt Fald til Omegnen af Haugesund. Den blomstrer i Juli til ind i September.

Tav. 606 A. Fig. 1. Hele Planten i naturlig Størrelse. Fig. 2. Blomst ($1\frac{2}{1}$). Fig. 3. Blomst med noget udsparrede Blomsterdele ($1\frac{2}{1}$). Fig. 4. Umoden Frugt ($1\frac{5}{1}$). Fig. 5. Næsten moden Frugt ($1\frac{5}{1}$). Fig. 6. 2 Frugtrum, som er næsten adskilte; de gulbrune Frø skimtes igennem den klare Skillevæg ($1\frac{8}{1}$).

BÆKARVEFAMILIEN, ELATINACEÆ.

602. Bækærve, *Elatine*.

A. *Elatine hydropiper* L. B. *Elatine triandra* Schk.

Til Bækærvefamilien hører nogle faa smaa Vandplanter med krybende Stængler og modsatte (sjældnere kranstillede), hele Blade. De findes gjerne paa noget sandet eller svagt dyndet Bund paa ganske lavt Vand i Søer, ofte saa nær Bredden, at de om Sommeren, naar Vandspejlet synker, bliver til Landplanter og da gjerne bliver rødligt anløbne paa Blade og Stængler. De er ikke almindelige i Norden, selv om deres Lidenhed vel nok gør noget til, at de saa sjældent opdages. De to afbildede Arter er i Norge fundet nogle Steder i den sydøstlige Del af Landet, medens kun den ene (*E. hydropiper*) angives fra Danmark, hvor den i alt Fald tidligere fandtes i Damhussøen ved København og i Birkerød Sø. En tredje Art (*E. hexandra* (Lap.) DC.), der ogsaa forekommer i det sydlige Norge, er i Danmark iagttaget adskillige Steder i Smaasøer i Jyllands Klitterræn.

Blomsterne hos Bækærve er ganske smaa og uanselige; de fremkommer i Bladhjørnerne og er næsten siddende. Bestøvningen finder oftest Sted under Vandet, idet Blomsterne ikke lukkes op, men selvbestøves. Hos *E. hydropiper* er Blomsten (Fig. 3) firtallig med 8 Støvdragere; hos *E. triandra* er den (Fig. 9) tretallig med 3 Støvdragere; og hos den tredje nordiske Art (*E. hexandra*) tretallig med 6 Støvdragere. De smaa Kronblade er lyst rosenrøde, og den 3- eller 4-tallige Støvvej udvikles til en Kapsel med 3 eller 4 Rum, der indeholder nogle faa ejendommelige Frø. De er krummede, enten svagt (Fig. 10) eller stærkt, næsten hesteskoformet (Fig. 6) og har en nubret Overflade.

Vore *Elatine*-Arter er enaarige og blomstrer fra midt paa Sommeren til hen paa Efteraaret.

Tav. 602. A. *Elatine hydropiper* L. Fig. 1. Plante i naturlig Størrelse. Fig. 2. Et af de nedre, mest langstilkede Blade med et Akselblad ($\frac{5}{1}$). Fig. 3. Blomst ($\frac{19}{1}$). Fig. 4. Frugt, skaaret igennem paa langs, saa man ser de hestekoformede Frø i deres naturlige Stilling ($\frac{6}{1}$). Fig. 5. Kapslen opsprunget og med nogle faa Frø ($\frac{6}{1}$). Fig. 6. Frø, set fra forskellige Sider ($\frac{15}{1}$). — B. *Elatine triandra* Schk. Fig. 7. Plante i naturlig Størrelse. Fig. 8. To Blade ($\frac{5}{1}$). Fig. 9. Blomst, set ovenfra ($\frac{19}{1}$). Fig. 10. Frø, set fra forskellige Sider ($\frac{20}{1}$).

KRISTTORNFAMILIEN, AQUIFOLIACEÆ.

603. **Kristtorn**, *Ilex aquifolium* L.

Den velkendte Kristtorn er det eneste Løvtræ i Norden, som er grønt om Vinteren, idet dets Blade ikke falder af om Efteraaret, men bliver siddende Vinteren over paa samme Maade som Naalene hos f. Eks. Gran og Fyr.

Kristtornen er dog ikke altid et Træ og naar i det hele aldrig større Dimensioner (15 m er vist det højeste); men meget ofte optræder den som en Busk, og naar den f. Eks. i Øst-Jyllands Bøgeskove findes under Bøgens tætte Kroner, bliver den til en lav Busk, som ved rigelig Skuddannelse fra underjordiske Dele kan dække ikke ubetydelige Pletter af Skovbunden med sit mørkegrønne, blanke Løv; den blomstrer ikke under saadanne Kaar.

Kristtornen er jo let kendelig paa sine læderagtige og stive Blade med tornet-tandet Rand, og det er fra dem, den har faaet sit Navn, vistnok et Navn, som kommer fra Skriftsproget, i alt Fald ikke noget gammelt Folkenavn. Derimod har den et gammelt Folkenavn paa Grund af sit haarde Ved, idet den i Norge ogsaa nu til Dags mængstedes kaldes Beinved.

Det er forøvrigt ikke altid, at Kristtornens Blade er tornede i Randen. Denne Karakter udmærker især den buskformede Kristtorn og Bladene paa de lavere Grene af den træagtige Form. Højere oppe paa ældre Planter bliver Bladene ganske helrandede og har kun en Torn i deres Spids. Der er saaledes Tveformethed i Henseende til Blade, men dog med den jævne Overgang fra den ene til den anden Slags. Den minder i dette Forhold om Vedbend (*Hedera*, Tav. 249), som ogsaa ellers har adskilligt til Fælles med Kristtorn, nemlig, at den er en Vedplante med blanke stedsegrønne Blade, og at den ligesom Kristtorn hører hjemme i Lande med mild Vinter (atlantisk Plante, se BNF, S. 188).

Kristtorn bærer om Sommeren i Juni Maaned smaa hvide

Blomster, der sidder i Knipper i Bladhjørnerne paa korte Stilke; de er firtallige i alle deres Dele (Fig. 2). Frugten, der modnes sent paa Efteraaret og bliver siddende langt ind i Vinteren, er en smukt rød Stenfrugt (Fig. 3) med fire, noget furede Stene (Fig. 5—6). De ædes af Fuglene, der besøger Frøspredningen.

Naar man ser paa Blomsterne (Fig. 2), synes de at være tvekønnede; men det viser sig — bl. a. derved, at visse Individuer, uagtet de blomstrer rigeligt, aldrig faar Frugter — at de i Virkeligheden hyppigst er særkønnede, idet enten det hanlige eller det hunlige Element ikke er funktionsdygtigt (Planten er tvebo). Dog synes det, som om et og samme Individ i en Periode kan være hanlig og i en anden hunlig, men lagttagelserne herom er ikke ganske sikre.

Kristtornfamilien er en ret stor Famlie, som hovedsagelig hører hjemme i varme Lande, og i Europa har den kun denne ene Repræsentant.

Dens Udbredelse i Norden er nøje undersøgt og ganske interessant. I Norge har J. HOLMBOE sammenstillet alle Data derom, og hans Hovedresultat er, at den er vidt udbredt langs Syd- og Vestkysten med Nordgrænse i Omegnen af Kristianssund. I mange Strøg er den meget almindelig, især i Løvskov, men til Dels ogsaa i Fyrreskov. Den er i det hele og store indskrænket til de Egne, som har det mildeste Vinterklima (Middeltemperaturen for Januar 0° eller derover). I Danmark findes den især i Jylland, hvor den mængstedes er hyppig i Østkystens frodige Skove; paa Læsø er den ret udbredt; endvidere forekommer den nogle Steder paa Fyn (paa den lille Æbelø nord for Fyn findes et af de smukkeste vildtvoksende Træer af Kristtorn) og paa Nordenden af Langeland; endelig er der paa Sejerø i Kattegat en lille Bestand af den. Længere øst paa i Danmark mangler den. I Sverige findes den slet ikke vildt voksende; dog har en enkelt Busk været fundet i Bohuslän i Begyndelsen af forrige Aarhundrede.

Af disse Data fremgaar tydeligt, at vi er paa Grænsen af Artens Udbredelsesomraade; det omfatter ellers hele det vestlige Europa og Middelhavslændene (mest dog de europæiske) helt ind forbi Kaukasus; men i den sydlige Del af Omraadet er Kristtornen en Bjærgplante.

Tav. 603. Fig. 1. Blomstrende Gren. Fig. 2. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Frugt-bærende Grenestykke. Fig. 4. Frugt, skaaret igennem paa tværs, det øvre Stykke med Mærke af Arret, det nedre med de fire smaa Bægerblade ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Tværsnit af Frugt, visende de 4 Stene ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Frugtsten, set fra Siden ($\frac{1}{1}$). Fig. 7. Samme, i Tværsnit ($\frac{1}{1}$).

SKÆRMPLANTERNE, UMBELLIFERÆ.

Det almindelige og karakteristiske Udseende, som de fleste Planter af den store Familie Skærmplanterne har, fremgaar af BNF, Tav. 250—266, og Blomstens og Frugtens Bygning er omtalt paa S. 204—205. Foruden de dér behandlede Slægter findes i Norden en hel Række andre, og nogle af disse skal omtales her og illustreres ved nogle Tekstfigurer.

I BNF, S. 204 nævntes, at Frugten afgiver et af de bedste Skelnemærker mellem de mange Slægter, som i Ydre ofte ligner hverandre meget. Man plejer derfor at inddele Skærmplanternes Familie i Grupper efter Frugtens Bygning. Dog er der nogle Slægter, som ikke har det for Skærmplanterne sædvanlige Udseende, og som derfor er lettere kendelige. Det er de i BNF paa Tav. 267 (Sanikel) og 268 (Vandnavle) afbildede samt den her i Tillægsbindet paa Tav. 604 gengivne Mandstro; disse tre Slægter falder derfor udenfor den efterfølgende Gruppering.

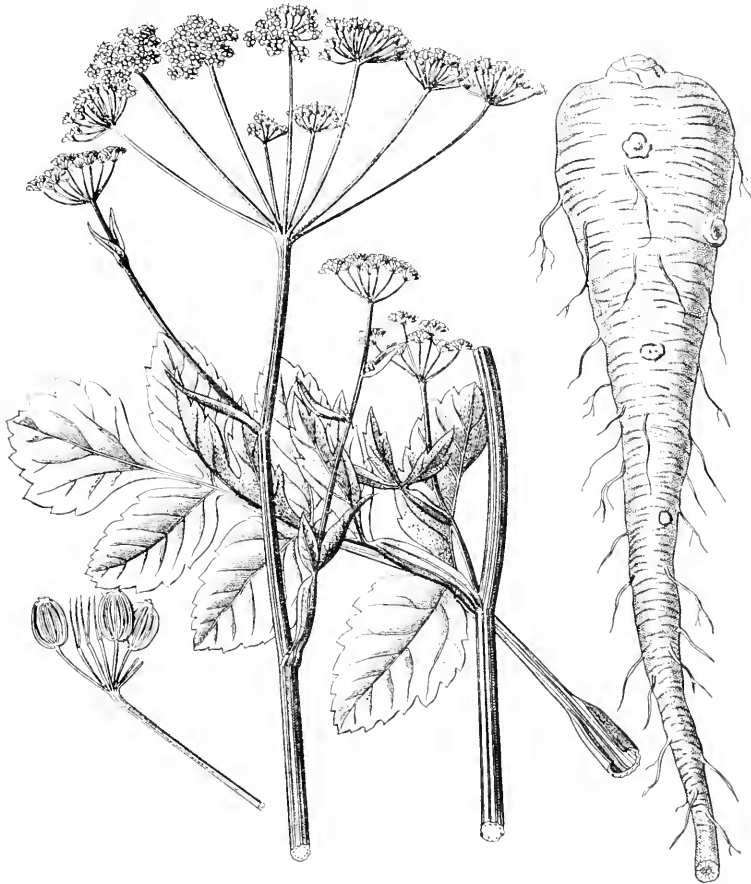
Som omtalt paa S. 204 bestaar Frugten (Spaltefrugt) af 2 Delfrugter, der hver har 3 Ribber paa Ryggen (Rygribber) og 2 paa Kanten (Randribber); imellem disse Hovedribber er der fire Furer, i hvilke der ligger Oljekanaler med æterisk Olje og desuden findes to saadanne paa den Flade, som Delfrugterne vender mod hinanden, altsaa i alt 6 Oljekanaler paa hver Delfrugt. I Furerne kan der undtagelsesvis udvikles saakaldte Biribber. Frøet i Delfrugterne bestaar af en stor og oljerig Frøhvide og en lille Kim i dennes øverste Ende. Frøhviden viser paa et Tværsnit af Delfrugten en Inderside, som kan være flad, furet eller sjældnere konkav, hvorefter man deler Slægterne i Fladkærnedede, Furekærnedede og Hulkærnedede.

Af de fladkærnedede Slægter er i BNF omtalt: Svovlrod (Tav. 250), Bjørneklo (Tav. 251), Angelik (Tav. 255) og Kvan (S. 208), som alle udmærker sig ved flade Delfrugter, idet Randribberne er stærkt udviklede og Rygribberne svagt; endvidere Mærke (Tav. 252), Lostilk (Tav. 253), Gifttyde (Tav. 256), Hundepersille (Tav. 257), Billebo (Tav. 258), Sumpskærm (Tav. 259), Selleri og Persille (S. 210), Pimpinelle (Tav. 260), Kommen (Tav. 261) og Skvalderkaal (Tav. 262), hos hvilke Rand- og Rygribber er nogenlunde ens og ret svagt udviklede.

Af furekærnedede Slægter behandles Kørvel (Tav. 263), Spansk Kørvel (Tav. 265), begge med lange Frugter med „Næb“;

Skarntyde (Tav. 264) med bølgede Ribber, og Randfrø (Tav. 266), hvis Frugter er forsynede med Krøgbørster.

Til de hulkærnedede hører Slægten Koriander (*Coriandrum*) med kuglerund Frugt, der undertiden anvendes som Krydderi;

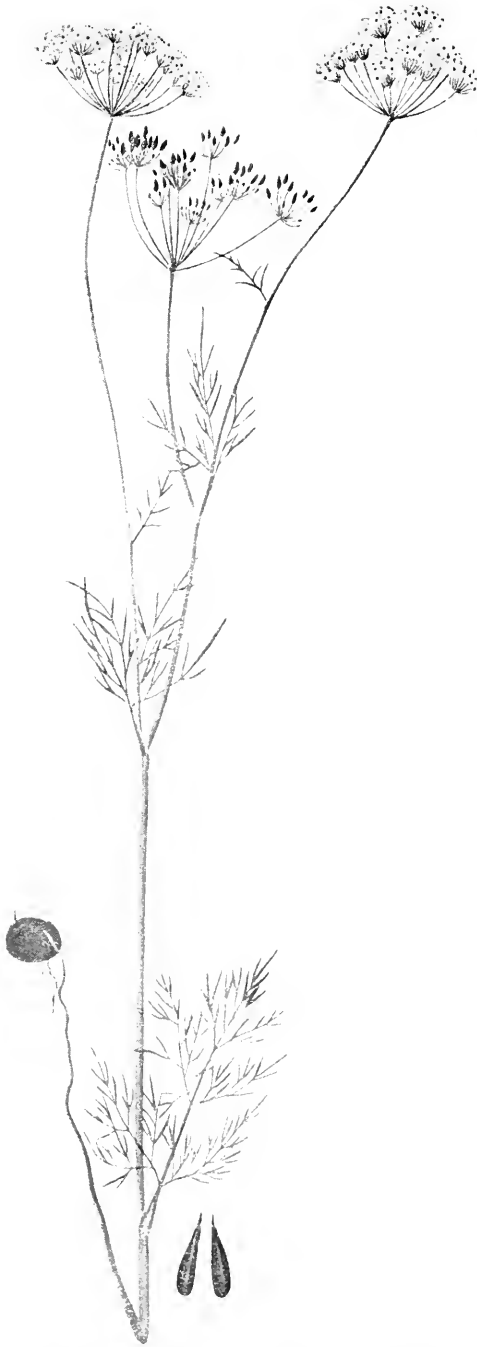

Tekstfig. 10. Pastinak. Til højre den tykke Pælerod. Til venstre Toppen af Blomsterskuddet i to Dele samt et Grundblad — alt formindsket. Endelig længst til venstre en Smaaskærm med modne Frugter. (Efter Reichenbach).

men denne enaarige Urt vokser ikke i Norden og dyrkes næppe her.

Endelig danner Gulerod (Tav. 254) en særlig Gruppe, idet dens Frugter har stærkt udviklede Biribber, som er forsynede med lange Krøgbørster.

Til de fladkærnedede med flade Frugter hører endnu flere

Tekstfig. 11. Svinenød, hele Planten i omtrent $\frac{1}{2}$ naturlig Størrelse; forneden to modne Delfrugter. (Efter Flora Danica).

Slægter, bl. a. ogsaa en af Nordens faa gulblomstrede Skærplanter, nemlig Pastinak (*Pastinaca sativa* L., Tekstfig. 10). Det er en toaarig, indtil meterhøj Plante med kantet-furede Stængler og fjer-snitdelte Blade med brede, i Randen takkede Afsnit. Den tykke Pælerod, som udvikles i Plantens første Aar, indeholder rigelig Næring, og for dens Skyld dyrkes Pastinak ofte her i Norden. Den forekommer tillige vildtvoksende i de fleste Egne af Danmark, ved Veje og paa høje Enge, men er næppe vild i Norge.

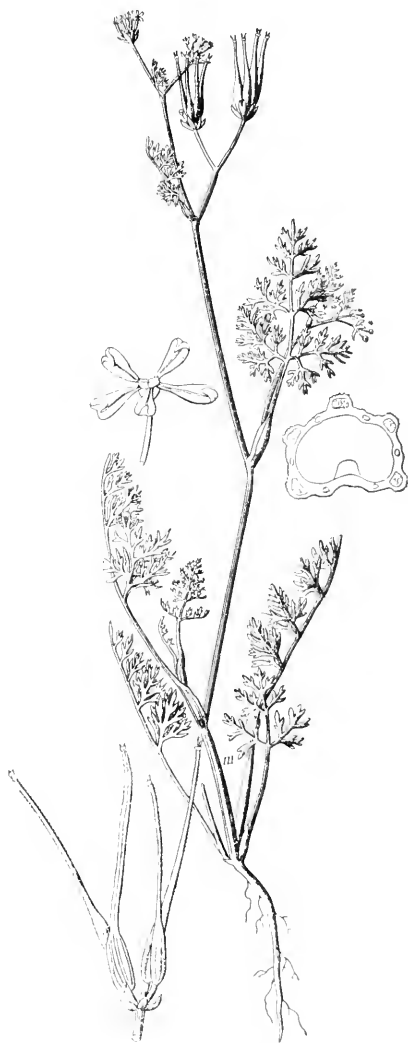
Blandt de furekærnede, som har Frugten forlænget til et Næb, er en ejendommelig Slægt, Svinenød (N. Jordnød, (*Conopodium majus* Loret, Tekstfig. 11). Det er en spinkel og glat, fleraarig Urt (30—50 cm høj) med Blade, som er saa stærkt delte, at Afsnittene er linjeformede. Den har hvide Blomster, og baade Stor- og Smaasvøb (jfr. BNF, S. 205) er ubetydelige. Mærkeligst er dens kugleformede underjordiske Stængelknold, som er spiselig. Det er en udpræget atlantisk Plante (jfr. BNF, S. 188), som findes paa Norges Vestkyst fra Mandal til Smilen samt et Par Steder længere nord paa. Den vokser paa Enge og i Lovskov. I Danmark er den fundet tilfældigt indslæbt imellem Græs, og paa

Færøerne er den i nyeste Tid iagttaget ved Thorshavn. Paa de britiske Øer er den almindelig.

En anden furekærnet Slægt er Jomfrukam (*Scandix pecten veneris* L., Tekstfig. 12), en enaarig Ukrudtsplante, som er 15—30 cm høj og svagt haaret. Bladene er flere Gange fjersnitdelte, og Storskærmen er i Reglen blot sammensat af 2 Smaaskærme, som er faa-blomstrede. Det mest karakteristiske for denne lille Plante er det meget lange Næb, hvori Frugterne er trukket ud, og desuden disse Frugters usædvanlige Størrelse. Det er en Plante, som er kommet til Norden med Sæden, og den findes i Reglen i Kornmarker, men er ikke almindelig. I Norge er den blot tilfældig indslæbt, i Danmark er den meget sjælden, undtagen paa Møen, Lolland og Falster, hvor den træffes af og til. Den bærer i Juni-Juli smaa hvide Blomster.

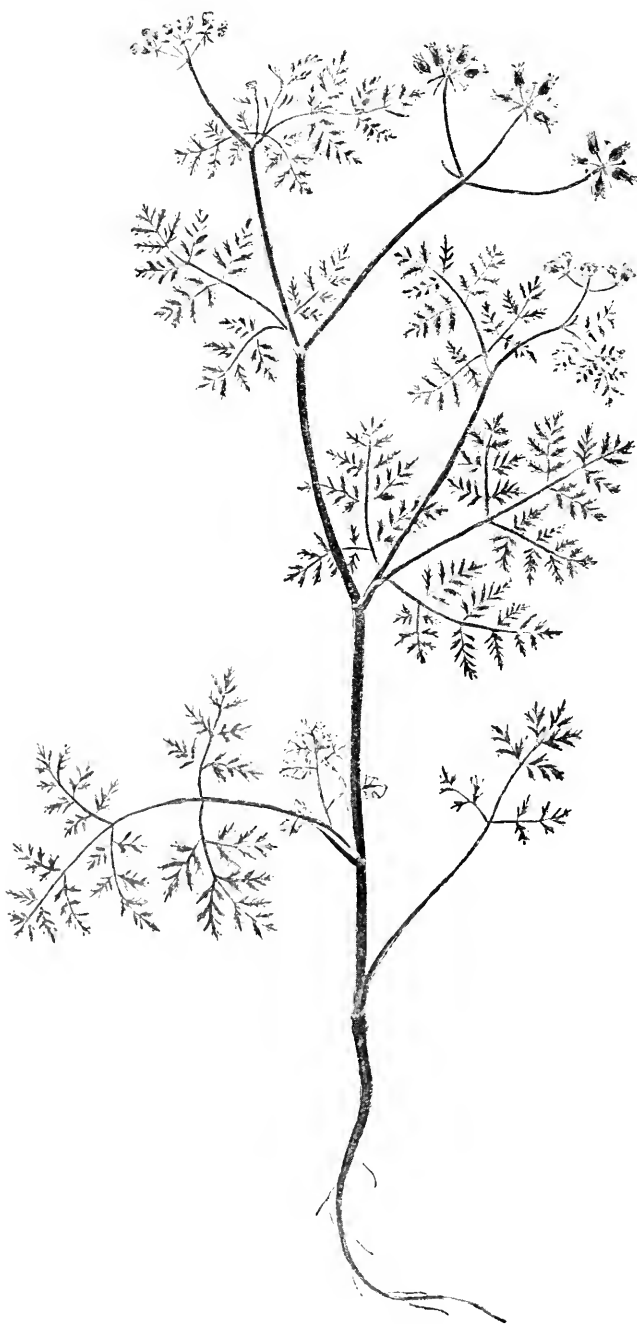
Endnu en furekærnet Slægt bør omtales, nemlig Fodangel (*Caucalis daucooides* L., Tekstfig. 13). I sin Forekomst har den adskilligt tilfælles med Jomfrukam, idet ogsaa den er en enaarig Ukrudtsplante, som kommer ind med Sæden; men den er endnu sjældnere og kun fundet paa Møen samt tilfældig indslæbt ved Byer. Hele Planten er ret stivhaaret og Bladene stærkt delte; Blomsterne er hvide eller svagt rosenrøde. Frugterne er ret store og besatte med grove Krogbørster, hvorfra den har hentet sit danske Navn.

Med disse Slægter er de fleste af Nordens Skærmlante-

Tekstfig. 12. Jomfrukam, en hel Plante, formindsket. Desuden Blomst (Stovdragerne er faldet af) og Tvær-snit af Delfrugt, forstørret, samt Smaaskærm med modne Frugter.

(Efter Reichenbach).

Tekstfig. 13. Fodangel, hel Plante i $\frac{2}{3}$ naturl. Storrelse.
(Efter Flora Danica).

Slægter af sædvanligt Udseende blevet omtalte; nogle mangler dog, f. Eks. Hulsvøb (*Chærophyllum temulum* L.), men de frembyder ikke meget af Interesse. Derimod er de to paa Tavlerne 604 og 605 afbildede ganske afvigende fra Skærmpflanternes almindelige Præg, og fortjener en udførligere Omtale.

604. **Strand-Mandstro**, *Eryngium maritimum* L.

N. Strandtorn.

Paa sandede Strandbredder og i Havklitter vokser en iøjnefaldende, tornet Urt af blaagraat Udseende. Den er ganske glat, og de brede grovt-nervede Blade løber ud i en Mængde stikkende Takker. Individierne viser sig gjerne lidt fra hverandre, hvad der staar i Forbindelse med, at der udgaar Lysskud fra de lange og og vidtrækkende underjordiske Organer. De nedre Blade er stilkede, medens Bladene opadtil paa Stænglen er siddende med omfattende Grund. Hen paa Sommeren udvikler der sig Blomsterstande i Stænglens og Grenenes Spidser, og disse Stande samt de omgivende Blade er gjerne meget mere blaa i Farven end den øvrige Del af Planten.

Denne Plante, som hedder Strand-Mandstro, og ogsaa undertiden kaldes Strandtidsel, hører uagtet sit ganske afvigende Udseende til Skærmpflanterne, hvad der fremgaar af Blomstens Bygning (Fig. 3-4). Forneden findes en tydelig torrummet Frugtknude, dernæst følger fem Bægerblade, som er meget stærkere udviklede end sædvanligt hos Skærmpflanterne; de er spidse og blaalige. Indenfor dem kommer fem smaa Kronblade og fem Støvdragere med lange Traade, og inderst træffer vi to Grifler. Blomsten er tydeligt førsthanet (Fig. 3 i hanligt Stadium), saaledes som det er Reglen hos Skærmpflanterne.

Blomsterstanden er ikke en Skærm, men maa, da Blomsterne er siddende, kaldes en Kurv, og de ved dens Grund siddende store Blade bliver da Kurvsvøbblade.

Strand-Mandstro er den eneste nordiske Art af en artsrig Slægt (*Eryngium*), hvis Arter gennemgaaende har et fra de øvrige Skærmpflanter meget forskelligt Udseende; mange af dem har lange, linjeformede og tornrandede Blade i Roset og ligner flygtig set forbavsende meget enkimbladede Planter.

I Danmark er Strand-Mandstro ret hyppig ved de Kyster, hvor der er Sandstrand; i Norge findes den blot ved Oslofjorden og Skagerak-Kysten. Den bliver indtil en halv m høj og blomstrer i Juli.

Tav. 604. Fig. 1. Et Stykke af Roden med en afskaaret Stængel og Rest af forrige Aars Stængel samt et Blad; til venstre fremkommer et ungt Skud paa Roden. Fig. 2. Blomstrende Skud. Fig. 3. Blomst i Hanstadium ($\frac{4}{1}$). Fig. 4. Ganske ung Frugt med alle Blomsterdelene undtagen Støvdragerne endnu til Stede ($\frac{9}{1}$).

605. **Hareøre**, *Bupleurum tenuissimum* L.

Til de fladkærnedede Skærmpplanter, hos hvilke Ryg- og Side-ribber er omtrent ens (se Tværnittet i Fig. 7), hører en Slægt Hareøre (*Bupleurum*), hvis Udseende heller ikke straks forraader dens Slægtskab. Den nordiske Repræsentant for denne Slægt er afbildet paa Tavle 605. Det er en enaarig og uanselig (5—20 cm høj) Urt, som har smalle, linie-lancetformede og ganske hele Blade. De gule Blomster sidder faa sammen i Smaaskærme og omgivne af et fembladet Svøb; Smaaskærmene er uregelmæssigt samlede i Spidsen af de mange Grene, men danner ikke nogen egentlig Storskærm hos vor nordiske Art. Blomstens Bygning er ganske en sædvanlig Skærmpantes (Fig. 3), og Frugten er mærkelig ved en ujævn og nubret Overflade (Fig. 6).

Den lille Plante træffes hist og her paa Strandenge og Strandoverdrev i Danmark, undtagelsesvis ogsaa inde i Landet. Den mangler i Norge. Blomstringen begynder i Juli og bliver ved hen i August.

Tav. 605. Fig. 1. Stort blomstrende Individ. Fig. 2. Øverste Del af et Blad, for at vise den ejendommelige Nervatur ($\frac{6}{1}$). Fig. 3. Blomst ($\frac{6}{1}$). Fig. 4. Smaaskærm ($\frac{4}{1}$). Fig. 5. Frugtbærende Grene. Fig. 6. Moden Frugt, set fra Siden ($\frac{10}{1}$). Fig. 7. Delfrugt i Tværnit ($\frac{10}{1}$).

STENURTFAMILIEN, CRASSULACEÆ.

606 B. **Dværgarve**, *Crassula aquatica* (L.) Schönland.

Isl. Vatnsögn.

Til Nordens mindste Blomsterplanter hører de to paa Tavle 606 afbildede enaarige Urter, af hvilke Tusindfrø (*Radiola*) er omtalt foran (paa S. 80), medens Dværgarve (*Crassula aquatica*, ogsaa benævnt *Bulliarda a.* DC. og *Tillwa a.* L.) har sin Plads i Stenurtfamilien. Denne Familie udmærker sig ved sine tykke og saftfulde (sukkulente) Blade, og de fleste af Familiens Planter vokser gerne paa tørre Steder og imellem Klipper. Dette er imidlertid ikke Tilfældet med Dværgarve, som er en Plante, der findes ved Bredderne af Smaasøer, ofte ude i selve Vandet.

Alligevel har den bevaret Familiens kødfulde Blade, om end ikke i særlig udpræget Grad.

Den store Slægt *Crassula*, til hvilken Dværgarve henføres, har mange Afdelinger, som ser ret forskellige ud. Foruden den Afdeling (*Tillwa*), hvortil Dværgarven hører, og som bestaar af smaa enaarige Urter med oftest linjeformede Blade og meget uanselige Blomster, findes andre Afdelinger med store, brede og kødfulde Blade og iøjnefaldende, oftest røde Blomster; de fleste af disse hører hjemme i Syd-Afrikas tørre Egne, og flere af dem dyrker vi som Prydplanter i vore Stuer. Det, der binder disse Afdelinger sammen, er Ensartetheden i Blomstens Bygning.

I BNF, S. 215 er givet en Karakteristik af Stenurfamiliens Blomsterbygning, og der er nævnt, at Slægten Stenurt (*Sedum*), hvoraf nogle Arter er afbildede paa Tavle 269—271, har femtallig Blomst og to Kredse af Støvdragere. Slægten *Crassula* har firtallig Blomst og kun een Kreds af Støvdragere, hvad der fremgaar af Fig. 8 paa Tavle 606. Det ses dér, at Dværgarve har fire grønne Bægerblade, fire rosa Kronblade og fire Støvdragere samt fire frie Frugtblade, der bliver til Bælgkapsler (Fig. 9) med faa Frø (Fig. 10). Det lille Honningskæl, som er omtalt for Stenurt (BNF, S. 216), findes ogsaa hos Dværgarve, men er ikke synligt paa Figuren.

Dværgarve er en ret sjælden Plante i Norden, selv om dens Lidenhed (2—4 cm) maaske nok gør, at den let overses. I Danmark kendes den kun fra Klitsøer ved Raabjærg Mile, i Norge findes den i de sydlige Lavlandsegne indtil Trondhjem, og i Island er den paatruffet et Par Steder ved varme Kilder i Sydlandet. Den blomstrer i Højsommeren.

Tav. 606 B. Fig. 7. En lille og en stor Plante, naturl. Størrelse. Fig. 8. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 9. Modne Bælgkapsler ($\frac{2}{1}$). Fig. 10. Frø ($\frac{2}{1}$).

607. **Strand-Stenurt**, *Sedum anglicum* Huds.

N. Strand-bergknap.

Liden Stenurt, *Sedum annuum* L.

N. Enaarig bergknap. Isl. Skriðuhnoðri.

Klæbrig Stenurt, *Sedum villosum* L.

N. Røt bergknap. Isl. Flagahnoðri, Meyjarauga.

Af Slægten Stenurt (*Sedum*) findes en Del Arter, som er lave Urter med smaa, trinde og kødede Blade; blandt disse er

Hvid S. (*S. album* L.) og Bidende S. (*S. acre* L.) allerede afbildede i BNF og paa Tavle 607 føjes nu yderligere tre Arter til.

Strand-Stenurt (*S. anglicum* Huds.) er en udpræget atlantisk Plante (se S. 86), som i Norge findes paa solaabne Klipper i de ydre Kystegne langs Landets Syd- og Vestkyst indtil Trøndelagen. I Danmark og Island mangler den. Det er en lav, flaarig og glat Urt, som danner flade Tuer af faa cm's Højde. I Reglen er de korte og tykke Blade rødligt anløbne. Blomsterne er meget kortstilkede, smukt hvide med en rødlig Midtstribe og i Spidsen rødprykkede. Arten blomstrer i Juli.

Liden Stenurt (*S. annuum* L.) afviger fra sine Slægtninge ved at være enaarig. Den er opret og i Reglen 5—10 cm høj, glat og med korte, tykke og butte Blade. Blomsterne er gule og ret uanselige. Den blomstrer i Højsommeren og findes i Norge paa Klippebund igennem hele Landet indtil Finmarken; den gaar højt op over Skovgrænsen. Ogsaa i Island er den vidt udbredt, men i Slettelandet Danmark mangler den.

Klæbrig Stenurt (*S. villosum* L.) har den for en tykbladet Plante ret sjældne Egenskab, at alle dens vegetative Dele er beklædte med klæbrige Kirtelhaar. Det er en Fjældplante, som vokser paa vaade, grusede Steder. Den er flaarig, idet Skudene dels er blomstrende, dels alene bladbærende, hvad der ogsaa er Tilfældet med Strand-S. og flere andre Arter (Tavle 269, 270); men medens hos disse Arter Forbindelsen mellem de to Slags Skud længe bevarer, løsnes hos Klæbrig S. de korte bladbærende Skud (se Fig. 4 til venstre) let fra de blomsterbærende, og disse sidste dør efter Blomstring og Frugtsætning. Paa denne Maade faar det let Udseende af, at Planten er enaarig.

Blomsterne er som unge næsten hvide (Fig. 6), men bliver med Alderen ret stærkt røde (Fig. 7).

Planten blomstrer som de andre Arter i Højsommeren og findes i Norge især i Fjældegnene i den vestlige og nordlige Del af Landet. I Island er den meget almindelig i hele Landet, og ogsaa paa Færøerne er den udbredt (i Danmark mangler den).

Tav. 607. A. Strand-Stenurt (*Sedum anglicum* Huds.). Fig. 1. Plante i Blomstring og med bladbærende Sideskud. — B. Liden Stenurt (*S. annuum* L.). Fig. 2. Blomstrende Plante. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). — C. Klæbrig Stenurt (*S. villosum* L.). Fig. 4. To blomstrende Planter. Fig. 5. Blad ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Ung Blomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 7. Gammel Blomst ($\frac{4}{1}$).

608. **Rosenrod**, *Sedum roseum* (L.) Scop.

N. Rosenrot. Isl. Svæfla, Burn.

Rosenrod er en kendt nordisk Fjældplante, som i sit Udseende minder noget om den i BNF paa Tavle 271 afbildede Sankt-Hansurt. Ligesom denne har Rosenrod en kraftig Rodstok; ja, hos Rosenrod er denne endog meget tyk og indvendig gullig; den er vellugtende, og derfra stammer Navnet.

Fra Rodstokken, som i Reglen har fundet sig en Vokseplads i en Klipperevne, ti Rosenrod er en udpræget Klippeplante, udgaar oprette blomstrende Skud af 10—30 cm's Længde. Disse Skud bærer talrige spatelformede-elliptiske og flade, men tykke og blaaduggede Blade, som i Randen er noget savtaktede. I Spidsen af Skuddet findes en halvskærmformet Blomsterstand af mange gule Blomster.

Blomsterne afviger fra det sædvanlige hos Slægten *Sedum* ved at være særkønnede og hyppigst firtallige, hvorfor Rosenrod ogsaa ofte henføres til en egen Slægt (*Rhodiola*).

I Fig. 5 er afbildet en Hanblomst med dens lange Støvdragere, og Fig. 6 er et Diagram (se BNF, S. 225) af samme, hvor man tydeligt ser de forskellige Blomsterdele, ogsaa de fire Honningskæl udenfor Støvvejene. Paa tilsvarende Maade forestiller Fig. 3 en Hunblomst og Fig. 4 dennes Diagram. Blomstringen finder Sted i Højsommeren.

Rosenrod mangler som nordisk Bjærgplante naturligvis i Danmark. I Norge er den almindelig i den største Del af Landet og gaar højt til Fjælds op over Skovgrænsen; den mangler i Lavlandet østenfjælds. I Island og paa Færøerne er den meget almindelig.

Tav. 608. Fig. 1. Hanplante i Blomstring. Fig. 2. Modne Frugter. Fig. 3. Hunblomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Diagram af samme. Fig. 5. Hanblomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 6. Diagram af samme.

STENBRÆKFAMILIEN, SAXIFRAGACEÆ.

609. **Smalbladet Stenbræk**, *Saxifraga aizoides* L.

N. Gulsildre. Isl. Gullsteinbrjotur.

Den almindelige Karakteristik af Stenbrækfamilien og af Slægten Stenbræk er givet paa S. 218 i BNF, og fire Arter er afbildede paa Tav. 273—276. Nu føjes hertil 3 Arter paa Tav. 609—611; derved faas et fyldigt Indtryk af Mangfoldigheden i Ud-

seende og Bygning hos denne smukke Planteslægt, som hører til de mest iøjnefaldende og almindelige Fjældplanter.

Smalbladet Stenbræk udmærker sig ved sine smalle, tykke og halvtrinde Blade, som i Randen er forsynede med nogle faa, ret grove Haar (Fig. 2); ogsaa Stænglen er haaret. Planten danner løse Tuer paa aaben, gruset og vaad Bund, eller vokser imellem Mos ved Bækløb i Fjældene. De bladbærende Skud er i Begyndelsen opstigende, men lægger sig mere ned, naar de danner Sideskud. Til sidst — efter et eller flere Aars Forløb — danner de blomsterbærende Skud (se Fig. 1). Blomsterne, der er næsten helt undersædige, er ret smaa og samlede i et ringe Antal i Spidsen af Skuddet. Kronbladene er enten gule og da med orangerøde Prikker (orangegul: var. *aurantia* Hartm., Fig. 3—4) eller sjældnere helt rødbrune (var. *atrorubens* Bertol., Fig. 5).

Smalbladet Stenbræk er udpræget førsthanget. Den blomstrer i Juli—August og bliver 5—15 cm høj.

Som Fjældplante mangler den naturligvis i Danmark, hvad ogsaa gælder de to følgende Arter. I Norge er den almindelig gennem Størstedelen af Landet til højt op over Skovgrænsen; dog mangler den i de laveste Egne paa Østlandet. Paa Færøerne er den ikke fundet; derimod er den almindelig i den østlige Del af Island. Det er i det hele en vidt udbredt arktisk Plante.

Tav. 609. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Blad fra den nedre Del af Skuddet ($\frac{2}{3}$). Fig. 3. Blomsterstand af var. *aurantia*. Fig. 4. Blomst af denne ($\frac{2}{3}$). Fig. 5. Blomst af var. *atrorubens* ($\frac{2}{3}$).

610. **Purpur-Stenbræk**, *Saxifraga oppositifolia* L.

N. Rødsildre. Isl. Vetrarblóm, Lambarjóni.

I alle arktiske Egne — saa langt mod Nord som Plantevækst kendes — og højt oppe paa Fjældene er Purpur-Stenbræk Vaarens først udsprungne Blomst. Dens farverige rødviolette Kroner fryder Sindet som det første sikre Tegn paa, at Vinteren er ovre og den korte Sommer stunder til. Den lille Urt er vel kendt for de arktiske Rejsende og er højt skattet af dem.

Purpur-Stenbræk danner ofte ret store Tuer; de kan være ganske tætte eller mere løse, som Fig. 1 viser. Fra Tuens Underside gaar en lang og rigt grenet Pælerod ned i Jorden. Hovedskuddene er nedliggende og bærer modsatte Blade — et Særsyn indenfor Stenbræk-Slægten; i Bladhjørnerne findes korte og kortleddede Løvbladskud eller Skud, som ender med en enlig Blomst.

Bladene er ejendommeligt formede, hvad der fremgaar af Fig. 3, som er et Kortskud set ovenfra; de sidder tæt sammen og korsvis modsatte, saaledes at Skuddet bliver firkantet. Hvert Blad er siddende, kort og bredt, noget udhulet paa Oversiden og endende med en Kirtel, der udskiller Kalksalt; og paa Randene sidder ret grove Haar i ringe Antal. Hele Bygningen og Arrangementet tyder paa, at Purpur-Stenbræks Blade skal kunne leve under meget haarde Kaar. De holder sig ogsaa nogenlunde grønne den kolde Vinter igennem og visner først, naar de nye Blade er udviklede.

I Forbindelse med, at Blomsterne udfoldes saa tidligt (i Maj—Juni), staar den Omstændighed, at de overvintrer i vidt fremskredet Udviklingsstadiet med Kronblade og Støvdragere til Stede i Knoppen saa udviklede, at de har Farve.

Bestøvningen sker dels ved Insekters Hjælp, dels ved Selvbestøvning. Undertiden er der svag Førsthannethed, undertiden Førsthunnethed, men oftest vist Samtidighed i Udviklingen af Støvdragere og Ar.

Purpur-Stenbræk er en ganske lav Pudeplante (2—5 cm); dens Voksepladser er paa aaben og gruset Bund, paa Klippeafsatser og i Klipperevner o. s. v. I det hele er den meget nøjsom; men den kan ikke klare sig i tætte Bevoksninger; dér bliver den kvalt af andre Planter.

I Norge er den almindelig i Fjældene og ligesaa paa Færøerne og i Island, hvor den vokser helt ned til Havets Niveau.

Tav. 610. Fig. 1. Blomstrende Plante af den løst tuede Form. Fig. 2. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Kortskud ($\frac{6}{1}$).

611. Bjergfrue, *Saxifraga cotyledon* L.

N. Bergfrue. Isl. Klettafrú, Þúsunddygðajurt.

Bjergfrue er vel nok Nordens smukkeste Stenbræk-Art, hvis høje og rigt grenede Blomsterstande med de hvide Kronblade og de brunrøde Bægre og Stilke er en Pryd for de Klippevægge, udover hvilke de hænger. Den og mange andre Stenbræk-Arter dyrkes ofte i Haven, især paa Sten høje.

Planten har en stor Roset (Fig. 1) af mange tætstillede og kødfulde Blade, hvis Rande er takkede af hvide Kalktænder (Fig. 5), udsondrede af Kirtler. Fra Rosetten kan udgaa enkelte Sideskud, som ender med at danne en ny Roset, samt den 20—30 cm høje, meget grenede Blomsterstand, som er stærkt kirtelhaaret.

Ogsaa de rødbrune Bægerblade er kirtelhaarede. Kronbladene er smukt hvide og mere end 2 Gange saa lange som Bægerbladene, og Støvdragerne har rosenrøde Knapper. Blomsterne er halvt oversædige og udpræget førsthannede (se Fig. 3 og 4).

I Norge findes Bjergfrue, som blomstrer i Højsommeren, udbredt gennem Størstedelen af Landet til over Skovgrænsen; den er sjælden i Lavlandet østenfjælds og mangler i det meste af Finmarken. Paa Færøerne træffer vi den ikke, og i Island er den indskrænket til Østlandet.

Tav. 611. Fig. 1. Grundrosetter med to Sideskud og den nederste Del af Blomsterstandens Stængel (afskaaret foroven). Fig. 2. Blomsterstanden i fuldt Flor. Fig. 3. Blomst i tidligt hanligt Stadie ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Blomst i begyndende hunligt Stadie ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Bladkant af et Rosetblad ($\frac{1}{1}$).

KÆRNEFRUGTFAMILIEN, POMACEÆ.

Aksel-Røn, *Sorbus aria* (L.) Crtz., var. *rupicola* Syme.

N. Sølv-asald.

I BNF omtaltes under Selje-Røn (*S. suecica* (L.) Krok, Tav. 285) paa S. 227 et Par andre Arter af Slægten Røn; deriblandt var Aksel-Røn eller Akselbær-Røn, som nu er afbildet paa Tav. 612.

Røn-Slægten udmærker sig blandt Kærnefrugtfamiliens Slægter (se BNF, S. 224—229) ved sine smaa, bæragtige Frugter. Blandt Nordens Arter af Slægten har Aksel-Røn de største Frugter, idet de, som Tavlen viser, bliver saa store som en lille Hasselnød. Som hos vore andre Arter er de røde, men ejendommelige ved deres melede „Kød“ og sødlige Smag.

Aksel-Røn er et lavt Træ eller en stor Busk, som er let kendelig paa sine smukke, afangt-elliptiske Blade, der er sølvhvidt filtede paa Undersiden og dobbelt savtakkede i Randen samt forsynede med mange, parallelle og fremtrædende Sidenerver. Blomsterstilke, Bægre og Bladstilke samt unge Skud er ogsaa hvidfiltede.

Iøvrigt er Blomsterne byggede som hos Alm. Røn, blot lidt større; de udfoldes i Begyndelsen af Juni, og Frugterne er modne i September—Oktober.

Aksel-Røn findes i Danmark kun paa Bornholm, hvor den ikke er sjælden i Klippeterrænet. Den samme Race (var. *rupicola* Syme) findes i Sverige paa Gotland og Kullen. I Norge forekommer baade denne og en anden Race (var. *norvegica* Hedl.)

med noget bredere Blade; de er ikke sjældne i Lavlandet, især langs Kysten og gaar mod Nord til Helgeland.

Tav. 612. Fig. 1. Del af Blomsterstand. Fig. 2. Skud med Blade og modne Frugter. Fig. 3. Frugt i Tværnsnit. Fig. 4. To modne Frø (naturlig Størrelse).

613. **Hvidtjørn.** A. *Cratægus curvisepala* Lindm.

B. *C. calycina* Peterm., em. Lindm.

N. Hagtorn.

Den almindelige Hvidtjørn (*C. oxyacantha* L.) er afbildet i BNF, Tav. 286; ved Omtalen af den nævntes (S. 228), at der var andre Hvidtjørn-Arter i Norden, som adskiller sig fra den ved blot at have 1, sjældnere 2 Frugtblade, og følgelig kun 1 (2) Sten(e) i Frugten.

De forskellige Former af Hvidtjørn, som vi træffer dels vildt voksende, dels dyrkede til Hegn (Hække) og paa anden Maade, er vanskelige at adskille. I Nord-Amerika, hvor der findes særlig mange Hvidtjørn, er Slægten meget polymorf, d. v. s. bestaar af mange, hverandre nærstaaende, men arveligt forskellige Smaa-Arter eller Racer (systematiske Enheder), og Botanikerne derovre har beskrevet et Utal af dem, saaledes at det for en Ikke-Specialist paa dette Omraade er haablost at forsøge at udrede dem. I Mellem-Europa synes det efter nyere Undersøgelser af C. LINDMAN i Sverige og C. RAUNKLÆR i Danmark at kunne blive noget lignende, om end efter en meget mindre Skala.

Som Eksempler paa Smaa-Arter, der er udskilte i ny Tid, kan de to paa Tav. 613 afbildede tjene. Efter Lindman karakteriseres begge ved de meget skarpt takkede Bladflige og 1 (2) Grifler. De kommer ind under det gamle Begreb Engriflet Hvidtjørn, naar man derunder samler alle Former med 1 (2) Grifler og Blade, hvis nederste Par Sidenerver bøjer udad. Fra den rigtige Engriflet H. (*C. monogyne* Jacq.), som hovedsagelig kun forekommer plantet i Norden som Hække o. s. v., adskiller de to afbildede Smaa-Arter sig ved de skarpe Tænder paa Bladfligene og de lange og smalle Bægerblade; hos Engriflet H. er Bladfligene svagt og ikke skarpt savtakkede, og Bægerbladene er korte og brede. Den ene Smaa-Art (*C. curvisepala* Lindm.) har ægrunde Frugter og udspærrede eller tilbagebøjede Bægerblade, medens den anden (*C. calycina* Peterm.) har cylindriske Frugter og oprette, næsten sammen-sluttende Bægerblade. Ogsaa Bladenes Form og Indskæringer er noget forskellige hos de to Former.

Blomstringstiden er for Samle-Arten Engriflet Hvidtjørn en à to Uger senere end for Alm. Hvidtjørn (*C. oxyacantha*), nemlig omkring Midten af Juni. I Norge og Danmark forekommer begge de to afbildede Smaa-Arter, og *C. curvisepala* synes at være den hyppigste, men nærmere Undersøgelser herover mangler endnu. Medens Udbredelsen for Danmarks Vedkommende omfatter hele Landet, indskrænker den sig i Norge til Lavlandet, især i Kystegnene og naar mod Nord til Trøndelagen.

Tav. 613. A. *C. curvisepala* Lindm. Fig. 1. Frugt bærende Gren. Fig. 2. Frugtsten (over $\frac{2}{1}$). Fig. 3. Bladgrundens Overgang i Stilken, set fra Undersiden, saaledes at de smaa Haartotter i Nervevinklerne (Domatier, Opholdssted for Smaamidder) er synlige (lidt forstørr.). — B. *C. calycina* Peterm., emend. Lindm. Fig. 4. Frugt bærende Gren. Fig. 5. Frugtsten (over $\frac{2}{1}$).

ROSENFAMILIEN, ROSACEÆ.

614. A. **Hvid Potentil**, *Potentilla rupestris* L.

B. **Jordbær-Potentil**, *Potentilla sterilis* (L.) Garcke.

Foruden de tidligere afbildede Arter af *Potentilla*-Slægten (BNF, Tav. 298, 299, 300 og 302) omtales her endnu 3. Af disse adskiller de to paa Tav. 614 gengivne sig fra alle andre nordiske Arter ved at have hvide Blomster. De er begge fleraarige.

Hvid Potentil bliver 30—50 cm høj og har en rødligt anløben Stængel (Fig. 1). Den samme Farve har Bladstilkene og den kraftige Midtribbe i de uligefinnede og ved Grunden samlede (rosetstillede) Blade; kun faa og smaa, 3-delte Stængelblade findes, tæt under Blomsterstanden. En tilsvarende Fordeling af Nerverne og en lignende Form for Indskæring af Bladet fandt vi hos Gaase-Potentil (BNF, Tav. 299) og hos Kragefod (Tav. 302); den træffes ogsaa hos den paa den følgende Tavle afbildede Art. Ellers har de fleste Potentil-Arter haandnervede og 3—5-fingrede (-koblede) Blade; deraf Navne som „Femfingerurt“ (BNF, S. 238). De ret store Blomster er stillede i Gaffelkvaste (Fig. 2) og fremkommer i Maj—Juni. — Hvid Potentil lever ikke i Danmark og forekommer i Norge kun et Par Steder ved Oslo; ogsaa i Sverige er dens Optræden sparsom, men iøvrigt findes den i andre europæiske Lande og vokser paa solaabne Steder eller i Krat og lyse Skove.

Jordbær-Potentil (Fig. 3) er kun 5—10 cm høj og bærer med god Grund sit danske Navn, for saa vidt som den med de indtil 30 cm lange Ranker, de 3-koblede Blade og hvide Blomster skuffende ligner en Jordbær-Art og af LINNÉ er beskrevet som en saa-

dan. Forskellen mellem Jordbær og Potentil beror, som tidligere fremhævet (BNF, S. 240), paa Beskaffenheden af Blomsterbunden; hos hin bliver den under Frugtmodningen kødet, hos denne tør, hvilket ogsaa er Tilfældet hos Jordbær-Potentil. Bladene er paa Undersiden mørkt blaagrønne og i Randen haarede, og Kronbladernes Kanter berører ikke hinanden, Kendemærker, hvorved den adskiller sig fra Almindelig Jordbær, som den vel mest ligner. Iøvrigt har den slet ikke de mangeblomstrede, oprette Blomsterstande, men en- eller faablomstrede svage Blomsterstilke, som ikke nævneværdigt naar op over Bladrosetten. Den af LINNÉ givne latinske 'Artsbenævnelse *sterilis* hentyder til, at den ikke som de andre Jordbær-Arter bærer kødede „Frugter“ (er steril); men virkelig steril er den dog ingenlunde, hvad LINNÉ selvfølgelig ogsaa var klar over; ti den bærer talrige vel udviklede Smaafrugter (Fig. 4), der spredes ved Myrernes Hjælp. — Jordbær-Potentil forekommer hist og her i Danmark, især i de sydlige Egne, paa Bakkeskrænter og i Randen af Skove, men mangler i Norge. Den blomstrer i April—Maj.

Tav. 614. A. Hvid Potentil. Fig. 1. Rodstok, nederste Del af Stænglen og et Blad. Fig. 2. Blomsterstand. — B. Jordbær-Potentil. Fig. 3. Hele Planten i Blomst og Frugt. Fig. 4. Frugtstand ($\frac{2}{3}$).

615. **Busk-Potentil**, *Potentilla fruticosa* L.

Blandt de i Norden voksende *Potentilla*-Arter er kun een, Busk-Potentil, forveddet og, som Navnet angiver, buskformet. Vel kendt er denne Plante fra vore Haver, hvor den almindeligt anvendes i lave Busketter og paa Rabatter, og hvor den er iøjnefaldende ved sin Rigdom paa Blomster af en klart gul Farve. Fig. 2 er en Gren af den dyrkede Form, der bliver henved 1 Meter høj. Bladene er uligefinnede, med 3—7 Par smalle, helrandede og paa Undersiden graaligt haarede Smaablade. Blomsternes Yderbæger er længere end Bægeret. Busken blomstrer i Juni—Juli eller endnu senere.

Busk-Potentil har en vid Udbredelse i Europa (hvor den dog forekommer mærkværdig spredt), Asien og Nord-Amerika. Ogsaa i det nordlige Norge dyrkes den som Prydbusk; her blomstrer den hele Eftersommeren. I hele Norden er den kun vildt voksende paa Øland og Gotland (sjældent paa sidstnævnte Ø). Det gælder for denne som for saa mange andre Blomsterplanter, at de i alle Dele stærkt formindskes, naar de vokser paa de aller tørreste og magreste Voksepladser; her — paa Ølands Alvar — bliver Busk-Potentil

tillige tæt behaaret (en Plante af denne Form findes afbildet i Fig. 1). Paa de græsklædte og mindre tørre Flader af Ølands Omraade bliver den dog ca. $\frac{1}{2}$ m høj og kan over store Strækninger være meget fremtrædende.

Tav. 615. Fig. 1. Hele Planten af Dværgformen paa Øland. Fig. 2. Gren af Have-Formen. Fig. 3. Smaafrugter, omgivne af Yderbæger og Bæger.

Tekstfig. 14. Bibernelle. Blomstrende Plante, stærkt formindsket. Til højre øverst hunlig Blomst, nederst moden Frugt. (Efter Hegi).

Nærmest beslægtet med Kvæsurt (BNF, Tav. 296) er den i Danmark ret sjældne Bibernelle (*Potentilla sanguisorba* L.), en fleraarig Urt med oprette, indtil 50 cm høje Stængler (Tekstfigur 14). Bladene er uligefinnede med skarpt savtakke Smaablade. Ejendommeligt er, at Blomsterne, der er samlede i et ovalt eller kugleformet Aks, er dels særkønnede, dels tvekønnede (Planten er altsaa polygam, BNF, S. 55). De øverste Blomster i Akset er hunlige, de nederste hanlige, og de mellemste oftest tvekønnede. Ligesom hos Kvæsurt mangler Kronen; de fire Bægerblade er grønlig eller paa Lyssiden rødlig. Men til Forskel fra Kvæsurtens 4 Støvblade er der her i Hanblomsterne og de tvekønnede Blomster talrige Støvblade og i Hunblomsten samt i de tvekønnede Blomster 2 Støvveje (hos Kvæsurt kun 1), hver af disse med en lang Griffel og et penselformet, purpurfarvet Ar, der viser hen til, at Bestøvningen foregaar

ved Vindens Hjælp (se Fig. foroven til højre).

Bibernelle vokser gerne paa Kalkbund og blomstrer i Højsommeren. I Danmark er den som sagt ret sjælden, i alt Fald som oprindelig vildt voksende; derimod forekommer den hist og her indført med fremmed Græsfrø, og paa denne Maade har den ogsaa i Norge indfundet sig paa nogle faa Steder. Den har Smag af Agurker og skal visse Steder være dyrket i Køkkenhaver, anvendt til Syltning af Agurker.

ÆRTEBLOMSTREDE, PAPILIONACEÆ.

616. **Fjæld-Astragel**, *Astragalus oroboides* Hornem.

Af Slægten Astragel — med dens ejendommelige, i Reglen paa langs i to Rum delte Bælg — er tidligere omtalt 2 i Norden levende Arter (BNF, Tav. 321 og 322). Hertil føjes yderligere 3, hvoraf Fjæld-Astragel forekommer paa Sveriges og Norges Fjælde, men ikke i Danmark; sydligere paa træffes den i Karpatherne og de østlige Alper. Den er fleraarig, og fra den grenede Rodstok udgaar de 20—30 cm høje Lysskud med uligefinnede Blade, hvis 5—7 Par Smaablade er ovale og glatte. I Bladenes Hjørner sidder langstilkede Klaser af næsten ensfarvede og blegblaa Blomster, hvis Bæger er mørkt, næsten sort behaaret. Medens Blomsterne hos Ærteblomstrede ellers er ensymmetriske, er de her hos Fjæld-Astragel uden Symmetri. Dette beror paa en vis Skævhed i Udviklingen af saavel det bageste Blad i Blomsten, „Fanen“ (Fig. 3), som paa den uensartede Skikkelse, de to sidestillede Blade, „Vingerne“, har. Den venstre Vinge, der vender bort fra Beskueren, bøjer nærmere op mod Fanen og er noget sammenrullet; den højre og fremad vendte er saaledes stillet, at den skjuler Baaden (Fig. 2). Betydningen af denne skæve Bygning af Blomsten er ikke nærmere kendt, men frembyder antagelig en vis Tilpasning til den Bestøvning ved Insekter, der jo i fremtrædende Grad finder Sted hos Ærteblomstrede.

Fjæld-Astragel, der i Norge forekommer i Fjældegnene fra Jotunheimen til Maalselven i Tromsø, blomstrer i Juli—August. Den holder til paa tørre Bakker og Enge og naar helt op i Pilebæltet. Under lignende Forhold forekommer i Norge endnu en Art: Alpe-Astragel (*Astragalus alpinus* L.), der adskiller sig fra Fjæld-Astragel ved at have 6—12 Par Smaablade paa hvert Blad og rødviolette, ensymmetriske Blomster.

Tav. 616. Fig. 1. Blomstrende Plante med Rodstok og Stykker af Rodderne. Fig. 2. Blomst ($2\frac{1}{2}$). Fig. 3. Fanen ($2\frac{1}{2}$). Fig. 4. Frugtstand. Fig. 5. Frø ($\frac{6}{1}$).

617. **Dansk Astragel**, *Astragalus danicus* Retz.

I Sammenligning med den anden i Danmark vildt voksende Astragel-Art, Sødlandet Astragel (BNF, Tav. 321), som ved sin kraftige Væket let gør sig gældende, er Dansk Astragel kun spæd, 5—20 cm høj. Saa længe den ikke blomstrer, er den derfor lidet

iøjnefaldende og mere eller mindre skjult i Græsdækket paa de Bakker, Overdrev og Enge, hvor den vokser. Den er i Danmark ret sjælden og kun fundet paa Sjælland, Fyn, Samsø og i det østlige Jylland. I Norge mangler den.

Ved Hjælp af lange underjordiske Udløbere er Dansk Astragal en noget vandrende fleraarig Urt. De overjordiske Skud er nedliggende eller opstigende og bærer Blade med 7—12 Par smalle og ved deres Behaaring graalige Smaablade. Akselbladene er ved Grunden sammenvoksede til en kort Skede. Lysskuddene bærer foroven langstilkede, korte Aks af opad rettede og violette, sjældent hvide Blomster (Fig. 2); det sambladede Bæger er graat behaaret. Bælgen er kort og tyk og hvidgraat laadden (Fig. 3 og 4); den indeholder kun ganske faa, nyreformede Frø (Fig. 5).

Tav. 617. Fig. 1. Blomstrende Plante med Udløbere. Fig. 2. Blomst i naturlig Stilling, mod Slutningen af Blomstringstiden ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Frugtstand. Fig. 4. Bælg med det visnende Bæger ($\frac{2}{1}$) og 2 Frø ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Frø ($\frac{1}{1}$).

618. **Blære-Astragal**, *Astragalus penduliflorus* Lam.

I Modsætning til de øvrige i Norden voksende Astragal-Arter har Blære-Astragal stift oprette Stængler. Den bliver omtrent en halv Meter høj og er fleraarig. Bladene har ca. 12 Par smaa, elliptiske Smaablade. Blomsterne sidder i en kort Klase paa en lang og udspærret Stilk og har gullig Krone (Fig. 1). De trinde og oppustede Bælge (deraf Navnet Blære-Astragal) adskiller sig fra de andre Arters Bælg ved kun at være enrummede; de aabner sig, naar man klemmer paa dem, med et lille Knald, ganske som hos Blærebussen (*Colutea arborescens* L.), der i vore Haver meget almindeligt dyrkes som Prydbusk.

Blære-Astragal vokser i Central-Asien (f. Eks. paa Altai-Bjærgene) og paa høje Bjerge i Europa (Pyrenæerne, Alperne, hvor den gaar til en Højde af 1600 m o. H.). Til Skandinavien er den formodentlig indvandret øst fra, men forekommer kun faa Steder i Sverige, først fundet paa Byberget i Haverø Sogn (Medelpad). Til Norge er den ikke naaet, ligesom den ogsaa som Bjærgplante naturligvis mangler i Danmark.

Tav. 618. Fig. 1. Blomsterstanden (Farven lidt for mørkegul). Fig. 2. Stykke af Stænglen med Frugter. Fig. 3. Frø ($\frac{2}{1}$).

619. **Enblomstret Fladbælg**, *Lathyrus sphaericus* Retz.

Medens de i BNF omtalte Arter af Fladbælg (Tav. 315—317), og ogsaa den efterfølgende, er fleraarige, er Enblomstret Fladbælg

enaarig. Den bliver 15—30 cm høj og har et meget særpræget Ydre. Stænglen er oftest ikke forgrenet; Bladene har kun eet Par Smaablade, der er linje-lancetformede (gærne lidt bredere end gengivet paa Tavlen) og en lang, ugrenet Klatretraad eller kun en Braad. De teglstensrøde Blomster, der fremkommer i Maj--Juni Maaned, sidder enligt i Bladhjørnerne (Fig. 3). Bælgene (Fig. 4) er lange og sammentrykte og indeholder kuglerunde Frø (Fig. 5; deraf formodentlig Navnet *sphaericus*).

Denne ejendommelige Plante hører hjemme i Middelhavslan-
dene og forekommer i det sydlige Europa som Ukrudt paa Mar-
kerne. I Nordeuropa er den meget sjælden. Foruden paa Kullen
og en lille Klippeø i Bohuslens Skærgaard i Sverige er den kun
fundet ved Hammershus paa Bornholm. Paa alle tre Steder vokser
den paa solvarme, tørre Klippeskrænter og dør bort allerede tidlig
paa Eftersommeren.

Tav. 619. Fig. 1. Rod med Rodknoide (se BNF, S. 259 og Tekstfig. 20) og
nederste Del af Stænglerne. Fig. 2. Øverste Del af en Stængel med Blade,
Blomst og umoden Bælg. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Moden Bælg, den ene
Halvdel ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Frø ($\frac{5}{1}$).

620. **Strandært**, *Lathyrus maritimus* (L.) Bigel.

N. Strandflatbelg. Isl. Baunagras.

I Klitterrænet langs Jyllands Vestkyst og andre sandede Ky-
ster af Danmark, men især i den Del deraf, hvor Plantevæksten
endnu er meget aaben — den hvide Klit — finder man ikke sjæl-
den en smuk og ejendommelig Repræsentant for Ærteblomstrede,
Strandærten. Det er meget faa Arter af denne store Plante-
gruppe, der er tilpassede til at leve under de Kaar, den magre og
tørre Sandbund byder. Men Strandærten er det, og det samme
gælder forøvrigt Sand-Astragel (BNF, Tav. 322), der dog i Norden
kun findes paa Skaanes Østkyst. Begge er fleraarige og har indtil
meterlange, blege underjordiske Skud (Udløbere), der let arbejder
sig gennem Sandet. Hvis Strandærten dækkes ved Sandfog, hvad
ofte hænder, sørger Udløberne for, at den atter kommer frem til
Klittens Overfladen. Dens overjordiske Skud med en kantet og
rødtligt anløben Stængel er nedliggende eller opstigende; oftest ser
man dem hæfte sig med Bladenes Klatretraade til stive Græsser
og andre kraftigere Planter. I Følge sin Voksemaade danner
Strandært paa det hvide Sand hyppig store, grønne Flader, der
endog paa Afstand er iøjnefaldende. Bladene er temmelig tykke og
faste af Bygning, graagrønne og voksklædte, vel skikkede til at

taale den stærke Fordampning, der kan finde Sted paa slige Voksepladser. Iøvrigt er de i deres indre Bygning meget varierende, idet de kan være „isolaterale“, d. v. s. ensbyggede mod Over- og Undersiden, eller (under mindre ekstreme Forhold?) „dorsiventrale“, d. v. s. uensbyggede mod Over- og Underside; de har da, som de fleste Blade, under Oversidens Overhud lodret stillede saakaldte Palissadeceller, hvilke ikke forekommer indenfor Undersidens Overhud. — Akselbladene er pilformede.

I Juli—August fremkommer de klasestillede Blomster, hvis Fane er rødviolet, medens Vingerne er lyst rosarøde (Fig. 2). Mod Slutningen af Blomstringen bliver Blomst efter Blomst dog blaaviolette (Fig. 3). De temmelig lange, men ikke meget flade Bælge (Fig. 5) indeholder talrige blaasorte Frø (Fig 6), der spredes ved Havvandets Hjælp, idet de længe kan holde sig flydende, da Kimen ikke helt fylder Frøskallen ud.

I Danmark er Strandærten ret hyppig (dog sjælden i Kattegat-Egnene). Den forekommer ogsaa langs Norges Kyster fra Oslofjorden til Jæderen og fra Ranen til Sørvaranger. Ogsaa ved Islands Kyster er den ikke sjælden.

Tav. 620. Fig. 1. Blomstrende Skud. Fig. 2. Ung Blomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 3. Ældre Blomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Bægeret ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Bælge og et modent Frø ($\frac{1}{1}$). Fig. 6. Frø (noget over $\frac{3}{1}$).

621. **Knold-Fladbælg**, *Lathyrus tuberosus* L.

Sit Navn har Knold-Fladbælg faaet af de aflange Rødknolde, der enkeltvis eller flere sammen udspringer fra de lange Udløbere og findes dybt nede i Jorden. Disse Knolde indeholder en rigelig Mængde oplagrede Næringsstoffer, og for disses Skyld blev Planten i sin Tid indført til Norden; de er spiselige og skal have Smag omtrent som Kastanjer („Jordmandler“ kaldes de). For Tatarerne siges Knoldene at være en yndet Spise. Dyrkning af Planten som Køkkenurt har dog ikke haft Fremgang og faar det næppe.

Plantens overjordiske Skud bliver 30—80 cm lange. Bladene har kun eet Par Smaablade, der er ovale, og ender med en flergrenet Klatretraad. Paa en lang Stilk findes en Klasse med 2—6 smukke, rosenrøde og duftende Blomster (Fig. 1). Bælgene (Fig. 3) er lange, sammentrykte og brunlige og indeholder kuglerunde Frø (Fig. 4).

Knold-Fladbælg hører hjemme i Mellem-Europa og Central-Asien. Uden Tvivl er den, hvor den endnu forekommer i Norden, forvidet fra Kulturforsøg. Saaledes i Sverige og Norge; i sidst-

nævnte Land er den fundet faa Steder mod Syd, f. Eks. ved Oslo og Bergen. I Danmark angives den at være fundet ved København og Roskilde, men er nu forsvundet fra disse Lokalteter. I Modsætning til mange andre indførte eller indslæbte Planter har den altsaa ikke kunnet faa Fødfæste i vort Land. Andetsteds, f. Eks. i Mellem-Europa, siges den at kunne blive et besværligt Ukrudt paa Markerne; den foretrækker svær Lerjord.

Tav. 621. Fig. 1. Blomstrende Gren, Fig. 2. Jordstængler med Rodknolde. Fig. 3. Bælg. Fig. 4. Frø ($\frac{1}{1}$ og $\frac{3}{1}$).

622. **Krat-Vikke**, *Vicia dumetorum* L.

Ligesom forskellige andre Arter af Slægten Vikke, f. Eks. Gærde-Vikke (BNF, Tav. 319) holder Krat-Vikke til i Krat og Skove, men er i Danmark meget sjælden; i Norge er den ikke fundet.

Krat-Vikke er en anselig, 80—150 cm høj, fleraarig Plante med et smukt Løv. Dens Blade bærer 3—5 Par ægformede Smaa-blade; Akselbladene er halvmaaneformede og tandede. Fra Bladhjørnerne udspringer langstilkede og mangeblomstrede Klaser. De ret uanselige Blomster, der fremkommer i Juli og August, har en rødviolet Fane og blegblaat violette Vinger; medens de øverste Blomster er fuldt udviklede, er de nederste falmede og bleggule. Det af Støvtraadene dannede Rør er som hos alle Vikke-Arter foroven skævt afskaaret; hos Fladbælg er Røret lige afskaaret. Bælgene er aflange og i moden Tilstand brune. De blaasorte Frø har en meget lang Navle, der er mere end $\frac{2}{3}$ af Frøets Omkreds (Fig. 5).

Tav. 622. Fig. 1. Stykke af en Stængel med Blade og Blomsterstande. Fig. 2 og 3. Blomster i forskellig Stilling. Fig. 4. Bælg. Fig. 5. Frø ($\frac{2}{1}$).

623. **Ærte-Vikke**, *Vicia pisiformis* L.

Ogsaa den her afbildede Art er en fleraarig og storvoksen Vikke, der bliver 90—180 cm høj og holder sin svage Stængel oppe ved Bladenes Klatretraade. Meget ejendommelige er Bladene derved, at det nederste Par Smaablade, der ligesom de øvrige er afrundet ægformede, men større, rykker saa nær ned til Stænglen, at de næsten skjuler de halvt pilformede og tandede Akselblade (Fig. 1 og 5); dette Par Smaablade minder meget om de store Akselblade hos Ærten, og deraf kommer Plantens Navn. Blomsterne sidder i lange og tæt blomstrede Klaser og er blegt eller

grønligt gule (Fig. 2—4). Bælgen (Fig. 6) er aflang og i moden Tilstand brunlig. Ligesom hos Krat-Vikke er Frøene blaasorte; men Navlens Længde er kun en Tredjedel af Frøets Omkreds (Fig. 7 og 8).

Ogsaa Ærte-Vikke er en sjælden Plante. Den mangler helt i Danmark, men forekommer i Norge i Urer ved Oslo-Fjorden og Skagerakkysten, hvor den dog er meget sjælden. Ogsaa i Sverige er den fundet enkelte Steder. I Mellem-Europa vokser den paa solaabne Høje, i Krat og lyse Skove, men meget spredt. Den blomstrer i Juni—August.

Tav. 623. Fig. 1. Plantens Top. Fig. 2, 3 og 4. Blomster i forskellige Stillinger ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Stængelstykke med det nederste Par Smaablade og Akselblade. Fig. 6. Bølge. Fig. 7. Frø ($\frac{1}{1}$). Fig. 8. Frø ($\frac{2}{1}$).

624. A. **Laadden Vikke**, *Vicia hirsuta* (L.) S. F. Gray.

B. **Tadder-Vikke**, *Vicia tetrasperma* (L.) Schreb.

Vidt forskellige i deres Ydre fra de lige forud beskrevne og andre Vikke-Arter har de to paa Tav. 624 afbildede Arter ogsaa tidligere været udskilte fra Vikke-Slægten og regnede til en anden Slægt: *Errum* eller Linse. De er begge enaarige og temmelig spæde Planter, der i Almindelighed næppe naar større Højde end ca. 30 cm. Bladene har smaa og smalle Smaablade; men det ses let, at Antallet af dem er forskelligt. Hos Laadden Vikke er der flest, 6—9 Par; hos Tadder-Vikke kun 3—5 Par. Ogsaa Antallet af Blomster i de fra Bladenes Hjørner udgaaende Klaser er forskelligt. Hos den første er der 3—6; hos Tadder-Vikke kun 1—3, oftest 2. Blomsterne er smaa, blegblaa og hvide hos Laadden Vikke, noget større og mere blegt lila hos Tadder-Vikke (næppe nogensinde saa blegrøde som angivet paa Tavlen). Sikrest kendes de to Arter fra hinanden ved Hjælp af Bælgene. De er hos Laadden Vikke haarede og indeholder 2 Frø (Fig. 3 og 4), medens de hos Tadder-Vikke er glatte og 4-frøede (Fig. 6 og 7).

Laadden Vikke forekommer som et ikke synderlig skadeligt Ukrudt i Sæden, paa græsklædte Bakker, tørre Græsmarker, paa Gærder og Grøftkanter og er almindelig i Danmark, blomstrende i Maj—Juli. I Norge vokser den i de sydlige Lavlandsegne, mod Nord til Trøndelagen. Her som i det øvrige Skandinavien synes den at være oprindelig, selv om den, især som Ukrudt paa Sædmarker, vel nu og da er spredt med Kulturen.

Tadder-Vikke findes paa lignende Voksepladser som Laadden Vikke, men er mindre almindelig; den er hyppigst i de sydlige

Egne af Danmark. I Norge er den sjælden; den er fundet især i det sydøstlige Lavland, men dog ogsaa paa Vestlandet. Dens Blomstring begynder lidt senere.

Meget nærstaaende de her omtalte Vikke-Arter er Linse (*Ervum lens* L. eller *Lens esculenta* Moench). Den er ligeledes enaarig, men noget større. Bælgen er meget korte og indeholder kun 2 bikonvekse Frø („Linser“, deraf Betegnelsen „linseformet“). Den er en meget gammel Kulturplante, der endnu dyrkes almindeligt i det sydlige og mellemste Europa, men ikke i Norden.

Tav. 624. A. Laadden Vikke. Fig. 1. Plantens Top og Blomst ($\frac{4}{1}$). Fig. 2. Modne Frugtstande og et Frø ($\frac{1}{1}$). Fig. 3. Bælg (noget over $\frac{5}{1}$). Fig. 4. Frø ($\frac{4}{1}$). — B. Tadder-Vikke. Fig. 5. Hele Planten i Blomst og Frugt. Fig. 6. Bælg og Frø ($\frac{1}{1}$). Fig. 7. Frø ($\frac{4}{1}$).

625. Kantbælg, *Tetragonolobus siliquosus* (L.) Roth.

Af Ydre er Kantbælg meget lig Slægten Kællingetand (BNF, Tav. 324) og ofte forenet med denne. Som vore nordiske Arter af Kællingetand er den fleraarig og har 3-koblede Blade med omvendt ægformede og helrandede Smaablade og gule Blomster. Men disse er dog forholdsvis store og sidder enligt eller højst 3 sammen (Fig. 1). Den væsentligste Forskel mellem de to Slægter ligger dog i Frugtens Bygning. Medens Bælgen hos Kællingetand er trind og linjeformet, er den hos Kantbælg forsynet med 4 smalle Vinger (Fig. 2); dertil kommer, at den er delt i mange smaa Rum, et for hvert lille Frø (Fig. 3).

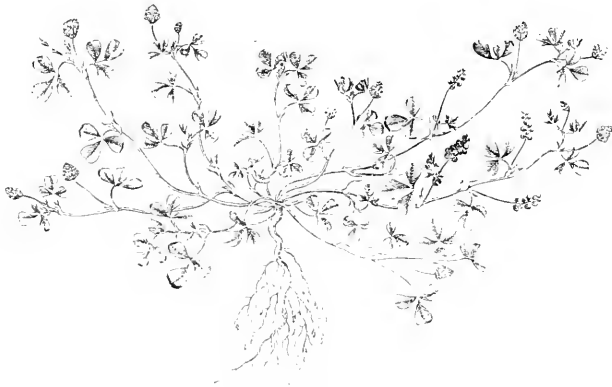
Kantbælg vokser nær Stranden paa græsklædte Skrænter og høje Enge og bliver kun 8—30 cm høj. Blomstringen sker i Højsommeren. I Danmark er den navnlig udbredt indenfor Østersø og Store Bælt Omraadet, men er temmelig sjælden. Den mangler i Norge. Voksende paa selve Strandbredderne er den ofte af et noget andet Udseende, end Tavlen angiver; den bliver da lavere, og Bladene er lysere, blaa-grønne og — som hos andre Strandplanter eller Halofyter (BNF, S. 24) — kodede.

Tav. 625. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. Bælg. Fig. 3. Moden og oprungen Bælg og ved Siden deraf nogle Frø ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Frø ($\frac{6}{1}$).

Endnu skal her omtales 2 Typer af Ærteblomstrede.

Den første af disse, Humle-Sneglebælg (*Medicago lupulina* L.), har Tilslutning til Segl-Sneglebælg (BNF, Tav. 326), for saa vidt som den har en skruesnoet Bælg, der dog er uopspringende. Humle-Sneglebælg (Tekstfig. 15) er vel egentlig en fleraarig Plante,

men har her i Norden kun kort Livsvarighed. Den er lav, 10—30 cm høj og stærkt grenet fra Grunden, med nedliggende eller opstigende og svagt behaarede Skud. De 3-koblede Blades Smaa-blade ender med en Braad, hvorved Bladene let kan kendes fra Bladene hos de smaa gulblomstrede Kløver-Arter, der meget ligner Humle-Sneglebælg (se Humle-Kløver, BNF, S. 264); Akselbladene er tandede i Randen. De smaa, gule Blomster sidder i mangeblomstrede Hoveder, som hos Kløver; men Kronen er friblad. Bestøvningen sker ved Honningbiers Hjælp; dog sætter Planten almindelig moden Frugt uden denne Hjælp, er altsaa selvfrugtbar. Blomstringen begynder i Maj, men udstrækkes over et langt Tids-

Tekstfig. 15. Humle-Sneglebælg, stærkt formindsket.
(Efter Flora Danica).

rum, idet der stadig fremkommer nye Hoveder, eftersom Skuddene strækker sig. Bælgene er i moden Tilstand (først i Juli) sorte og indeholder kun 1 Frø.

Humle-Sneglebælg er nu udbredt over næsten hele Europa. Den hører maaske oprindelig hjemme i Middelhavslændene. I forrige Aarhundrede fik den især stor Udbredelse i Norden derved, at dens Frø var indblandede i det til Udsæd benyttede Kløverfrø. Senere blev den selv brugt som Græsmarksplante dels paa mere mager Jord, dels paa Jorder, der viste sig at være „kløvertrætte“, d. v. s. ikke længere egnede sig til at bære en god Afgrøde af Kløver. Denne Anvendelse har Humle-Sneglebælg fremdeles, selv om den maaske ikke giver saa fyldigt et Udbytte som Kløver, og skønt den kun egner sig for et meget kortvarigt Græsleje. Som vild optræder den hyppig langs Veje, paa græsklædte Bakker o. lign. Steder.

I Norge vokser Humle-Sneglebælg i Lavlandsegne (til ca. 160 m

Tekstfig. 16. Tornblad. (Efter Flora Danica).

o. H.) og er ret almindelig i det østlige fra Mandal til Romedal. I det vestlige er den mere sjælden og tilfældigt optrædende.

Tornblad, norsk Gultorn (*Ulex europæus* L.) er i Hjemlandet en mandshøj, ranglet Busk, der endog kan blive 3 m høj; hos os bliver den aldrig saa høj. De noget udspærrede Grene (Tekstfig. 16) ender med en Torn og er ligesom Stænglen grønne

og furede. Bladene er udelte og naaleformede; ogsaa disse løber ud i en Torn (deraf Navnet). Ejendommeligt er, at Kimplantens første Blade er 3-koblede, men snart afløses af de stærkt reduce-rede, tornede Blade, hvilket maa anses for at være en Tilpasning til at leve paa tør og mager Bund. Akselblade mangler.

Blomsterne, der sidder enkeltvis, har et 2-læbet Bæger og en gul Krone; ligesom hos Gyvel er alle 10 Støvdragere sammen-voksede. Bælgene er korte og haarede og indeholder 4—5 hjerte-formede Frø.

Tornblad hører hjemme paa de britiske Øer og i det vestlige Mellem- og Sydeuropa og forekommer fortrinsvis paa sandet og tør Bund; ligesom Gyvel har den en meget dybt gaaende Rod, der henter Vand og de deri opløste Næringssalte fra Jordens dybere Lag. Den spiller en betydelig Rolle i Syd-England og paa de vidtstrakte, sydvest-franske Heder (Les Landes), hvor den optræder i store, sammenhængende Bevoksninger, der ikke gør noget tiltalende Indtryk, idet kun de yngste og yngre Dele af Planten er grønne, medens den største Del deraf er af en skiddengul Tone, der giver den et underligt livløst Præg undtagen i Blomstringstiden, naar Buskene er oversaaede med de stærkt gule Blomster. — I Danmark er Tornblad temmelig sjældent og forekommer kun dyrket og forvildet. Den dyrkes paa mager Bund, dels for Vildtets Skyld, dels fordi den skaaret til Hakkelse og knust (i særlig dertil indrettede Maskiner) afgiver et næringsrigt Foder. Dog har dens Dyrkning i Norden ikke haft nogen synderlig god Fremgang, idet Kulturen baade er dyr og besværlig. Dertil kommer, at denne Plante, der ligesom Gyvel kræver et mildt Søklime, inde i Landet i strænge Vintre lider meget af Kulden, ja betydelig mere end Gyvel. I Danmark blomstrer Tornblad i Maj, medens den i Sydeuropa har sin Blomstring fra December til Juni.

I Norge er Tornblad fundet et enkelt Sted (Mandal), men vistnok ogsaa dér forvildet.

NATLYSFAMILIEN. OENOTHERACEÆ.

626. **Laadden Dueurt**, *Epilobium hirsutum* L.

Ved Bredderne af ferske Vande, men helst paa Steder, hvor der er den fornødne Ro i Vandet, derfor meget ofte i Tørvegrave og Damme, finder man i Danmark almindelig mellem andre høje Sumpplanter den statelige Dueurt, der er afbildet paa Tav. 626. Blandt de tidligere omtalte Arter af samme Slægt (BNF, Tav. 335) staar

Laadden Dueurt vel nærmest Glatbladet Dueurt, men den er meget kraftigere og højere, indtil 1,5 m, foroven stærkt grenet og beklædt med lange Haar, der gør Stængel og Blade laadne. Stængelen er trind og Bladene elliptiske eller æg-lancetformede og tandet-savtaktede, alle siddende.

Blomsterne, der først kommer frem i Juli—August, er større end hos de øvrige, i Norden voksende Arter og meget iøjnefaldende ved deres smukke, rosenrøde Krone. Hvor Planten danner en større Bevoksning — og dette er gjerne Tilfældet, idet den udbreder sig ved lange, tykke Udløbere — er de talrige rosenrødt lysende Blomster af en ualmindelig vakker Virkning.

Fra Sted til Sted spredes Laadden Dueurt let ved Hjælp af de talrige, med Fnug udstyrede Frø, der ligesom af Gederams og andre Dueurt-Arter af Vinden bæres langt bort.

I det sydlige Norge er Laadden Dueurt fundet nogle faa Steder, f. Eks. ved Oslo og Bergen, men menes ikke at være egentlig vildt voksende. Af Hensyn til dens statelige Vækst og Blomsternes Skønhed fortjener den at anvendes som Prydplante i Parker og Haver med Vanddrag.

Tav. 626. Fig. 1. Stængelstykke med et Blad. Fig. 2. Plantens Top med Blomster og Frugter.

KATTEHALEFAMILIEN, LYTHRACEÆ.

627. **Vandportulak**, *Peplis portula* L.

N. Vannkryper.

Under Omtalen af Slægten Kattehale (BNF, Tav. 339) er nævnt, at der foruden denne i Norden kun findes een Repræsentant for Familien, nemlig Vandportulak. Den afbildes her paa Tav. 627, og det skønnes let, at det kun er en lille og uanselig Plante, oftest næppe mere end 10 cm høj og undertiden ganske dværgagtig (1—2 cm). Den er enaarig og har nedliggende eller krybende, oftest rødligt anløbne Stængler med omvendt ægformede Blade. De smaa bitte Blomster sidder enligt i Bladhjørnerne. De har et enkelt, 6-delt og rødligt Bløster, der svarer til Bægeret (Fig. 3); Kronbladene mangler eller er, om de findes, meget smaa. Udfør Bløstrets Flige sidder 6 Støvblade og inderst i Blomsten en kort Støvvej. Blomsterne, der fremkommer i Juni—September, bestøves ved Selvbestøvning. Frugten, der er en Kapsel, omgives af det blivende Bløster (Fig. 4).

I Danmark forekommer Vandportulak paa lejlighedsvis over-

svømmede Voksepladser, i Grøfter o. lign. Steder. Den er i Jylland ret almindelig, paa Øerne sjælden. I Norge findes den kun i de sydligste og sydøstligste Lavlandsegne. Som adskillige andre Planter, der lever paa lignende fugtig Bund, optræder den baade i en terrestrisk Form eller Landform, der har brederne, næsten kredsrunde Blade, og i en Vandform, som navnlig i strømmende Vand faar smalle og tungeformede Blade. Paa den lejlighedsvis oversvømmede Bund ses Planterne at have rigelig Udvikling af tynde Birødder fra Bladfæsterne.

Tav. 627. Fig. 1. Hel Plante (et stort og kraftigt Individ); den øvre Halvdel nærmest terrestrisk, med Blomster og Frugter. Fig. 2. Ungt Skud, noget forstørret. Fig. 3. Blomst ($^{12}/i$). Fig. 4. Moden Frugt, omgivet af det blivende Bløster ($^{12}/i$).

VANDSPIRFAMILIEN, HALORAGIDACEÆ.

628. Haar-Tusindblad, *Myriophyllum alterniflorum* DC.

N. Tusenblad. Isl. SÍkjamarí.

Indenfor vore ferske Vandes Flora hører Arterne af Slægten Tusindblad til de mere almindeligt udbredte og lettest kendelige Planter. Der er 3. Den her paa Tav. 628 afbildede Art er forøvrigt den i Danmark mindst hyppige; men den er almindelig gennem hele Norge, fra Havets Niveau til henimod og undertiden over Skovgrænsen; ogsaa hyppig i Island.

Tusindblad er rodfæstede og fleraarige Vandplanter, der oftest lever nedsænkede under Vandets Overflade. De lange og sparsomt grenede Stængler bærer talrige, kransstillede Blade; der er 4 i hver Krans. Bladene er kamformet fjersnittede med haarfine Af-snit og mangler Akselblade. Det er denne Rigdom af fint delte Blade, der har givet Planten dens Navn *Myriophyllum*, hvilket ordret oversat er Tusindblad. Saadanne stærkt delte Blade findes hos andre submerse Vandplanter, hos Vandrøllike (BNF, Tav. 139), Vandranunkel (Tav. 167), Blærerod (Tav. 131), Hornblad (Tillægsbind, Tav. 596) o. fl. a. I dybere og roligt Vand staar de lange Skud opret, i rindende Vand er de strakte i Strømmens Retning og har kortere Bladafsnit. Det hænder ogsaa, at Tusindblad ved Tørlægning kan blive terrestrisk; i saa Fald dør de oprindelige Stængler og Blade bort, men Skuddets Spids vokser videre og danner kortere Stængelled og mindre samt fastere byggede Blade, der taaler at leve udsat for en stærkere Fordampning.

Blomsterne er meget smaa, oftest særkønnede og samlede i

lange Aks, der under Blomstringen strækker sig op over Vandfladen. Blomstringen finder Sted i Højsommeren. Hos den her afbildede Art er Forholdene følgende. Man ser paa Fig. 2 nederst hunlige Blomster i Hjørnerne af de øverste, kamdelte Løvblade. Ovenfor sidder Hunblomster i Hjørnerne af udelte Dækblade, der gjerne er kortere end Blomsterne. De øverste Blomster er hanlige og sidder i Akslerne af spredte (ikke modsatte eller kranstillede) Højblade (deraf Navnet *alterniflorum*). Planten er altsaa enbo; men mellem de hanlige og hunlige Blomster kan der dog forekomme enkelte tvekønnede.

Hanblomsterne (Fig. 3) har et dobbelt Bløster af 4 meget smaa Bægerblade og 4 større, gulhvide og rødkantede Kronblade (Fig. 4); de lukker sig omkring Blomstens 8 Støvblade, hvorved Støvet beskyttes mod Ødelæggelse af Vand.

Hunblomsterne (Fig. 5) er oversædige og bærer ovenfor Frugtknuden højt ubetydelige Bløsterblade. Støvvejen, der er dannet af 4 Frugtblade, bestaar iøvrigt af 4 røde Ar.

Bestøvningen sker ved Vindens Hjælp. Frugten (Fig. 6) er en Spaltefrugt; den deler sig i 4 graa, nødagtige Delfrugter, der paa Overfladen er vortede.

Som andre Vandplanter af lignende biologisk Type formerer Tusindblad sig foruden ved Frø tillige ved løsrevne Stykker af Skuddene, der slaar Rod og vokser videre som selvstændige Individuer.

Tav. 628. Fig. 1. Hel Plante med en Blomsterstand. Fig. 2. Blomsterstand ($\frac{1}{2}$). Fig. 3. Hanblomst; et af Kronbladene fra den forreste Side er borttaget ($\frac{1}{2}$). Fig. 4. Kronblad ($\frac{1}{2}$). Fig. 5. Hunblomst med Højblad og et lille Stykke af Aksen ($\frac{1}{2}$). Fig. 6. Frugt; nedenfor Frugtens Top ses Rester af de 4 Ar ($\frac{1}{2}$).

NELLIKEFAMILIEN, CARYOPHYLLACEÆ.

629. Tue-Limurt, *Silene acaulis* L.

N. Fjell-smelde. Isl. Lambgras.

I arktisk-alpine Egne træffer man en Række Fjældplanter med tueformet eller pudedannende Vækst, hvis Stængel enten er af rent urteagtig Karakter eller i det mindste staar paa Overgangen til at forvedde. Af saadanne Pudeplanter er hidtil omtalt Fjældpryd (BNF, Tav. 158), Tue-Stenbræk (BNF, Tav. 274) og Purpur-Stenbræk (Tav. 610). Hertil føjes nu Tue-Limurt, og de paa Tav. 637 afbildede smaa Firling-Arter nærmer sig maaske noget dertil.

En af de mest udprægede og smukkeste Pudeplanter er Tue-Limurt (af Nellikeygruppen, se BNF, S. 273). Puderne er dannet af

et meget stort Antal ens høje, men ganske korte Skud med meget smaa og linjeformede Blade. Paa Grund af Skudenes ensartede Højde vil Pudens Overflade følge Terrænet; enhver Uregelmæssighed i Klippegrunden overføres til Pudens Form; hvor Terrænet er fladt, bliver Pudens dog gerne hvælvet. Skuddene sidder som i enhver Tue tæt trykte ind til hinanden; men dertil kommer, at de nedre, visnede og indtørrede Blade, efter at de er fældede, fylder ud i Mellemmrummene mellem Skuddene, hvilket naturligvis forøger Pudernes Fasthed, et Forhold, hvis Betydning for Planten mulig maa ses deri, at Kuldens Virkninger hæmmes, ligesom Fordampningen fra Skuddenes Overflade formindskes og Tuen fastholder det atmosfæriske Vand. I det indre af Tuen udvikles fine Rødder fra Skuddenes Sider, men forøvrigt bevares den først dannede Hovedrod hele Livet igennem og kan blive meget lang (2—3 m).

Hvert Skud i Pudens giver kun een Blomst, men langt fra alle Skuddene er dog blomsterbærende. Ikke des mindre fremkommer der paa de lysegrønne Puder en stor Rigdom af lyst rosenrøde Blomster, der mod Efterblomstringen bliver mere rødviolette.

Tue-Limurt er polygam; foruden tvekønnede Blomster findes dels hanlige, dels hunlige Blomster. Som hos andre Arter af samme Slægt (BNF, Tav. 340) er der Bikroneskæl paa Overgangen mellem den lange Negl og Pladen, som her kun er svagt indskaaren i Spidsen. De tvekønnede Blomster er udpræget førstannede. Hanblomsterne (Fig. 5) er af samme Størrelse som de tvekønnede, 11—13 mm i Tværmaal; deres Støvdragere rager delvis ud over Kronbladene. Derimod er Hunblomsterne i Almindelighed en Ubedydelighed mindre; de kendes let paa de 3 lange Argrene, der stikker udenfor Kronen. Overgangsformer mellem særkønnede og tvekønnede Blomster forekommer. Forøvrigt bærer Planterne ikke altid enten alene Hanblomster eller alene Hunblomster; men det samme Individ kan undtagelsesvis bære baade Hanblomster og Hunblomster, om end paa forskellige Grene.

Tue-Limurt mangler naturligvis i det egentlige Danmark, men lever almindelig paa Færøernes Fjælde og gaar paa gruset Bund ned til Havet; her blomstrer den i Maj—Juni. Ogsaa i Island er den særdeles hyppig og forekommer der som andetsteds i en hvidblomstret Form. Fra Grønlands Fjælde er Tue-Limurt kendt fra de Rejsendes Skildringer, ofte beskrevet og beundret som en af Vaarens Blomster. Og i hele Norge er den almindelig i Fjældegnene; nordpaa gaar den helt ned til Havets Niveau. Endelig lever den ogsaa paa Mellem- og Sydeuropas høje Bjærgkæder.

Tav. 629. Fig. 1. Del af et større Individ, set ovenfra, baade med tve-kønnede Blomster og Hunblomster. Fig. 2. Et lille Parti af et stort og gammelt Individ, set nedenfra. Fig. 3. Et Par smaa Skud fra Fig. 1 i Blomstring. Fig. 4. Hunblomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Hanblomst ($\frac{1}{1}$).

630. Arktisk Pragstjærne, *Melandrium apetalum* (L.) Fenzl.

Paa BNF, Tav. 342, er afbildet begge de i Danmark voksende Arter af Pragstjærne, og Bygningen af de ejendommelige særkønnede Blomster er forklaret. I Sammenligning med disse 2 statelige og iøjnefaldende Planter er den paa Tav. 630 gengivne Arktisk Pragstjærne en uanselig, men iøvrigt meget særpræget Plante, der kun træffes i arktiske Egne, saaledes indenfor Sverige i det nordlige Lapland og i Norge paa høje Fjælde fra Hardangerviddens til Vest-Finmarken. Paa Island og Færøerne mangler den, men den lever i Grønland og i mange andre arktiske Egne.

Arktisk Pragstjærne er flæraarig, 10—20 cm høj. Fra den lodrette og grenede Rodstok udgaar saavel rosetstillede Bladskud med aflange og tungeformede Blade som blomstrende Skud, der bærer 2—3 Par smalt lancetformede eller næsten linjeformede Stængelblade og ender med en enkelt, nikkende Blomst. Blomsterne er noget forskellige baade i Størrelse og i Bygning. Den større Blomst, som er afbildet i Fig. 2, er den hyppigst forekommende og bestaar af et stort, oppustet og af mørke, korthaarede Nerver sribet Bæger, der i Spidsen bærer 5 smaa trekantede Flige; de slutter saa tæt sammen, at der kun dannes en lille Aabning, nedenfor hvilken Bægeret er svagt purpurfarvet. Indenfor Bægeret ses 5 rødlige i Spidsen indrullede Kronblade. Det latinske Artsnavn *apetalum*, der egentlig betyder „kronløs“, er altsaa for saa vidt misvisende, som Kronblade virkelig findes, men blot ikke ses. Blomsten indeholder endvidere Støvdragere og en Støvvej med stor Frugtknude, 5 lange Grifler og Ar. Muligvis er denne Blomst klejstogam (BNF, S. 176) og altsaa selvbestøvende; maaske besøges den af langsnablede Insekter.

Den anden og sjældnere forekommende Slags Blomster (Fig. 4) har lidt mindre Bæger, og de hvidgule eller isabellafarvede Kronblade stikker her udenfor Bægeret; Støvdragerne er længere, og Støvvejen mindre. Begge Slags Blomster er vel tvekønnede, men den første anses af nogle Botanikere for at være mere hunligt præget end den sidste, der til Gengæld nærmer sig et hanligt Præg og tillige i mindre Grad gør Indtryk af at være klejstogam.

Efter Bestøvningen og under Frugtmodningen retter Blomsterstilken sig op, og den af Bægeret omgivne Kapsel (Fig. 5) aabner

sig ved 5 tokløvede, udspærrede og lidt tilbagekrummede Tænder. Frøene (Fig. 6) er temmelig store og flade og langs Randen omgivne af en bred, lidt bølget Krave, der er hul og luftfyldt (Fig. 7); efter at Frøene er udkastede af Kapselen, spredes de let ved Vindens Hjælp.

Arktisk Pragstjærne blomstrer i Juli—August.

Tav. 630. Fig. 1. Blomstrende Plante. Fig. 2. En Blomst, hvoraf en Del af Bægeret er borttaget, af den Type, der har helt indesluttede Kronblade ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Et af Arrene (forstorret). Fig. 4. En Blomst med Kronbladene ragende ud af Bægeret; en Del af dette er bortskaaret ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Stængel med moden Kapsel. Fig. 6. Frø ($\frac{1}{1}$ og $\frac{8}{1}$) og Tværnsnit af et Frø.

631. Sæbeurt, *Saponaria officinalis* L.

N. Saapeurt.

I den nordiske Flora findes ikke saa faa Blomsterplanter, som ikke hører hjemme i Norden, men oprindeligt indførtes i Haverne som Prydplanter eller paa anden Maade nyttige Planter; de er senere udvandrede derfra og har paa passende Voksepladser fundet Grundlag for deres Trivsel. Hertil hører Sæbeurt. Den forekommer i Danmark og det sydlige Norge ikke sjældent forvildet ved Gærder omkring Byer, i Nærheden af gamle Haver og af Kirkegaarde.

Sæbeurt er en fleraarig Urt med en ca. 50 cm høj, opret og rank Stængel, hvis Led er noget opsvulmede ovenover Bladfæsterne. Bladene er elliptisk lancetformede og spidse og har buetformet forløbende Nerver. Som hos de fleste Arter af Nellikefamilien sidder Blomsterne i kvastformede Stande; de er her tæt samlede i Stængelens Top. I Følge Blomstens Bygning er det let at henføre Sæbeurten til Nellikegruppen (BNF, S. 273), og det er heller ikke svært at udskille den fra de nærmest staaende Slægter. Ligesom Nellikearterne har den 2 Grifler (Fig. 4); men den adskiller sig fra Nellike (BNF, Tav. 344) og fra Knopnellike (Tav. 632 B) ved at mangle de Højblade, der hos disse Slægter findes ved Grunden af det sambladede Bæger. Indenfor dette, der er ca. 2 cm langt, findes 5 langneglede, blegrode eller hvide Kronblade, som paa Grænsen mellem Negl og Plade bærer en „Bikrone“ af to smaa Flige (Fig. 3). Ofte er Blomsterne imidlertid „fyldte“, d. v. s. forsynede med et større Antal Kronblade, der er mangedoblede og omdannede Støvblade; og i saa Fald er det bleggrønne Bæger gjerne opslidset i den ene Side. Blomstringen sker i Juli—September, og Blomsterne besøges især af store Nat-Sommerfugle. Frugten er en Kapsel (Fig. 5) med talrige nyreformede Frø (Fig. 6).

Sæbeurt hører formodentlig hjemme i Middelhavsomraadet, men er herfra forlængst indført til andre Dele af Verden, altsaa ogsaa til Norden. Fra gammel Tid har den været anvendt som Lægeplante; dens Rod indeholder et giftigt Stof (Saponin), der vel var den virksomme Bestanddel i det overfor reumatiske Lidelser i sin Tid benyttede Lægemiddel. Revne med Vand vil Rødderne forsæbe (deraf Navnet Sæbeurt); og de er derfor anvendelige til Fremstilling af et Vaskemiddel, særlig for Stoffer, der ikke taaler Brugen af almindelig Sæbe, hvilket antagelig ogsaa har bevirket Plantens Indførelse til Norden og andetsteds hen. Endelig har den som Prydplante vundet en Plads i Haverne.

Tav. 631. Fig. 1. Blad fra Stængelens nedre Del. Fig. 2. Blomsterstand. Fig. 3. Kronblad ($1\frac{1}{2}$). Fig. 4. Stovvej ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Kapsel ($\frac{1}{1}$). Fig. 6. Frø ($\frac{6}{1}$).

632. A. **Gipsurt**, *Gypsophila fastigiata* L.

B. **Knopnelike**, *Tunica prolifera* (L.) Scop.

Til samme Gruppe som foregaaende hører de to paa Tav. 632 gengivne Arter, og de har ligesom Sæbeurt og Nellike kun 2 Grifler.

Hos Gipsurt mangler Blomsterne ligesom hos Sæbeurt Højblade ved Grunden af Bægeret. Men dette er ikke langt cylindrisk, derimod klokkeformet, og dets 5 Blade er forbundne med 5 hindeagtige Striber. Som Følge af Bægerets ringe Længde er Kronbladene kortneglede, og Bikrone mangler. Iøvrigt er Blomsterne kun smaa og hos denne Art samlede i tætte Stande; Kronbladene er hvide. Andre Arter af samme Slægt, f. Eks. den i Haver, til Afskæring ofte dyrkede Staude *G. panniculata* L., har derimod en meget aaben Top af et stort Antal smaa, hvide Blomster. Dette har givet denne o. a. Arter Navne som „Slørblomst“ eller „Brudslør“; de afskaarne Blomsterskud anvendes i Buketter mellem Roser og andre større Blomster. Ogsaa enaarige Arter af samme Slægt dyrkes som Prydplanter.

Den her afbildede Art Gipsurt er fleraarig, med en lodret og foroven grenet Rodstok og dybt gaaende Rødder. De stive Lyskud bærer linjeformede og lodret stillede Blade, hvis Form og Stilling viser Tilpasning til tørre Voksepladser. Den holder ogsaa til paa sandet eller gruset Bund, men den findes hverken i Danmark eller i Norge. Derimod er denne, utvivlsomt østlige Art kommet til Sverige; foruden paa Øland og Gotland og i Dalarne (Mora Sogn) findes den mærkeligt nok ogsaa i Skaane (Snogeholmsegnen).

Knopnellike er enaarig. Den ranke, 15—45 cm høje Stængel er ligesom de linjeformede, ofte rødligt anløbne Blade glatte. Bladenes Form og Stilling, den dybt gaaende Pælerod og andre Forhold viser, at Knopnellike er en for varme og tørre Voksepladser, særlig solvarme Bakkeskrænter, vel tilpasset Plante.

I Spidsen af Stænglen er nogle faa og kortstilkede Blomster tæt samlede indenfor forholdsvis store, brede og hindeagtige Højblade af gulbrun Farve. Lignende Højblade findes mellem Blomsterne. Den hele Blomsterstand ligner en stor Knop; deraf Navnet. Bægeret er femkantet, og dets Blade forbundne med hindeagtige Striber. De smaa og blegrode Kronblade (Fig. 8) mangler Bikrone.

Knopnellike er i Danmark sjælden, og den mangler i Norge. I Sverige findes den paa Gotland og Øland (Alvaren) og enkelte andre Steder. Overalt forekommer den paa sandet eller gruset og tør Bund. Den blomstrer i Juli—August.

Tav. 632. A. Gipsurt. Fig. 1. Blomsterstand. Fig. 2. Del af Jordstængel med Grunddele af de overjordiske Skud. Fig. 3. Blomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Støvvej. Fig. 5. Kapsel, aabnet og tomt ($\frac{5}{1}$). Fig. 6. Fro ($\frac{10}{1}$). — B. Knopnellike. Fig. 7. To Planter i Blomstring og Frugtmodning. Fig. 8. Kronblade ($\frac{1}{1}$, $\frac{4}{1}$). Fig. 9. Fro ($\frac{10}{1}$).

633. Skarp Fladstjerne, *Stellaria holostea* L.

I Tilslutning til de tidligere (BNF, Tav. 345) afbildede Arter af Slægten Fladstjerne gengives her en i vore Løvskovne almindelig Art af samme Slægt, der ligesom alle de i det følgende omtalte Arter af Nellikfamilien hører til Fladstjærnegruppen. De for denne Afdeling ejendommelige Træk er forhen anførte (BNF, S. 278). De allerfleste herhen hørende Arter er i Sammenligning med Nellikgruppens Slægter smaa og uanselige Vækster, der gør sig lidet gældende. Skarp Fladstjerne danner dog i saa Henseende en Undtagelse, for saa vidt som den ved den Mængde, hvori den optræder paa Skovbunden, ved dens friskt grønne Løv og dens iøjnefaldende hvide Blomster let tiltrækker sig Opmærksomheden.

Skarp Fladstjerne er flenaarig og en Jordfladeplante (Tillægsbind, S. 20); fra den ene Vækstperiode til den anden bevarer den Livet ved Hjælp af strakte Skud, der dels kryber hen over Jordens Overflade, dels dækkes af det visne Løv. Fra disse Skud udgaar i det tidlige Foraar nye Skud, der ligesom hine er firkantede og bærer linje-lancetformede Blade uden Stilk. Paa de ikke blomstrende Skud, der fremkommer i Sommerens Løb, er Bladene ret tæt stillede og smalle (Fig. 2), medens de paa de blomstrende Skud sidder fjærnere fra hinanden og er lidt bredere (Fig. 1).

Bladenes Rand er tæt besat med meget smaa Tænder (Fig. 3), der har givet den Navnet Skarp (eller Skarpbladet) Fladstjerne.

I Maj—Juni Maaned udfolder Planten ofte en Rigdom af snehvide Blomster, hvis Kronblade er kløvede til Midten og dobbelt saa lange som Bægerbladene. Blomsterne er saaledes mere anselige end hos nogen anden Fladstjerne-Art i Norden. Herved bliver Skarp Fladstjerne let kendelig fra de nærmest beslægtede Arter, især Græsbladet Fladstjerne (BNF, Tav. 345 A); ved Sammenligning mellem disse to Arter vil man iøvrigt bemærke, at Dækbladene i Blomsterstanden hos den sidste er hindeagtige, men hos Skarp F. løvbladagtige, om end betydelig mindre end de almindelige Løvblade. Hertil kommer yderligere den Forskel, at Kapselen af Skarp Fladstjerne er næsten kuglerund eller en Smule fladtrykt, medens den hos andre Arter (se Fig. 4, Tav. 345) er aflang.

Skarp Fladstjerne er, som allerede nævnt, hyppig i Løvskovene i Danmark, men den trives bedst paa den muldede Bund, hvor den ofte kan danne ret store, løst pudeagtige Bevoksninger. Udenfor Skoven kommer den ikke; den kræver Skygge og den fugtige Luft. I det sydvestlige Norge findes den i Lavlandet, især i Vest-Agder og Kogaland.

Tav. 633. Fig. 1. Afskaarne, blomstrende Skud. Fig. 2. Tætbladede Skud, September. Fig. 3. Lille Stykke af et Blad, der viser den fint savtakkeede Kant (ca. $\frac{4}{1}$). Fig. 4. Kronblad og Stovdrager ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Moden, aaben Kapsel ($\frac{5}{1}$). Fig. 6. Frø (ca. $\frac{5}{1}$).

634. **Strandarve**, *Honckenya peploides* (L.) Ehrh.

N. **Strandarve**. Isl. **Berjaarfi**, **Fjöruarfi**.

Paa Forstranden langs sandede Kyster finder man meget ofte en ejendommeligt udseende Plante, den eneste Art af Slægten *Honckenya*, Strandarve. Ved lange, i den sandede eller grusede Jord krybende, blege Jordstængler, hvis Længde er maalt til 3 à 4 m, breder Planten sig, og herfra sender den overjordiske Skud op i Lyset. Ejendommeligt er, at der paa Rodstokken findes et meget stort Antal Dværgskud, der lejlighedsvis kan vokse ud til Langskud. Lysskuddene er 5—25 cm lange og har en firkantet Stængel. De bærer som hos saa mange andre Strandplanter tykke og kødede Blade; de er af Form ægformet-elliptiske, blanke og glatte.

Langt fra at standses i sin Vækst vil Strandarve, saafremt den dækkes af Sand, hurtigt danne nye Skud, der bryder frem til Overfladen. Ved at samle Sandet mellem Skuddene danner den ofte ganske smaa, kuplede Klitter, og disse friskt grønne Puder staar i en ejendommelig Modsætning til de hvide Sandflader. Det samme

er Tilfældet, hvor den vokser over større sandede Partier, der kun er lidt højere end den omgivende Sten- eller Grusflade; men her er Bevoksningen dog mere aaben end i den lille Klit.

Strandarven blomstrer i Juni—Juli. De smaa hvide Blomster har baade Bæger- og Kronblade, og disse sidste er hele og helrandede. Da Blomstens Stilke er meget korte, klumpes de tæt sammen i Skuddenes Spids. Særkønnede Blomster er det almindelige, og hanlige og hunlige Blomster er fordelte paa forskellige Individuer (Planten er tvebo). Hanblomsterne har større Kronblade end Hunblomsterne og bærer foruden Støvblade Honningkirtler samt Rudimenter af Støvvej. Støvvejen har 3 korte Grifler (se den tilsyneladende tvekønnede Blomst Fig. 2). Kapselen (Fig. 3) aabner sig med 3 Klapper og indeholder store Frø af en ejendommelig pæreformet Skikkelse og mørkt rødbrune (Fig. 4).

Strandarve er hyppig langs sandede og grusede Kyster i hele Norden og naar endog op til 70° n. Br. I Island er den almindelig, og ogsaa paa Færøerne forekommer den paa sandede og stenede Kyster. Heller ikke i Grønland mangler den.

Tav. 634. Blomstrende Plante med Udlobere og til højre et ikke helt udviklet Lysskud. Fig. 2. Blomst ($\frac{3}{1}$). Fig. 3. Moden Frugt med Bægerblade og Frø ($\frac{3}{1}$). Fig. 4. Frø (noget over $\frac{4}{1}$).

635. **Kalkarve**, *Arenaria gothica* Fr.

Nær beslægtet med den tidligere afbildede Sandvaaner (BNF, Tav. 346 A) og som denne enaarig er Kalkarve, der hverken forekommer i Danmark, Norge eller i Island, og hvis Optræden ogsaa indenfor Sverige er meget begrænset; den vokser kun paa Gotland og paa Kinnekulles søndre Hæld og holder til paa kalkholdig, tør Bund.

Fra Grunden af stærkt forgrenet sætter Kalkarve en rigelig Mængde blomstrende Skud med smaa Blade, der ganske ligner Sandvaanerens, og uanselige Blomster. Men den adskiller sig fra denne ved at have større Kronblade, der er betydeligt længere end Bægerbladene (Fig. 3). Blomstringen begynder i Maj—Juni Måned og kan fortsættes til ind i September. Der frembringes derfor en stor Mængde Frø. Disse er nyreformede (Fig. 6) og indeluttes af en 6-klappet Kapsel (Fig. 5), der omgives af det blivende Bæger.

Tav. 635. Hel Plante med Blomster og en enkelt Frugt. Fig. 2. Skud med Frugter. Fig. 3. Blomst (ca. $\frac{5}{1}$). Fig. 4. Støvvej, set ovenfra ($\frac{8}{1}$). Fig. 5. Moden og opsprungen Kapsel, omgivet af Bægeret ($\frac{8}{1}$). Fig. 6. Frø ($\frac{10}{1}$).

636. **Knudret Firling**, *Sagina nodosa* (L.) Fenzl.N. Smaaarve. Isl. **Hnúskakrækill**.

Af Slægten Firling findes i Norden en Del smaa og lidet iøjnefaldende Arter, der vokser paa Marker eller Enge eller Overdrev. To af disse er tidligere afbildede (BNF, Tav. 347), og det er herunder anført, at hver af disse Arter repræsenterer to Typer af Slægten. Den ene, Fremliggende Firling, har kun 4 Kronblade (deraf Navnet „Firling“); den anden, Sylbladet Firling, har derimod det for Familien karakteristiske Antal af 5 Kronblade (her passer det danske Slægtsnavn altsaa mindre godt).

Den paa Tav. 636 afbildede Art, Knudret Firling, slutter sig til sidstnævnte, for saa vidt som ogsaa den har 5 Kronblade; men disse er mindst dobbelt saa lange som Bægerbladene, medens de hos Sylbladet Firling er af samme Længde. Denne Art har kun 5 Støvdragere, Knudret Firling 10. Overhovedet er Blomsterne her større og for Nellikefamilien mere typisk udviklede end hos nogen anden nordisk Firling, hvorved den bliver let kendelig og tillige opnaar et vist Præg af Skønhed; de snehvide „Stjerneblomster“ danner en smuk Kontrast til de mørkegrønne Puder, som denne fleraarige Plante ofte danner paa nogen Jord, f. Eks. Tørvemuld, idet den forgrener sig meget stærkt og lægger sine 5—15 cm lange Skud henover Overfladen. De paa Tav. under Fig. 1 gengivne Individier har dog ikke vokset paa denne Maade; de stammer fra en Strandeng i Sverige og har antagelig været omgivet af andre Planter, der har tvunget deres Vækst mere til Vejrs.

Fra Sylbladet Firling adskiller Knudret Firling sig yderligere ved sine Blade. Medens de hos førstnævnte ender med en lang Braad, er de her i Spidsen butte. Ejdommeligt for Arten er det endvidere, at der i Bladenes Hjørner sidder smaa Skud med et Knippe af smaa Blade; disse Skud giver de slanke og tynde Grene et mærkeligt perlesnorlignende Udseende; Tilstedeværelsen af disse Knopper eller „Knuder“ har foranlediget Navnene „Knudret“ og *nodosa*. Knopperne giver utvivlsomt en meget væsentlig Forøgelse af den assimilerende Overflade og tjener desuden til vegetativ Formering af Planten, da de let løsnes og falder af.

Kapselen er 5-klappet (Fig. 4) og indeholder meget smaa, knapt $\frac{1}{2}$ mm lange Frø (Fig. 5). — Knudret Firling er almindelig i Danmark og Norge og findes ogsaa i Island.

Tav. 636. Fig. 1. To Planter fra Strandenge. Fig. 2. Blomstrende Skud (fra Kalkstensmark i det sydlige Norge). Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Bæger og Kapsel med 5 Flige. Fig. 5. Frø ($\frac{20}{1}$). Fig. 6. Del af et Skud med Knopper i Bladhjørnerne ($\frac{4}{1}$).

637. A. **Tue-Firling**, *Sagina caespitosa* (J. Vahl) Lge.

B. **Sne-Firling**, *Sagina intermedia* Fenzl.

Isl. **Snækrækil**.

De to paa Tav. 637 gengivne Arter Firling er begge Højfjældsvækster af et uanseligt, men dog karakteristisk Ydre. De er sjældne, i Sverige fundne i den nordligste Del, i Norge paa Højfjældet baade i den nordlige og sydligere Del. Kun Sne-Firling lever paa Islands Fjælde og er ogsaa fundet paa Færøerne.

Tue-Firling vokser i smaa, kun 2—3 cm høje og faste Tuer af tæt stillede, mere eller mindre rødligt anløbne Skud med linjeformede Blade. Tuerne dannes ofte af talrige Rosetter, der hver ender med en 5-tallig Blomst; de hvide Kronblade er lidt længere end Bægerbladene. Tue-Firling, der gjerne vokser paa nøgen Grusbund, har ligesom saa mange andre tueformede, fleraarige Fjældurter en længe levende Pælerod, der er lang nok til at trænge ned i de lidt fugtigere Jordlag; iøvrigt er Planten sikkert overmaade nøjsom. Den blomstrer i Juli—August.

Sne-Firling er ligesom foregaaende fleraarig og tueddannende, men har en anden Vækstform, idet dens Tuer kun bestaar af een Roset, der er et Par cm i Tværmaal. Fra Rosetten udgaar et stort Antal Blomsterskud, der er nedliggende eller svagt opstigende, og som bærer en meget lille, 4-tallig Blomst med korte, hvide Kronblade og i Randen purpurfarvede Bægerblade (Fig. 8). Først mod Frugtmodningen retter Blomsterskuddene sig op (Fig. 7), og Bægerbladene bliver sortrøde eller sortebrune (Fig. 10). Ogsaa Sne-Firling vokser paa bar og haard Jord. Den blomstrer paa samme Tid som foregaaende.

Tav. 637. A. Tue-Firling. Fig. 1. Forholdsvis stor Tue i Blomstring. Fig. 2. Lille Tue. Fig. 3. Halvdelen af en Tue med umodne Frugter. Fig. 4. Blomst (ca. $\frac{3}{1}$). Fig. 5. Samme efter Afblostringen ($\frac{5}{1}$). — B. Sne-Firling. Fig. 6. Blomstrende Individ. Fig. 7. Eksemplar med modne, tomte Frugter. Fig. 8. Blomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 9. Endnu ikke aabnet Blomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 10. Aabnet Kapsel, omgivet af Bægerbladene ($\frac{5}{1}$).

638. A. **Enaarig Knavel**, *Scleranthus annuus* L.

B. **Fleraarig Knavel**, *Scleranthus perennis* L.

Slægten Knavel hører ligesom de nærmest foregaaende Slægter (Tav. 633—637) til Fladstjærnegruppen, men i Lighed med Brudurt (Tav. 639) er den m. H. t. Blomstens Bygning stærkt reduceret. Bløstret bestaar kun af et ved Grunden sambladet Bæger;

under Frugtmodningen bliver det haardt og omslutter den tyndskallede Frugt, der kun indeholder et Frø og altsaa er en Nød. Yderligere er Antallet af Støvdragere formindsket. I Norden findes af Slægten Knavel 2 Arter, begge med sylformede Blade.

Enaarig Knavel er 5—20 cm høj og bleggrøn, allerede fra Grunden af ofte meget stærkt forgrenet. Bægerfligene er spidse og smalt hindekantede. Af de til Planten hørende 10 Støvdragere findes kun 2 fuldt udviklede og desuden nogle (5?) ufuldkomne, med smaa hvidlige Knapper. Blomsten er udpræget førsthanneet; i det hanlige Stadium (Fig. 2) ser man intet til Støvvejens Ar. Senere bliver disse mere fremtrædende, og de to Støvdragere bøjer ud til Siderne (Fig. 3). Trods Blomsternes Lidenhed og meget lidt iøjnefaldende Udseende synes de alligevel at blive insektbestøvede; de mangler i alt Fald ikke Honningkirtler. Blomstringen sker i Maj—Juli. Ved Frugtmodningen er Bægeret aabent.

Enaarig Knavel er i Danmark almindelig paa sandede Marker og en udpræget „Surbundsplante“, hvis Forekomst tyder paa Mangel paa Kalksalte i Jordbunden. Dens korte Livsvarighed harmonerer godt med dens Optræden paa dyrket Jord. I den sydlige Del af Norge er den almindelig, især østenfjælds; den gaar mod Nord til Trøndelagen. I Højden naar den omtrent Naaletræsgrensen.

Fleraarig Knavel er ikke af større Dimensioner end foregaaende; af Farve er den nærmest graagrøn. Fra den lodrette Rodstok udgaar gjerne talrige, først nedliggende og derefter opstigende Lysskud. Stængelledene er ensidigt behaarede (Fig. 9), og de modstaaende Blade ved Grunden sammenvoksede (Fig. 6) og ensidigt vendte. Bægerbladene er butte og har en forholdsvis bred, hvid Hindekant (Fig. 7). Der er 10 Støvdragere, men nogle af dem slaar ofte fejl; undertiden findes der kun 5, vekslende med Bægerfligene. Blomstringen sker i Juni—August. Bægeret bliver mod Frugtmodningen lukket.

I Danmark er Fleraarig Knavel ikke sjælden; den holder sig til sandet, ikke dyrket Jord. For Norges Vedkommende træffes den især almindelig østenfjælds, hvor den naar op til Skovgrænsen: vestenfjælds mest i de indre Fjordstrøg.

Tav. 638. A. Enaarig Knavel. Fig. 1. Hel Plante. Fig. 2. Blomst i hanligt Stadie ($\frac{8}{1}$). Fig. 3. Samme i hunligt Stadie ($\frac{8}{1}$). Fig. 4. Frugt, affalden og tør, omgivet af det aabne Bæger ($\frac{8}{1}$). — B. Fleraarig Knavel. Fig. 5. Hel Plante. Fig. 6. Led af Stænglen med Blade (nær $\frac{4}{1}$). Fig. 7. Blomst ($\frac{8}{1}$). Fig. 8. Frugt, endnu frisk ($\frac{8}{1}$). Fig. 9. Lille Del af et Stængelled.

639. **Brudurt**, *Herniaria glabra* L.

N. Knytting.

I flere Henseender er Brudurt mærkelig og afvigende fra Familiens almene Karaktertræk. Paa Grund af alle Plantedelenes Lidenhed kan det være svært nok at komme under Vejr hermed; men ved Brug af en god Lupe vil det dog lønne sig at undersøge denne som saa mange andre smaa Planter, der tilsyneladende er vanskeligt tilgængelige for Forstaaelsen, noget nærmere.

Brudurt er fleraarig. Fra en kort, lodret Rodstok udgaar der til alle Sider et stort Antal, 5—25 cm lange Grene, som lægger sig henover Jorden og undertiden slaar Rødder. Grenene bærer meget smaa Blade, der er mærkelige ved deres Stilling; i Modsætning til det almindelige Forhold hos Nelliikefamilien er de her spredte. Ved Bladenes Grund findes smaa, hvide og hindeagtige Akselblade, der dog ogsaa kan forekomme hos enkelte andre af samme Families Slægter, f. Eks. Spergel (BNF, Tav. 348). Skuddene er dorsiventrale; der er en tydelig Forskel paa Over- og Inder-side, hvilken bl. a. fremkommer derved, at Bladene, uagtet at Skuddene er nedliggende, alle vender Oversiden opad (Fig. 2).

Hele Planten er i Blomstringstiden af en iøjnefaldende gullig Tone, der skyldes et overordentlig stort Antal meget smaa Blomster. De sidder vel ganske faa samlede i smaa „Nøgler“, men disse staar saa tæt henad Grenene, at de flyder sammen i lange, uregelmæssige Geledder (Fig. 2). Hvert Nøgle sidder udfor et Blad (Fig. 3) og afslutter det nedenfor værende Stængelled, medens den sympodiale Forgrening (BNF, S. 110) fortsættes af Grenen i Bladets Hjørne.

Blomsterne er meget smaa og har et grønligt Bæger, der ved Grunden er sambladet. Mellem Bægerets Flige sidder 5 smaa Dannelser, der tydes dels som Kronblade, dels som rudimentære Støvblade. 5 frugtbare Støvdragere findes, og indenfor dem en flad Frugtknude og 2 Ar (Fig. 5). Frugten er en tyndskallet Nød, omgivet af Blostret. Frøet (Fig. 6) er meget lille, rødbrunt og blankt.

I Danmark vokser Brudurt paa sandede Marker og er ikke sjælden; dette er derimod Tilfældet i Norge, hvor den kun er fundet i de lavere Strøg ved Oslofjorden. Den mangler i Island.

Behandlet med Vand skummer den som Sæbe.

Tav. 639. Fig. 1. Stort Individ, set ovenfra. Fig. 2. Øverste Del af en Gren ($\frac{8}{1}$). Fig. 3. Et Stængelled med Grunden af et Blad, et Akselblad paa Stængelens Overside og et Blomsternøgle ($\frac{19}{1}$). Fig. 4. Blomst ($\frac{14}{1}$). Fig. 5. Støvvej (næsten $\frac{30}{1}$). Fig. 6. Frø ($\frac{14}{1}$).

SKEDEKNÆFAMILIEN, POLYGONACEÆ.

640. **Navleurt**, *Koenigia islandica* L.

Isl. Naflagras.

Medens Flertallet af Skedeknæfamiliens Arter er mere eller mindre anselige Urter, er den paa Tav. 640 afbildede Art en baade vegetativt og i Henseende til Blomsterne reduceret Type. Den har dog bevaret det for Familien karakteristiske Træk, nemlig Skeden ved Bladenes Grund.

Navleurt er en enaarig, spæd Plante, kun faa cm høj og undertiden saa godt som ugrenet. Stænglen er næsten gennemsigtig og purpurrødt anløben. Paa de fra forskellige Voksepladser hentede Individuer, der er afbildede i Fig. 1—4, ser man nederst Kimbladene, der, som Reglen er, sidder i samme Højde. De øvrige Blade er spredte, men samles mod Stænglens Spids i en Roset, der sikkert har givet Planten dens dansk-islandske Navn; de er omvendt ægformede og helrandede. Indenfor Bladrosetten sidder nogle faa Blomster (Fig. 5), der er meget enkelt byggede. Et gulgrønt 3-delt Bloster omgiver 3 Støvdragere, mellem hvilke der findes 3 Honningkirtler. Blomsterne bestøves altsaa af Insekter, gærne Fluer o. lign., da Honningen ligger meget aabent. I Blomstens Midte ser man Støvvejen med dens 3 Ar (Fig. 6). Nodfrugten omgives af det blivende Bæger (Fig. 7).

Navleurt vokser i Island paa fugtig Bund, ofte paa nogen, gruset eller leret Jord, hvor den opnaar sin største Højde og som andetsteds optræder i tætte Smaagrupper. Under lignende Forhold findes den i Norge i Fjældegne fra Hardangervidden til Øst-Finmarken og paa Færøerne. Ogsaa i andre Egne af Skandinavien, i Finland, Rusland o. a. Lande forekommer Navleurt, ikke alene, som det latinske Artsnavn kunde tyde paa, i Island. LINNÉ opkaldte Planten til Ære for den danske Botaniker I. G. KÖNIG (1728—85), der havde været LINNÉ's Elev og havde samlet Planter i Island.

Det er den enaarige Blomsterplante, som naar længst mod Nord, idet den i Grønland er fundet helt til $76\frac{1}{2}^{\circ}$ n. Br.

Tav. 640. Fig. 1. Stort Eksemplar. Fig. 2. Middelstore Individuer. Fig. 3. Lille Individ. Fig. 4. Lille Plante fra tør Vokseplads. Fig. 5. Blomsterstand. Fig. 6. Blomst (ca. $\frac{25}{1}$). Fig. 7. Frugt, omgivet af Blostret (ca. $\frac{25}{1}$).

SALTURTERNE, CHENOPODIACEÆ.

641. **Strand-Bede**, *Beta vulgaris* L. var. *perennis* L.

Af Salturternes Familie er hidtil omtalt 3 Slægter (BNF, Tav. 351—354), der i første Række er gode Typer for denne

ejendommelige Slægtskabsgruppe. Hertil føjes nu 5 Arter (Tav. 641—645), som hver repræsenterer en Slægt, og som tjener til at give en Forestilling om, at Familien trods en tilsyneladende stor Ensartethed dog omfatter adskillige interessante Plantetyper af et forskelligartet Ydre.

Strand-Bede er en fleraarig, indtil meterhøj og grenet Urt med mere eller mindre nedliggende Stængler, der er kantede og furede. Grundbladene danner en Roset og er langstilkede, aflangt-ægformede, i Spidsen stumpe og i Randen bølgede; de har en karakteristisk, gulgrøn Tone. Stængelbladene er aflangt rudeformede eller lancetformede og spidse, ved Grunden kileformede.

Stænglerne ender med lange, af smaa Nøgler sammensatte, akslignende Blomsterstande. Nøglerne sidder i Hjørnerne af linje-lancetformede Højblade og bestaar kun af ganske faa Blomster, ofte kun 2 eller 3.

Som hos de fleste andre Arter af samme Familie aabner Blomsterne sig ret sent paa Sommeren, i Juli—August Maaneder. De er tvekønnede. Det enkle, 5-tallige Bløster bærer paa Ryggen af hvert Blad et brusktagtigt, lappet Vedhæng (Fig. 3) og er i Spidsen trukket ud i en Hætte, der omgiver Knapperne af de 5 udfor Blomsterbladene siddende Støvdragere. Støvvejen ligger delvis under Bløstret, og Blomsterne bliver derved halvt oversædige. De er førsthannede; Arrerne er i Begyndelsen bladformet udbredte og glatte, senere penselformede (Fig. 3).

Efter Blomstringen vokser Bægeret yderligere til og omgiver Frugten (Fig. 5), der er en flad Nød, ofte af mørkerød Farve (Fig. 6). Men da de i hvert Nøgle samhørende Blomster ogsaa efter Blomstringen forbliver sammen og endda i endnu mere intim Forbindelse, idet den fælles Akse bliver meget haard, er „Frøene“ af Strand-Bede og dens Kulturformer i Virkeligheden stærkt sammensatte Dannelser. De bestaar af Nøgler med de af det hærdede Bløster omgivne Frugter og er altsaa Frugtstande. Et Snit gennem et 2-blomstret Nøgle viser dette nærmere (Fig. 7); Frøene er naturligvis ligesom Frugten flade og af Farve blankt sorte.

Strand-Bede vokser, som Navnet angiver, ved Kysterne af Havet. Den er udbredt ved Syd- og Vest-Europas Kyster og forekommer ogsaa i Danmark, hvor den især træffes i Store Bælt-Området. Ogsaa optræder den som Ballastplante og er som saadan i Norge fundet nogle Gange i Nærheden af Byer, tilfældigt indslæbt.

Fra Strand-Bede nedstammer 4 Kulturplanter: Runkelroe eller Foder-Bede, Sukkerroe, Rødbede og Blad-Bede eller Mangold. De 3 første af disse udmærker sig ved en i det første

Aar meget kraftigt udviklet og tyk Pælerod (Ammerod), som man finder den hos mange andre toaarige Planter. Runkelroe og Sukkerroe, hvilken sidste indeholder 13—14 % Rørsukker i Pæleroden, er overmaade vigtige Landbrugsplanter, og Rødbeden dyrkes som bekendt almindeligt i Kokkenhaven. Blad-Bede, der allerede dyrkedes i den græske Oldtid, har derimod mindre Betydning; det er de opsvulmede Bladribber og Bladkodet, der finder Anvendelse som Gemyse.

Tav. 641. Del af en meget grov og lang Gren samt et af dens nederste Blade og det fra Bladets Hjørne udgaaende Skud. Fig. 2. Øverste Grene af Blomsterstanden med Blomster og unge Frugter. Fig. 3. Nys udsprunget Blomst ($\frac{7}{1}$) og ved Siden deraf de fuldt udviklede Ar. Fig. 4. To sammenvoksede Blomster i begyndende Frugtmodning ($\frac{4}{1}$). Fig. 6. Ung Frugt, set ovenfra; Bløsterbladene er fjærnedede. Fig. 7. 2 sammenvoksede Frugtanlæg, et opad vendt med et gennemskaaret Frø og et nedad vendt ($\frac{4}{1}$).

642. **Strandgaasefod**, *Suaeda maritima* (L.) Dumort.

Som udpræget Halofyt forekommer Strandgaasefod i Danmark i Marskegne, paa Syltunge og ofte paa Tangbund; og den er paa saadanne Voksepladser almindelig. Den kan dog ogsaa trives paa Grus- eller Klippebund og er i Norge fundet ved Kysterne af den sydøstlige Del og af Trøndelagen.

Strandgaasefod er enaarig, med en ret kraftig og grenet Pælerod. Den oprette eller ofte nedliggende Stængel er stærkt forgrenet; den bliver næppe mere end ca. 30 cm høj, men Planten kan med sine lange, liggende Grene brede sig over et forholdsvis stort Flademaal. Som andre halofytiske Vækster er den ganske glat og har kødfulde Blade, der her er næsten trinde og graagrønne af Farve; i Efteraaret antager de ofte en smukt rødlig Tone.

Fra Juli til ind i September blomstrer Strandgaasefod. I de fleste Blades Hjørner findes smaa Nøgler af 2—3 Blomster (Fig. 5), der kun er 1,5 til 2 mm i Tværmaal og ligesom Bladene blegt grønne (Fig. 3), ofte senere røde. De fem Støvdragere udvikler sig lidt før Støvvejens 2 blegrode Ar (Fig. 4). Det blivende Bløster omslutter Nødrugten, hvis Frø er sortglinsende (Fig. 7). Ejendommeligt er, at Strandgaasefod trods sin Karakter af enaarig Plante dog mod Slutningen af Vækstperioden forvedder, et Forhold, der vel er af Betydning for en længe varende Spredning af dens eneste Formeringsorganer, Frøene.

Tav. 462. Fig. 1. Ung Plante, endnu ugrenet. Fig. 2. Plante i Hostdragt. Den øverste Del af Stænglen og Grenene er med Undtagelse af de to nederste, nedliggende og opstigende, bortskaarne. Fig. 3. Blomst i hunligt Stadium ($\frac{6}{1}$). Fig. 4. Blomst i hunligt Stadium ($\frac{5}{1}$). Fig. 5. Et Stykke af en Gren, der viser Blomsternes Plads i Bladhjørnerne (ca. $\frac{4}{1}$). Fig. 6. Bløstret, der omslutter Frugten (over $\frac{5}{1}$). Fig. 7. Frø (ca. $\frac{6}{1}$).

643. **Kveller**, *Salicornia herbacea* L.

Indenfor Nordens Flora hører Kveller eller Salturt til de mest ejendommelige og særprægede Arter af Blomsterplanter. Den er i udpræget Grad halofytisk, vokser kun paa saltholdig Bund og træffes ved mange af Danmarks Hav- eller Fjordkyster, men ganske særlig paa dyndet eller leret Jord. Hvor der endnu den Dag i Dag foregaar en mere eller mindre tydelig og virkningsfuld Nydannelse af Marskarealer, saaledes paa Østsiden af Fanø og andre Vesterhavsøer, kan denne mærkelige Plante have sin væsentlige Andel i Fremkomsten af nyt Land. Helst vokser den paa de grunde, mod altfor voldsomme Vandbevægelser beskyttede Flader, der ved Tidevandsskiftet snart ligger oversvømmede, snart tørre; og bedst trives den paa den fede Slik- eller Dyndbund, der med Floden afsættes paa de vel beskyttede Kyster eller i rolige Vige. Her danner Kvelleren store, ensartede Bevoksninger, hvor de enkelte Individider ofte staar nogenlunde tæt. Utvivlsomt vil et saadant „Bælte“ af Kveller tilbageholde en vis Part af de Slikdele, der er opslemmede i Vandet, naar dette ved Ebbens Indtræden trækker sig tilbage. Herved bliver Bunden, om end næsten umærkeligt, lidt højere Aar efter Aar, og der skabes Muligheder for, at andre Blomsterplanter kan trives; særlig gælder dette den paa Tav. 655 afbildede Annelgræs, der efterhaanden bliver mere og mere talrig, medens Kvelleren aftager i Antal.

I Norge er Kvelleren ikke sjældnen paa lerede Strandkanter; den gaar mod Nord til Troms Fylke.

Kvelleren er enaarig, med en temmelig lang og mere eller mindre grenet Pælerod. Oftest er Stænglen opret og rank, indtil 30 cm høj, men ikke sjældent, mest vist paa tørrere Bund, ser man Individider, hvis Stængel er nedliggende. Meget paafaldende er det, at Stænglen er delt i korte, cylindriske Led, der er kødede og saftige. Egentlige Løvblade mangler; men ved hvert Led ser man en meget lidt fremtrædende Vold, der er en svag Bladdannelse. Stænglen er stærkt grenet, og Grenene er korsvis modsatte, oprette eller lidt udstaaende; de har ligesom Stænglen en grønlig, ligesom glasklar Tone; dog kan man, særlig paa tørrere Voksepladser, finde Bevoksninger med en stærkt rødlig Farve. Stængel og Grene, hvis Overflade ved deres kødede Karakter er i væsentlig Grad forøget, besørger her den Optagelse af Kulsyre fra Luften, som ellers er en af Bladenes vigtigste Funktioner. Samtidig er ved Bladenes rudimentære Udvikling den transpirerende Overflade stærkt formindsket, saa at ogsaa Vandoptagningen er mindre; dette hænger

aabenbart sammen med, at denne Plante, som andre udprægede Halofyter, trods rigelig Tilførsel af Vand, ikke optager ubegrænsede Mængder af det salte Vand, hvis Indhold af Kogsalt o. a. Salte udover en vis Koncentration maaske nærmest virker giftigt.

Paa Grenene sidder de yderst uanselige Blomster i smaa 3-blomstrede Kvaste (Fig. 2 og 3) og saaledes nedsænkede i det kødede Led, at kun Kønsbladene rager frem af smaa Huler. Hver Blomst bestaar af et krukkeformet og kødet Bløster, 1—2 Støvblade og 1 Støvvej med en kort, delt Griffel. Blomsterne, der fremkommer i August—September, søges næppe nogensinde af Insekter. Bestøvningen foregaar da formentlig ved Vinden, eller maaske er der Selvbestøvning. Frøene er beklædte med hagekrummede Børster, ved hvilke de formodentlig let forankres i den bløde Bund og maaske ogsaa kan tænkes at hænge fast i Fuglenes Fjerdragt (Børsterne er udeladte paa Fig. 6).

Kvelleren er ret formrig, og der er beskrevet en Række konstante Smaa-Arter, hvoraf der findes 4—5 i Norden (to almindelige ved Danmarks Kyster).

Tav. 643. Fig. 1. Hel Plante, i September. Fig. 2. En Del af en Gren med Blomsterstande, hvis Blomster er afblomstrede ($\frac{2}{1}$). Fig. 3. Nederste Del af en Gren med Blomsterstande; Støvkapperne rager frem ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Længdesnit gennem en Blomst, nedsænket i sin Hule. Den øverste Støvdrager og Arret rager udenfor Hulens Munding ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Samme Parti i mere fremskreden Udvikling. Frugtknuden er aabnet for at vise Ægget. Fig. 6. Frø ($\frac{1}{1}$).

644. **Stilket Kilebæger**, *Obione pedunculata* (L.) Moq.-Tand.

Ogsaa Kilebæger vokser ved Havstrande, men er i mindre Grad end de to foregaaende Slægter halofytisk i sin Bygning. Den ligner mere Melde-Slægten (BNF, Tav. 352 og 353) og har ligesom denne særkønnede Blomster, hvoraf de hunlige er omsluttede af 2 forholdsvis store Forblade, samt undertiden tillige tvekønnede (Polygami).

Stilket Kilebæger er enaarig, 10—30 cm høj. De omvendt ægformede Blade, der forneden er modsatte, men forøvrigt spredte, er ikke meget kødede, men med en ejendommelig lysegraa Tone, der skyldes en tæt Beklædning af korte, blæreformede Haar; allerede tidligt paa Sommeren bliver de nedre Blade blegbrune og fældes.

Planten er enbo. Baade hanlige og hunlige Blomster sidder i smaa Nøgler, som mod Grenenes Spidser er samlede i lidt større Stande (Fig. 1). De fremkommer i Juli—September. Hanblomsterne er meget smaa, kun 1,5 mm i Tværmaal; de har 5 smaa Blomster-

blade og 5 Støvdragere paa meget korte Traade (Fig. 4); ved Støvknappernes Modenhed antager de en brunlig Tone (Fig. 5). Hunblomsterne er nøgne, men som allerede ovenfor nævnt omgivne af 2 forholdsvis store Forblade, der er blivende og her sammenvoksede omtrent helt op mod Spidsen, medens de hos Melde er helt eller delvis frie (se Fig. 3 og 6). Efter Blomstringen vokser Hunblomsternes Stilke til, og medens man tidligere paa Sommeren let kan overbevise sig om, at Planten er enbo, faar Planterne imod Høst nærmest Præg af at være hunlige, idet alle Spor af Hanblomster er fjærnedede (Fig. 2).

Stilket Kilebæger forekommer ikke sjældent ved Danmarks Kyster, helst paa leret Bund. I Norge mangler den. — En anden Art, Stilkkløs Kilebæger (*Obione portulacoides* [L.] Moq.-Tand.), der er fleraarig og har siddende Hunblomster, er endnu sjældnere i Danmark og kun fundet ganske enkelte Steder, nemlig paa Samsø ved Stavnsfjord og paa Syd-Jyllands Kyst fra Fanø og sydefter.

Tav. 644. Fig. 1. Hel Plante med hanlige og tvekönnede Blomster. Fig. 2. Hel Plante, taget sent paa Sommeren. Fig. 3. Ældre Hunblomst under Frugtudvikling ($\frac{4}{1}$). Fig. 4. Hanblomst ($\frac{15}{1}$). Fig. 5. Moden Støvknapp, hvis Rum er aabnede (forstørret). Fig. 6. Frugt; det ene Forblad er fjærnet ($\frac{4}{1}$). Fig. 7. Frø; Kimroden ses tydelig indenfor Skallen og peger opad ($\frac{6}{1}$).

645. **Tangurt**, *Bassia hirsuta* (L.) Aschers.

Som tidligere anført er Salturterne i Reglen glatte, sjældnere „melede“, og kun yderst sjældent egentlig haarklædte. Dette er dog Tilfældet med Tangurt, idet denne enaarige, 15—30 cm høje Plante paa Stængel og Blade er tæt beklædt af bløde, hvide Haar, (Fig. 1—3). De ganske smalle og linjeformede Blade er kødede og især ved Grunden haarede (Fig 4). Senere paa Sommeren mister Planten dog delvis denne Behaaring, men bliver samtidig, paa lignende Vis som Strandgaasefod, forveddet og haard.

Blomsterne sidder parvis i Bladenes Hjørner og er tvekönnede. I ung Tilstand er Bløstret krukkeformet; det dækker om 5 Støvdragere og en kort Støvvej. Støvknapperne er tidligere udviklede end Arret, og Blomsterne er saaledes førsthannede (Fig. 5). Efter Blomstringen, der sker i Juli—September, bliver Bløstret mere affladet, og der vokser et torn- eller krogformet Vedhæng frem paa Rygsiden af hvert af dets Blade; de tjener til Spredning af Frugterne (Fig. 6 og 7).

Mærkeligt er, at under Frugtmodningen snor de frugtbærende

Grene sig spiralformet og altid til højre (Fig. 9), og Frugterne sidder da i den konkave Del af Spiralen.

Tangurt har sit Navn deraf, at den især vælger raadnende Tang som Vokseplads. Den er sjælden i Danmark og kun fundet ved Kysterne af Østersøen. I Sverige vokser den nu blot paa et eneste Sted (Øland), og i Norge mangler den helt.

Tav. 645. Fig. 1. Ung Plante i Juni. Fig. 2. Stænglens øverste Del af et kraftigt Eksemplar (senere paa Sommeren). Fig. 3. Forstorret Grenspids ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Blad fra Toppen af en Gren og set fra Undersiden ($\frac{3}{1}$). Fig. 5. Blomst i tidligt Stadium og Stovvej ($\frac{6}{1}$). Fig. 6. Bloster med ung Frugt, set skraat ovenfra ($\frac{8}{1}$). Fig. 7. Bloster med ung Frugt i noget ældre Stadium, set fra Siden ($\frac{8}{1}$). Fig. 8. Frø og ved Siden deraf Kimen, udtaget af Frøet ($\frac{1}{1}$). Fig. 9. Top af Planten i Frugtstadium, overmoden og tør. Fig. 10. Grunden af Stænglen med Roden.

AMARANTFAMILIEN, AMARANTACEÆ.

Nedliggende Amarant, *Amarantus blitum* L.

Til samme Slægtskabsgruppe som Salturterne og Nellikefamilien regner man en Familie, som hovedsagelig bestaar af Urter hjemmehørende i Jordens varmere Egne. I Norden fandtes denne Familie, Amarantfamilien, oprindeligt slet ikke; men med Kultur-mennesket er fulgt et Par Arter, der forekommer som Ukrudt ved Byer, f. Eks. i Haver og paa Ryddepladser. Tekstfig. 17 fremstiller en Gren af en af disse Planter, nemlig Nedliggende Amarant (*Amarantus blitum* L.). Den er en enaarig Urt med en grenet Pælerod og flere nedliggende, overjordiske og stærkt grenede Stængler, der bærer spredte, ægformede og langstilkede Blade. I Grenenes Spidser og i de øverste Blades Hjørner findes akslignende Blomsterstande, som bestaar af talrige og smaabitte Blomster samlede i Nøgler. De ganske uanselige Blomster, som støttes af hindeagtige Forblade, er tvekknede og tretallige med hindeagtige Blosterblade. Frugten en lille Nød (hos andre Arter en enfrøet Buddike).

Nedliggende Amarant findes kun sjældent i Danmark og Norge.

Nogle Amarant-Arter dyrkes som Prydplanter paa Grund af de mangeblomstrede og lange Blomsterstandes røde Farver, og af en nærstaaende Slægt har man en dyrket Race, hvis Blomsterstandsakse er fladt udbredt og kruset (fascieret); den gaar under Navnet Hanekam (*Celosia cristata* L.).

Fig. 17. Amaranth (*Amaranthus blitum*). $\frac{2}{3}$ nat. Størrelse.
(Efter Flora Danica).

NÆLDEFAMILIEN, URTICACEÆ.

Opret Springknap, *Parietaria officinalis* L.

I BNF omtaltes paa S. 296 Stor Nælde (*Urtica dioica*, Tav. 364), der er en hjemlig Repræsentant for Nældefamilien, en

Fig. 18. En Gren af Springknap (*Parietaria officinalis*). $\frac{2}{3}$ nat. Størr.
(Efter Flora Danica).

ellers i Troperne udbredt særlig Plantefamilie. Foruden denne Art har vi i Norden den langt mindre, enaarige og enbo Brændenælde (*Urtica urens* L.), som er et almindeligt Havekruddt, samt endnu

en Slægt: Springknap (*Parietaria*), som er afbildet i Tekstfig. 18 og 19.

Springknap adskilles fra Nælde ved at Bladene er spredte, ved at mangle de karakteristiske Brændehaar, og ved at Hunblomsten har et krukkeformet Bloster (Fig 19, F og G). Det er en fleraarig, rigt forgrenet Urt med helrandede, elliptiske Blade (Tekstfig. 18); den bliver 25—60 cm høj og blomstrer om Sommeren. Blomsterne er grønne og meget uanselige, samlede i Nøgler i Hjørnerne af Bladene. Sit danske Navn har den faaet deraf, at Støvtraadene, som er indbøjede i den unge Blomst, pludselig strækker sig og springer tilbage, samtidig med at Støvknapperne aabner sig og

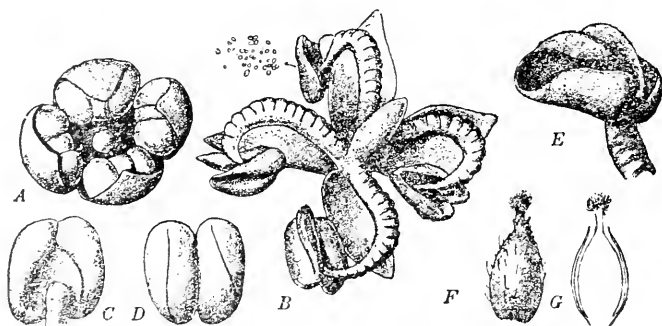

Fig. 19. Blomsteranalyse af Springknap.

A Hanblomst, endnu i Knop. B Hanblomst, opsprungen. C og D Støvknep paa Ryg- og Forside. E opsprungen Støvknep. F Hunblomst. G Samme i Længdesnit.

(Efter E. Warming).

kaster Stovet ud (se Tekstfig. 19 A og B). Bestøvningen foregaar ved Vindens Hjælp. Lignende Forhold omtales forovrigt tidligere for Stor Nældes Vedkommende (BNF, S. 296). Frugten er en lille Nød. Vor Art er enbo, og foruden Han- og Hunblomster skal der kunne forekomme Tvekønsblomster.

Springknap er en gammel Lægeplante og som saadan indført til Norden, hvor man i Nutiden træffer den ved Gærder og Mure i Byer, men kun sjældent, og slet ikke i Norge.

LILJEFAMILIEN, LILIACEÆ.

Nikkende Fuglemælk, *Ornithogalum nutans* L.

De Enkimbladedes Afdeling af Blomsterplanterne er karakteriseret paa S. 317—318 af BNF, og de der først omtalte Planter (Tav. 383—395) hører alle til en Gruppe af Familier, som

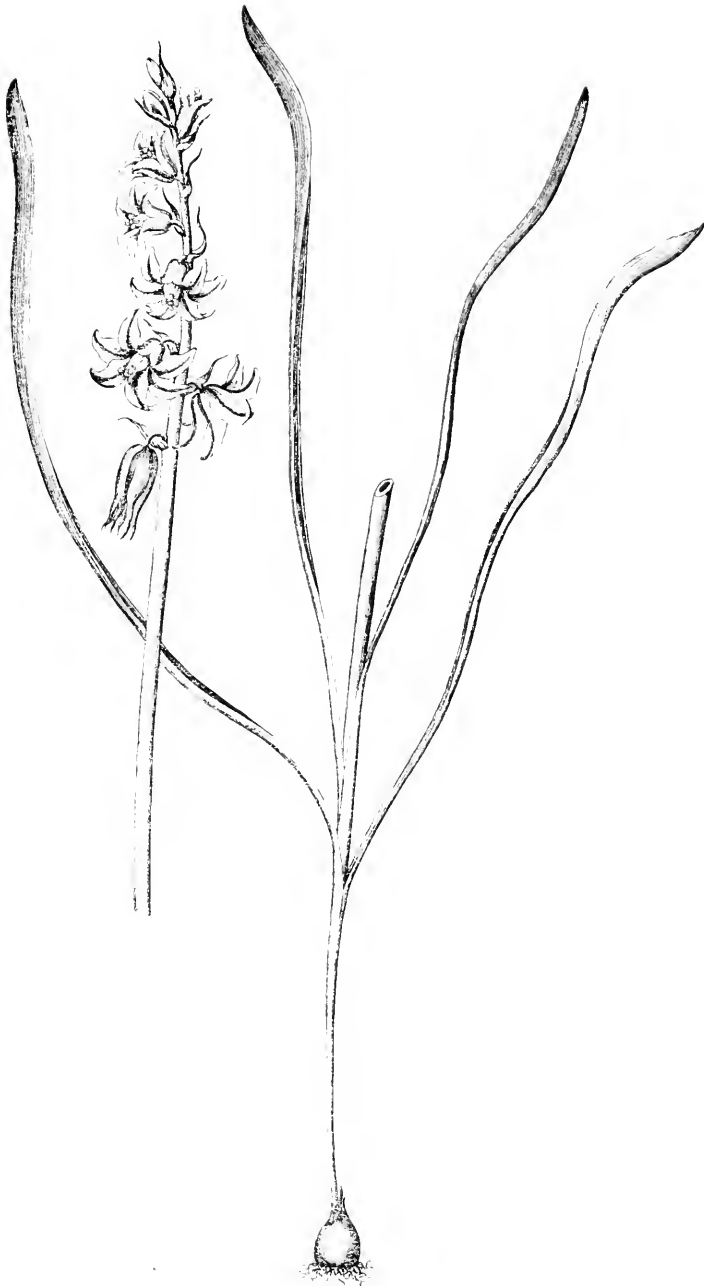

Fig. 20. Nikkende Englemælk (*Ornithogalum nutans*); $\frac{1}{2}$ nat. Størr.
(Efter Flora Danica).

sammenfattes under Navnet Liljeordenen; blandt disse udmærker selve Liljefamilien sig ved sin Kapselfrugt og sit Løg.

Foruden de paa Tavlerne 383—389 afbildede Planter skal endnu en Slægt af Liljefamilien omtales, nemlig Fuglemælk (*Ov-nithogalum*), som i Norden er repræsenteret ved to Arter, der dog begge er indførte af Mennesket i ældre Tid. Tekstfig. 20 viser Nikkende Fuglemælk, som træffes i gamle Parker, Haver, paa Volde omkring Byer og lignende Steder, hvor den har faaet Lov at holde sig fra tidligere Dyrkning.

Det er en tidlig Foraarsplante, som bærer nogle store grønne og linjeformede Blade, der udgaar fra det underjordiske Løg, samt en opret, 20—40 cm høj Stængel, foroven forsynet med en Klase af hængende hvidgrønne Blomster, men ingen Løvblade. I sin Bygning ligner den saaledes meget den velkendte Prydplante, Hyacinthen (*Hyacinthus orientalis* L.).

Ejendommelig for Fuglemælk er de bladagtigt udvidede, hvidlige Støvtraade, til hvis Spids Støvknapperne er fæstede; de danner et kort Rør midt i Blomsten, omgivende Støvvejen.

Nikkende Fuglemælk træffes forvildet hist og her i Danmark, men i Norge kun i Parken ved Jarlsberg.

KONVALFAMILIEN, CONVALLARIACEÆ.

Asparges, *Asparagus officinalis* L.

En anden Familie af Liljeordenen er Konvalfamilien, kendetegnet ved Bærfrugt og Rodstok (ikke Løg). Af denne Familie er der i BNF afbildet flere Slægter (Tav. 390—393), men en meget ejendommelig Slægt, Asparges (*Asparagus*), findes ikke. Om den skal Tekstfig. 21 og 22 give en Forestilling. Den underjordiske og vandrette Rodstok bærer en stor Mængde ret tykke og ugre-nede Rødder (se Tekstfig. 21) og paa sin Overside et Antal Skud, som bryder frem af Jorden og bliver til Lysskud. Disse Skud er som unge skøre og saftige, og det er dem, der anvendes i Husholdningen som

Fig. 21. Asparges. Rodstok med talrige Rødder og unge Skud. Form. (Efter Vilmorin).

en yndet Spise om Forsommeren, idet de afskæres, saasnart de titter op af Jorden. Asparges er derfor Genstand for en udstrakt Dyrkning.

Hvis Skuddene faar Lov til at udvikle sig, bliver de til stærkt grenede, grønne og oprette Planter, der kan blive indtil meterhøje. De minder ikke lidt i Udseende om Miniatur-Grantræer, hvilket skyldes, at Grenene er besatte med Knipper af korte, naalelignende og grønne Dannelser. Disse er korte Grene, hvis Vækst hurtig afsluttes, og som er traadt i Assimilationens Tjeneste i Stedet for Bladene, der kun er udviklede som skælformede Lavblade (se Tekstfig. 22). Saadanne assimilierende og omdannede Kortskud kaldes Kladdier.

I Hjørnerne af Skælbladene findes tillige ofte hængende Blomster, hvis Stilk er leddet omtrent paa Midten. Blomsterne er byggede som sædvanlig hos Liljeordenen og har et gulgrønt Bløster. I Reglen er de enkønnede (Planten tvebo), men med en Rest af det andet Køn, og undertiden træffes normale tvekønnede Blomster.

Støvvejen udvikles til et kuglerundt rødt Bær, indeholdende faa, ret store og sorte Frø.

Asparges er egentlig en Strandplante og findes vildt voksende ved de sydlige Kyster af Danmark, især i Østersøegnene; i Norge er den næppe vild. Den blomstrer midt paa Sommeren.

Andre Arter af Slægten er yndede Prydplanter i Stuer og Væksthuse (*A. Sprengeri* Regel og *A. plumosus* L.).

Fig. 22 Asparges. En lille blomstrende Sidegren. Nat. Størr. (Efter Engler og Prantl).

GØGEURTFAMILIEN (ORCHIDÉER), ORCHIDACEÆ.

646. Maj-Gøgeurt, *Orchis latifolius* L.

Af Slægten Gøgeurt er i BNF allerede afbildet 5 Arter (Tav. 399—403). Her tilføjes nu paa Tav. 646 en Art, som vokser paa Enge og er almindelig i Danmark; i Norge findes den i den sydligste Del af Landet. Den hører til den Gruppe af Arter, som har haanddelte Rodknolde. Den oprette, blomstrende Stængel bærer 2—4 Blade, som i Reglen er stærkt plettede; de største af dem

er elliptiske og spidse. Blomsterne (Fig. 3 og 4) er rødviolette og navnlig paa Læben mørkere plettede og tegnede. Stænglen er hul, hvorved denne Art adskiller sig fra Plettet Gøgeurt (*O. maculatus*, Tav. 399), som den ellers ligner en Del. Den bliver 15—30 cm høj og blomstrer i Maj—Juni.

Tav. 646. Fig. 1. Den bladbærende Del af Stænglen. Fig. 2. Blomsterstand. Fig. 3. Blomst set forfra ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Blomst set fra Siden, med den snoede Frugtknudes øvre Del ($\frac{2}{1}$).

647. Sværd-Skovlilje, *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.

Slægten Skovlilje er ejendommelig ved at have en Rodstok og ingen tykke Ammerødder, og ved at Blomsterne er helt eller næsten siddende, saaledes at Frugtknuden er snoet. I BNF afbildedes paa Tav. 414 en Art med hvidgule Blomster, og her følger nu en anden med næsten helt hvide Blomster, idet kun Læbens Spids (Fig. 4) har et gult Anstrøg. Denne Art, Sværd-Skovlilje, kendes iøvrigt paa sine smalle, linje-lancetformede Blade og Blomsterstandens smaa Støtteblade.

Ligesom de andre Arter af Slægten træffes den i Løvskove, især paa kalkrig Bund og er en sjælden Plante. I Danmark findes den adskillige Steder paa Øerne samt nogle enkelte Steder i Jylland, og i Norge — meget sjældent — i Kystegnene paa Syd- og Vestlandet. Den bliver 20—35 cm høj og blomstrer i Juni—Juli.

Tav. 647. Fig. 1. Rodstokken og den nederste Del af den oprette Stængel. Fig. 2. Øvre Del af Skuddet med Lovblade og Blomsterstand. Fig. 3. Blomst; et af de ydre Bløsterblade er bøjet tilbage og afklippet, saaledes at man ser Blomstens Indre ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Læben og Griffelstøtten set fra Siden ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Griffelstøtten, efter at Læben er fjernet; man ser 4 Støvmasser og nedenfor dem Arfladen ($\frac{2}{1}$).

648. Bredbladet Hullæbe, *Helleborine latifolia* (L.) Druce.

Slægten Hullæbe staar Skovlilje nær, men Blomsterne er tydeligt stilkede og med snoet Stilk, medens den korte Frugtknude ikke er snoet; endvidere har Læben en helt anden Form (se Fig. 6).

I BNF afbildedes Sump-Hullæbe (Tav. 413), som vokser i Moser og paa Enge; de andre Arter findes i Skove, og af disse er den paa Tav. 648 afbildede Art den almindeligste. Den findes i Reglen i ret stærk Skygge i Løvskove og kan endog klare sig, hvor der kun er meget lidt Lys; men paa den anden Side træffes den ogsaa paa helt lysaabne Steder, saaledes f. Eks. i Klitter. Dens grønbrunlige, ligesom skidne Blomster gør den let kendelig; iøvrigt kan dens Farve variere ikke lidet fra grønligt til rødbrunt.

Bredbladet Hullæbe blomstrer først i Juli—August og kan blive en ret høj Urt (30—70 cm høj). Individerne staar i Reglen ret spredt, ofte enligt.

I Danmark er den temmelig almindelig og i Norge findes den hist og her i hele Landet til Finmarken.

Tav. 648. Fig. 1. Rodstok og Basis af det oprette Skud; man ser den visne Rest af forrige Aars Skud, det afskaarne Skud fra indeværende Aar og endelig den store Knop, som skal blive næste Aars Skud. Fig. 2—3. Den midterste og øverste Del af det oprette Skud med en Klasse af de hængende Blomster. Fig. 4. Halvmoden Frugt. Fig. 5. Helt moden Frugt. Fig. 6. Blomst set forfra ($\frac{3}{4}$).

ARUMFAMILIEN, ARACEÆ.

649. Dansk Ingefær, *Arum maculatum* L.

De to andre i Norden levende Repræsentanter for den store, hovedsagelig tropiske Arumfamilie er afbildede paa Tav. 420 og 421 i BNF, og her følger paa Tav. 649 den tredje, Dansk Ingefær eller Arum. I Modsætning til de to andre, der er Vand- og Sumpplanter, er Dansk Ingefær en Skovplante, som findes hyppig i lavtliggende og frugtbare Løvskovene i den sydlige Del af Danmark: Syd-Sjælland, Syd-Fyn og Sydøst-Jylland samt de sydlige Øer. Den mangler i den nordlige Del af Landet, ligesom i hele Norge.

Tidlig om Foraaret, naar de første Spirer kommer frem i Skovbunden, ser man Dansk Ingefærs blanke, friskgrønne Blade bryde gennem det visne Løvdække, med de pilformede Bladplader indrullede. Noget senere, i Maj—Juni, kommer Blomsterstanden til Syne mellem Bladene (15—30 cm høj); den er indesluttet i et kræmmerhusformet, bleggrønt Hylsterblad, ud af hvis skæve Munding en i Reglen mørkviolet, kølleformet Dannelses rager frem (Fig. 2). Hylsterbladets Midte er noget indsnævret, og fjærner man den ene Side, vil man se, at svarende til denne Indsnævring sidder der paa Aksen nedenfor den mørke Kølle en Del smaa Legemer, som løber ud i en børsteformet Forlængelse; det er golde og omformede Blomster, som vanskeliggør Adgangen til den nedre Del af Aksen, der er indesluttet i Hylsteret.

Blomsterstanden er nemlig en Kolbe (se BNF. S. 350), som nederst bærer nøgne Hunblomster, derpaa et Parti golde Blomster, saa Hanblomster (ogsaa nøgne) og øverst de ovenfor nævnte børsteformede Blomster (se Fig. 5). Bestøvningsforholdene er meget ejendommelige: smaa bitte Fluer, der vel tiltrækkes af Plantens Duft, kravler mellem de golde, børsteformede Blomster ned i det

af Hylsteret dannede Rum, men kan ikke komme ud igen, idet Børsterne er skraat nedadrettede. Hvis Smaadyrene har medbragt Støv, kan de bestøve Hunblomsterne, som er udviklede først (først-hunnede); efter Bestøvningen udskiller Hunblomsterne en Honningdraabe, der opsuges af Insekterne. Imidlertid modnes Hanblomsterne og Støvknapperne aabner sig, saa Insekterne bliver overpudrede af friskt Støv; samtidig visner Børsterne paa de golde Blomster, saa at Fangerne kan slippe ud og drage hen til en anden Kolbe.

Naar Bestøvningen er til Ende, begynder Hylsterbladet at visne, og senere dør ogsaa de 2—3 store Løvblade bort, saaledes at man om Efteraaret ser en stivt opret grøn Stængel, paa hvis øverste Del der sidder en tæt Stand af højrøde Bær (den golde og den hanlige Del af Kolben er helt forsvundet); disse røde Frugtstande kan lyse langt bort.

Dansk Ingefærs underjordiske Del er en knoldformet Dannelse, som indeholder giftige og skarpe Stoffer, og derfra stammer Plantens danske Navn.

Det latinske Artsnavn *maculatum* betyder plettet og hentyder til, at Bladene hos den i Mellem-Europa almindeligt forekommende Form er spættede af mørkbrune Pletter. Den i Danmark almindelige Form mangler imidlertid ganske disse Pletter, dens Blade er rent grønne; men et Par Steder paa Fyn findes dog den spættede Form.

Tav. 649. Fig. 1. Den underjordiske Knold (den mørke er fjorgammel, og den lyse er nydannet) og den nedre Del af Lysskuddet med Lavblade og 3 afskaarne Løvblade. Fig. 2. Blomsterstanden. Fig. 3. Blad. Fig. 4. Frugtstand med delvis løsne Bær. Fig. 5. Blomsterstand, befriet fra Hylsterbladet. Fig. 6. Hunblomst ($\frac{4}{1}$). Fig. 7. Ung Frugt ($\frac{1}{1}$). Fig. 8—9. Stovdragere, den sidste aabnet ($\frac{12}{1}$). Fig. 10. Frø med Frøskal, fjærnet foruden til højre ($\frac{1}{1}$).

NAJADEFAMILIEN, NAJADACEÆ.

650. **Najade**, *Najas marina* L.

Paa Tav. 650 er afbildet en meget ejendommelig Vandplante *Najas marina*, der iøvrigt i Nutiden er en Sjældenhed i Danmark og Norge. I Danmark findes den nemlig kun paa tre Steder, alle i Udløbet af Aaer, nemlig i Susaaens og Tryggevælde Aas Udlob paa Sjælland og i Grundfjord ved Allingaas Udlob i Jylland i Nærheden af Randers; i Norge er den fundet paa nogle faa Steder ved Skagerak-Kysten, overalt i Brakvand. Tidligere, særlig i den Varmeperiode, der er gaaet forud for vor Tid, var den langt mere udbredt og fandtes i Norge nordpaa til Hedemarken og vestpaa til

Jæderen og levede da ogsaa i rent ferskt Vand, hvad man har kunnet konstatere ved talrige Fund af dens Frø i Dyndaflejringer.

Det er imidlertid en Plante, som let unddrager sig Opmærksomheden. Den lever paa dyndet Bund og gærne i en Dybde af omkring 1 Meter, og den kommer kun til Overfladen, naar Skuddele af en eller anden Grund løsrives og flyder op i Vandet. Der er derfor adskillig Mulighed for, at den kan findes flere Steder; men almindelig er den sikkert ikke i vore Vande. Forøvrigt er den i forskellige Former vidt udbredt i Verden.

Najaden er en enaarig Plante af mørkgrøn eller olivengrøn Farve; Stænglerne er skøre og klare. Bladene sidder tilsyneladende tre sammen; dette fremkommer ved, at kun hverandet Stængelled er strakt, og ved at det første Løvblad paa et Side-skud staar ved dets Grund. Disse Blade er smalle og ret tykke, og deres Rande er grovt tornet-takkede.

Blomsterne sidder enligt i Spidsen af Grenene, omgivet af Bladene og er meget enkelt byggede. Planten er tvebo, saa det enkelte Individ bærer enten alene Han- eller alene Hunblomster. Hanblomsten (Fig. 6 og 7) bestaar blot af en firerummet endestillet Støvdrager, omgivet af to Hinder, som, naar Blomsten er moden, brister og lader Støvet komme ud i Vandet, hvor det langsomt synker nedad, da det er lidt mere vægtfyldigt end Vandet, og muligt bliver opfanget af Hunblomsten. Denne (Fig. 3) har en krukkeformet Hinde om en Støvvej (Fig. 4) med 2—3 Ar. Frugten har et tyndt, snart bortdøende Frøgemme, hvorfra det haardskallede enlige Frø (Fig. 5) let frigøres. Frøene synker til Bunds og overvintret i det bløde Dynd, hvor de næste Foraar spirer og danner nye Planter.

Planten blomstrer i Juli—September og kan blive indtil en halv Meter lang; fra de nederste Bladaksler udgaar lange ugreneede Rødder, hvormed Planten fastholdes i den bløde Bund.

Tav. 650. Fig. 1. Hunplante med Frugter. Fig. 2. Top af en Hanplante. Fig. 3. Skudstykke med 2 Blade og en Hunblomst ($\frac{1}{1}$). Fig. 4. Frugt ($\frac{1}{1}$). Fig. 5. Frø ($\frac{1}{1}$). Fig. 6. Ikke opsprungen Hanblomst ($\frac{5}{1}$). Fig. 7. Opsprungen Hanblomst, hvor begge Hinderne er rullede tilbage ($\frac{2}{1}$).

SKEBLADFAMILIEN, ALISMATACEÆ.

Søpryd (*Echinodorus ranunculoides* (L.) Engelm., Tekstfig. 23), er en nær Slægtning af Skeblad (*Alisma plantago-aquatica*), som er omtalt og afbildet i BNF, Side 304 og Tav. 484. Den afviger ved, at de mange nødagtige Smaafrugter ikke er samlede i en

Krans, men danner et rundagtigt Hoved paa tilsvarende Maade som hos Ranunklerne (dertil hentyder Plantens latinske Artsnavn: *ranunculoides*, d. v. s. Ranunkel-lignende).

Fig. 23. Søpryd (*Alisma ranunculoides*), $\frac{1}{3}$ nat. Storr.
(Efter Flora Danica).

Søpryd er iøvrigt en fleraarig Sumpplante (10—30 cm høj), som har en kort lodret Rodstok, fra hvilken udgaar langstilkede Blade med lancetformede Plader og oprette Blomsterskafter med i Reglen to Blomsterkranse. Oftest vokser Planten paa Søbredder

ved Vandet eller paa ganske lavt Vand, men undertiden kan den findes længere ude i Vandet, og Bladene mangler da Bladplade og er linjeformede.

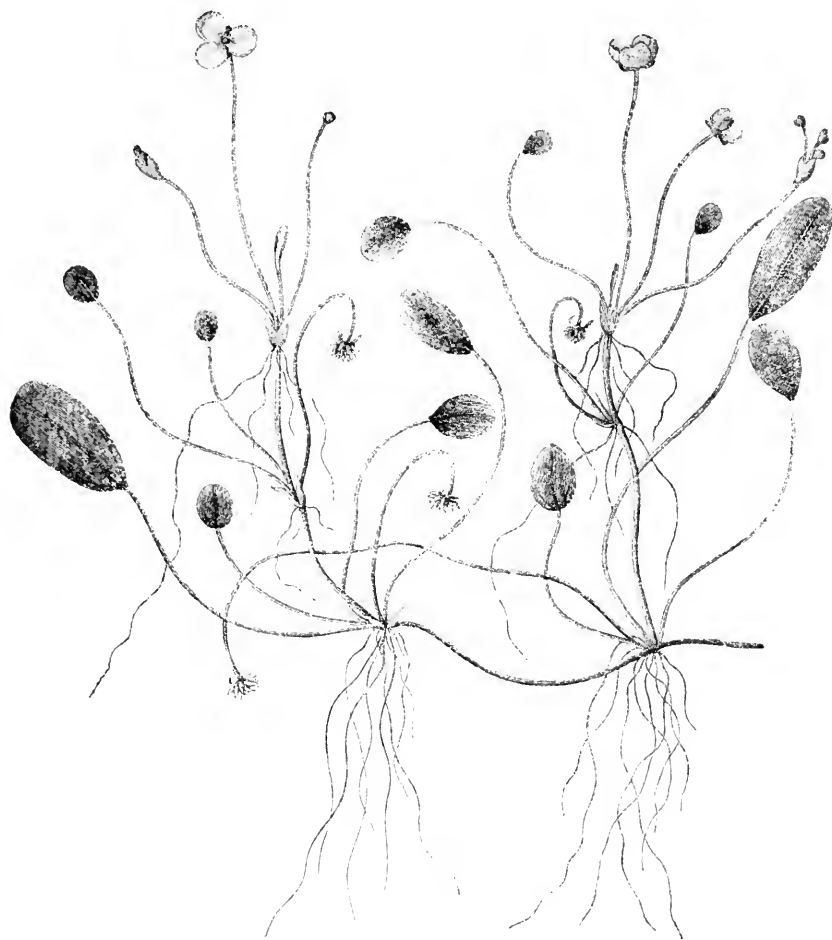

Fig. 24. Vandranke (*Elisma natans*); ca. $\frac{3}{5}$ nat. Storr.
(Efter Flora Danica).

Blomsterne ligner Skeblads, men er noget større; de har yderst tre grønne og dernæst tre lyserrøde og hurtigt forgængelige Blomsterblade.

I Danmark findes Søpryd hist og her, maaske hyppigst i Jylland, men i Norge er den meget sjælden, idet den kun er fundet paa et enkelt Sted i Bergens Stift. Den blomstrer i Juni—Juli.

Vandranke (*Elisma natans* (L.) Buchenau; Fig. 24) er en anden Slægt af samme Familie; det er en rigtig Vandplante, hvis Stængler er flydende i Vandet og de ovale Bladplader paa dets Overflade. Som hos Søpryd findes en kort Rodstok, fra hvilken Stænglerne udgaar; de bærer tretallige Kranse af smaa skælfornede Blade, af hvilke de to støtter hver sin Blomst og det tredje et Skud med Løvblade; fra Skælbladenes Grund udgaar lange ugrenede Rødder. Da Stænglerne kan blive ret lange (indtil 30 cm) og fostre et Antal af saadanne Kranse, bærer Planten ikke sit Navn Vandranke forgæves.

De Skud, der udvikles om Efteraaret, har oftest ingen Blomster, men kun de vegetative Sideskud; og disse er tilbøjelige til at slaa Rod og blive til selvstændige Planter.

Blomsterne minder om den foregaaende Plantes, men Frugtbladene er kun anbragte i Krans ligesom hos Skeblad, fra hvilken Vandranke afviger ved en anden Stilling af Æggene inde i Frugtknuderne. De indre Bløsterblade er hvide og let forgængelige.

Vandranke er en atlantisk Plante, som i Danmark kun er fundet nogle Steder i Aaer og Grøfter i Vest- og Midt-Jylland, og i Norge blot et enkelt Sted i Aker (Alnsjön).

BLOMSTERSIVENE, JUNCAGINACEÆ.

651. **Blomstersiv**, *Scheuchzeria palustris* L.

Den lille Familie, Blomstersivene, er i Norden kun repræsenteret ved to Slægter, nemlig Trehage (*Triglochin*), hvis to nordiske Arter er afbildet paa Tav. 486 i BNF og omtalt S. 405, og den paa Tav. 651 tegnede Blomstersiv (*Scheuchzeria*).

Det er en Plante, som lever i Sphagnum-Moser (Højmoser), hvor dens underjordiske Udløbere kryber rundt i det vaade Mosdække for til sidst at blive til oprette løvbladbærende Skud, som efter et eller flere Aars Førløb udvikler blomstrende Stængler, medens nye Udløbere fremkommer ved de oprette Skuds Grund (sympodial Forgrening, se BNF, S. 110).

Løvbladene er toradede og linjefornede, og i deres Spids findes en ejendommelig Pore (Fig. 6 og 7), hvoraf der kan udskilles Vand. Skuddene er gærne ved Grunden omgivne af en hel Del halvt opløste Blade (se Fig. 1 og 2).

Blomsterne sidder i en faablomstret Klase, og hver Blomst er støttet af et Blad med stor Bladskede og kort Bladplade. Der er som hos Trehage to Kranse af smaa grønne Bløsterblade og

6 Støvdragere. Antallet af Frugtblade veksler mellem 3 og 6, og de er i Modsætning til Trehages frie, saaledes at der dannes en Flerfoldfrugt, med korte faafroede Bælgkapsler (se Fig. 2 og 4). Frøene er ret store, gulbrune og flyder paa Vandet, saa de kan spredes noget ved dettes Hjælp. Blomstersiv blomstrer tidligt paa Sommeren, i Juni Maaned, og er da omkring 10 cm høj; senere, naar Frugterne er modne, bliver den noget højere, indtil ca. 20 cm.

I Norge findes Planten udbredt gennem næsten hele Landet, mod Nord til Omegnen af Tromsø; i Danmark er den derimod en Sjældenhed, som kun er fundet adskillige Steder i Nordøst-Sjælland samt et Par enkelte andre Steder i Jylland, Fyn og Sjælland.

Tav. 651. Fig. 1. Blomstrende Plante, i Juni. Fig. 2. Plante med modne Frugter. Fig. 3. Blomst ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Moden Flerfoldfrugt ($\frac{2}{1}$). Fig. 5. Enkelt Smaafrugt, hvis ene Klap er fjærnet, og 2 Frø ($\frac{2}{1}$). Fig. 6. Et Stotteblad for en af de nedre Blomster ($\frac{4}{1}$). Fig. 7. Spidsen af det samme med den store Vandpore ($\frac{8}{1}$).

HALVGRÆSFAMILIEN. CYPERACEÆ.

652. Brun Fladaks, *Cyperus fuscus* L.

Af den store Halvgræsfamilie er der afbildet og omtalt en hel Række af Slægter og Arter i BNF (Tav. 423—441), men der er dog Grund til at tilføje endnu en Repræsentant, nemlig den paa Tav. 652 afbildede lille Plante Brun Fladaks (*Cyperus fuscus*), som er Nordens eneste Art af den i de varmere Lande artsrige Slægt *Cyperus*, til hvilken bl. a. den bekendte Papyrusplante (*Cyperus papyrus* L.) hører.

Det, som kendetegner Slægten, er, at de smaa, tvekønnede og nøgne Blomster sidder udpræget toradede i fladtrykte Smaaaks, støttede af kølede Dækblade (Avner), som i Reglen er brune eller mørke (se Fig. 3 og 4).

Hos vor Art er Smaaaksene samlede i et Knippe i Spidsen af Stænglerne og støttede af 2—3 grønne Blade. Stænglerne bliver 4—12 cm høje og er skarpt trekantede. Planten blomstrer i Juli—August og er enaarig. Den vokser paa fugtige, af og til oversvømmede Steder, saasom Søbredder, og er sjælden i Norden; i Norge mangler den, og i Danmark er den kun fundet nogle Steder paa Fyn, Lolland-Falster og Sjælland.

Tav. 652. Fig. 1 og 2. Et mindre og et større Individ i Frugttilstand. Fig. 3. Del af et Smaaaks med Frugter ($\frac{10}{1}$). Fig. 4. Blomst og Dækblad (c. $\frac{10}{1}$). Fig. 5. Frugt ($\frac{15}{1}$).

GRÆSFAMILIEN, GRAMINEÆ.

653. **Risgræs**, *Leersia oryzoides* (L.) Sw.

I Danmark og det sydligste Sverige, men ikke i Norge forekommer, om end meget sjældent, en Repræsentant for en Gruppe af Græsser, der for Størstedelen hører hjemme i varmere og tropiske Egne. Allerede Navnet for dette Græs, Risgræs, antyder dets Slægtskab med den i Troperne dyrkede Ris (*Oryza sativa* L.), der vel er Verdens vigtigste Kornsort, for saa vidt som den tjener til Ernæring for et større Antal Mennesker, end nogen anden Kornsort gør det. Tidligere henførte man Risgræs til Slægten *Oryza*; men den adskiller sig derfra, ved at Smaaaksene mangler Yderavner (Fig. 4).

Risgræs er en fleraarig Sumpplante, der holder til i Damme og Grave med staaende eller langsomt strømmende Vand. Den breder sig her ved Hjælp af underjordiske Udlobere. De indtil meterhøje Lysskud har en gulgrøn Tone. Bladene, der er temmelig brede, hænger slapt ned og er ikke som paa Fig. 2 opadrettede. I Randen og langs den paa Undersiden fremspringende Midtnerve findes fine Torne; ogsaa Bladskeder og Toppens Grene er ru, hvorfor Kreaturer ikke ynder at æde Græsset. Tornene siges at være et Midde for de svage Skud til at støtte sig til andre Planter i deres Nærhed.

Risgræs blomstrer sént, i August—September. Toppen er stor, men skrider i alt Fald paa de nordligste Voksesteder ikke helt igennem; den nederste Del omsluttet da af de øverste Blades Skeder. Smaaaksene (Fig. 4) er 1-blomstrede. Som allerede ovenfor nævnt mangler Yderavnerne, eller de findes kun som smaa Rudimenter. Dæklblad og Forblad (se herom BNF, S. 368) er vel udviklede og baadformede og slutter sig om Blomsten, senere Frugten (Fig. 5); de er temmelig faste i deres Bygning. Selv i Mellemeuropa sker det ofte, at Frugterne ikke modnes, og at Smaaaksene derfor falder af, efterladende de tomme Stilke.

Risgræs er i Danmark kun fundet i nogle smaa Søer ved Hellebæk. I subtropiske og tropiske Egne er den et almindeligt Ukrudt i Rismarker.

Tav. 653. Fig. 1. Rodstok med Udlobere og et Par Lysskud. Fig. 2. Top med et større Blad. Fig. 3. Nogle Smaaaks i Spidsen af en Topgren ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. Smaaaks i Blomstring ($\frac{5}{1}$). Fig. 5. Smaaaks med umoden Frugt indenfor Inderavnerne ($\frac{5}{1}$).

Skærmaks, *Setaria viridis* (L.) Beauv. (Tekstfig. 25).
N. Børsteaks.

Til den Gruppe af Græsser, som karakteriseres af den gamle Kulturplante Hirse (*Panicum miliaceum* L.), horer ogsaa en for Nordens Flora oprindelig fremmed Art, Grøn Skærmaks, der dog forlængst er indvandret og nu optræder som et ikke sjældent, men heller ikke besværligt Ukrudt paa Markerne; den forekommer mest paa aaben Bund, f. Eks. i Kartoffel- og Rodfrugtmarker, men dog ogsaa paa Kornmarker. Antagelig er den kun sommerannuel, idet de i Efteraaret spirede Planter næppe er i Stand til at overvintre.

Grøn Skærmaks bliver 15—40 cm høj og er af Farve græsgrøn (i Modsætning til den næststaaende Art, Blaagraa S., *Setaria glauca* (L.) R. et S., der er blaagrøn). Hovedskuddet og de fra Bladhjørnerne udgaaende Sideskud ender med en Dusk (se BNF, S. 368), der er sammensat af 1-blomstrede Smaaaks. Ved Grunden af hvert Smaaaks findes et større Antal lange, grønne eller rødviolette og ru Børster, der giver Slægten Skærmaks et meget ejendommeligt Præg. Blomstringen sker i Juli—August.

Grøn Skærmaks er kosmopolitisk. Den er foruden til Danmark ogsaa naaet til Norge, hvor den forekommer paa sandede Voksepladser i den sydlige Del af Landet. Den betragtes som Stamform til Kolbehirse (*Setaria italica* Beauv.), en i Kina o. a. St. dyrket og meget gammel Kulturplante.

Fig. 25. Grøn Skærmaks, formindsket; til højre 3 Smaa-Aks ($\frac{1}{1}$). (Efter A. Mentz).

654. **Hængegræs, *Colpodium fulvum* Griseb. var. *pendulinum* (Læst.) Griseb.**

Hverken i Danmark eller Norge forekommer Hængegræs. Den er i hele Norden kun fundet indenfor et meget begrænset Omraade,

nemlig Norrbotten, ved Haparanda og langs en vis Strækning af Torne Elvs Bredder. Derfra fortsættes Udbredelsen øst paa gennem det nordligste Europa og Asien. Ligesom Arterne af Slægten Sødgræs (BNF, Tav. 450 og 451), der staar Hængegræs nær, og den paa følgende Tav. afbildede Annelgræs holder den til paa mere eller mindre fugtigt Jordsmon og gaar i alt Fald delvis ud i Vandet.

Hængegræs er et kraftigt Græs med indtil 1 m høje Straa, der udgaar fra en Rodstok med lange Udløbere. Den store Top har stærkt bugtede eller slyngede Grene og er i Spidsen overhængende (Fig. 2), hvilket er udtrykt i Plantens Navn. Toppen er bleggul indtil okkergul eller brungul. Smaaaksene (Fig. 3) er flerblomstrede; Yderavnerne er ikke længere, end at de kun omslutter de to nederste Blomster. De tynde og halvt gennemsigtige Forblade ender med et Par Takker.

Tav. 654. Fig. 1. Nederste Del af Straaet med et Par Blade. Fig. 2. Top. Fig. 3. Smaaaks (^o/_i). Fig. 4. Yderavner (^o/_i). Fig. 5. Inderavner (^o/_i); de to sidste Fig. fra en Top med mattere Farver.

655. **Strand-Annelgræs**, *Puccinellia maritima* (Huds.) Parl.

N. Strand-søtgress. Isl. Fjörn Kornpuntur.

Nær beslægtet med den i BNF paa Tav. 450 og 451 afbildede Græs-Slægt *Glyceria* (Sødgræs) og tidligere forenet dermed er *Puccinellia*. Forskellen mellem disse to Slægter beror paa Avnernes Nervation. Hos Annelgræs er Yderavnerne, henholdsvis den nedre og den øvre, forsynede med 1 og 3 Nerver, og Dækladene har 5 utydelige Nerver. Yderavnerne har hos Sødgræs begge 1 Nerve, og Dækladene har 7 tydelige Nerver.

Strand-Annelgræs hører, som Navnet angiver, hjemme langs Kysterne og forekommer almindelig langs hele den norske Kyst. I Danmark træffes dette Græs langt fra ved alle Kyster, men er i særlig Grad knyttet til saadanne Steder ved vore Strande, hvor Forholdene begunstiger Dannelsen af Marskenge. Under Omtalen af Kveller (Tav. 643) er det allerede berørt, at Strand-Annelgræs, eftersom Jordbunden mere og mere højnes, bliver stadig talrigere og fortrænger Kvelleren. Den betinger derved Fremkomsten af et sammenhængende Græsdække, af Eng, og dette gør den saa meget des lettere, som den ved sin Voksemaade er vel skikket til forholdsvis hurtigt at dække over Bunden. Strand-Annelgræs er fleraarig, og fra den lodrette Rodstok udgaar — foruden oprette Skud og Straa — ogsaa lange overjordiske Udløbere eller Ranker, der fra Tuens Centrum lægger sig radiært ud til alle Sider og ikke bærer Blomster, men er rent vegetative; de kan

blive over 1 m lange. Hen paa Efteraaret fremkommer der i Hjørnerne af Rankernes Blade korte Sideskud, der fæstes til Bunden ved Knipper og Birødder. Naar Foraaret indtræder, er Udloberne selv ved at raadne bort, og Sideskuddene bliver til nye Planter, omgivende den gamle Tue. Først af alle har E. WARMING skildret og afbildet denne og andre Marskplanters Biologi paa en særdeles tiltrækkende Maade (Dansk Plantevækst, I. Strandvegetation). Selv tilbagetrænges Annelgræsset i Tidens Løb af andre Engplanter, eftersom Jordsmønnet yderligere højnes, saaledes især af Harril (*Juncus Gerardi* L.), der er en af de aller vigtigste Planter i den færdigt dannede Marskengs Græsdække.

Bladene er smalle og rendeformede, men som hos andre Strandplanter tykke og kodede og af en blaaliggrøn Tone.

De blomstrende Straa bliver næppe stort mere end 30 cm høje. Under Blomstringen, der finder Sted i Højsommeren, spærres Toppens Grene ret ud (Fig. 2); men senere retter de sig opad og bliver tiltrykte ind mod Hovedaksen (Fig. 3). Smaaaksene bærer 5—8 Blomster; Dækskællene er blaagraa eller paa den ene Side rødligt violet anløbne (Fig. 4).

Annelgræs har en betydelig økonomisk Værdi, baade direkte derved, at den gjerne ædes af Faar og Kreaturer, og indirekte derved, at den danner saa vigtigt et Led i Marskengens Dannelse. Til Hoslæt egner de med en overvejende Annelgræs-Bestand bevoksede Arealer sig dog i mindre Grad eller slet ikke.

I Island og paa Færøerne er Annelgræs fundet nogle Steder.

Tav. 655. Fig. 1. Del af en Tue med vegetative og oprette Skud, Grunddele af Straa og Rødder. Fig. 2. Top med udspærrede Grene i Blomst. Fig. 3. En afblomstret Top med tiltrykte Grene. Fig. 4. Smaaaks fra Fig. 2 ($\frac{5}{1}$).

656. **Tæppegræs**, *Catabrosa aquatica* (L.) PB.

N. **Teppe-gress** Isl. **Vatnsnarvagas**.

I Grofter med rindende Vand, i Bække og ved Kilder træffer man nu og da i Danmark en ejendommelig Græsart, Tæppegræs, der med Rette bærer sit Navn, for saa vidt som den, hvor den naar en yppig Udvikling, kan dække Vandfladen med et sammenhængende Tæppe, der næsten ikke tillader andre Vækster at komme frem. I Norge er Planten udbredt gennem den største Del af Landet, lige til Østfinmarken; men den synes dog at mangle over store Dele af Vestlandet. I Island er den ret almindelig, og den er ogsaa fundet paa Færøerne.

Et Skud af et kraftigt Individ er vist i Fig. 2; naturligvis vokser det dog ikke ret op, men vandret. Ved Bladfæsterne dannes

der Rødder, og der fremkommer et stort Antal Sideskud, som stærkt bidrager til Tæppedannelsen, og som forøvrigt kan løsnes fra Forbindelsen med Moderplanten og danne Grundlag for nye Individens Opstaaen. Meget ejendommeligt er det, at Knopperne er forskudte fra Bladhjørnerne, saa at Skuddene kommer til at sidde lige ud for det Blad, der følger efter Støttebladet.

Paa Voksepladser, hvor Vandet i tørre Perioder svinder bort, og paa magrere Bund opnaar Tæppegræs ikke den samme Frodighed, som hvor der stadigt og rigeligt tilføres Vand; den bliver mindre i alle Dele og ikke tæppedannende (Fig. 1).

Bladskederne er ofte violette, og Bladpladerne undertiden ogsaa violet anløbne.

Tæppegræs har en stor og rigt forgrenet Top (Fig. 3). Smaaaksene er 2-blomstrede (Fig. 4), sjældent 1-blomstrede (hos en Varietet). Yderavnerne er oftest rødviolette, sjældent hvidlige; og Dækbladene er ligeledes violette, men med lysere Rande. Individet paa tørrere Bund har gjerne mørkere blaa-violette Avner end de i Vand voksende (Fig. 1).

Tav. 656. Fig. 1. Spædt Individ. Fig. 2. Skud af et kraftigt Individ. Fig. 3. Top af samme. Fig. 4. Et Smaaaks ($\frac{6}{1}$).

657. **Snegræs**, *A. Phippsia algida* (Sol.) R. Br.
B. Phippsia concinna (Th. Fr.) Lindb.

Isl. **Snænurvgras**.

Til de allermindste og spædste Græsarter i Norden hører de to paa Tav. 657 afbildede Arter af Snegræs. De lever begge kun paa Højfjældene, og deres Voksepladser er den af det smeltende og iskolde Snevand gennemtrængte Bund; de følger Vandløbene et kort Stykke ned ad Højfjældets højeste Dele.

Phippsia algida (A) danner smaa Tuer, der kan minde om Tuerne af Enaarig Rapgræs. Men den er flaarig, selv om den vel ikke er længe levende og maaske blot bliver 2—3 Aar gammel. I Juni Maaned ses den at være kun et Par cm høj (Fig. 2) Fra den lille Tue udgaar i Almindelighed flere Straa, der kun nedenfor Midten bærer Blade; disse er ikke mere end ca. 1 cm lange. Længere hen paa Sommeren vokser Planterne til og kan blive, som Fig. 1 viser det. Smaaaksene er 1-blomstrede. Oftest er der kun 1 Yderavne, eller Yderavner mangler helt. Dækbladet er ægdannet og næsten nerveløst; Forbladet but og udrandet (Fig. 3 og 4). Der findes kun 1 eller 2 Støvdragere. Frugtknuden er paafaldende kort og tyk.

Snegræs er almindelig i de norske Høifjælde, baade i den sydlige og den nordlige Del af Landet. Den er i Island kun fundet paa Fjældene Vest for Hörgárdal, men er almindelig i arktiske Lande, f. Eks. i Grønland.

Lidt større i alle Dele er *Phippsia concinna* (B), der ikke af alle opfattes som en særskilt Art. Den opdagedes af TH. M. FRIES, først paa Spitsbergen, men er derefter fundet paa Knudshø paa Dovre. Inderavnerne har hos denne Art en mere lancetformet-ægformet Skikkelse; de er bredest nedenfor Midten og har hvide Haar, medens de hos *P. algida* er bredest ved eller straks ovenfor Midten og oftest er glatte. Frugten er spoleformet og lidt længere end Inderavnen.

Tav. 657. A. *Phippsia algida*. Fig. 1. Et Individ af usædvanlig Størrelse. Fig. 2. Individ af mere typisk Udseende. Fig. 3. Smaaaks paa et lille Stykke af Hovedaksen ($\frac{10}{1}$). Fig. 4. Frugt med Forblad ($\frac{10}{1}$). — B. *P. concinna*. Fig. 5. Et Individ fra Knudshø. Fig. 6. Smaaaks med Frugt ($\frac{10}{1}$).

658. **Tandbælg**, *Sieglingia decumbens* (L). Bernh.

N. **Knegress.**

Paa høje, magre Enge, paa Overdrev o. lign. Voksepladser træffer man ikke sjældent i Danmark et ogsaa ved sin bleggrønne Tone let iøjnefaldende Græs, Tandbælg, som i flere Retninger er saa ejendommeligt organiseret, at det een Gang bekendt ikke kan forveksles med andre Arter af den for Almenheden vanskeligt tilgængelige Græsfamilie.

Tandbælg er fleraarig og har tueformet Vækst. Fra hver lille Tue stritter et Antal blomstrende Straa til alle Sider; de er i Almindelighed ikke oprette, men mere eller mindre skraat stillede, undertiden nedliggende (deraf det latinske Artsnavn). Straaene, der bliver 15—40 cm lange, bærer forneden faa og ret store Blade, der er mærkelige derved, at Skedehinden er opløst i Haar. Tandbælg bidrager kun i ringe Grad til naturlige Græsarealers økonomiske Betydning og er, ligesom saa mange andre vildt voksende Græsser, uden Dyrkningsværdi.

Toppen er kun faagrenet, og de korte Grene er opret-tiltrykte; de bærer hver kun 1—3 Smaaaks. Blomstringen sker i Højsommeren. Yderavnerne, der er lidt længere end Smaaakset (Fig. 2), omfatter 3—4 Blomster; Dækbladene er læderagtige og i Spidsen uregelmæssigt 3-tandede (deraf Navnet „Tandbælg“).

Meget ejendommeligt er det, at der hos Tandbælg kan findes klandestine Blomster, der sidder allernederst paa den af Jorden dækkede Del af det straabærende Skud.

I Norge forekommer Tandbælg især i Kystegnene og gaar mod Nord til Trøndelagen. Den er almindelig paa Færøerne.

Tav. 658. Fig. 1. Tue med flere Straa i begyndende Frugtstadium. Fig. 2. Smaaaks (ca. $\frac{4}{1}$). Fig. 3. Dækblad. Fig. 4. Top af et Individ fra Skoveng. Fig. 5. Smaaaks af samme (ca. $\frac{4}{1}$).

659. **Klit-Kambunke**, *Koeleria glauca* (Schkuhr) D. C.

Som Navnet angiver, hører Klit-Kambunke hjemme i Flyvesandsarealer og forekommer i Danmark i Klitbræmmen fra Skagen til Romø. I Norge mangler den.

Klit-Kambunke er fleraarig og vokser i temmelig løse Tuer, der aldrig slutter sammen til et sammenhængende Græsdekke. Dækkes den af Flyvesand, bliver Rodstokken straktledet og kan arbejde sig op gennem Sandet. Hver Tue bestaar af dels blomstrende Straa, dels Bladskud, der ved Grunden er omgivne af gulhvide og tværrynkede Bladskeder, tilhørende visnede Blade; saadanne Skeder forekommer hos adskillige Græsser, der vokser paa tørre Voksesteder, og tjener formentlig til Beskyttelse for de indenfor siddende Skud. Bladene er lyst blaagrønne og rendeformede; paa Oversiden bærer de kraftige Ribber, og de er ligesom Bladskederne tæt beklædte med ganske smaa og korte Haar, der kun er synlige ved Hjælp af en stærk Loupe.

Grunddelen af det blomsterbærende Straa er opsvulmet. Det slutter med en Dusk af en sølvgraa eller blegt guldglinsende, kun svagt grønagtig Tone. I Smaaakset (Fig. 3) omfatter Yderavnerne med hele deres Længde de indenfor siddende 2 Blomster, og det er Yderavnernes ejendommelige Farvetone, der giver hele Dusken dens Karakter. Dækbladene er uden Stak (Fig. 5), eller bærer en kort, lige Stak fra Spidsen.

Tav. 659. Fig. 1. Del af en Tue med Bladskud og 2 overskaarne Straa. Fig. 2. To Duske. Fig. 3. Smaaaks ($\frac{7}{1}$). Fig. 4. Yderavner ($\frac{7}{1}$). Fig. 5. Dækblad og Forblad ($\frac{7}{1}$).

660. **Sandskæg**, *Corynephorus canescens* (L.) Beauv.

N. Sandskegg.

Ligesom foregaaende vokser Sandskæg i Klitter og er almindelig langs Jyllands Vestkyst, men den gror desuden paa magre, sandede Marker langt ind i Landet, og er ogsaa i andre Egne af Danmark med tilsvarende Jordbund hyppig. Derimod er den i Norge meget sjælden og forekommer kun i Vest-Agder og paa Jæderen.

Sandskæg har en udpræget tueformet Vækst og danner lige-

saa lidt som foregaaende noget sammenhængende Græsdække; de fleraarige Tuer staar spredt, og betegnende er det i Jylland anvendte Folkenavn Tottegræs. Hver Tue er opbygget af talrige, tæt siddende Skud, dels blomstrende, dels golde. Fra dens Grund udspringer, som hos andre Sandgræsser, lange og meget dybtgaaende Rødder.

Medens de blomstrende Skud, Straaene, hos de fleste Græsser er uforgrenede (undtagen ved Grunden), finder man, at de hos Sandskæg grener sig i forskellig Højde, idet der i mange af Bladenes Hjørner dannes Bladskud. Dette betinger i væsentlig Grad den store Rigdom paa Skud og Tuernes Tæthed. Dækkes de af det flygende Sand, vil Skuddene, om Sandlaget ikke er for tykt, strække sig for at naa op til Sandets Overflade, hvor der ved livlig Forgrening fremkommer nye Tuer.

Bladene er børsteformet indrullede; Bladpladen er længere paa de golde Skud end paa de frugtbare. Saa vel Bladpladerne som de noget oppustede Bladskeder er blaagraa og ofte smukt rød-violet anløbne.

Straaene bliver næppe mere end ca. 25 cm høje. De ender med en lille, tynd og faagrenet Top. Smaaaksene indeholder 2 Blomster, der omgives af Yderavnerne (Fig. 3). Fra Grunden af Dækbladet udgaar en ejendommeligt formet Stak, der paa Midten er leddelt; den nedre Del er kortere og tykkere og mørkebrun, den øvre meget tynd, kølleformet og hvid (Fig. 5).

Tav. 660. Fig. 1. Tue af et ringe Omfang. Fig. 2. Lille Del af et stort Individ med straktleddede Skud. Fig. 3. Smaaaks (ca. $\frac{5}{1}$). Fig. 4. Den øvre Blomst deraf. Fig. 5. Dækbladets Spids med Stak (ca. $\frac{10}{1}$).

Guldhavre, *Trisetum flavescens* (L.) Beauv.

N. Gullhavre.

Nær beslægtet med de i BNF paa Tav. 460 og 461 afbildede Havre-Arter er Guldhavre (Tekstfig. 26). Ogsaa hos denne er Yderavnerne saa lange, at de naar næsten til Smaaaksets Spids, men de adskiller sig fra Havrens Yderavner derved, at de langs Ryggen er forsynede med en Køl. Der er hos Guldhavre 2—3 Blomster i hvert Smaaaks, men desuden en gold Blomst. Fra Ryggen af de tospaltede Dækblade (c i Fig.) udgaar en knæbøjet Stak. Sit Navn har denne Græsart faaet af den smukke guld-gule Glans, Avnerne besidder.

Guldhavre er fleraarig og har tueformet Vækst. Den bliver 30—60 cm høj og blomstrer i Juni—Aug. Bladpladerne er flade og ligesom de nedre Skeder haarede.

Fig. 26. Guldhavre, formindsket. Til venstre et Smaaaks (¹/₁). a og b. Yderavner. c, Dækblad. d, Forblad. (Efter A. Mentz).

ten mod Hovedaksen, og kun den ene (øvre) Yderavne, der vender udad, findes. Ogsaa hos Spidshale er Smaaaksene kantstillede, men de er kun 1-blomstrede, og begge Yderavner er tilstede; de er begge vendt udad og forholdsvis kraftige, beskyttende den indenfor siddende Blomst, medens Dækblad og Forblad er tynde og hindeagtige (Fig. 4). Kun i det øverste Smaaaks sidder Yderavnerne modsat hinanden (Fig. 3), svarende til, at det øverste Smaaaks hos Rajgræs har begge Yderavner i Behold. Ved Modningen brækker Akset i Stykker, hvert bestaaende af et Smaaaks og den tilhørende Aksedel.

Spidshale er et enaarigt og spædt, næppe mere end 10—20 cm højt Græs. Det vokser paa Strandenge, men er i Danmark ret

Oprindelig ikke vildtvoksende i Danmark er Guldhavre i en forholdsvis sèn Tid, særlig i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede, indslæbt til Danmark, idet dens Frø har været iblandet i Frøvarer af dyrkede Græsarter, saasom Drap-havre, Hundegræs o. a. Medens den dyrkes i Mellemeuropa, Frankrig og England, har Guldhavre næppe nogensinde været dyrket i Norden. Den forekommer i Danmark i Græsmarker, paa Enge og langs Veje, men ikke særlig hyppigt og ikke i større Mængde. I Norge er den fundet indenfor Landets sydligste Del, men kun meget sjældent.

661. Spidshale,

Lepturus filiformis (Roth) Trin.

Ligesom Kvik (BNF, Tav. 476) og Rajgræs (Tav. 478) hører Spidshale til Aksgræsserne, d. v. s. Smaaaksene er samlede i et Aks og sidder skiftevis i to Rækker; for hvert Smaaaks findes der i Hovedaksen en Indbugtning. Hos Rajgræs vender de flerblomstrede Smaaaks Kan-

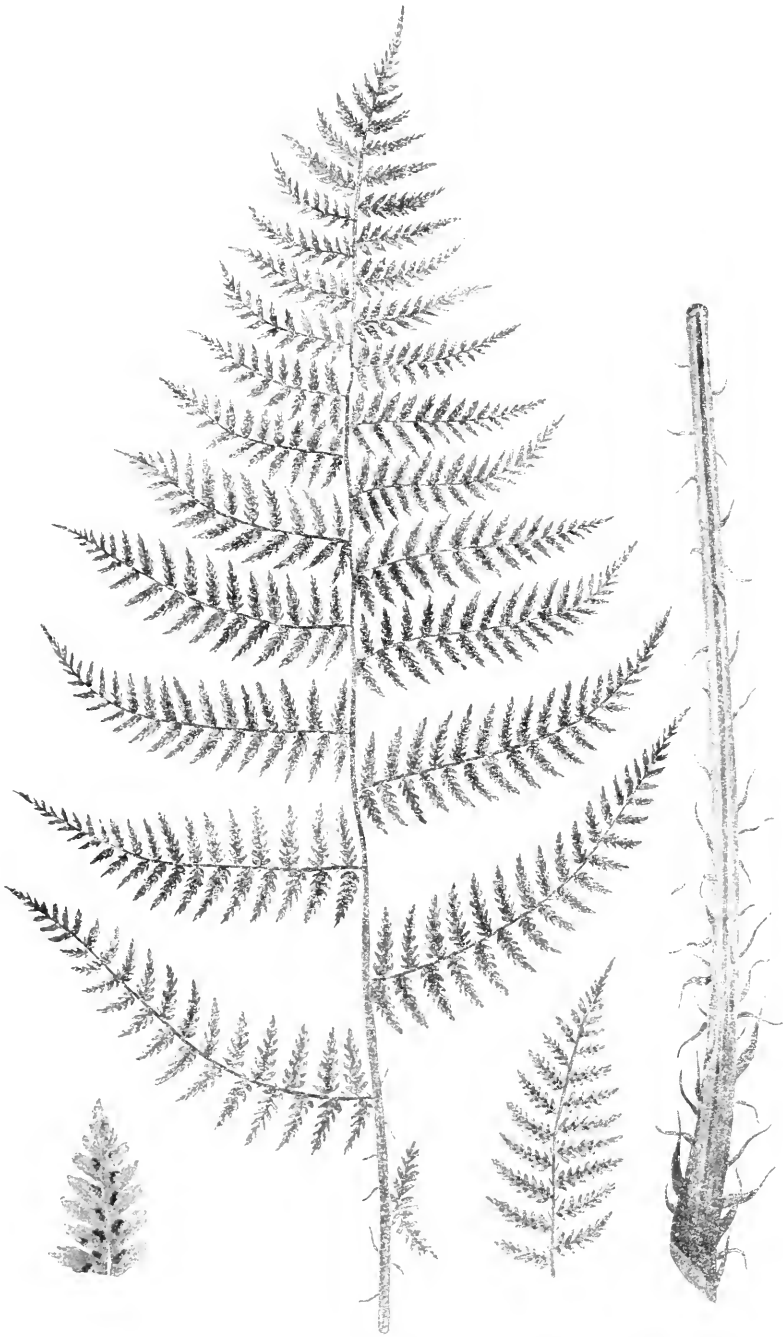

Fig. 27. Fjærbregne. $\frac{1}{2}$ nat. Stor. (Efter Flora Danica).

sjældent og i økonomisk Henseende ganske uden Betydning. I Norge mangler det helt. Det blomstrer i Højsommeren.

Tav. 661. Fig. 1. Individ med opret Vækst. Fig. 2. Individ med nedliggende-opstigende Skud. Fig. 3. Øverste Ende af et Aks ($\frac{2}{1}$). Fig. 4. To Smaaaks under Blomstring ($\frac{5}{1}$).

ENGELSØDFAMILIEN. POLYPODIACEÆ.

Fjerbregne, *Athyrium filix-femina* (L.) Roth.

N. Skogburkne. Isl. Fjöflaufungur.

Blandt de i BNF omtalte Bregner har den her i Tekstfig. 27 afbildede Fjerbregne mest Lighed med Almindelig Mangeløv. Som denne er den en kraftigt voksende Bregne med lodret Rodstok, der bærer de tæt samlede Blade i en stor Roset; og den kan naa næsten samme Dimensioner som Alm. Mangeløv. Højden er dog oftest næppe mere end 60—80 cm, og hele Planten har et mindre groft, et lettere og finere Præg, end Mangeløv har det; deraf formentlig ogsaa dens Navn. Bladene er 2 til 3 Gange fjersnitdelte, og de sidste Afsnit er tandet-fligede. Bladstilkene er, især nærmest Grunden, beklædt med Avner.

Paa Undersiden af nogle af Bladene, der ligesom hos Mangeløv ellers ikke adskiller sig fra Plantens øvrige Blade, finder man talrige Frugthobe, der ogsaa her er dækkede af et Slør. Men medens Sløret hos Mangeløv er skjold- eller nyreformet og midtstillet over den kredsrunde Frugthob, er det hos Fjerbregne aflangt og fæstet langs den ene Side af den aflange, rette eller mere eller mindre krummede Frugthob.

Fjerbregne er hyppig i Skove og Krat i Danmark og meget varierende af Ydre. Den er i endnu højere Grad en Skyggeplante end Mangeløv, og dens Blade taaler derfor ikke Afplukning til dekorativ Anvendelse; de visner meget hurtigt. I Norge er den almindelig i hele Landet til Ostfinmarken og vokser i lidt fugtige Skovlier, sjældent over Naaletrægrænsen. Ogsaa paa Færøerne og i Island findes den ret hyppigt.

Strudsvinge, *Struthiopteris germanica* Willd.

N. Strutsvinge.

Kun hos 2 nordiske Slægter af Engelsødfamilien er de Blade, der bærer de af Sporehuse sammensatte Frugthobe, forskellige fra de golde Blade. Den ene af disse Slægter er Kambregne, der er

afbildet i BNF, Tav. 507. Den anden, Strudsvinge, findes her gengivet i Tekstfig. 28.

Fig. 28. Strud'svinge. $\frac{2}{5}$ (Efter E. J. Lowe). Et goldt og to frugtbare Blade.

Strudsvinge bliver henved 1 Meter høj. Den har en kort, opret Rodstok og desuden underjordiske Udløbere. De golde Blade er dobbelt fjersnitdelte og samlede i en Roset, der danner en regel-

mæssig formet Tragt. De frugtbare Blade er enkelt fjersnitdelte og meget kortere og smallere end de golde; de bærer kredsrunde Frugthobe med et halvt bægerformet Slør. Disse Blade er samlede indenfor den af de golde Blade dannede Tragt.

Ogsaa Strudsvinge er en udpræget Skovbregne, der mest findes paa fugtig Bund. Desværre er den blevet mere og mere sjælden i Danmark, ikke mindst derved, at den i rigt Maal har været Genstand for Opgravning og Indførelse i Haverne som Prydplante. I alt Fald i de nordsjællandske Skove har den tidligere været almindeligere end nu. Den Tid vil vel snart komme, da den helt udryddes.

I Norge forekommer Strudsvinge i de lavere Egne, mod Nord til Reppefjord nær Hammersfest, Porsanger og Sydvaranger; den gaar til Naaletræernes Grænse.

HINDEBREGNEFAMILIEN, HYMENOPHYLLACEÆ.

662. **Hindebregne**, *Hymenophyllum peltatum* (Poir.) Desv.

I høj Grad mærkelig ved sit Ydre og sin Forekomst er den lille Bregne, der er afbildet paa Tav. 662, og som er den eneste nordiske Repræsentant for den i Tropernes fugtige og skyggefulde Skove rigt udviklede Slægt *Hymenophyllum*. Hindebregne har en meget ejendommelig Udbredelse i Europa. Den optræder paa Færøerne, i visse Bjærgegne i Skotland og nærmest derved i Norge, nemlig i Kystegnene fra Lister til Ytre Vestfjord; paa mange Steder indenfor dette Omraade findes den i ret stor Mængde og er utvivlsomt her almindeligere end tidligere antaget. Iøvrigt er den vidt udbredt, hvor udpræget Øklima er raadende, saaledes paa mange af de isolerede Smaaøer ude i de store Oceaner.

Lav og spæd næsten som et Mos og voksende i en blød „Maatte“, saadan som Mosserne gør det og ofte indblandet med dem, er Hindebregne af et saare tiltrækkende Ydre. Dens Blade er meget tynde, hindeagtige og flere Gange delte; naar Nerverne undtages bestaar Bladet kun af eet Celledag, og Spalteaabninger mangler. Som unge er Bladene mørkegrønne, senere bliver de ofte brunlige. De korte, overjordiske og bladbærende Skud udgaar fra en krybende Rodstok.

Paa Bladene finder man som hos andre Bregner Hobe af Sporehuse (Frugthobe), der her hos Hindebregne er omgivne af et bægerlignende Slør af en mørkebrun, tilsidst næsten sort Farvetone og sidder enlige og endestillede paa visse Bladafsnit, som er

kortere end de andre (Fig. 2). Sporehusene (Fig. 3) er i det væsentlige byggede som hos andre Bregner. Den ved Spørernes Spiring fremkommende Forkim er baandformet og gentagne Gange forgrenet.

Tav. 662. Fig. 1. En Del af et temmelig kraftigt Individ. Fig. 2. Et Parti af et Blad med 2 Frugthobe ($\frac{7}{1}$). Fig. 3. Sporehus ($\frac{80}{1}$).

DVÆRGULVEFODFAMILIEN, SELAGINELLACEÆ.

663. **Dværgulvefod**, *Selaginella selaginoides* (L.) Lk.

N. Dvergjamne. Isl. Mosajafni.

Til Ulvefødderne (BNF, Tav. 516—518) slutter sig en lille Familie af blomsterløse Planter, som i Norden kun er repræsenteret af en eneste Art, den her afbildede Dværgulvefod. Den minder i sit Ydre meget om visse smaa Ulvefod-Arter, men den adskiller sig, som alle *Selaginella*-Arter, væsentlig fra Ulvefødderne derved, at den har 2 Slags Sporer.

Dværgulvefod er en fleraarig Urt med nedliggende Stængel, hvorfra udgaar opstigende og lodrette, 3—8 cm høje Skud. De almindelige Blade er spredte og meget smaa, lancetformede; de er blegt grønne og bærer i Randen fine Torne (Fig. 2).

Skuddene ender med en aksformet Stand af Sporehuse; de fremkommer i Juli—August. Sporehusene sidder i Hjørnet af Blade, som i Størrelse og Form er forskellige fra de almindelige vegetative Blade (Fig. 3), og er af 2 Slags. Smaasporehusene (Fig. 4) indeholder talrige, meget smaa Sporer, der er hanlige, Storsporehusene kun 4 store Sporer af Hunkøn (Fig. 5—7). Ved Spørernes Spiring fremkommer den kønnede Generation (se BNF, S. 423). Naar Hansporene spirer, dannes der en højt ubetydelig Forkim med dens Sædgemme; idet dette brister, frigøres de ved Hjælp af Svingtraade selvbevægelige Sædlegemer og søger hen til de hunlige Konsorganer. Disse findes paa den ved en Hunspores Spiring fremkomne Forkim, der ligeledes er meget lille; den bærer Æggemer. Ved Befrugtning af det i Æggemmet indesluttede Æg dannes en ny (ukønnet) Generation, den ovenfor beskrevne Dværgulvefodplante.

Dværgulvefod forekommer i Danmark i Hedemoser, men er meget sjælden og kun fundet i Nord- og Vest-Jylland samt paa Læsø. I Norge og paa Færoerne og i Island er den derimod almindelig, i Norge fra Havet til højt op over Skovgrænsen.

Af samme Slægt findes i Troperne en stor Mængde Arter. Nogle af disse er overordentlig sirlige og dyrkes som Prydplanter i Varmehuse og halvvarme Huse.

Tav. 663. Fig. 1. Frugt bærende Individ. Fig. 2. Blad fra vegetative Grene ($\frac{5}{1}$). Fig. 3. Blad fra en Sporehusstand ($\frac{5}{1}$). Fig. 4. Sporehus med Hansporer ($\frac{12}{1}$). Fig. 5. Sporehus med Hunsporer. Fig. 6. Samme, aabnet ($\frac{10}{1}$). Fig. 7. Samme, tomt (ca. $\frac{10}{1}$). Fig. 8. Spore (stækere forstørret).

Forklaring paa Forkortelserne af botaniske Forfatters Navne, der ikke findes i BNF, I—III.

- Abromeit — Joh. Abromeit, nulevende tysk Botaniker (f. 1857).
 Bigel. — J. Bigelow, amerikansk Botaniker (d. 1879).
 Buch. (Buchenau) — F. Buchenau, tysk Botaniker i det 19. Aarhundrede.
 Clairv. — J. de Clairville, schweitzisk Botaniker (1742—1830).
 Dahlst. — H. Dahlstedt, nulevende svensk Botaniker (f. 1856).
 D. Don — David Don, engelsk Botaniker (1800—1841).
 Fenzl — E. Fenzl, ostrigsk Botaniker (1808—1879).
 Griseb. — A. Grisebach, tysk Botaniker (1814—1879).
 Gunn. — J. E. Gunnerus, norsk Biskop og Naturforsker (1718—1773).
 Hornem. — J. W. Hornemann, dansk Botaniker (1770—1841).
 J. Vahl — Jens Vahl, dansk Botaniker (1796—1854).
 Kerner — A. J. V. Kerner von Marilaun, ostrigsk Botaniker (1831—1898).
 Lge. — Joh. Lange, dansk Botaniker (1818—1898).
 Lindeb. — Carl Johan Lindeberg, svensk Botaniker (1815—1900).
 Lindm. — C. A. M. Lindman, nulevende svensk Botaniker (f. 1856).
 Loret — H. Loret, fransk Botaniker (1810—1888).
 Moq.-Tand. — A. Moquin-Tandon, fransk Botaniker (1804—1863).
 Olin — Svensk Botaniker, Elev af Linné.
 Ostf. — C. H. Ostenfeld, nulevende dansk Botaniker (f. 1873).
 Parl. — Ph. Parlatore, italiensk Botaniker (1816—1877).
 Peterm. — W. L. Petermann, tysk Botaniker (d. 1855).
 P. Niels. — P. Nielsen, dansk Botaniker (1829—1897).
 Poir. — J. L. M. Poiret, fransk Botaniker (1775—1834).
 Pursh — amerikansk Botaniker fra det 19. Aarhundredes første Aar.
 Resvoll — Fru Thekla Resvoll, nulevende norsk Botaniker (f. 1871).
 Retz. — A. J. Retzius, svensk Naturforsker (1742—1821).
 Schk. (Schkuhr) — Chr. Schkuhr, tysk Botaniker (1741—1811).
 Schreb. — J. Christ. Schreber, tysk Botaniker (1739—1810).
 Schönland — S. Schönland, nulevende engelsk (opr. tysk) Botaniker, Prof. ved
 Rhodes University College, Grahamstown.
 Tausch — J. F. Tausch, böhmsk Botaniker (1793—1848).

Fortegnelse over Tekstfigurerne.

		Side
Fig. 1.	Skive-Kamille (<i>Matricaria suaveolens</i>).....	17
„ 2.	Tag-Høgeskæg (<i>Crepis tectorum</i>).....	31
„ 3.	Bukketorn (<i>Lycium barbarum</i>). Spidsen af en Gren med Blomster	44
„ 4.	Læge-Jernurt (<i>Verbena officinalis</i>).....	51
„ 5.	Lav Hindebæger (<i>Limonium humile</i>).....	60
„ 6.	Tværsnit af Bladet af Kantlyng (<i>Cassiope tetragona</i>).....	63
„ 7.	Graadodder (<i>Alyssum calycinum</i>), et blomstrende og et frugtbæ- rende Skud.....	73
„ 8.	Rundskulpe (<i>Vogelia paniculata</i>). Plante i Blomst og med Frugter	74
„ 9.	Ravnefod (<i>Coronopus procumbens</i>). Plante med Blomster og Frugter	75
„ 10.	Pastinak (<i>Pastinaca sativa</i>).....	85
„ 11.	Svinenød (<i>Conopodium majus</i>).....	86
„ 12.	Jomfrukam (<i>Scandix pecten veneris</i>).....	87
„ 13.	Fodangel (<i>Caucalis daucoïdes</i>).....	88
„ 14.	Bibernelle (<i>Poterium sanguisorba</i>). Blomstrende Plante.....	100
„ 15.	Humle-Sneglebæg (<i>Medicago lupulina</i>).....	108
„ 16.	Tornblad (<i>Ulex europæus</i>).....	109
„ 17.	Amarant (<i>Amarantus blitum</i>).....	132
„ 18.	En Gren af Springknap (<i>Parietaria officinalis</i>).....	133
„ 19.	Blomsteranalyse af Springknap.....	134
„ 20.	Nikkende Fuglemælk (<i>Ornithogalum nutans</i>).....	135
„ 21.	Asparges (<i>Asparagus officinalis</i>). Rodstok med Rødder og Skud.	136
„ 22.	Asparges. En lille blomstrende Sidegren.....	137
„ 23.	Søpryd (<i>Echinodorus ranunculoides</i>).....	142
„ 24.	Vandranke (<i>Elisma nutans</i>).....	143
„ 25.	Grøn Skærmaks (<i>Setaria viridis</i>).....	147
„ 26.	Guldhavre (<i>Trisetum flavescens</i>).....	154
„ 27.	Fjærbregne (<i>Athyrium filix-femina</i>).....	155
„ 28.	Strudsvinge (<i>Struthiopteris germanica</i>).....	157

Register

over Planternes Navne (danske, islandske, norske og latinske) samt over de botanisk-tekniske Udtryk.

(De med Kursiv trykte Tal henviser til Tavlerne).

- Ajuga reptans** 50, 576.
Alant, Gotlands-, 11, 531.
„ , Pile-, 10, 530.
„ , Soløje-, 11.
Alisma ranunculoides 141, Tekstfig. 23.
Alismataceæ 141.
Alperosefamilien 61.
Alurt 71, 597.
Alyssum calycinum 73, Tekstfig. 7.
Amarant, Nedliggende 131, Tekstfig. 17.
Amarantaceæ 131.
Amarantfamilien 131.
Amarantus blitum 131, Tekstfig. 17.
Ambrosia trifida 12, 533.
Ambrosie, Trefliget 12, 533.
Anemone japonica, 69.
„ *silvestris*, 69, 594.
„ , Sommer-, 69, 594.
Annelgræs, Strand-, 148, 655.
Antennaria carpatica 9, 529.
Aquifoliaceæ 82.
Araceæ 139.
Aracium 30.
Arctostaphylos alpina 65, 590.
Arenaria gothica 120, 635.
Arnica alpina 22, 541.
Arnoseri minima 26, 546.
Artemisia campestris 19, 537 B.
„ *laciniata* 19, 538.
„ *maritima* 20, 539.
„ *norvegica* 18, 536.
„ *rupestris* 19, 537 A.
Arum maculatum 139, 649.
Arumfamilien 139.
Asald, Sølv-, 96, 612.
Asparagus officinalis 136, Tekstfig. 21
og 22.
„ *plumosus* 137.
Asparagus Sprengeri 137.
Asparges 136, Tekstfig. 21 og 22.
Asperugo procumbens 54, 581.
Aster alpinus 4.
„ *amellus* 4.
„ *linosyris* 2, 521.
„ *sibiricus* 4.
„ *subintegerrimus* 3, 522.
Asters, Guld-, 2, 521.
„ , Aursunds-, 3, 522.
Astragalus alpinus 101.
„ *danicus* 101, 617.
„ *oroboides* 101, 616.
„ *penduliflorus* 102, 618.
Astragal, Alpe-, 101.
„ , Blære-, 102, 618.
„ , Dansk 101, 617.
„ , Fjæld-, 101, 616.
Athyrium filix-femina 156, Tekstfig. 27.
Atlantisk 82, 86.
Bakkemynte 45, 571 B.
Bakkestjerne, Fjæld-, 4, 523.
Bakkestjerne, Fjæld-, 4, 523.
„ „ 5, 524.
„ „ 6, 525.
Balderbraa 15, 535.
Baldursbrá 15, 535.
Bassia hirsuta 130, 645.
Baunagras 103, 620.
Bede, Blad-, 126.
„ , Foder-, 126.
„ , Strand-, 125, 641.
Beinved 82.
Bergfrue 95, 611.
Bergknap, Enaarig 91, 607.
„ , Røt 91, 607.
„ , Strand-, 91, 607.

Berjaarf 119, 634.
 Beta vulgaris var. perennis 125, 641.
 Betonica officinalis 47, 574.
 Betonie 47, 574.
 Bibernelle 100, Tekstfig. 14.
 Bittermælk 28, 550.
 Bjergfrue 95, 611.
 Blaastjerne 3.
 Blålilja 54, 580.
 Blomstersiv 144, 651.
 Blomstersivene 144.
 Blærebusk 102.
 Borraginaceæ 52.
 Borst, Stivhaaret 27, 548.
 Braadfro, Tornet 14, 534.
 Brudurt 124, 639.
 Bukketorn 43, Tekstfig. 3.
 Bulliarda aquatica 90, 606 B.
 Bupleurum tenuissimum 90, 605.
 Burn 93, 608.
 Bynke, Dovre-, 18, 536.
 „ , Fliget, 19, 538.
 „ , Mark-, 19, 537 B.
 „ , Sten-, 19, 537 A.
 „ , Strand-, 20, 539.
 Bækarve 81, 602.
 Bækarvefamilien 81.
 Børsteaks 147, Tekstfig. 25.

Calamintha acinos 45, 571 B.
Campanula cervicaria 38, 564.
 „ glomerata 37, 563.
 „ patula 37, 562.
 „ persicifolia 36, 561.
Campanulaceæ 36.
Carduus acanthoides 24, 544.
 „ crispus 23, 543.
Caryophyllaceæ 113.
Cassiope hypnoides 62, 588 B.
 „ tetragona 62, 588 A.
Catabrosa aquatica 149, 656.
Caucalis daucoides 87, Tekstfig. 13.
Celosia cristata 131.
Centaurea jacea 25.
 „ nigra 25, 545.
Centunculus minimus 59, 586 B.
Cephalanthera longifolia 138, 647.
Ceratophyllaceæ 70.
Ceratophyllum demersum 70, 596.
Chaerophyllum temulum 89.

Chamædaphne calyculata 64, 589.
Chamæfytt 20.
Chenopodiaceæ 125.
Clinopodium vulgare 45, 571 A.
Colpodium fulvum var. pendulinum 147, 654.
Colutea arborescens 102.
Conopodium majus 86, Tekstfig. 11.
Convallariaceæ 136.
Coriandrum 85.
Coronopus procumbens 73, Tekstfig. 9.
Corynephorus canescens 152, 660.
Compositæ 1.
Crassula aquatica 90, 606 B.
Crassulaceæ 90, 613.
Cratægus calycina 97, 613 B.
 „ curvisepala 97, 613 A.
Crepis capillaris 30.
 „ multicaulis 29, 552.
 „ paludosa 30, 553.
 „ præmorsa 29, 551.
 „ tectorum 30, Fig. 2.
Cruciferæ 71.
Cyperaceæ 145.
Cyperus fuscus 145, 652.
 „ papyrus 145.
Digitalis purpurea 39, 566.
Dueurt, Laadden 110, 626.
Dvergjamne 158, 663.
Dværgarve 90, 606 B.
Dværgulvefod 158, 663.
Dværgulvefodfamilien 158.
Dyndurt 59, 586 A.

Echinodorus ranunculoides 141, Tekst-
 fig. 23.
Efjugras 59, 586.
Elatinaceæ 81.
Elatinæ hexandra 81.
 „ hydropiper 81, 602 A.
 „ triandra 81, 602 B.
Elisma natans 144, Tekstfig. 24.
Engelsodfamilien 156.
Epilobium hirsutum 110, 626.
Ericaceæ 62.
Erigeron uniflorus 4, 523.
 „ „ var. eriocephalus 5, 524.
 „ „ var. unalaschkensis 6, 525.

Ervum lens 107.
 Eryngium maritimum 89, 604.
 Eupatorium cannabinum I, 520.
 Evighedsblomst, Fjæld-, 8, 528 B.
 „ „, Nordisk 7, 527 B.
 „ „, Rank 7, 527 A.
 „ „, Sump-, 8, 528 A.
 Evjebrodd 59, 586.

Filago germanica 6, 526.
 Fingerbol 39, 566.
 Firling, Knudret 121, 636.
 „ „, Sne-, 122, 637 B.
 „ „, Tue-, 122, 637 A.
 Fjallajakobsfífill 4, 522.
 Fjandafæla 7, 527 B.
 Fjærbregne 156, Tekstfig. 27.
 Fjöllaufungur 156, Tekstfig. 27.
 Fjörnkornpuntur 148, 655.
 Fjöruarfí 119, 634.
 Fladaks, Brun 145, 652.
 Fladbælg, Enblomstret 102, 619.
 „ „, Knold-, 104, 621.
 Fladstjerne, Skarp 178, 633.
 Flagahnoðri 91, 607.
 Flismeurt, Aker-, 40, 567 A.
 Fodangel 87, Tekstfig. 13.
 Fredløs, Dusk-, 57, 584.
 „ „, Penge-, 56, 583.
 Fuglemælk, Nikkende 134, Tekstfig. 20.
 Følblom 27, 548.

Gaasefot 54, 581.
 Gedeskæg, Porrebladet 28.
 Geraniaceæ 75.
 Geranium bohemicum 76, 600.
 „ „ „ var. deprehensum 78, 601.
 „ „ phæum 76, 599.
 „ „ sanguineum 75, 598.
 Gipsurt 117, 632 A.
 Glyceria 148.
 Gnaphalium norvegicum 7, 527 B.
 „ „ silvaticum 7, 527 A.
 „ „ supinum, 8, 528 B.
 „ „ uliginosum 8, 528 A.
 Graadodder 73, Tekstfig. 7.
 Graadodre 73, Tekstfig. 7.
 Grájurt 7, 527 A.

Gramineæ 146.
 Grámulla 8, 528 B.
 Grámygla 8, 528 A.
 Grepplyng 61, 587.
 Græsfamilien 146.
 Guldblomme, Arktisk 22, 541.
 Guldbørste 26, 547.
 Gulddusk 58.
 Guldhavre 153, Tekstfig. 26.
 Gulddusk 57, 584.
 Gullhavre 153, Tekstfig. 26.
 Gullsteinbrjotur 93, 609.
 Gulsildre 93, 609.
 Gultorn 109, Tekstfig. 16.
 Gypsophila fastigiata 117, 632 A.
 „ „ paniculata 117.
 Gøgeurt, Maj-, 137, 646.
 Gøgeurfamilien 137.

Hagtorn 97, 613.
 Haloragidaceæ 112.
 Halvgræsfamilien 145.
 Hanekam 131.
 Hareøre 90, 605.
 Harril 149.
 Havrerod 28, 549.
 Helichrysum 7.
 Helleborine latifolia 138, 648.
 Herniaria glabra 124, 639.
 Hestehov, Filtet 21, 540.
 Hestetunge 54, 580.
 Hieracium aurantiacum 35, 560.
 „ „ sativum 36.
 „ „ scandicum 36.
 „ „ Valdersianum 36.
 Hindebregne 158, 662.
 Hindebregnefamilien 158.
 Hindebæger, Lav 60, Tekstfig. 5.
 Hindebægerfamilien 60.
 Hirse 147.
 Hjartafífill 30, 553.
 Hjortetrost, Hamp-, 1, 520.
 Hnúskakrækil 121, 636.
 Honckenya peploides 119, 634.
 Hornblad, Tornet 70, 596.
 Hornbladfamilien 70.
 Hullæbe, Bredbladet 138, 648.
 Hulsvøb 89.
 Hvidtjørn 97, 613.
 Hyacinth 136.

- Hyacinthus orientalis* 136.
 Hymenophyllaceæ 158.
Hymenophyllum peltatum 158, 662.
Hypochoeris maculata 26, 547.
 Hængegræs 147, 654.
 Høgeskæg, Afbidt 29, 551.
 " , Grøn 30.
 " , Kær-, 30, 553.
 " , Sibirisk 29, 552.
 " , Tag-, 30, Tekstfig. 2.
 Høgeurt, Pomerans-, 35, 560.
 Hørfamilien 80.

Ilex aquifolium 82, 603.
 Ingefær, Dansk 139, 649.
Inula britannica 11.
 " *ensifolia* 11.
 " *salicina* 10, 530.
 " *Vrabelyiana* 11, 531.

Jernurt, Læge-, 50, Tekstfig. 4.
 Jernurfamilien 50.
 Jomfrukam 87, Tekstfig 12.
 Jordfladeplante 20.
 Jordnøt 86, Tekstfig. 11.
 Juncaginaceæ 144.
Juncus Gerardi 149.

Kalkarve 120, 635.
 Kambunke, Klit-, 152, 659.
 Kamille, Lugtlos, 15, 535.
 — , Skive-, 17, Tekstfig. 1.
 Kantlyng 62, 588 A.
 Kattefod, Tue-, 9, 529.
 Kattehalefamilien 111.
 Kilebæger, Stilket 129, 644.
 " , Stilklos 130.
 Kladdodier 137.
 Klettafrú 95, 611.
 Klokke, Eng-, 37, 562.
 " , Hvas 38, 564.
 " , Nøgle-, 37, 563.
 " , Smal 36, 561,
 " , Smalbladet 36, 561.
 Klokkefamilien 36.
 Knavel, Enaarig 122, 638 A.
 " , Fleraarig 122, 638 B.
 Knegress 151, 658.
 Knopnelike 117, 632 B.
 Knopurt, Almindelig 25.
 " , Sort 25, 545.

 Knudearve 59, 586 B.
 Knyttling, 124, 639.
 Kobjælde, Nikkende 69, 595.
 Kodriver, Storblostmret 55, 582.
 Kodriverfamilien 55.
Koeleria glauca 152, 659.
Koenigia islandica 125, 640.
 Kohvede, Ager-, 41, 568 A.
 " , Kantet 41, 568 B.
 Kolbe 139.
 Kolbehirse 147.
 Kongepen, Plettet 26, 547.
 Kongsspir 42, 570.
 Konvalfamilien 136.
 Koriander 85.
 Korsblomstrede 71.
 Kraakekarse 73, Tekstfig. 9.
 Kransburre 47, 573.
 Kransborste 45, 571 A.
 Kristtorn 83, 603.
 Kristtornfamilien 82.
 Krumhals 52, 578.
 Kurvblomstrede 1.
 Kusymre 55, 582.
 Kveller 128, 643.
 Kærnefrugtfamilien 96.

Labiatae 45.
Lactuca muralis 33, 557.
 Lambagras 113, 629.
 Lambarjómi, 94, 610.
Lamium amplexicaule 46, 572.
Lappula deflexa 52, 577.
Lathyrus maritimus 103, 620.
 " *sphaericus* 102, 619.
 " *tuberosus* 104, 621.
Leersia oryzoides 146, 653.
Leontodon hispidus 27, 548.
Lepturus filiformis 154, 661.
 Liliaceæ 134.
 Liljefamilien 134.
Limonium humile 60, Tekstfig. 5.
Limosella aquatica 59, 586 A.
 Limur 61, 587.
 Limurt, Tue-, 113, 629.
 Linaceæ 80.
 Linse 107.
Loiseleuria procumbens 61, 587.
 Loppeurt, Almindelig 12, 532.
 Lungeurt, Himmellblaa 53, 579.

Lúsajurt 42, 569.
 Lycium barbarum 43, Tekstfig. 3.
 Lycopsis arvensis 52, 578.
 Lyngfamilien 62.
 Lysimachia nemorum 57.
 „ nummularia 56, 583.
 „ thyrsoflora 57, 584.
 Lythraceæ 111.
 Læbeblonstrede 45.
 Læbeløs, Krybende 50, 576.
 Læderløv 64, 589.
 Løvtistel 22, 542.
 Mandstro, Strand-, 89, 604.
 Mangold 126.
 Marimjelde, Firkantet 41, 568 B.
 Marrubium vulgare 47, 573.
 Maskeblomstrede 39.
 Matricaria inodora 15, 535.
 „ suaveolens 17.
 Medicago lupulina 107, Tekstfig. 15.
 Melampyrum arvense 41, 568 A.
 „ cristatum 41, 568 B.
 Melandrium apetalum 115, 630.
 Melbærris, Løvfældende 65, 590.
 Mertensia maritima 54, 580.
 Meyjarauga 91, 607.
 Monopodium 63.
 Mosajafni 159, 663.
 Mosalyng 62, 588.
 Moslyng 62, 588 B.
 Mulgedium sibiricum 32, 556.
 Museurt, Gulgraa 7.
 „ , Kugle-, 6, 526.
 Myriophyllum alterniflorum 112, 628.
 Mælkebotte, Rodfrugt 34, 358.
 „ , Eng-, 35, 359.
 Naflagras 125, 640.
 Najadaceæ 140.
 Najade 140, 650.
 Najadefamilien 140.
 Najas marina 140, 650.
 Natlysfamilien 110.
 Natskyggefamilien 43.
 Naumburgia 57.
 Navleurt 125, 640.
 Nellikefamilien 113.
 Neslia paniculata 73, Tekstfig. 8.
 Nældefamilien 133.

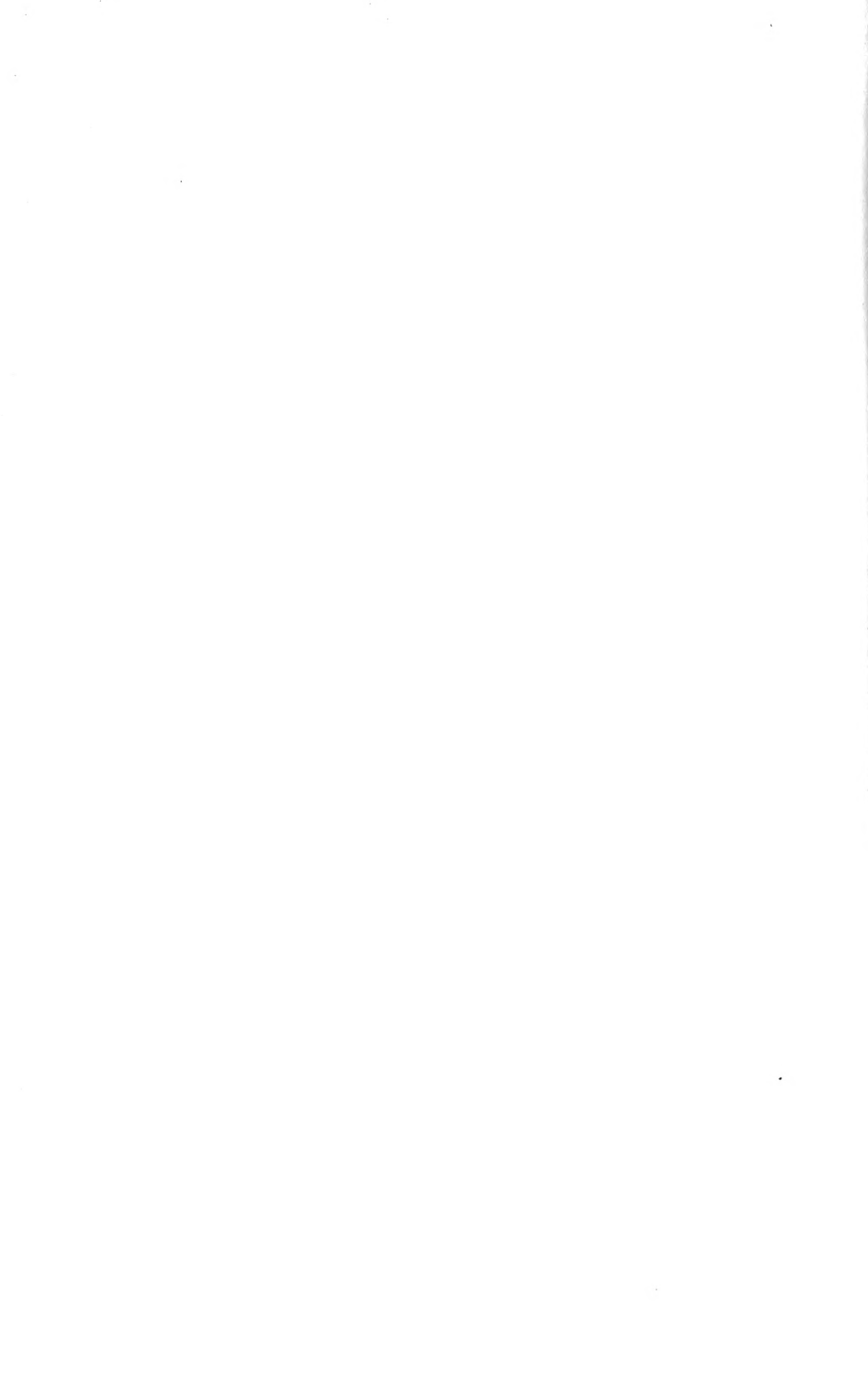
Obione pedunculata 129, 644.
 „ portulacoides 130.
 Oenotheraceæ 110.
 Orchidaceæ 137.
 Orchidéer 137.
 Orchis latifolia 137, 646.
 Ornithogalum nutans 134, Tekstfig. 10.
 Panicum miliaceum 147.
 Papilionaceæ 101.
 Papyrusplante 145.
 Parietaria officinalis 133, Tekstfig. 18
 og 19.
 Pastinaca sativa 86, Tekstfig. 10.
 Pedicularis flammea 42, 569.
 „ sceptrum carolinum 42, 570.
 Peplis portula 111, 627.
 Petasites spurius 21, 540.
 Phippsia alga 150, 657 A.
 „ concinna 150 657 B.
 Phyteuma spicatum 38, 565.
 Pieris hieracoides 28, 550.
 Piggro 52, 577.
 Piggro, Enradet 52, 577.
 Plumbaginaceæ 60.
 Polygonaceæ 125.
 Polymorf 97.
 Polypodiaceæ 156.
 Pomaceæ 96.
 Potentil, Busk-, 99, 615.
 „ , Hvid 98, 614 A.
 „ , Jordbær-, 98, 614 B.
 Potentilla fruticosa 99, 615.
 „ rupestris 98, 614 A.
 „ sterilis 98, 614 B.
 Poterium sanguisorba 190, Tekstfig. 14.
 Pragtstjerne, Arktisk 115, 630.
 Primula vulgaris 55, 532.
 Primulaceæ 55.
 Puccinellia maritima 148, 655.
 Pulicaria dysenterica 12.
 „ prostrata 12, 532.
 Pulmonaria angustifolia 53, 579.
 Pulsatilla pratensis 69, 595.
 Radiola linoides 80, 606 A.
 Ranunculaceæ 66.
 Ranunculus auricomus 66, 591.
 „ illyricus 67, 592.
 „ platanifolius 68, 593.

- Ranunkel, Hvid 68, 593.
 " , Nyre-, 66, 591,
 " , Steppe-, 67, 592.
 Ranunkelfamilien 66.
 Rapuntsel, Aks-, 38, 565.
 Ravnefod 73, Tekstfig. 9.
 Rhodiola 93.
 Rhodoraceæ 61.
 Risgræs 146, 653.
 River 54, 581.
 Rodforkortning 55.
 Rosaceæ 98.
 Rosenfamilien 98.
 Rosenrod 93, 608.
 Rosenrot 93, 608.
 Rubladede 52.
 Rundskulpe 73, Tekstfig. 8.
 Runkelroe 126.
 Rypebær 65, 590.
 Rypelyng 65, 590.
 Rævebjelde 39, 566.
 Rødbede 126.
 Rødsildre 94, 610.
 Ron, Aksel-, 96, 612.
 " , Aksebær-, 96, 612.

Saapeurt 116, 631.
 Sagina cæspitosa 122, 637 A.
 " intermedia 122, 637 B.
 " nodosa 121, 636.
 Salat, Skov-, 33, 557.
 Salicornia herbacea 128, 643.
 Salturterne 125.
 Salvia officinalis 49.
 " pratensis 48, 575.
 Salvie, Eng-, 48, 575.
 " , Læge-, 49.
 Samel, Strand-, 58, 585.
 Samolus Valerandi 58, 585.
 Sandskjegg 152, 660.
 Sandskæg 152, 660.
 Saponaria officinalis 116, 631.
 Sauðamergur 61, 587.
 Saussurea alpina 22, 542.
 Saxifraga aizoides 93, 609.
 " cotyledon 95, 611.
 " oppositifolia 94, 610.
 Saxifragaceæ 93.
 Scandix pecten veneris 87, Tekstfig. 12.
 Scheuchzeria palustris 144, 651.

 Scleranthus annuus 122, 638 A.
 " perennis 122, 638 B.
 Scrophulariaceæ 39.
 Sedum anglicum 91, 607.
 " annuum 91, 607.
 " roseum 93, 608.
 " villosum 91, 607.
 Selaginella selaginoides 158, 663.
 Selaginellaceæ 158.
 Senebiera coronopus 73, Tekstfig. 9.
 Setaria glauca 147.
 " italica 147.
 " viridis 147, Tekstfig. 25.
 Sieglingia decumbens 151, 658.
 Sikjamari 112, 628.
 Silene acaulis 113, 629.
 Skebladfamilien 141.
 Skødeknæfamilien 125.
 Skogburkne 156, Tekstfig. 27.
 Skog-salat 33, 557.
 Skovlilje, Sværd-, 138, 647.
 Skriðuhnoðri 91, 607.
 Skær, Fjæld-, 22, 542.
 Skærmaks, Grøn 147, Tekstfig. 25.
 Skærplanterne 84.
 Skørtidsel 31, 554.
 Smaaarve 121, 636.
 Smelde, Fjeld-, 113, 629.
 Sneglebælg, Humle-, 107, Tekstfig. 15.
 Snegræs 150, 657.
 Snækrækil 122, 637.
 Snænarvagræs 150, 657.
 Solanaceæ 43.
 Solblom, Fjeld-, 22, 541.
 Soleie, Hvit 68, 593.
 " , Nyreblad-, 66, 591.
 Sonchus arvensis 31, 554.
 " oleraceus 31.
 " paluster 32, 555.
 Sorbus aria var. rupicola 96, 612.
 Spidshale 154, 661.
 Springknap, Opret 133, Tekstfig. 18 og
 19.
 Statice humilis 60, Tekstfig. 5.
 Stellaria holostea 118, 633.
 Stenbræk, Purpur-, 94, 610.
 " , Smalbladet 93, 609.
 Stenbrækfamilien 93.
 Stenurt, Klæbrig 91, 607.
 " , Liden 91, 607.

- Stenurt, Strand-, 91, 607.
 Stenurtfamilien 90.
 Storkenæb, Blodrod 75, 598.
 " , Braate-, 76, 600.
 " , " , (Mutation) 78, 601.
 Storkenæb, Bolget 76, 599.
 Storkenæbsfamilien 75.
 Strandarve 119, 634.
 Strandflaabæg 103, 620.
 Strandgaasefod 127, 642.
 Strandrisp 60, Tekstfig. 5.
 Strandtidse 89.
 Strandtorn 89, 604.
 Strandært 103, 620.
 Strudsvinge 156, Tekstfig. 28.
 Struthiopteris germanica 156, Tekst-
 fig. 28.
 Strutsvinge 156, Tekstfig. 28.
 Subularia aquatica 71, 597.
 Sukkerroe 126.
 Sukkulente 16.
 Suæda maritima 127, 642.
 Svinemælk, Ager-, 31, 554.
 " , Kær-, 32, 555.
 Svinenød 86, Tekstfig. 11.
 Svineøje 26, 546.
 Svælla 93, 608.
 Sylblad 71, 597.
 Sæbeurt 116, 631.
 Søpryd 141, Tekstfig. 23.
 Sotgress, Strand-, 148, 655.
- T**andbæg 151, 658.
 Tangurt 130, 645.
 Taraxacum palustre 35, 559.
 " rubicundum 34, 358.
 Tæppegress, 149, 656.
 Tidsel, Kruset 23, 543.
 Tillæa aquatica 90, 606 B.
 Tistel, Kruse-, 23, 543.
 " , Pigget, 24, 544.
 Tornblad 109, Tekstfig. 16.
 Tottegræs 152.
 Tragopogon porrifolius 28, 549.
 Trisetum flavescens 153, Tekstfig. 26.
 Troldurt, Brand-, 42, 569.
 " , Scepter-, 42, 570.
- Trøllastakur 42, 569.
 Tunica prolifera 117, 632 B.
 Turt, Sibirisk 32, 556.
 Tusenblad 112, 628.
 Tusindblad, Haar-, 112, 628.
 Tusindfrø 80, 606 A.
 Tvetand, Liden 46, 572.
 " , Liten 46, 572.
 Tvitönn 46, 572.
 Tæppegræs 149, 656.
- U**ldurt 6, 526.
 Ulex europæus 109, Tekstfig. 16.
 Umbelliferæ 84.
 Urticaceæ 133.
- V**adderot 38.
 Vandportulak 111, 627.
 Vandranke 144, Tekstfig. 24.
 Vandspirfamilien 112.
 Vannkryper 111, 627.
 Vatnsnarvagræs 149, 656.
 Vatnsögn 90, 606 B.
 Verbena officinalis, 50, Tekstfig. 4.
 Verbenaceæ 50.
 Verbene, Have-, 51.
 Veronica agrestis 40, 567 A.
 " Tournefortii 40, 567 B.
 Vetrarblóm 94, 610.
 Vicia dumetorum 105, 622.
 " hirsuta 106, 624 A.
 " pisiformis 105, 623.
 " tetrasperma 106, 624 B.
 Vikke, Krat-, 105, 622.
 " , Laadden 106, 624 A.
 " , Tadder-, 106, 624 B.
 " , Ærte-, 105, 623.
 Vogelia paniculata 73, Tekstfig. 8.
 Voldtimian 45, 571 B.
- X**anthium spinosum 14, 534.
- P**úsunddygðajurt 95, 611.
- Æ**repris, Flerfarvet 40, 567 A.
 " , Storkronet 40, 567 B.
 Ærteblomstrede 101.
- Ø**rneoie 30, 553.
 Ørneoje 30, 553.
 Østersurt 54, 580.

TAVLER

NR. 520—663.

FORTEGNELSE OVER TAVLERNE I TILLÆGSBINDET.

Tokimbladede Blomsterplanter.

Helkronbladede.

Kurveblomstrede, Compositæ.

<p>520. Hamp-Hjortetrost, <i>Eupatorium cannabinum</i> L.</p> <p>521. Guld-Asters, <i>Aster linosyris</i> (L.) Bernh.</p> <p>522. Aursunds-Asters, <i>Aster subintegerrimus</i> (Trautv.) Ostf. et Resvoll.</p> <p>523. Fjæld-Bakkestjerne, <i>Erigeron uniflorus</i> L.</p> <p>524. Fjæld-Bakkestjerne, <i>Erigeron uniflorus</i> L., var. <i>eriocephalus</i> (J. Vahl) Abromeit.</p> <p>525. Fjæld-Bakkestjerne, <i>Erigeron uniflorus</i> L., var. <i>unalaschkensis</i> (D. C.) Ostf.</p> <p>526. Kugle-Museurt, <i>Filago germanica</i> L.</p> <p>527. A. Rank Evighedsblomst, <i>Gnaphalium silvaticum</i> L.
B. Nordisk Evighedsblomst, <i>Gnaphalium norvegicum</i> Gunn.</p> <p>528. A. Sump-Evighedsblomst, <i>Gnaphalium uliginosum</i> L.
B. Fjæld-Evighedsblomst, <i>Gnaphalium supinum</i> L.</p> <p>529. Tue-Kattefod, <i>Antennaria carpatica</i> (Whbg.) R. Br.</p> <p>530. Pile-Alant, <i>Inula salicina</i> L.</p> <p>531. Gotlands-Alant, <i>Inula Vrabelyiana</i> Kerner.</p> <p>532. Almindelig Loppeurt, <i>Pulicaria prostrata</i> (Gilib.) Aschers.</p> | <p>533. Treffiget Ambrosie, <i>Ambrosia trifida</i> L.</p> <p>534. Tornet Braadfro, <i>Xanthium spinosum</i> L.</p> <p>535. Lugtløs Kamille, <i>Matricaria inodora</i> L.</p> <p>536. Dovre-Bynke, <i>Artemisia norvegica</i> Fr.</p> <p>537. A. Sten-Bynke, <i>Artemisia rupestris</i> L.
B. Mark-Bynke, <i>Artemisia campestris</i> L.</p> <p>538. Fliget Bynke, <i>Artemisia laciniata</i> Willd.</p> <p>539. Strand-Malurt, <i>Artemisia maritima</i> L.</p> <p>540. Filtet Hestehov, <i>Petasites spurius</i> (Retz.) Rehb.</p> <p>541. Arktisk Guldblomme, <i>Arnica alpina</i> (L.) Olin.</p> <p>542. Fjæld-Skær, <i>Saussurea alpina</i> (L.) D. C.</p> <p>543. Kruset Tidsel, <i>Carduus crispus</i> L.</p> <p>544. Tornet Tidsel, <i>Carduus acanthoides</i> L.</p> <p>545. Sort Knopurt, <i>Centaurea nigra</i> L.</p> <p>546. Svineøje, <i>Arnoseris minima</i> (L.) Lk.</p> <p>547. Plettet Kongepen, <i>Hypochoeris maculata</i> L.</p> <p>548. Stivhaaret Borst, <i>Leontodon hispidus</i> L.</p> <p>549. Havrerod, <i>Tragopogon porrifolius</i> L.</p> <p>550. Bittermælk, <i>Picris hieracioides</i> L.</p> |
|---|---|

551. Afbidt Høgeskæg, *Crepis præmorsa* (L.) Tausch.
 552. Sibirisk Høgeskæg, *Crepis multicaulis* Ledeb.
 553. Ørneøje, *Crepis paludosa* (L.) Moench.
 554. Skørtidsel, *Sonchus arvensis* L.
 555. Kær-Svinemælk, *Sonchus paluster* L.
 556. Sibirisk Turt, *Mulgedium sibiricum* (L.) Less.
 557. Skov-Salat, *Lactuca muralis* (L.) Lessing.
 558. Rodfrugtet Mælkebøtte, *Taraxacum rubicundum* Dahlst.
 559. Eng-Mælkebøtte, *Taraxacum palustre* (Ehrh.) Dahlst.
 560. Pomerans-Høgeurt, *Hieracium aurantiacum* L.

Klokkefamilien, Campanulaceæ.

561. Smal Klokke, *Campanula persicifolia* L.
 562. Eng-Klokke, *Campanula patula* L.
 563. Nogle-Klokke, *Campanula glomerata* L.
 564. Hvas Klokke, *Campanula cervicaria* L.
 565. Aks-Rapuntsel, *Phyteuma spicatum* L.

Maskeblomstrede, Scrophulariaceæ.

566. Fingerbøl, *Digitalis purpurea* L.
 567. A. Flerfarvet Ærepris, *Veronica agrestis* L.
 B. Storkronet Ærepris, *Veronica Tournefortii* Gmel.
 568. A. Ager-Kohvede, *Melampyrum arvense* L.
 B. Kantet Kohvede, *Melampyrum cristatum* L.
 569. Brand-Troldurt, *Pedicularis flammæa* L.
 570. Scepter-Troldurt, *Pedicularis sceptorum carolinum* L.
 586. A. Dyndurt, *Limosella aquatica* L.

Læbeblomstrede, Labiate,

571. A. Kransbørste, *Clinopodium vulgare* L.

- B. Voldtimian, *Calamintha acinos* (L.) Clairv.
 572. Liden Tvetand, *Lamium amplexicaule* L.
 573. Kransburre, *Marrubium vulgare* L.
 574. Betonie, *Betonica officinalis* L.
 575. Eng-Salvie, *Salvia pratensis* L.
 576. Krybende Læbeløs, *Ajuga reptans* L.

Rubladede, Borraginaceæ.

577. Pigfrø, *Lappula deflexa* (Wg.) Garcke.
 578. Krumhals, *Lycopsis arvensis* L.
 579. Himmelblaa Lungeurt, *Pulmonaria angustifolia* L.
 580. Hestetunge, *Mertensia maritima* (L.) Rehb.
 581. River, *Asperugo procumbens* L.

Kodriverfamilien, Primulaceæ.

582. Storblostmret Kodriver, *Primula vulgaris* Huds.
 583. Penge-Fredløs, *Lysimachia nummularia* L.
 584. Dusk-Fredløs, *Lysimachia thyrsoflora* L.
 585. Strand-Samel, *Samolus Valerandi* L.
 586. B. Knudearve, *Centunculus minimus* L.

Alperosefamilien, Rhodoraceæ.

587. Grepplyng, *Loiseleuria procumbens* (L.) Desv.

Lyngfamilien, Ericaceæ.

588. A. Kantlyng, *Cassiope tetragona* (L.) D. Don.
 B. Moslyng, *Cassiope hypnoides* (L.) D. Don.
 589. Læderløv, *Chamædaphne calyculata* (L.) Moench.
 590. Rypebær, *Arctostaphylos alpina* (L.) Spr.

Frikronbladede.

Ranunkelfamilien, Ranunculaceæ.

591. Nyre-Ranunkel, *Ranunculus auricomus* L.

592. Steppe-Ranunkel, *Ranunculus illyricus* L.
 593. Hvid Ranunkel, *Ranunculus plantanifolius* L.
 594. Sommer-Anemone, *Anemone silvestris* L.
 595. Nikkende Kobjælde, *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.

Hornbladfamilien, Ceratophyllaceæ.

596. Tornet Hornblad, *Ceratophyllum demersum* L.

Korsblomstred, Cruciferae.

597. Sylblad, *Subularia aquatica* L.

Storkenæbsfamilien, Geraniaceæ.

598. Blodrod Storkenæb, *Geranium sanguineum* L.
 599. Bølget Storkenæb, *Geranium phæum* L.
 600. Braate-Storkenæb, *Geranium bohemicum* L.
 601. Braate-Storkenæb (Mutation), *Geranium bohemicum* L. var. *deprehensum* Erik Almquist.

Bækarrefamilien, Elatineaceæ.

602. A. Bækarve, *Elatine hydropiper* L.
 B. „ „, *Elatine triandra* L.

Kristtornfamilien, Aquifoliaceæ.

603. Kristtorn, *Ilex aquifolium* L.

Skærmplanterne, Umbelliferae.

604. Strand-Mandstro, *Eryngium maritimum* L.
 605. Hareøre, *Bupleurum tenuissimum* L.

Hørfamilien, Linaceæ.

606. A. Tusindfros, *Radiola linoides* Roth.

Stenurtfamilien, Crassulaceæ.

606. B. Dværgarve, *Crassula aquatica* (L.) Schönland.
 607. Strand-Stenurt, *Sedum anglicum* Huds.
 Liden Stenurt, *Sedum annuum* L.
 Klæbrig Stenurt, *Sedum villosum* L.
 608. Rosenrod, *Sedum roseum* (L.) Scop.

Stenbrækfamilien, Saxifragaceæ.

609. Smalbladet Stenbræk, *Saxifraga aizoides* L.
 610. Purpur-Stenbræk, *Saxifraga oppositifolia* L.
 611. Bjergfrue, *Saxifraga cotyledon* L.

Kærnefrugtfamilien, Pomaceæ.

612. Aksel-Ron, *Sorbus aria* (L.) Crtz., var. *rupicola* Syme.
 613. A. Hvidtjørn, *Cratægus curvisepala* Lindm.
 B. C. calycina Peterm., em. Lindm.

Rosenfamilien, Rosaceæ.

614. A. Hvid Potentil, *Potentilla rupestris* L.
 B. Jordbær-Potentil, *Potentilla sterilis* (L.) Garcke.
 615. Busk-Potentil, *Potentilla fruticosa* L.

Ærteblomstred, Papilionaceæ.

616. Fjæld-Astragal, *Astragalus orboides* Hornem.
 617. Dansk Astragal, *Astragalus danicus* Retz.
 618. Blære-Astragal, *Astragalus penduliflorus* Lam.
 619. Enblomstret Fladbælg, *Lathyrus sphaericus* Retz.
 620. Strandært, *Lathyrus maritimus* (L.) Bigel.
 621. Knold-Fladbælg, *Lathyrus tuberosus* L.
 622. Krat-Vikke, *Vicia dumetorum* L.
 623. Ærte-Vikke, *Vicia pisiformis* L.
 624. A. Laadden Vikke, *Vicia hirsuta* (L.) S. F. Gray.
 B. Tadder-Vikke, *Vicia tetrasperma* (L.) Schreb.
 625. Kantbælg, *Tetragonolobus siliquosus* (L.) Roth.

Nattlysfamilien, Oenotheraceæ.

626. Laadden Dueurt, *Epilobium hirsutum* L.

Kattehalefamilien, Lythraceæ.

627. Vandportulak, *Peplis portula* L.

Vandspørfamilien, Haloragidaceæ.

628. Haar-Tusindblad, *Myriophyllum alterniflorum* D. C.

Nellikfamilien, Caryophyllaceæ.

629. Tue-Limurt, *Silene acaulis* L.
 630. Arktisk Pragstjerne, *Melandrium apetalum* (L.) Fenzl.
 631. Sæbeurt, *Saponaria officinalis* L.
 632. A. Gipsurt, *Gypsophila fastigiata* L.
 B. Knopnellike, *Tunica prolifera* (L.) Scop.
 633. Skarp Fladstjerne, *Stellaria holostea* L.
 634. Strandarve, *Honckenya peploides* (L.) Ehrh.
 635. Kalkarve, *Arenaria gothica* Fr.
 636. Knudret Firling, *Sagina nodosa* (L.) Fenzl.
 637. A. Tue-Firling, *Sagina cæspitosa* (J. Vahl) Lge.

637. B. Sne-Firling, *Sagina intermedia* Fenzl.
 638. A. Enaarig Knavel, *Scleranthus annuus* L.
 B. Fleraarig Knavel, *Scleranthus perennis* L.
 639. Brudurt, *Herniaria glabra* L.

Skedeknæfamilien, Polygonaceæ.

640. Navleurt, *Koenigia islandica* L.

Salturterne, Chenopodiaceæ.

641. Strand-Bede, *Beta vulgaris* L. var. *perennis* L.
 642. Strandgaasefod, *Suæda maritima* (L.) Dumort.
 643. Kveller, *Salicornia herbacea* L.
 644. Stilket Kilebæger, *Obione pedunculata* (L.) Moq.-Tand.
 645. Tangurt, *Bassia hirsuta* (L.) Aschers.

Enkimbladede Blomsterplanter.*Gøgeurtfamilien (Orchidéer), Orchidaceæ.*

646. Maj-Gøgeurt, *Orchis latifolia* L.
 647. Sværd-Skovlilje, *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.
 648. Bredbladet Hullæbe, *Helleborine latifolia* (L.) Druce.

Arumfamilien, Araceæ.

649. Dansk Ingefær, *Arum maculatum* L.

Najadefamilien, Najadaceæ.

650. Najade, *Najas marina* L.

Blomstersivene, Juncaginaceæ.

651. Blomstersiv, *Scheuchzeria palustris* L.

Halvgræsfamilien Cyperaceæ.

652. Brun Fladaks, *Cyperus fuscus* L.

Græsfamilien, Gramineæ.

653. Risgræs, *Leersia oryzoides* (L.) Sw.

654. Hængegræs, *Colpodium fulvum* Griseb. var. *pendulinum* (Læst.) Griseb.
 655. Strand-Annelgræs, *Puccinellia maritima* (Huds.) Parl.
 656. Tæppegræs, *Catabrosa aquatica* (L.) PB.
 657. Snegræs, A. *Phippsia algida* (Sol.) R. Br.
 B. *Phippsia concinna* (Th. Fr.) Lindeb.

658. Tandbælg, *Sieglingia decumbens* (L.) Bernh.
 659. Klit-Kambunke, *Koeleria glauca* (Schkuhr) D. C.
 660. Sandskæg, *Corynephorus canescens* (L.) Beauv.
 661. Spidshale, *Lepturus filiformis* (Roth) Trin.

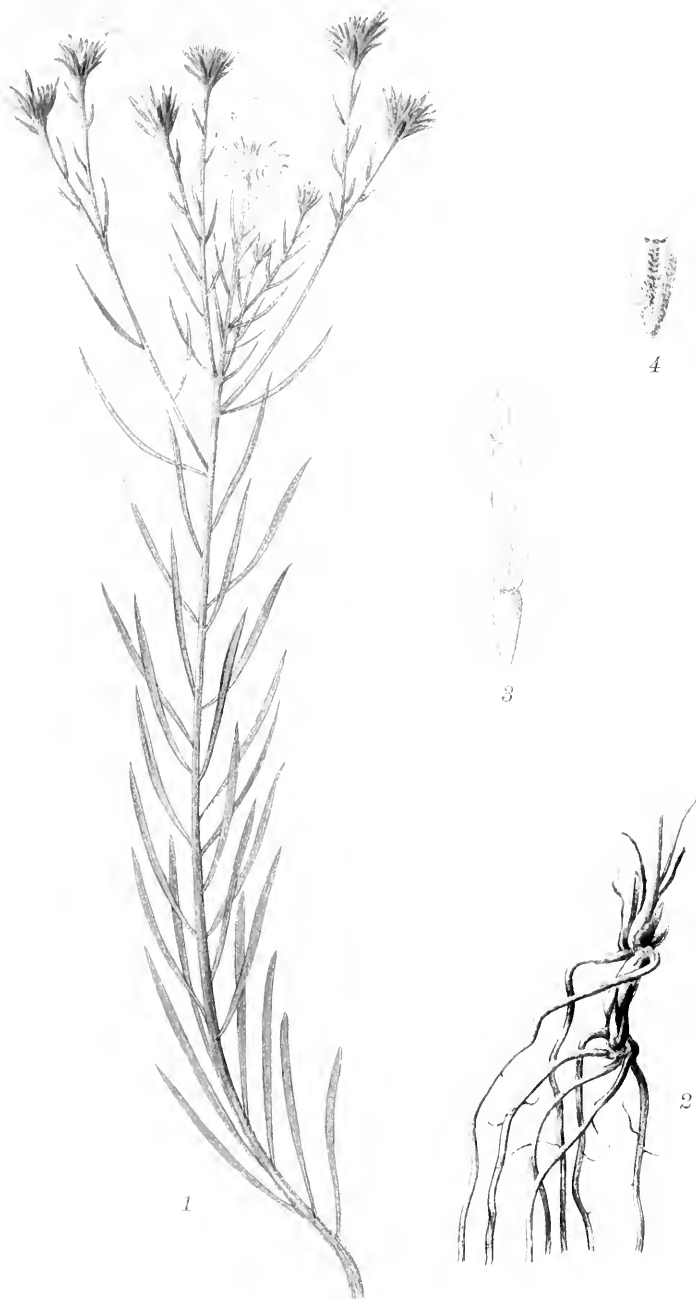
Karsporeplanter.*Hindebregnefamilien, Hymenophyllaceæ.*

662. Hindebregne, *Hymenophyllum petatum* (Poir.) Desv.

Dværgulvefodfamilien, Selaginellaceæ.

663. Dværgulvefod, *Selaginella selaginoides* (L.) Lk.

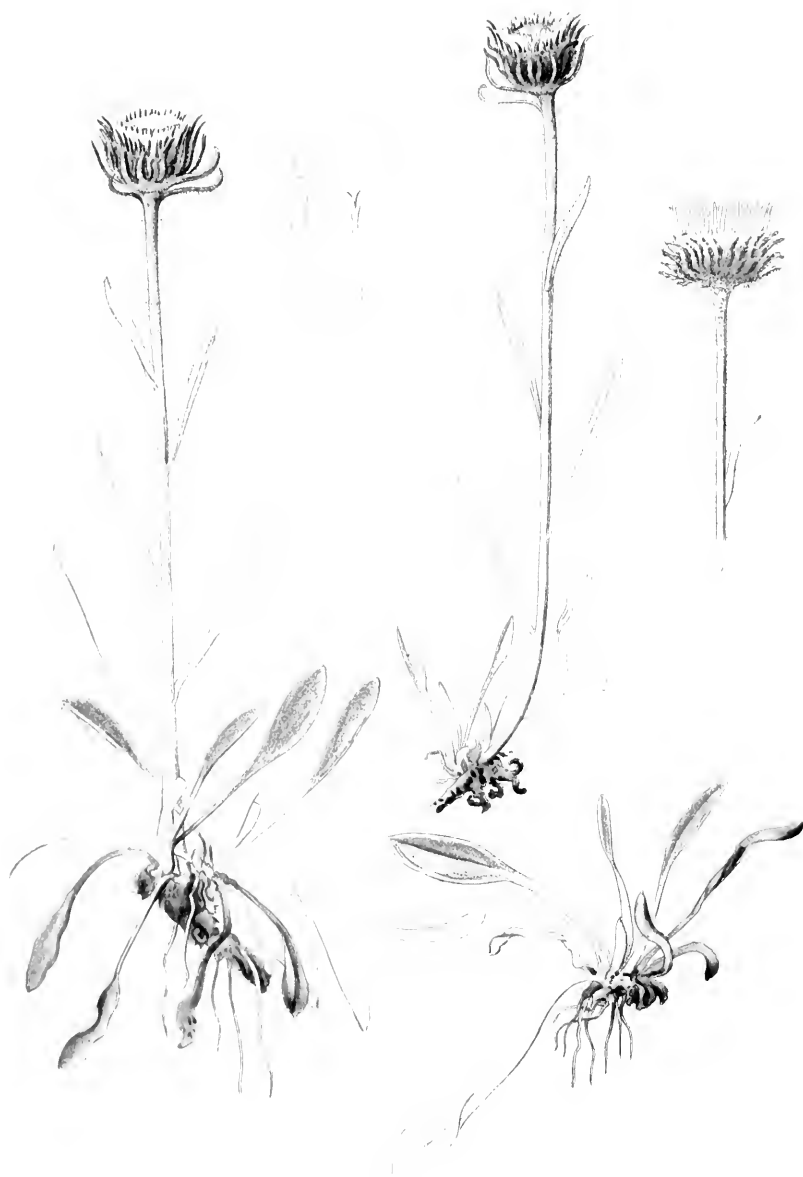
GULD-ASTERS, *ASTER LINOSYRIS*.

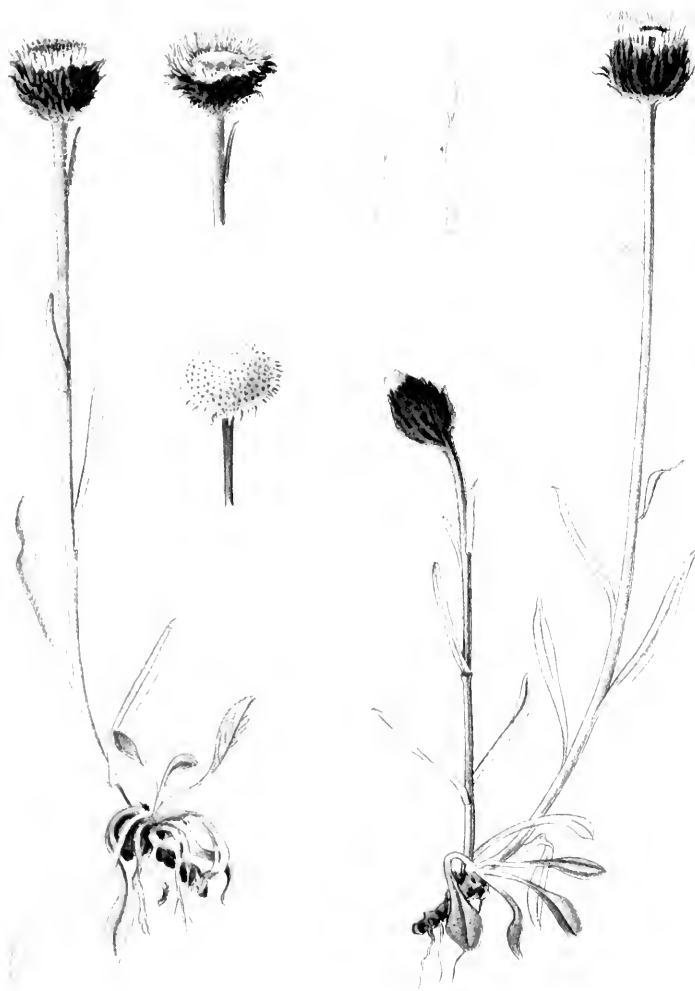
AURSUNDS-ASTERS, *ASTER SUBINTEGERRIMUS*

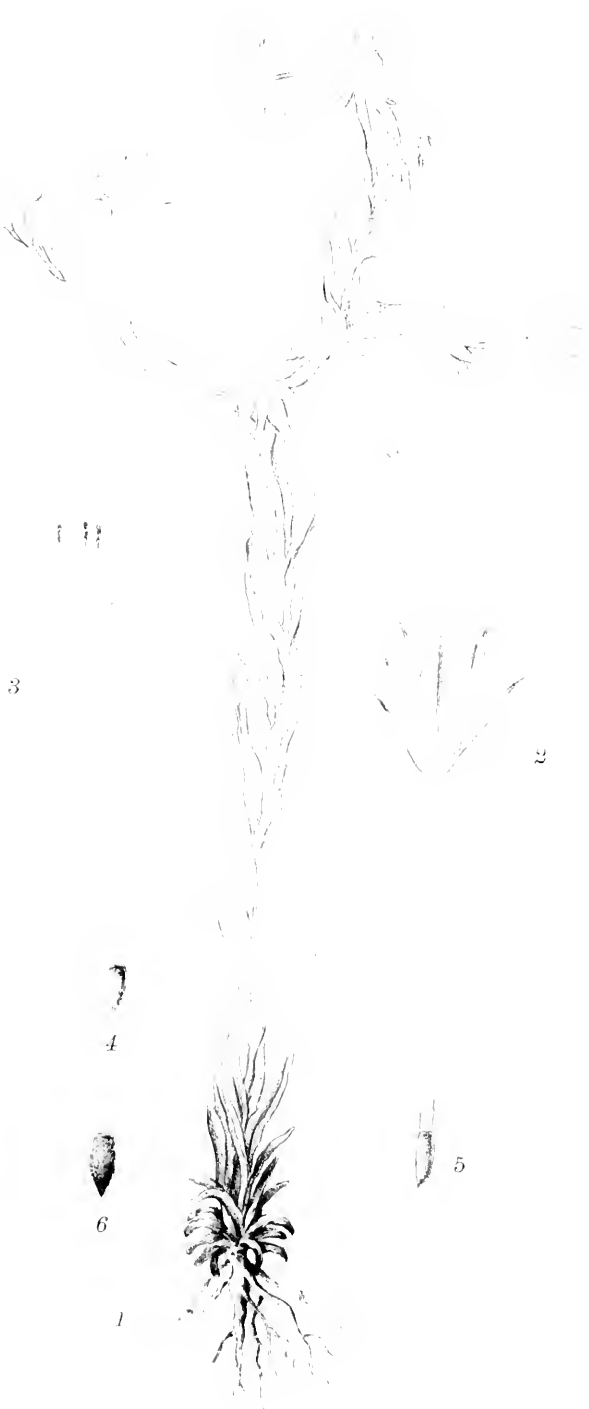
FJÆLD-BAKKESTJÆRNE, ERIGERON UNIFLORUS.

FJÆLD-BAKKESTJÆRNE, ERIGERON UNIFLORUS VAR. ERIOCEPHALUS.

FJÆLD-BAKKESTJÆRNE. *ERIGERON UNIFLORUS* VAR. *UNALASCHKENSIS*.

KUGLE-MUSEURT, *FILAGO GERMANICA*

A. RANK EVIGHEDSBLOMST, *GNAPHALIUM SILVATICUM*

B. NORDISK EVIGHEDSBLOMST, *GNAPHALIUM NORVEGICUM*.

A. SUMP-EVIGHEDSBLOMST, *GNAPHALIUM ULIGINOSUM*.

B. FJÆLD-EVIGHEDSBLOMST, *GNAPHALIUM SUPINUM*.

TUE-KATTEFOD, *ANTENNARIA CARPATICA*

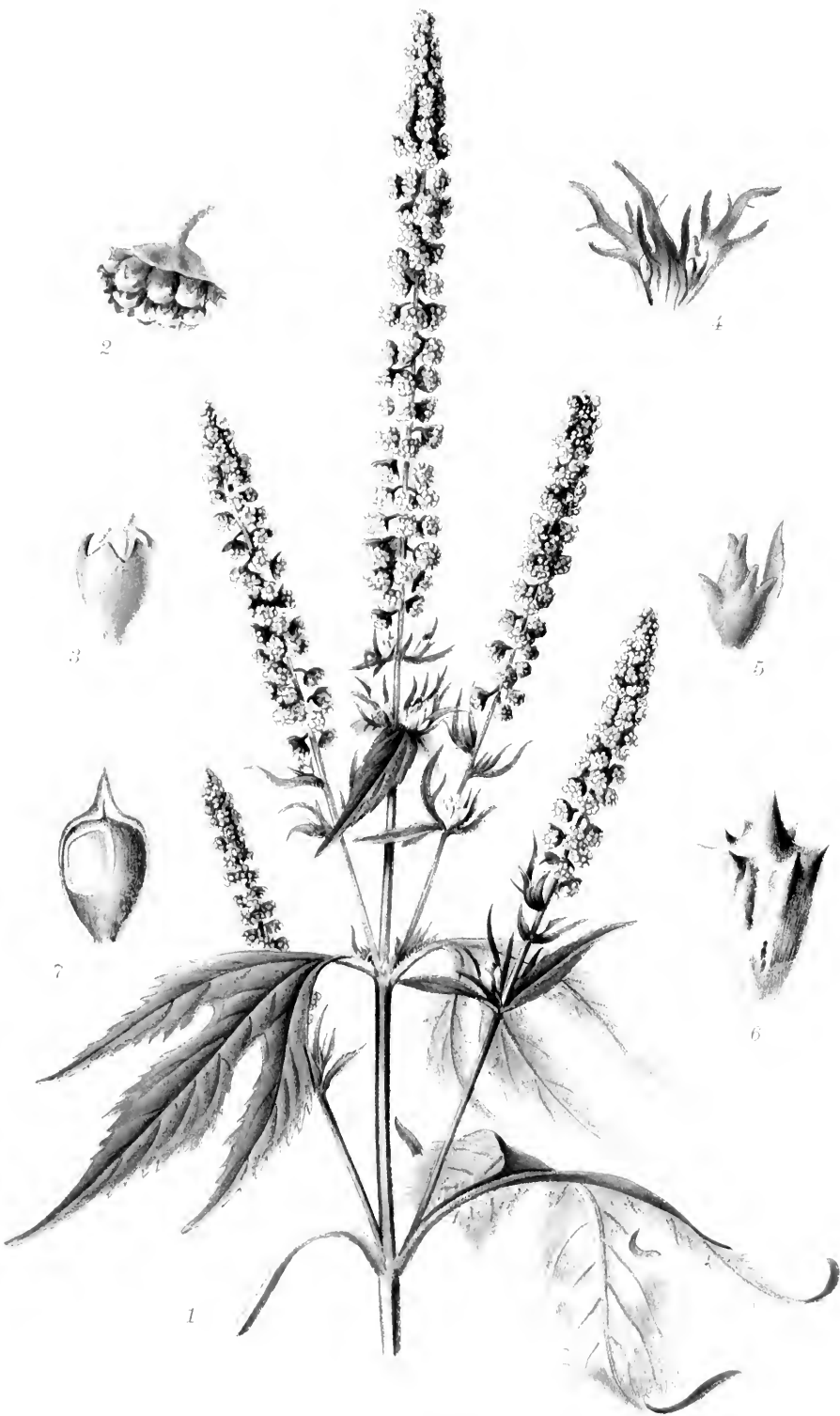
PILE-ALANT, *INULA SALICINA*

GOTLANDS-ALANT, *INULA VRABELYIANA*.

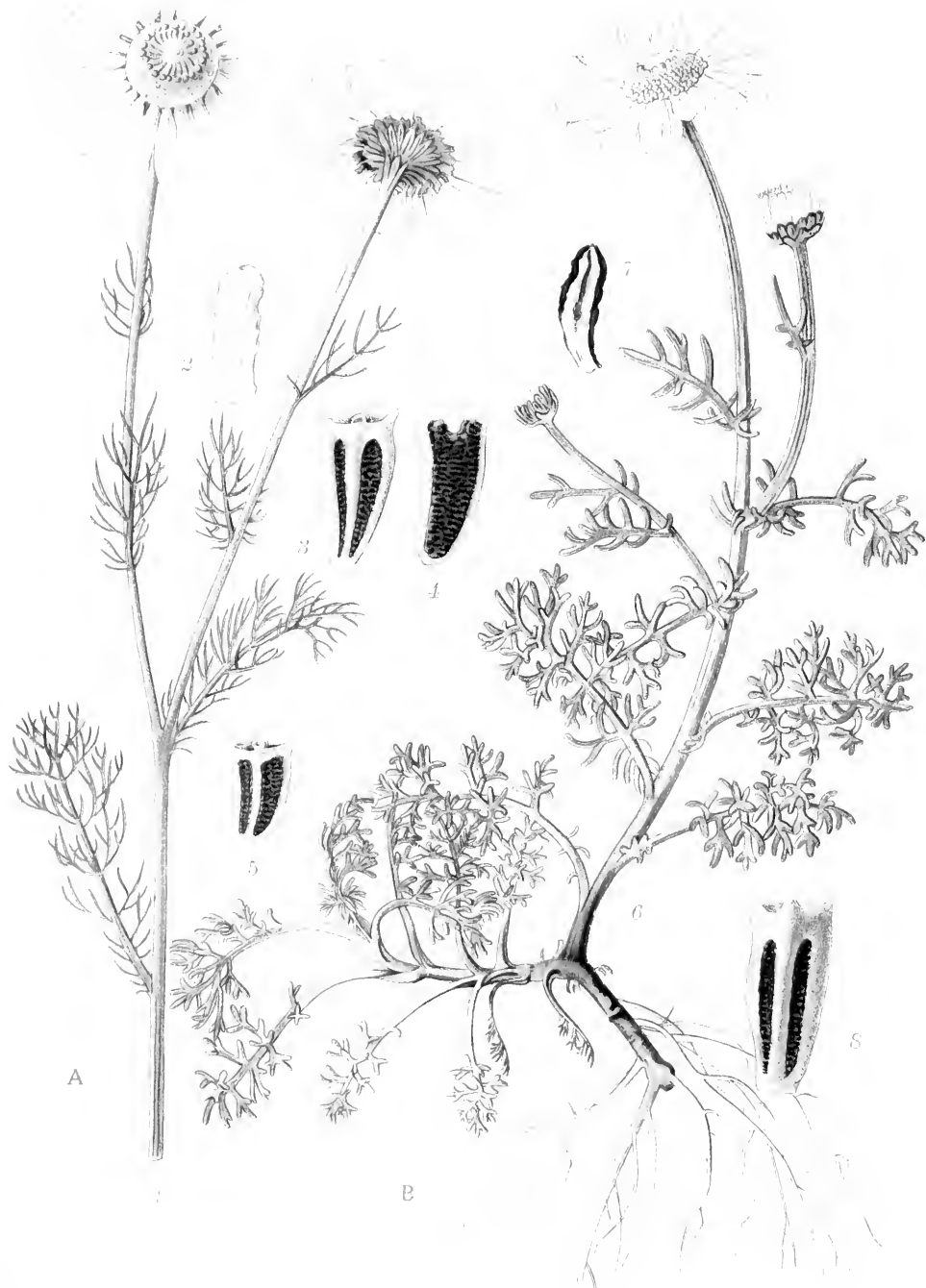

ALM. LOPPEURT, *PULICARIA PROSTRATA*.

TREFLIGET AMBROSIE, *AMBROSIA TRIFIDA*

TORNET BRAADFRØ, *XANTHIUM SPINOSUM*.

LUGTHOS KAMILLE, A. MATRICARIA INODORA
 B. M. INODORA MARITIMA.

DOVRE-BYNKE, ARTEMISIA NORVEGICA.

A

B

A. STEN-BYNKE, *ARTEMISIA RUPESTRIS*.
B. MARK-BYNKE, *ARTEMISIA CAMPESTRIS*.

FLIGET BYNKE, ARTEMISIA LACINIATA.

2. 3

STRAND-MALURT, *ASTERINA M...*

FILTET HESTEHOV, PETASITES SPURIUS.

ARKTISK GULDBLOMME, *ARNICA ALPINA*.

FJÆLD-SKÆR, SAUSSUREA ALPINA

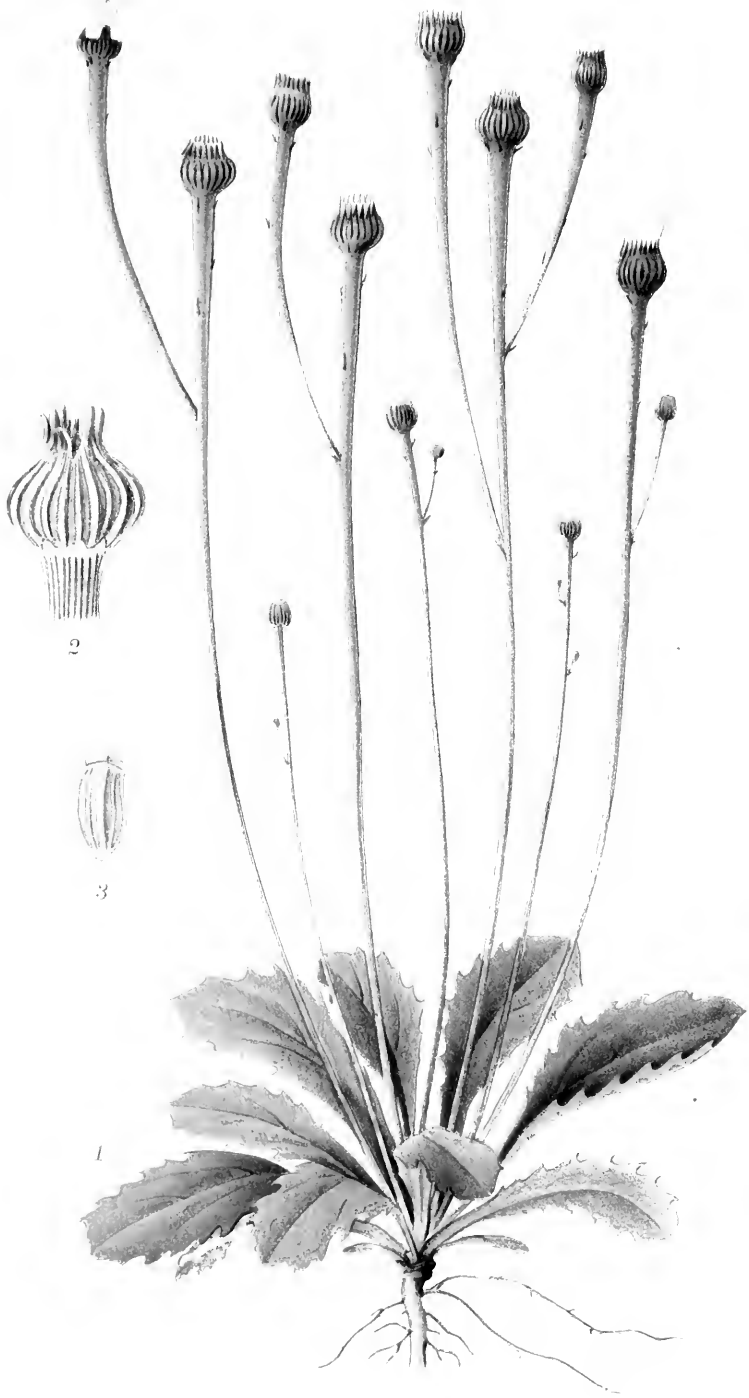
PSYLLIUM WILDSPICE (SANTAL)
FRUIT

TORNET TIDSEL, C. 18008. H. 180185

50711-1011 (11.7.01) 1061

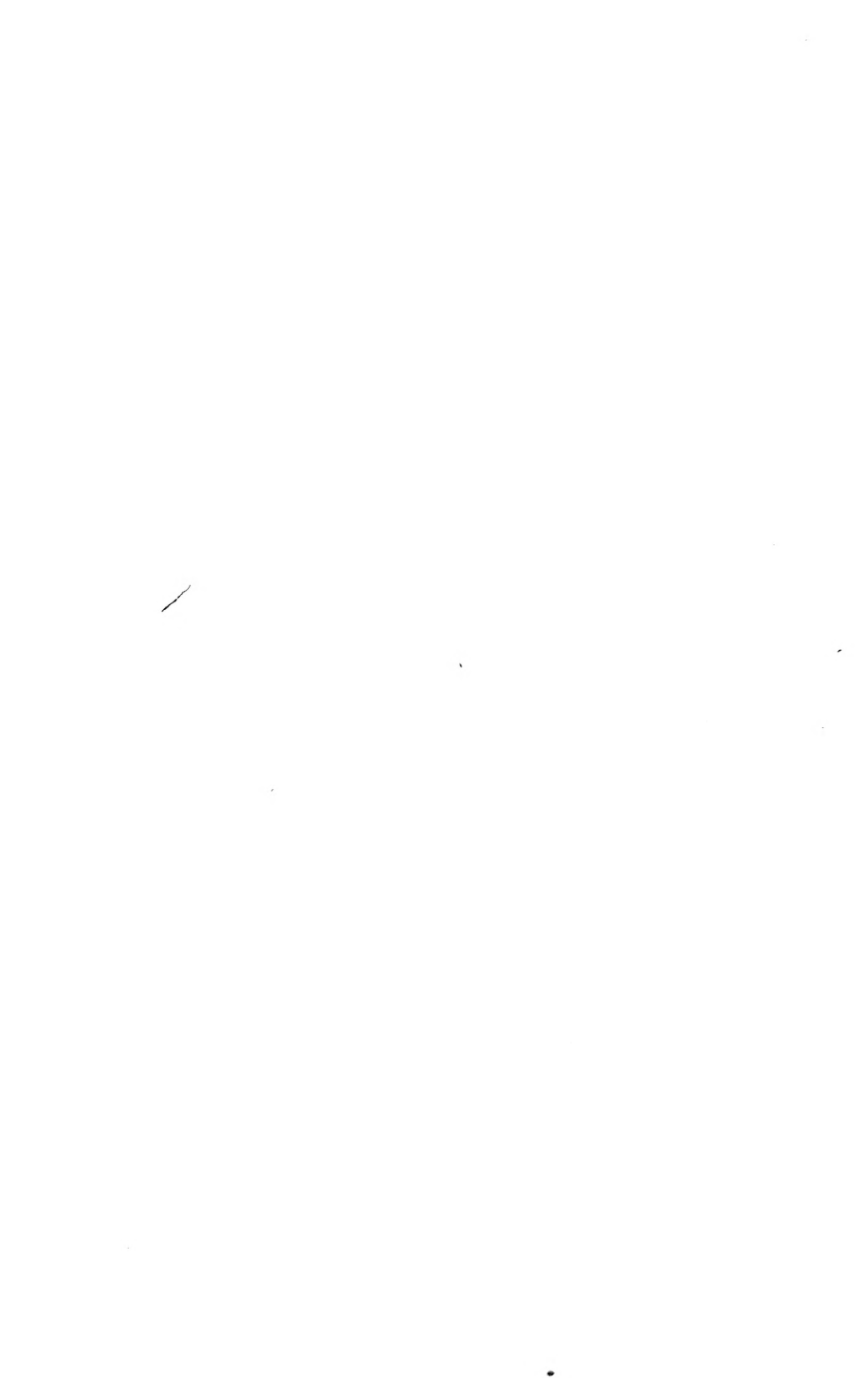
SVINEØJE, ARNOSERIS MINIMA.

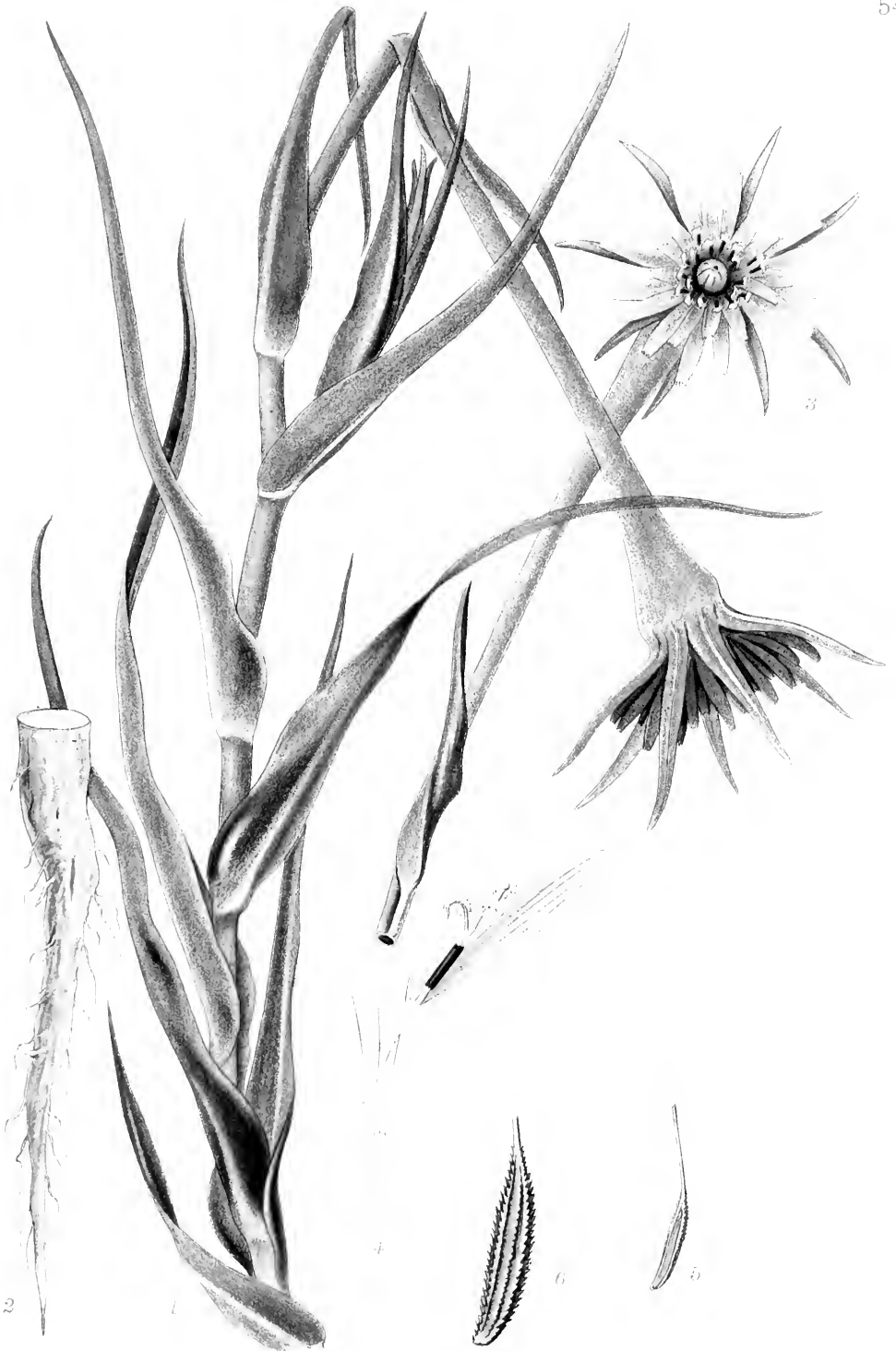

PLETTET KONGEPEN, *HYPOCHOERIS MACULATA*.

STIVHAARET BORST, LEONTODON HISPIDUS.

HAVREROD, TRAGOPOGON PORRIFOLIUS.

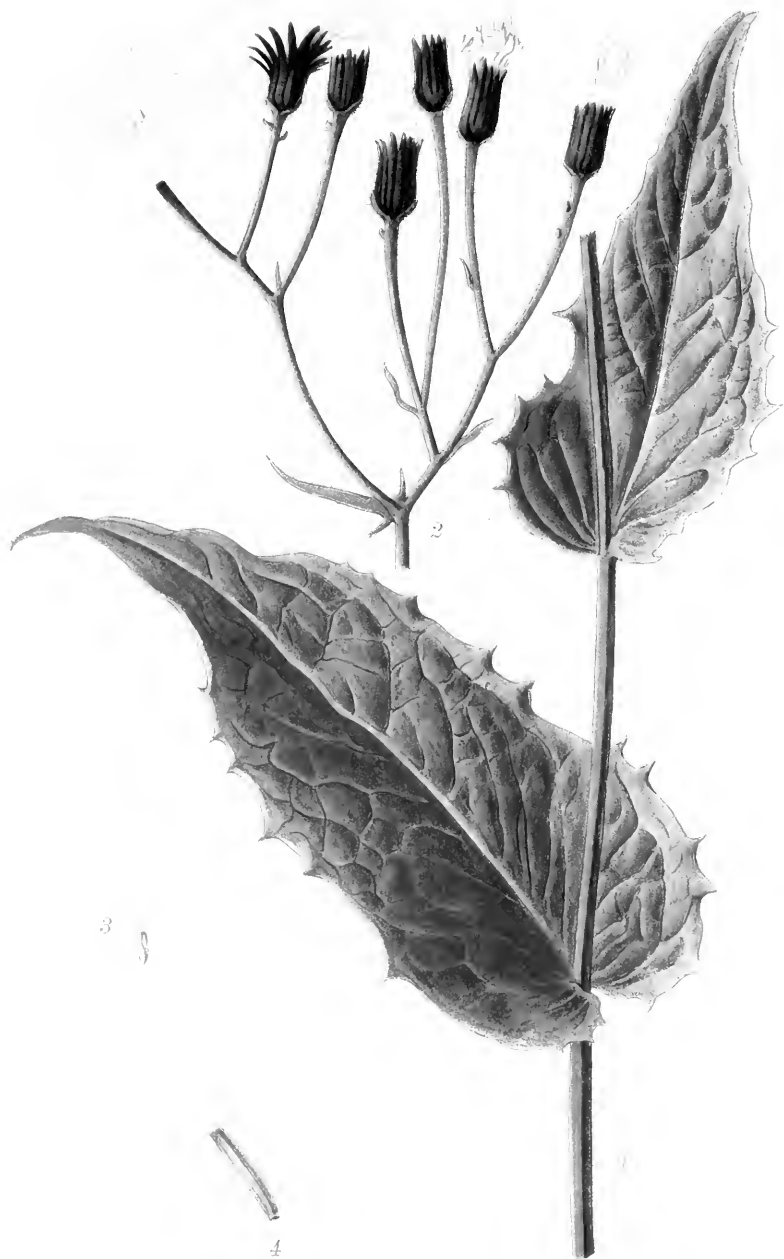
BITTERMÆLK, *PICRIS HIERACIODES*.

AFBIDT HØGESKÆG, CREPIS PRÆMORSA.

SIBIRISK HØGESKÆG, *CREPIS MULTICAULIS*.

ØRNEØJE, *CREPIS PALUDOSA*.

SKØRTIDSEL, *SONCHUS ARVENSIS*.

KÆR-SVINEMÆLK, *SONCHUS PALUSTER*

SIBYRICA ... *... ..*

SKOV-SALAT, LACTUCA MURALIS.

RÖDFRUGTET MÄLKEBÖFFE, *LACTUCA SCARIOLA* L.

ENG-MÆLKEBØTTE, TARAXACUM PALUSTRE.

POMERANS-HØGEURT, HIERACIUM AURANTIACUM.

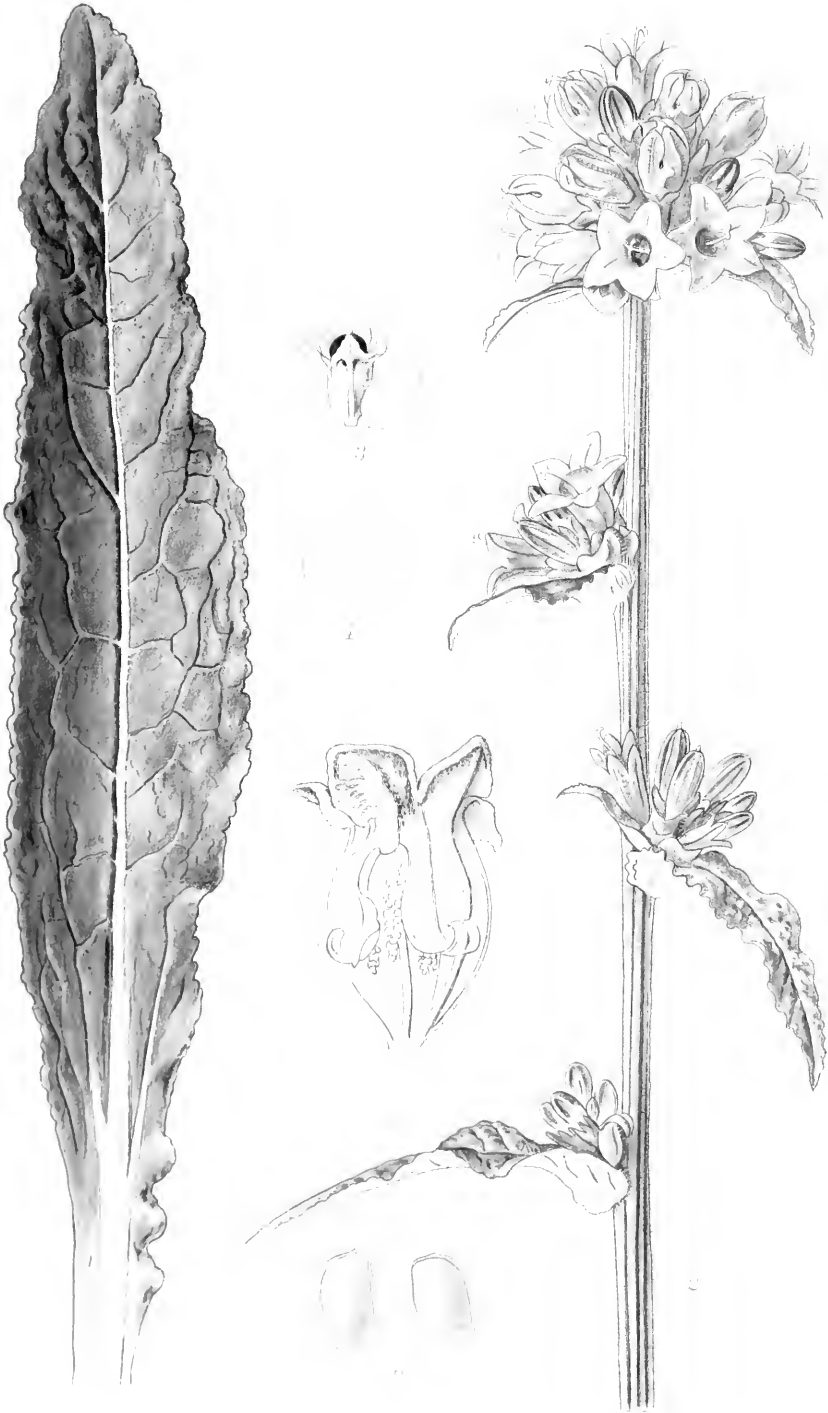
Campanula medium L. f. *var. latifolia* L.

ENG-KLOKKE, *CAMPANULA PATULA*.

NØGLE-KLOKKE, *CAMPANULA MEDIUM*

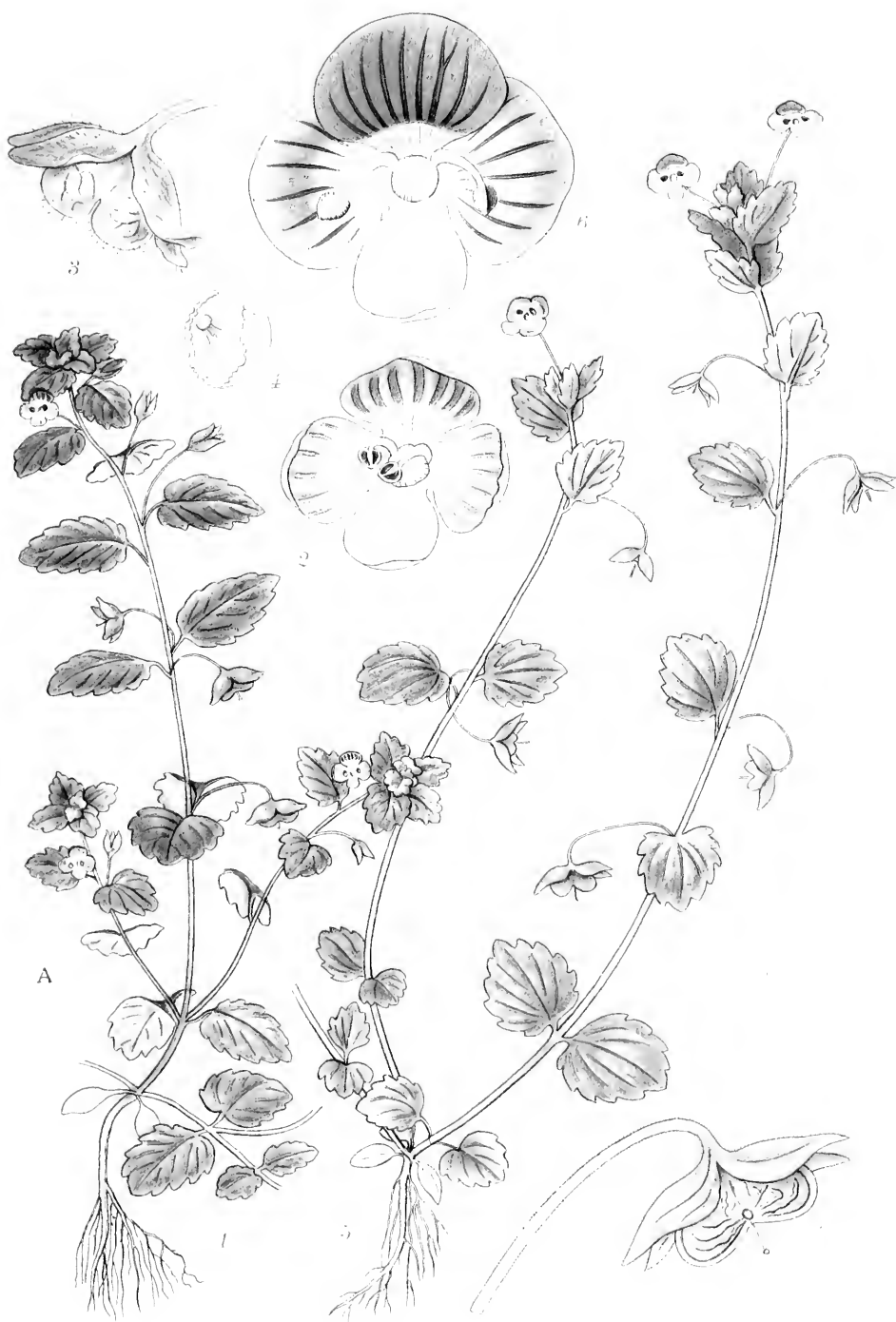

HVAS KLOKKE, *CAMPANULA CERVICARIA*

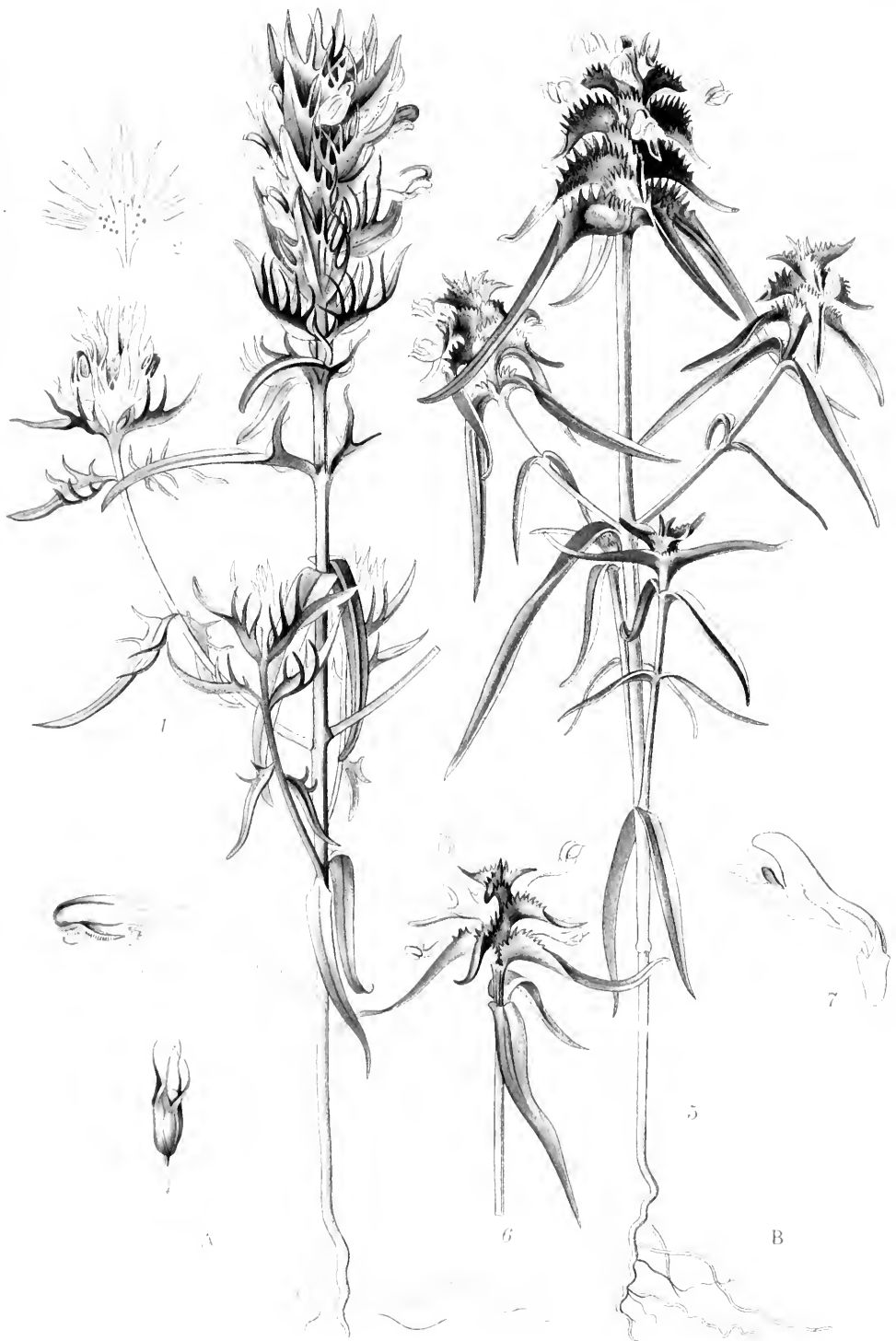
AKS-RAPUNZEL, *RUMEX CRISPUS*

FINGERPOT, DIGITALIS PURPUREA.

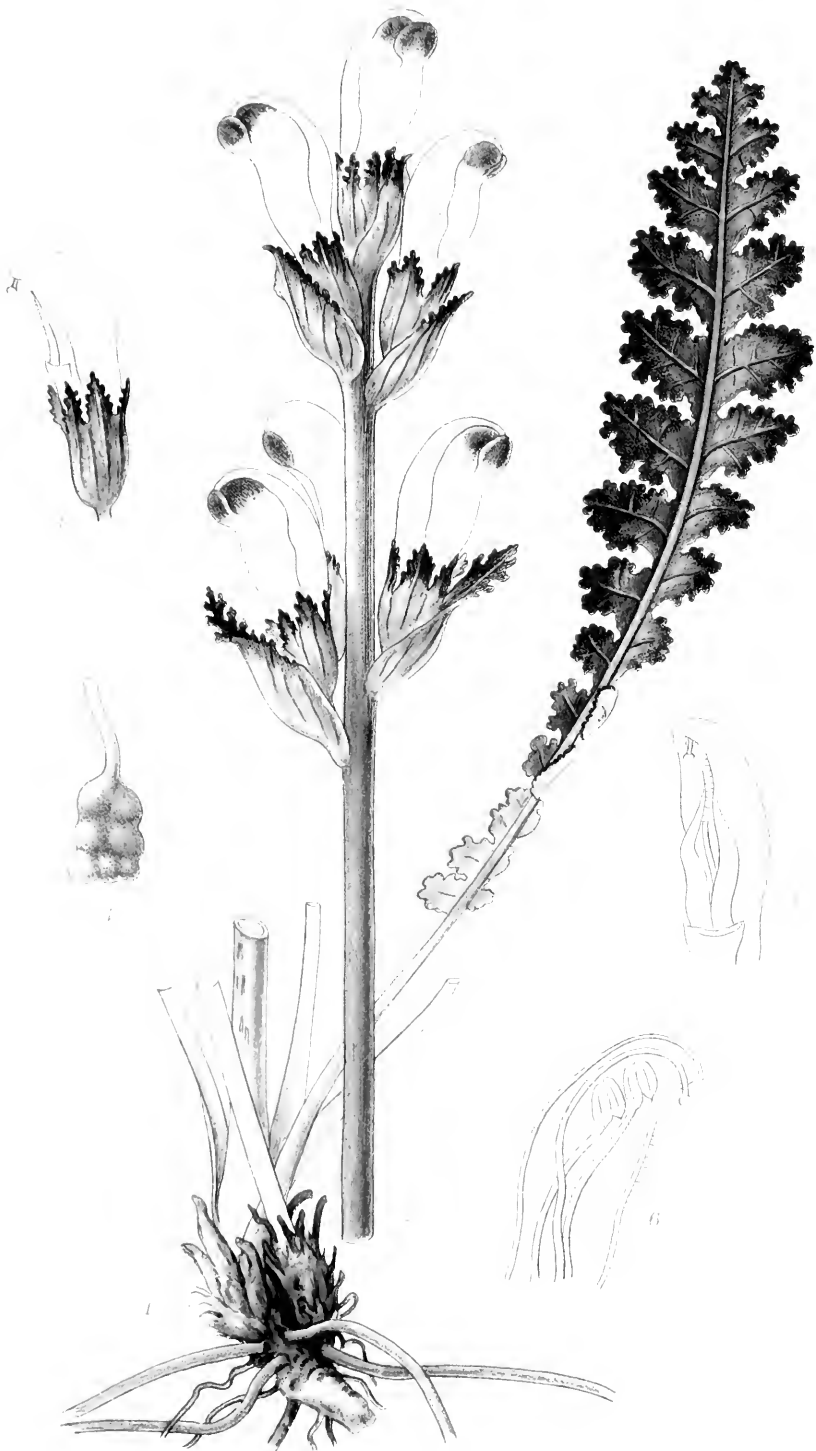
A. FLERFARVET ÆREPRIS, VERONICA SP. FORESTIS
 B. STORKRONET ÆREPRIS, VERONICA TOURNEFORTII

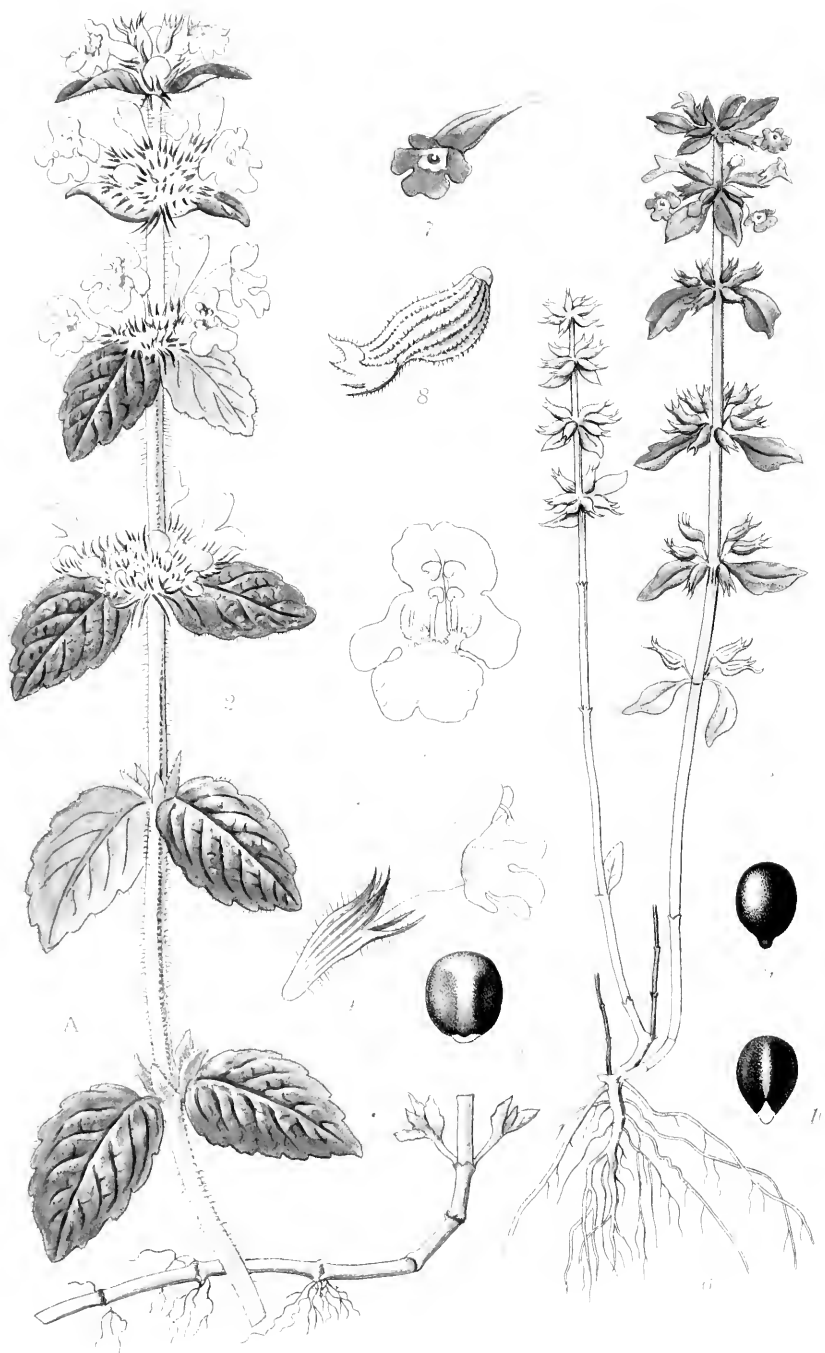
A. AGER-KOHVEDE, MELAMPYRUM ARVENSE.
B. KANTET KOHVEDE, MELAMPYRUM CRISTATUM.

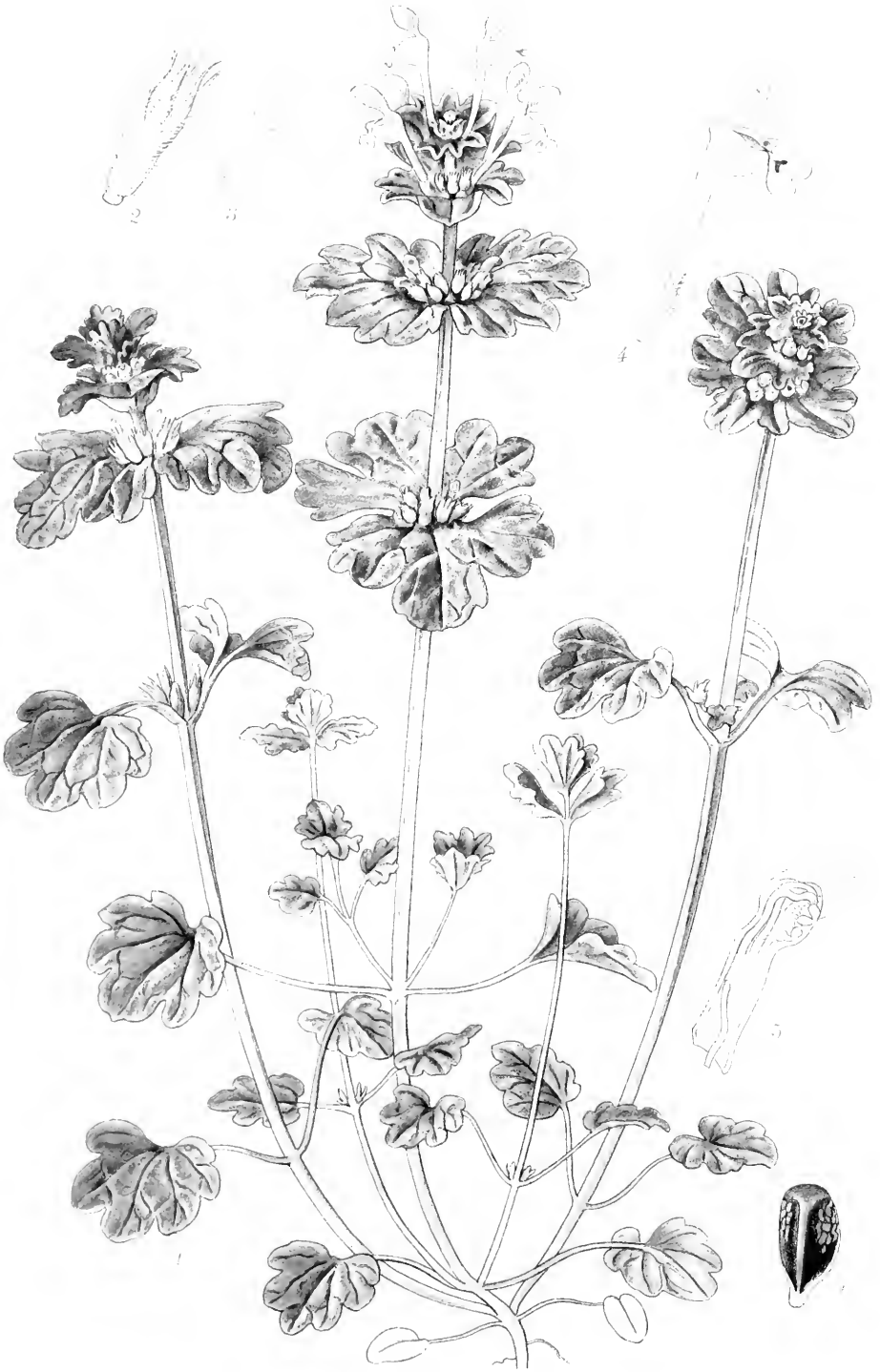
BRAND-TROLDURT, PEDICULARIS FLAMMEA.

SCEPTER-TROLDURT, PEDICULARIS SCEPTRUM CAROLINUM.

A. KRAUSEPORSTE, *CLINOCARPUM*. B. VOLDTIMIAN, *CALAMINTHA ACINOS*.

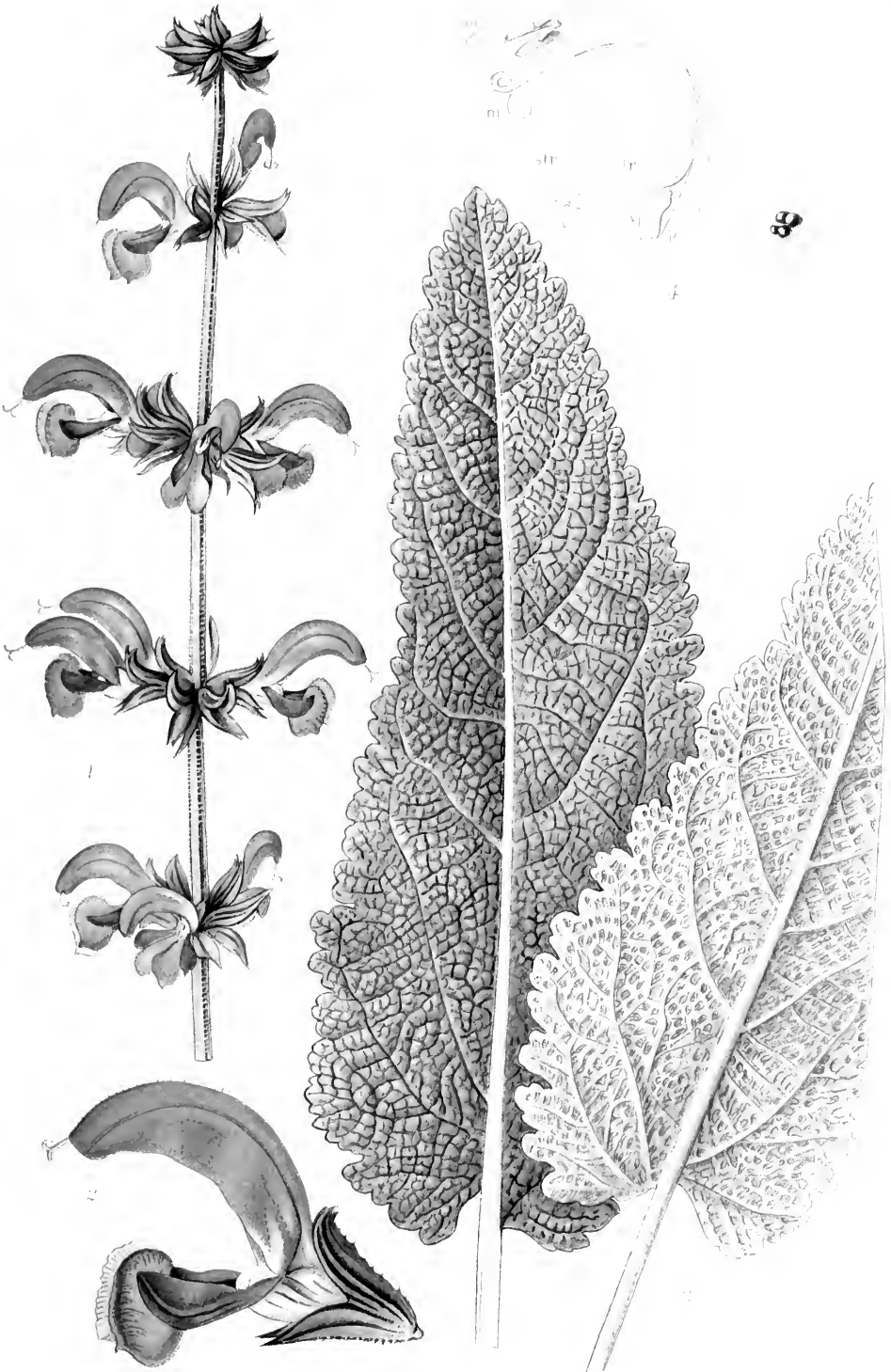
LIDEN TVEFAND, *LAMIUM AMPLEXICAULE*

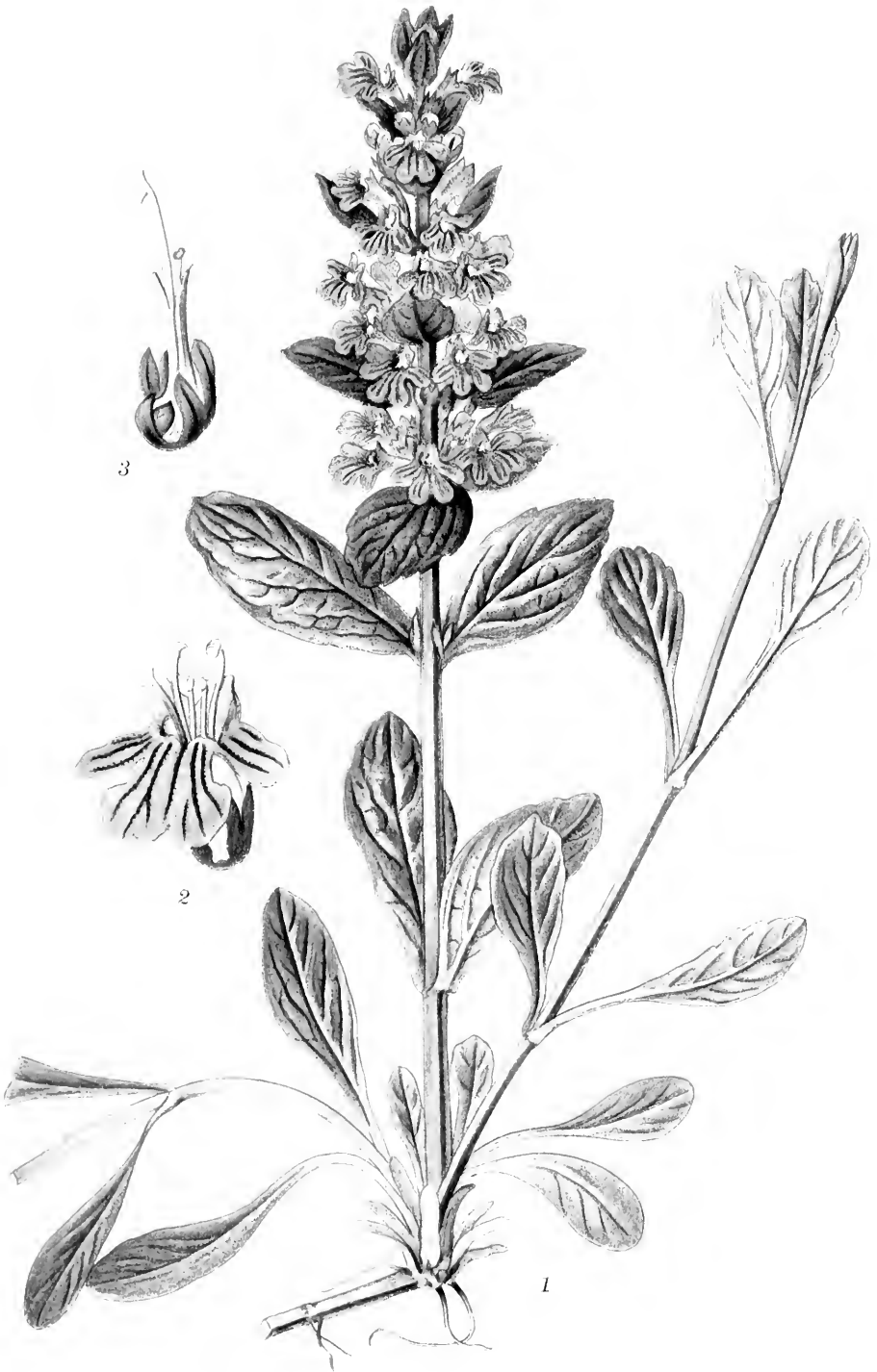
KRANSBURRE, MARRUBIUM VULGARE.

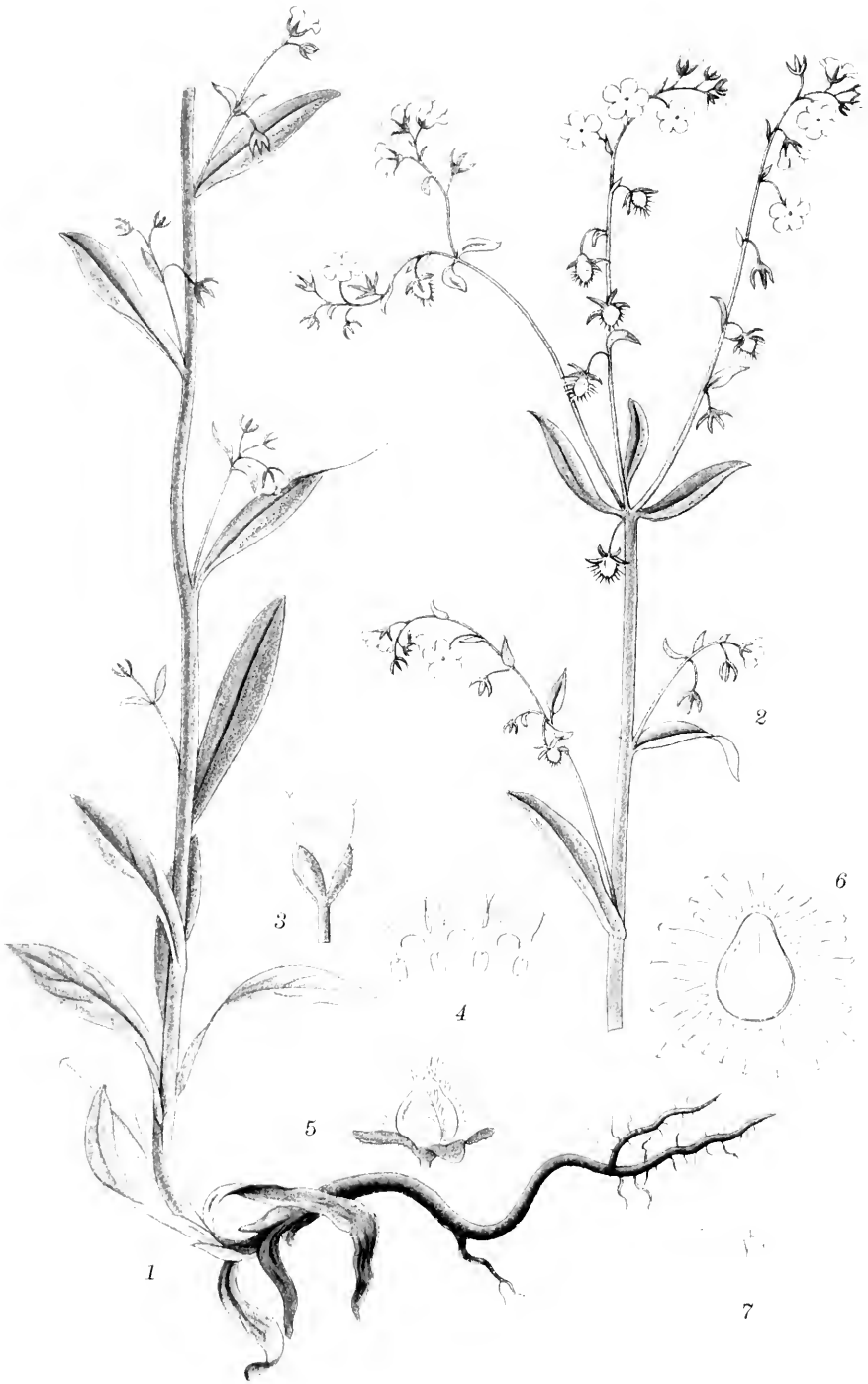
BETONIE, *BETONICA OFFICINALIS*.

ENG-SALVIE, SALVIA PRATENSIS

KRYBENDE LÆBELØS, AJUGA REPTANS.

PIGFRØ, LAPPULA DEFLEXA.

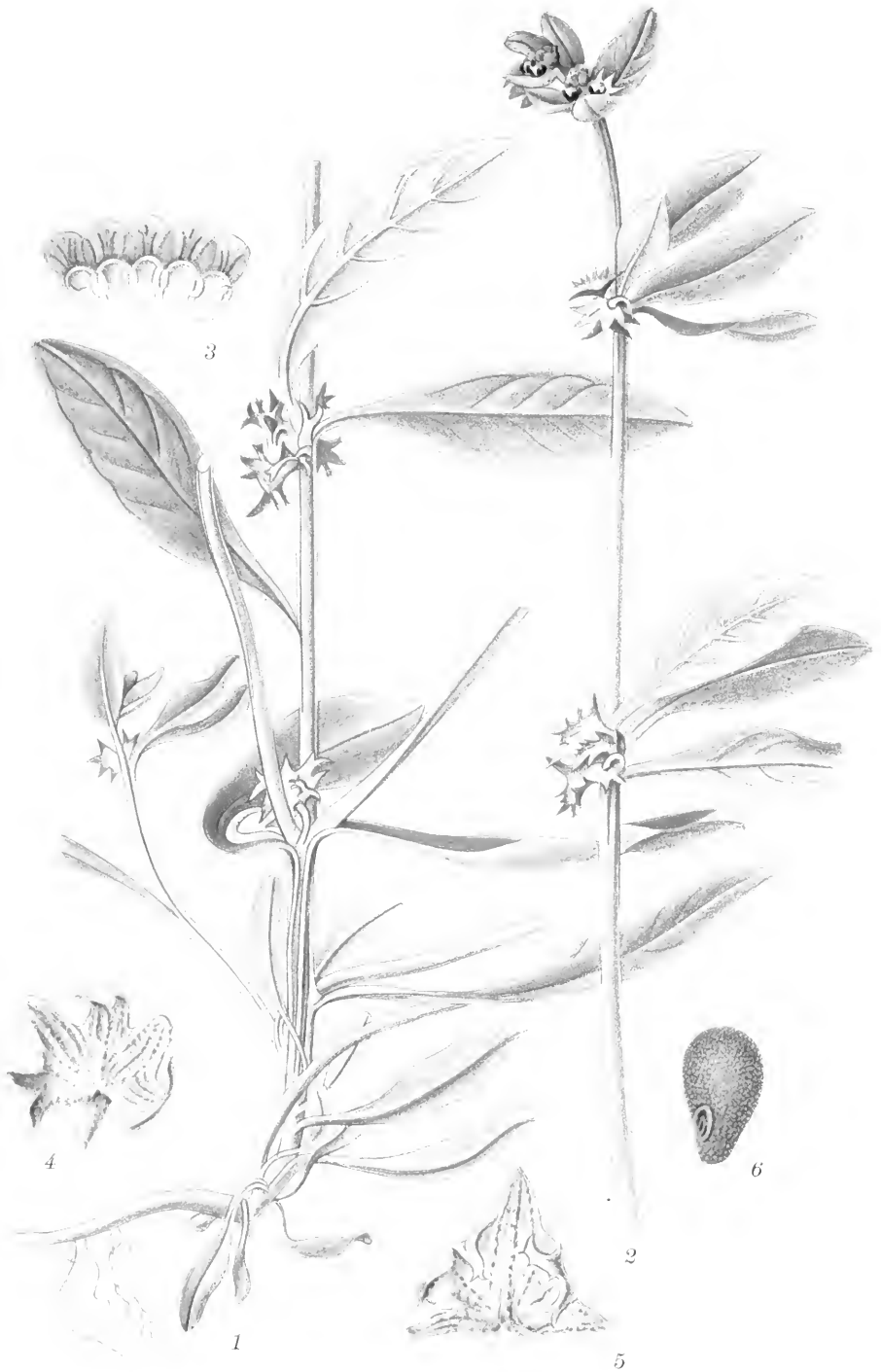
KRUMHALS, LYCOPSIS ARVENSIS.

HIMMELBLAA LUNGEURT, PULMONAR | ANAGALLIS-TRIFOLIA.

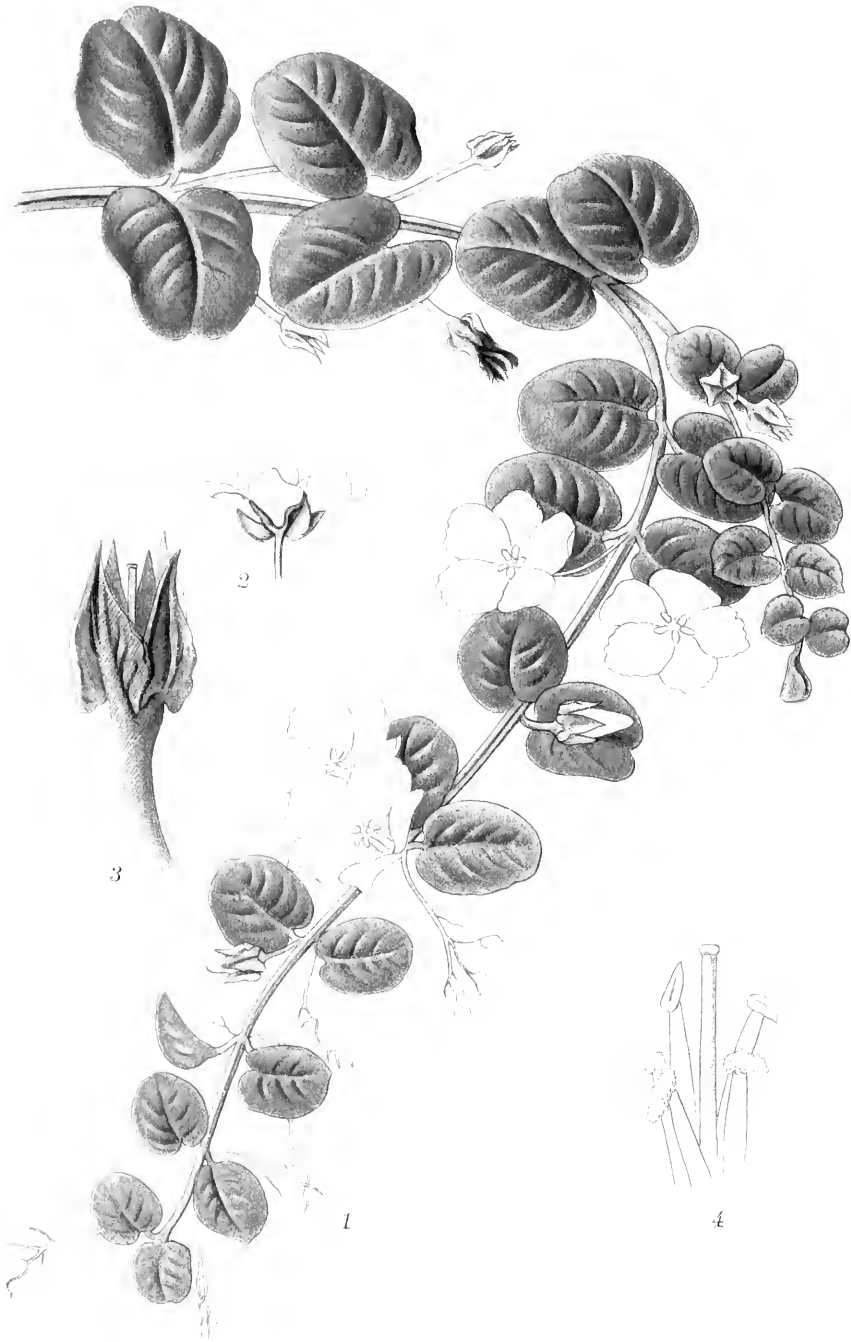
HESTETUNGE, *MERTENSIA MARITIMA*.

RIVER, ASPERUGO PROCUMBENS.

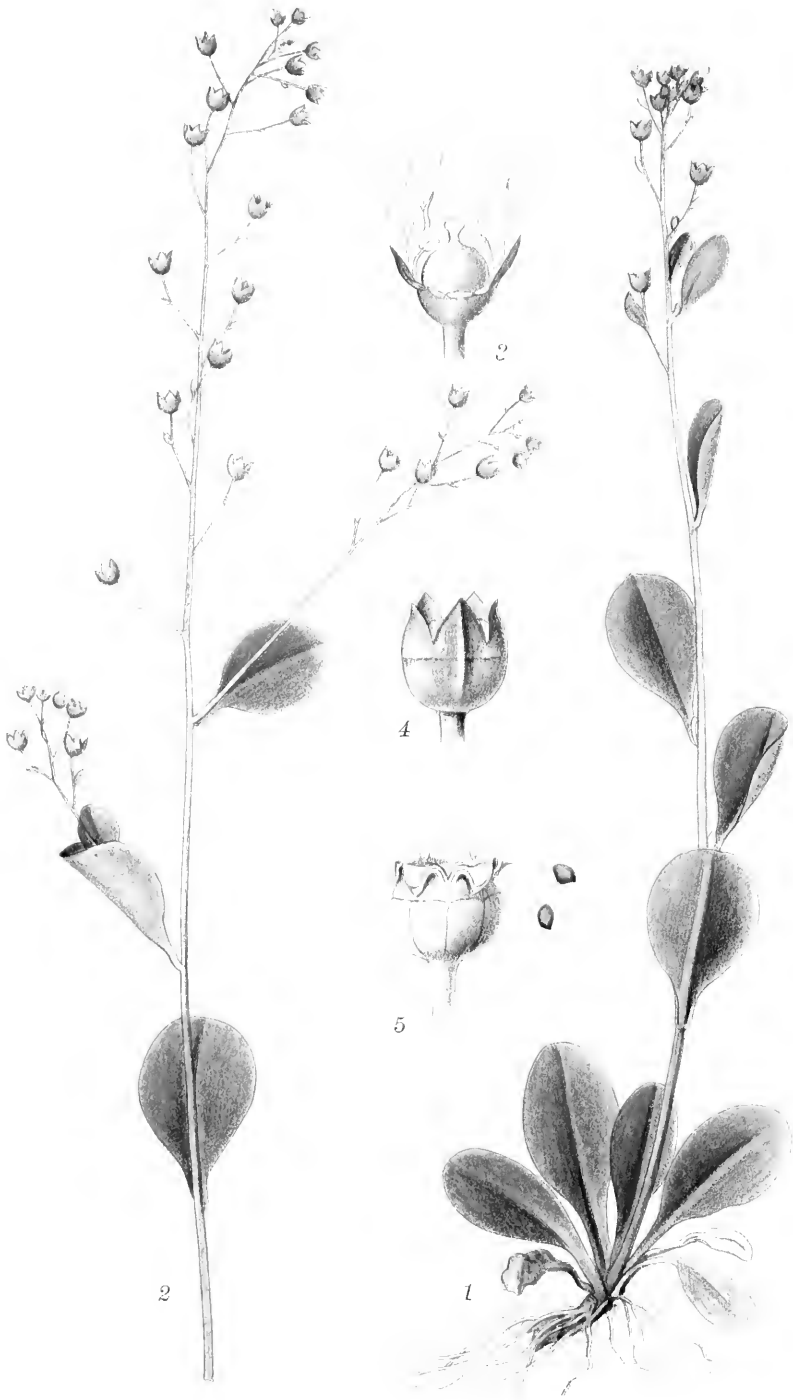
STORBLOMSTRET KODRIVER, PRIMULA VULGARIS.

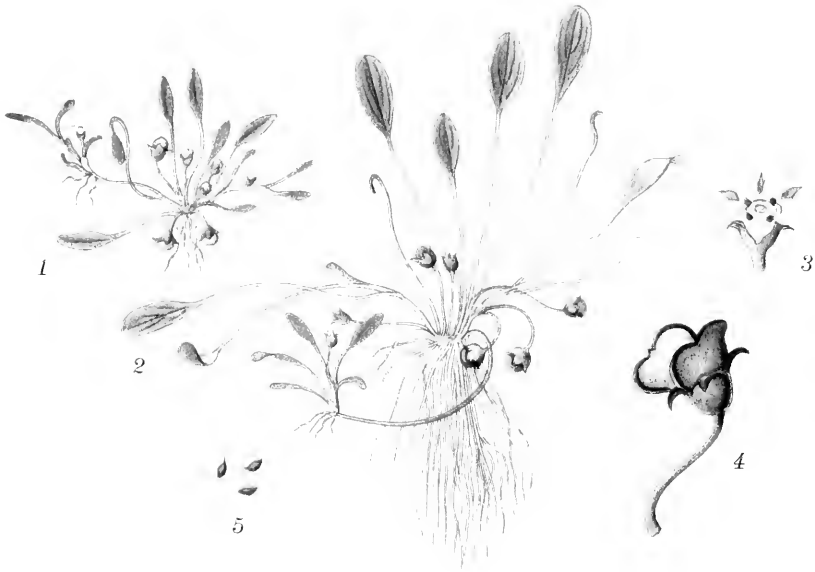
PENGE-FREDLØS, *LYSIMACHIA NUMMULARIA*.

DUSK-FREDLØS, *LYSIMACHIA THYRSIFLORA*.

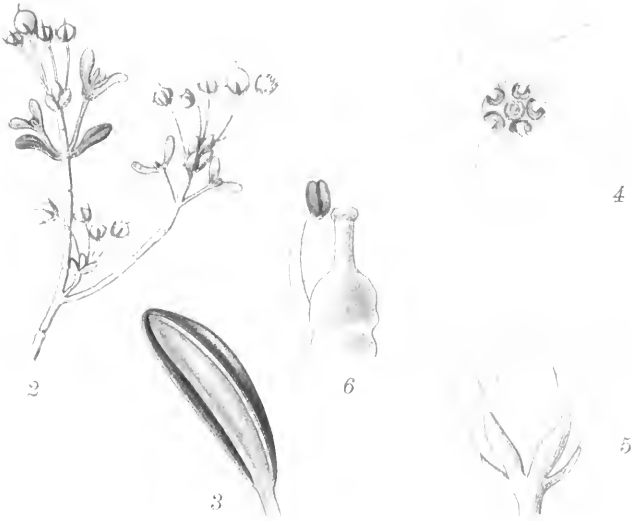
STRAND-SAMEL, *SAMOLUS VALERANDI*.

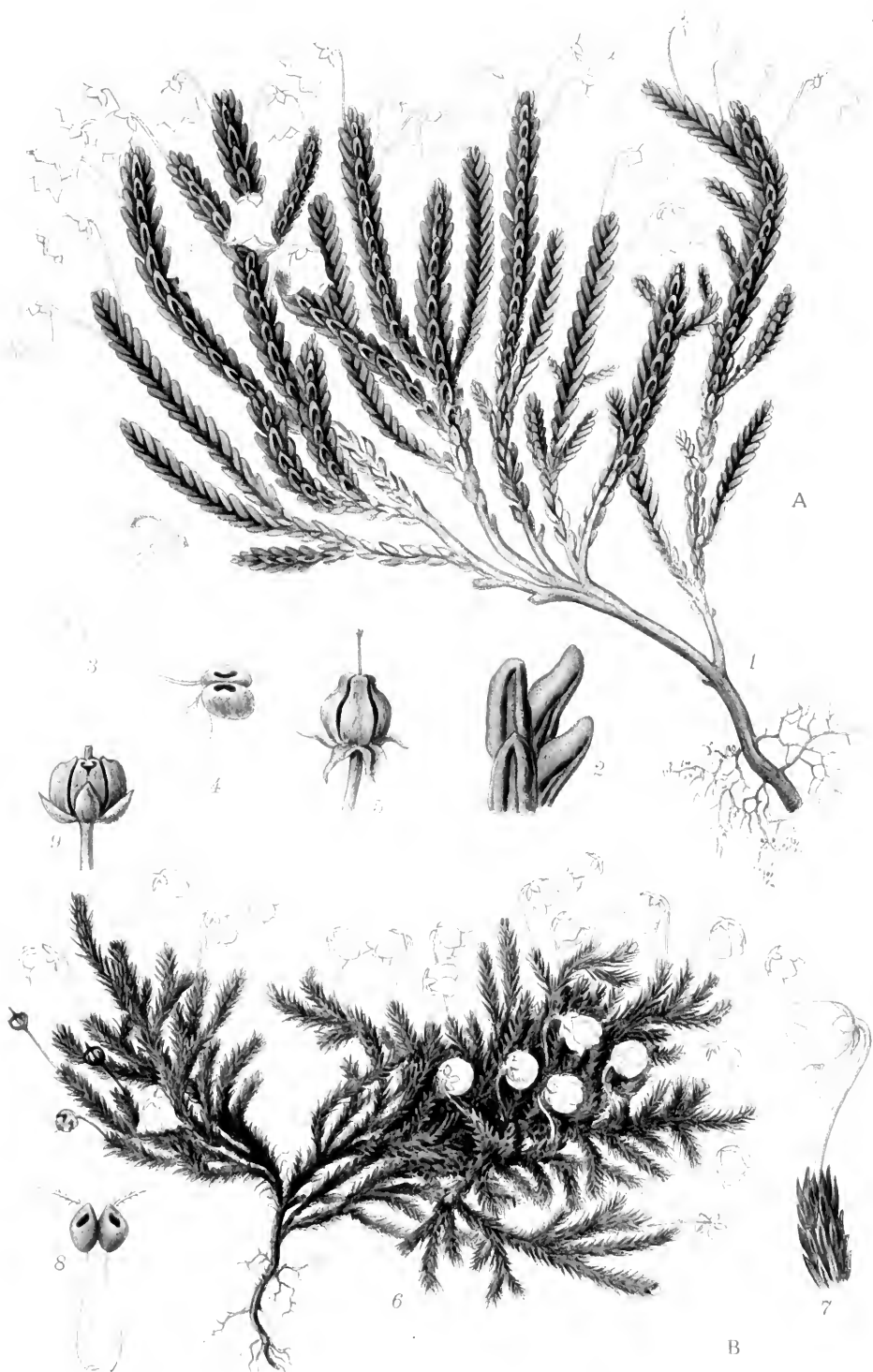
A. DYNDURT, LIMOSELLA AQUATICA.

B. KNUDEARVE, CENTUNCULUS MINIMUS.

GREPPLYNG, LOISELEURIA PROCUMBENS.

A. KANTLYNG, *CASSIOPE TETRAGONA*

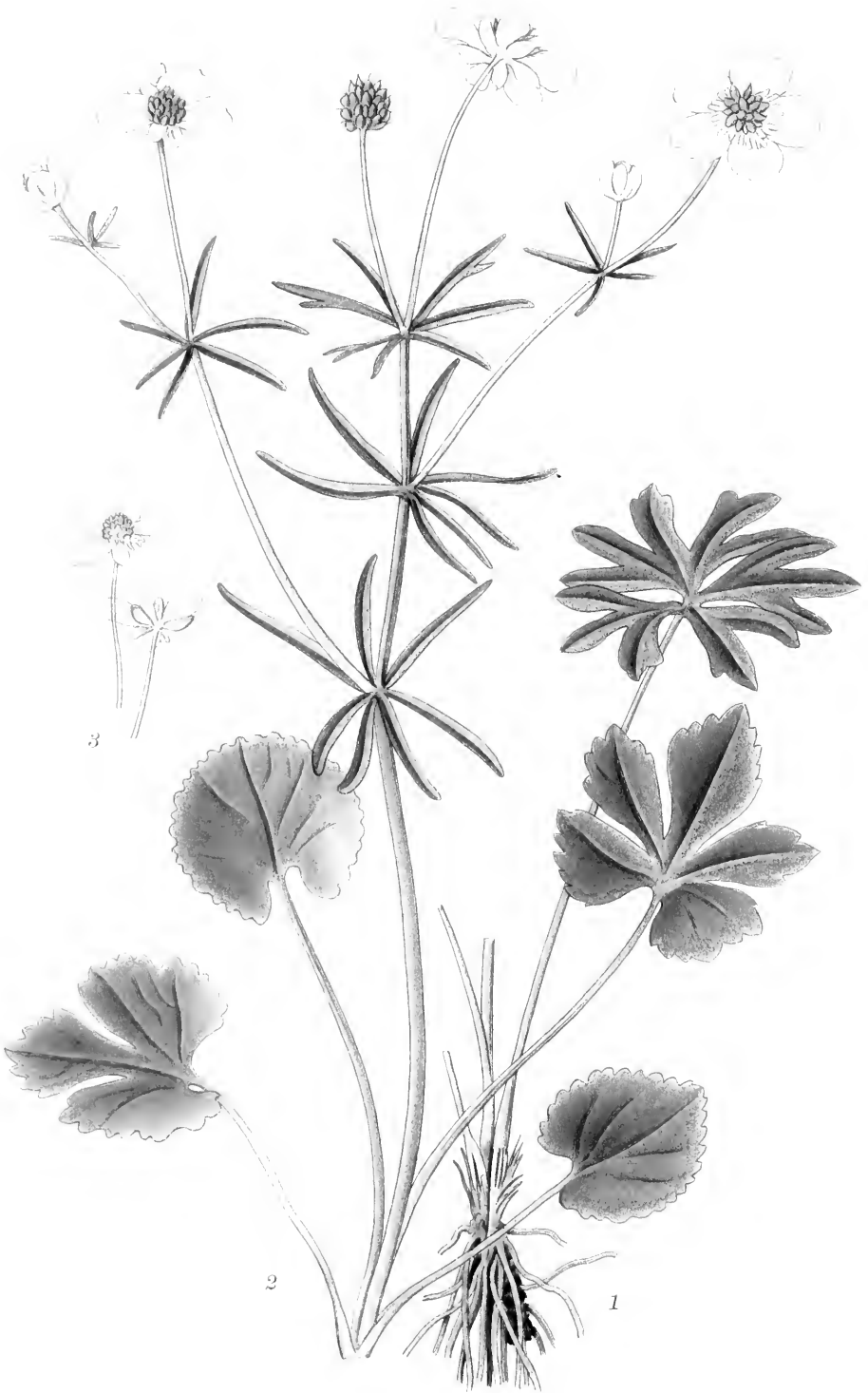
B. MOSLYNG, *CASSIOPE HYPNOIDES*

LÆDERLØV, *CHAMÆDAPHNE CALYCVLATA*

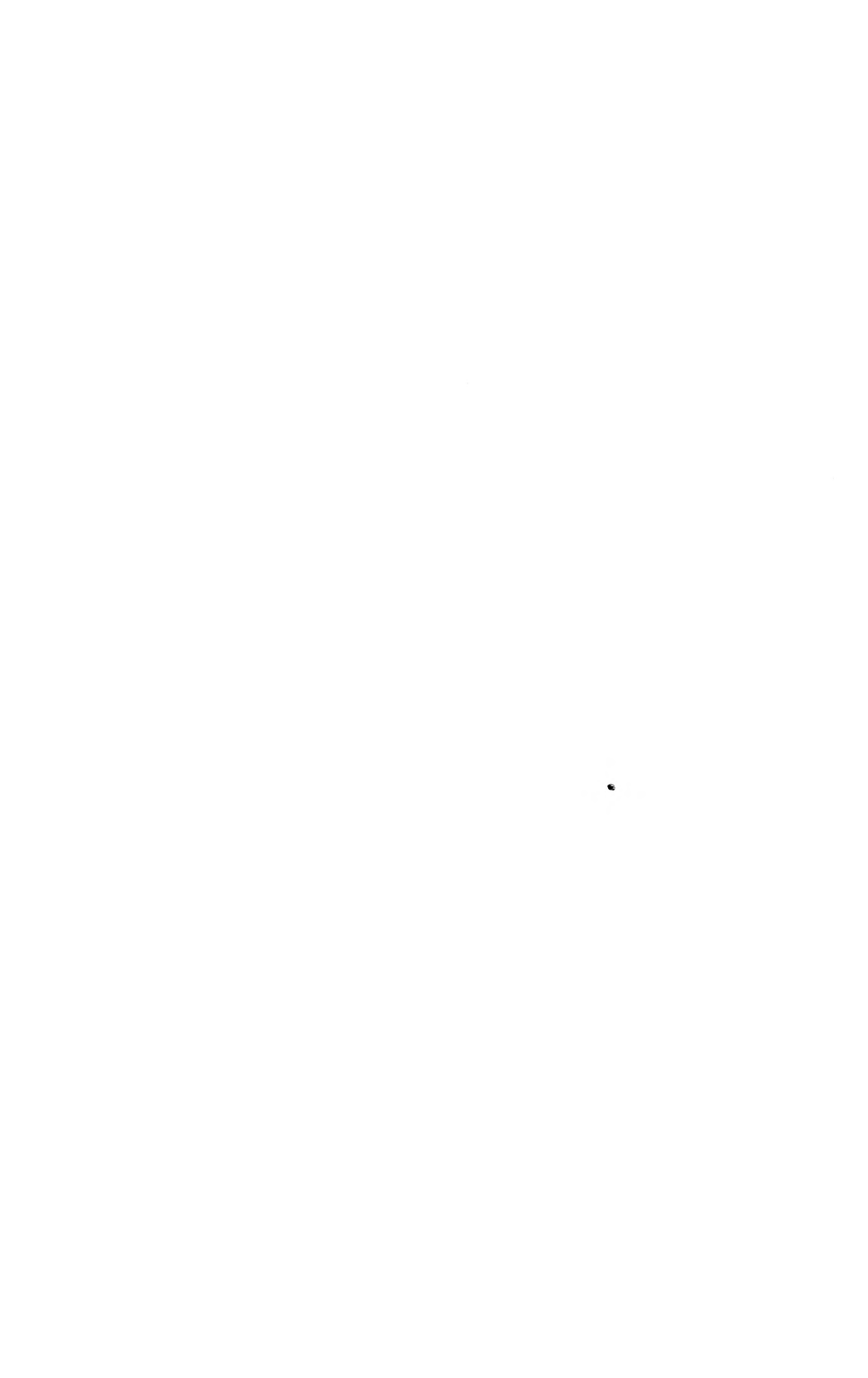
RYPEBÆR, ARCTOSTAPHYLUS ALPINA

NYRE-RANUNKEL, *RANUNCULUS AURICOMUS*.

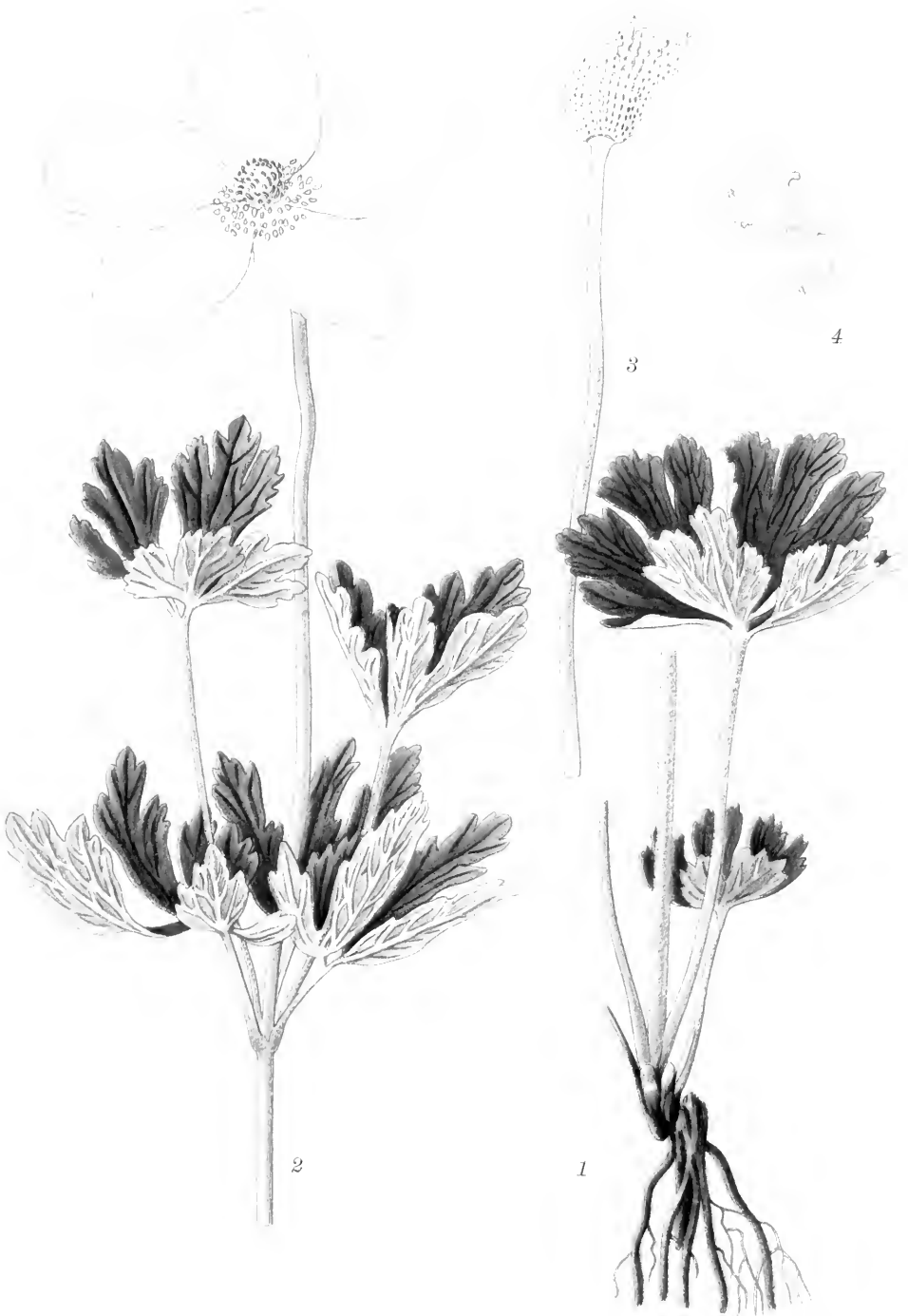

STEPPE-RANUNKEL, *RANUNCULUS ILLYRICUS*.

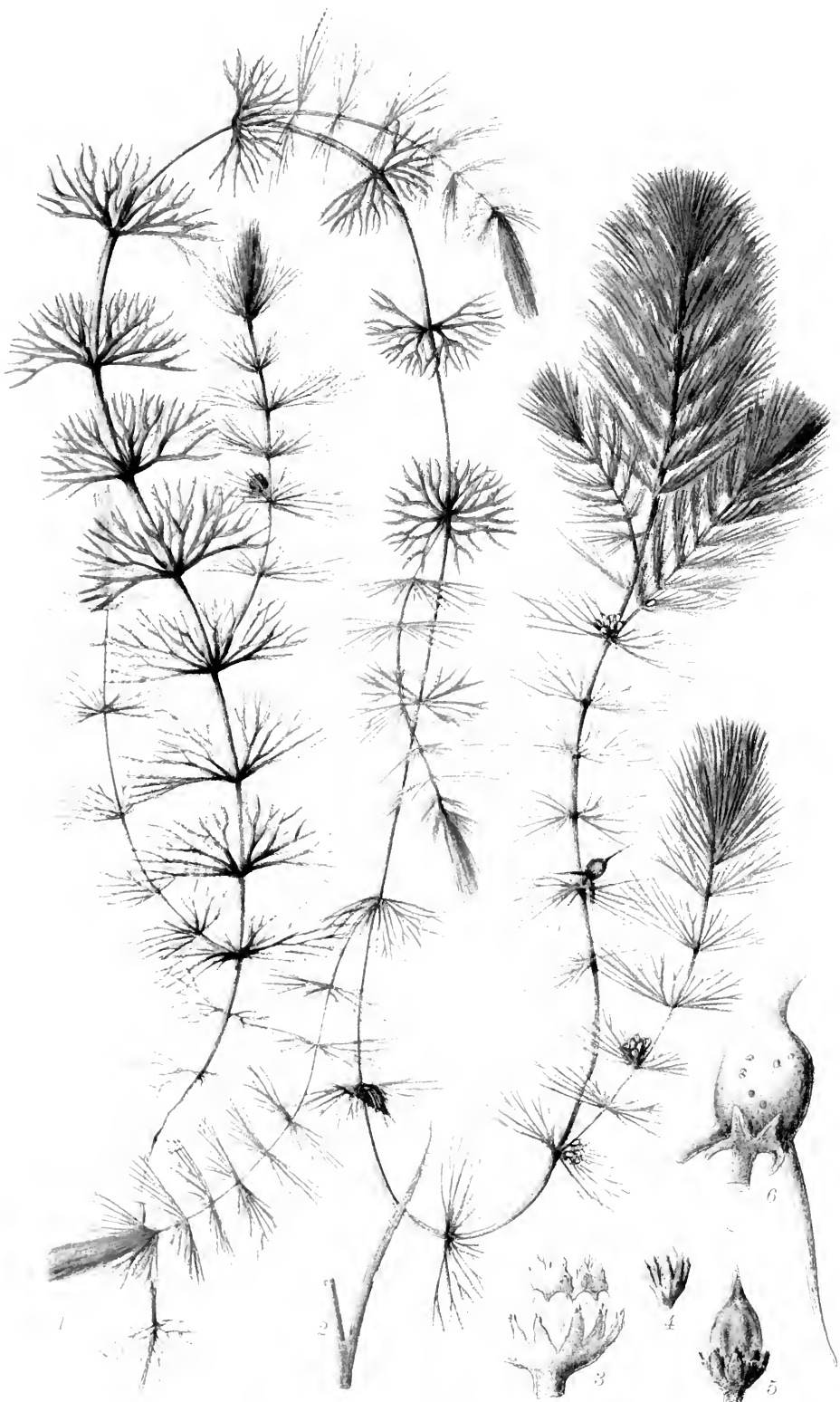
HVID RANUNKEL, *RANUNCULUS PLATANIFOLIUS*

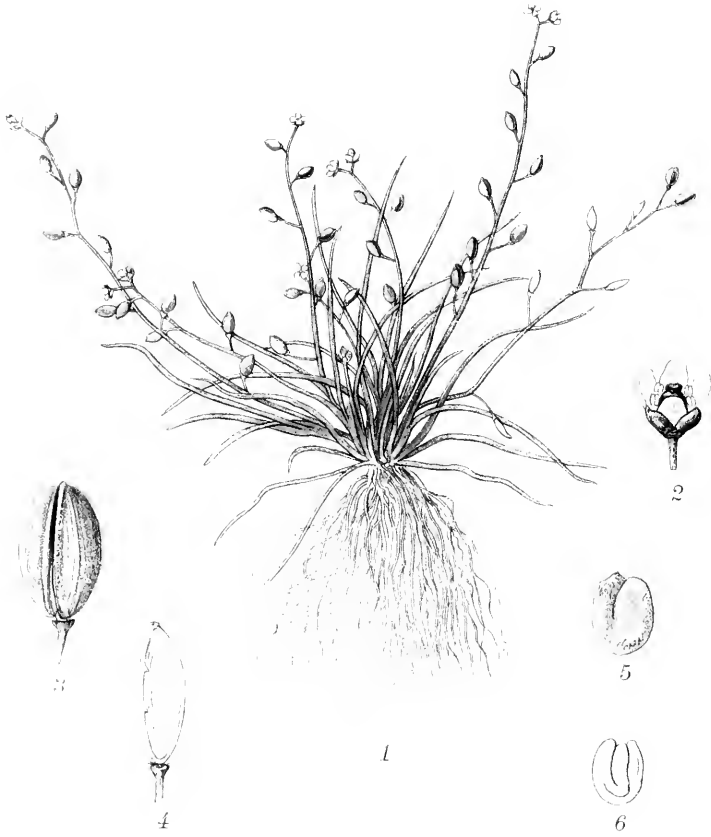
SOMMER-ANEMONE, ANEMONE SILVESTRIS.

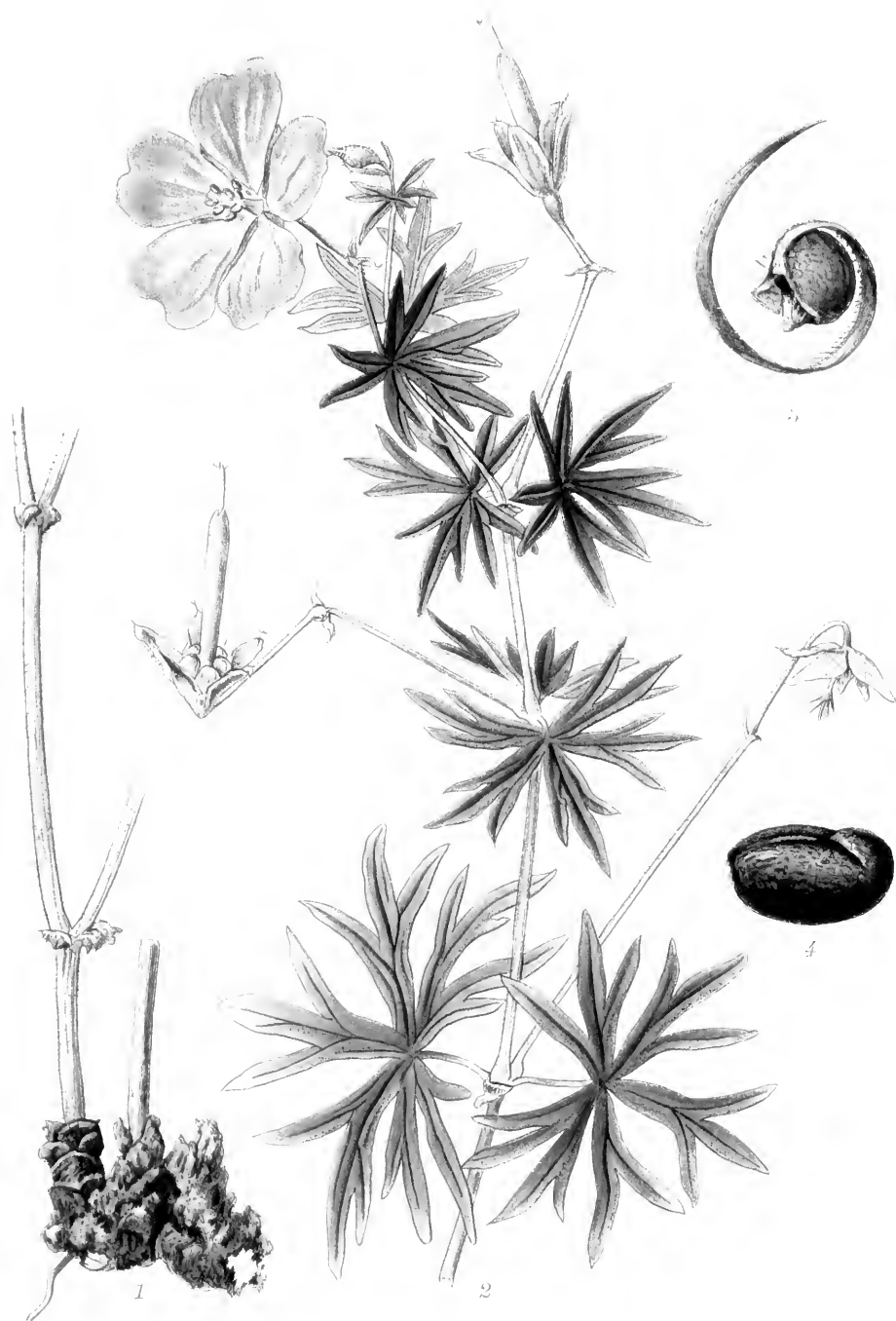
NIKKENDE KOBJÆLDE, PULSATILLA PRATENSIS.

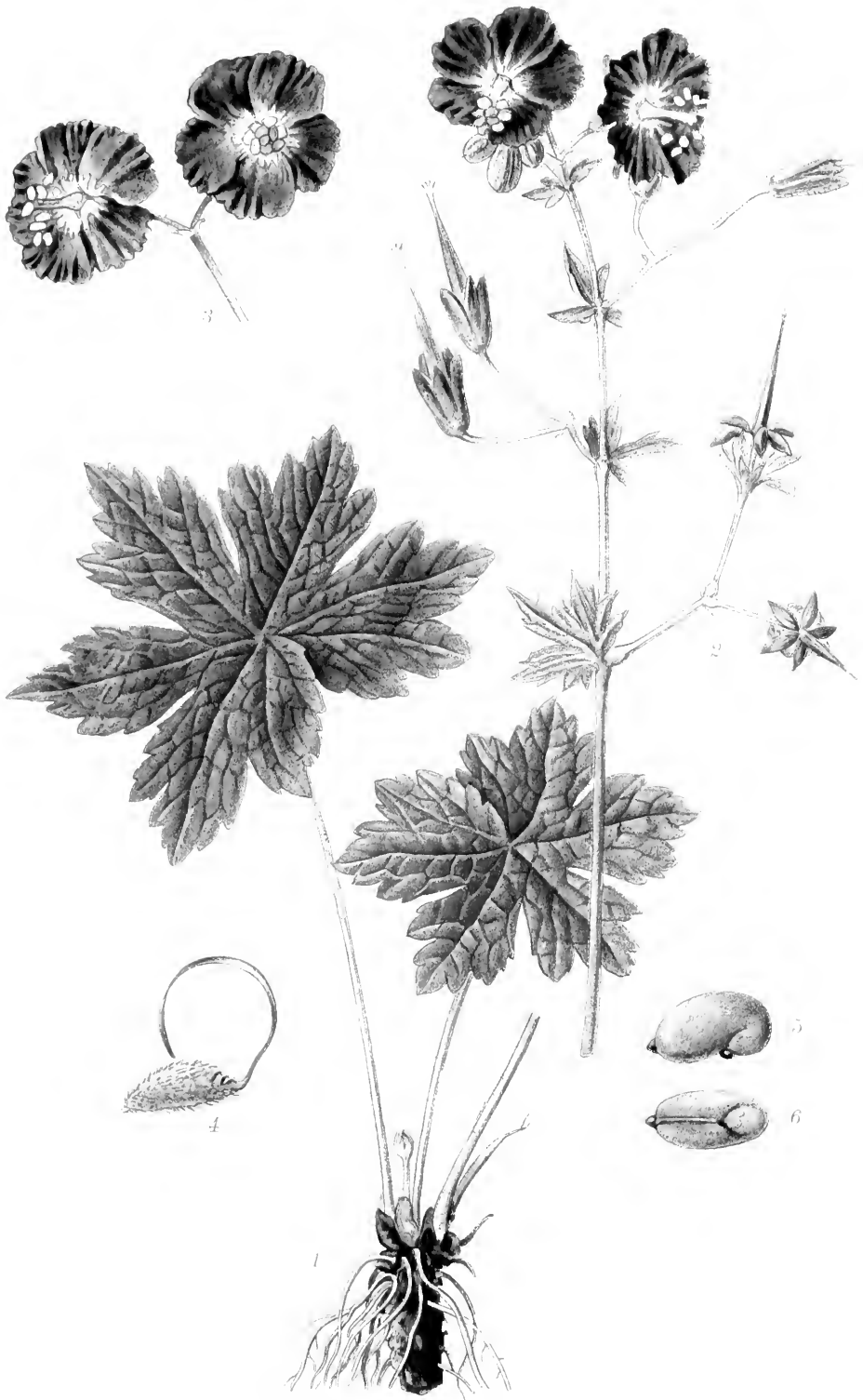
TORRET HORNBLAD, *CERATOPHYLLUM DEMERSUM*

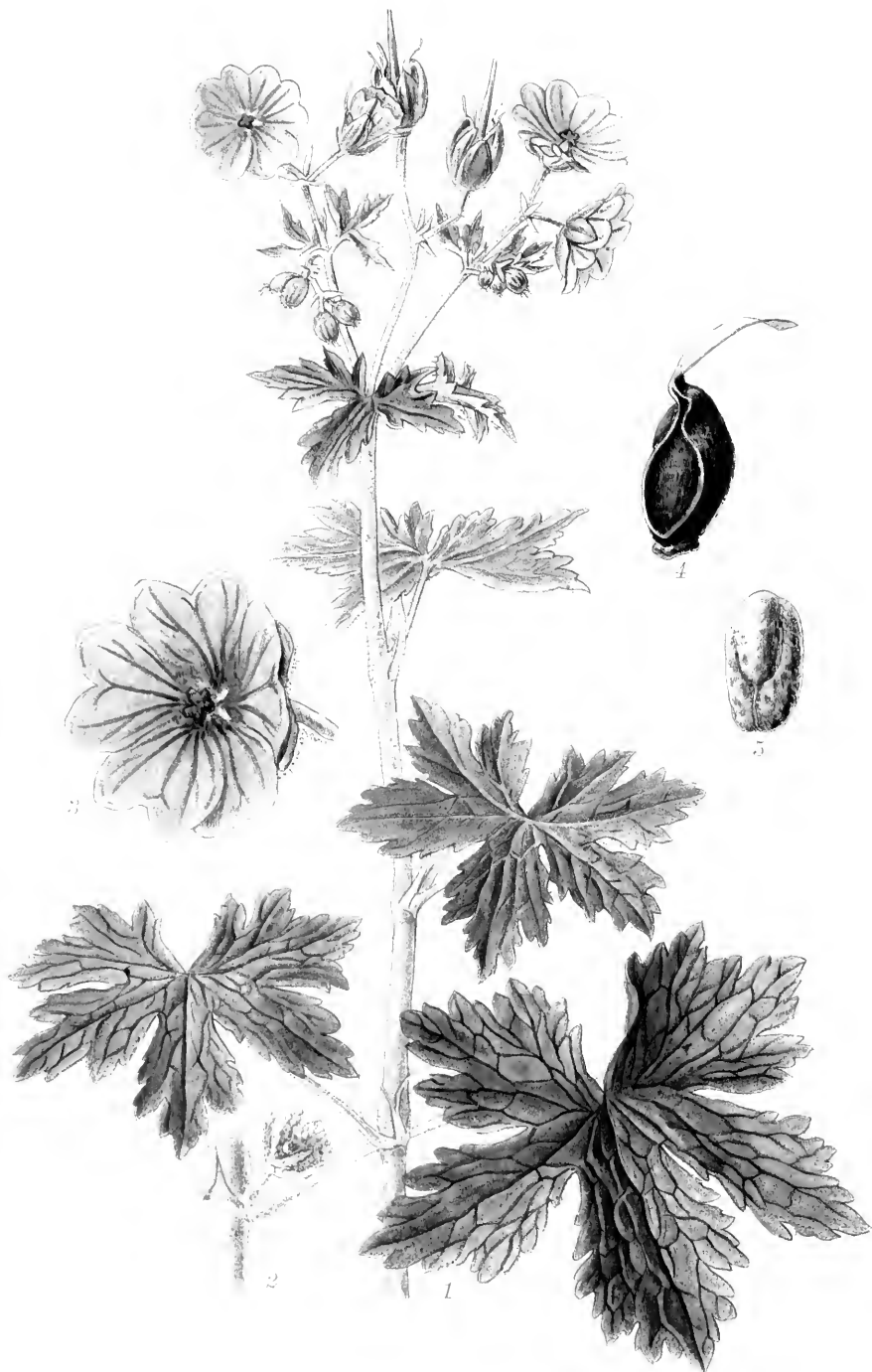
SYLBLAD, *SUBULARIA AQUATICA*

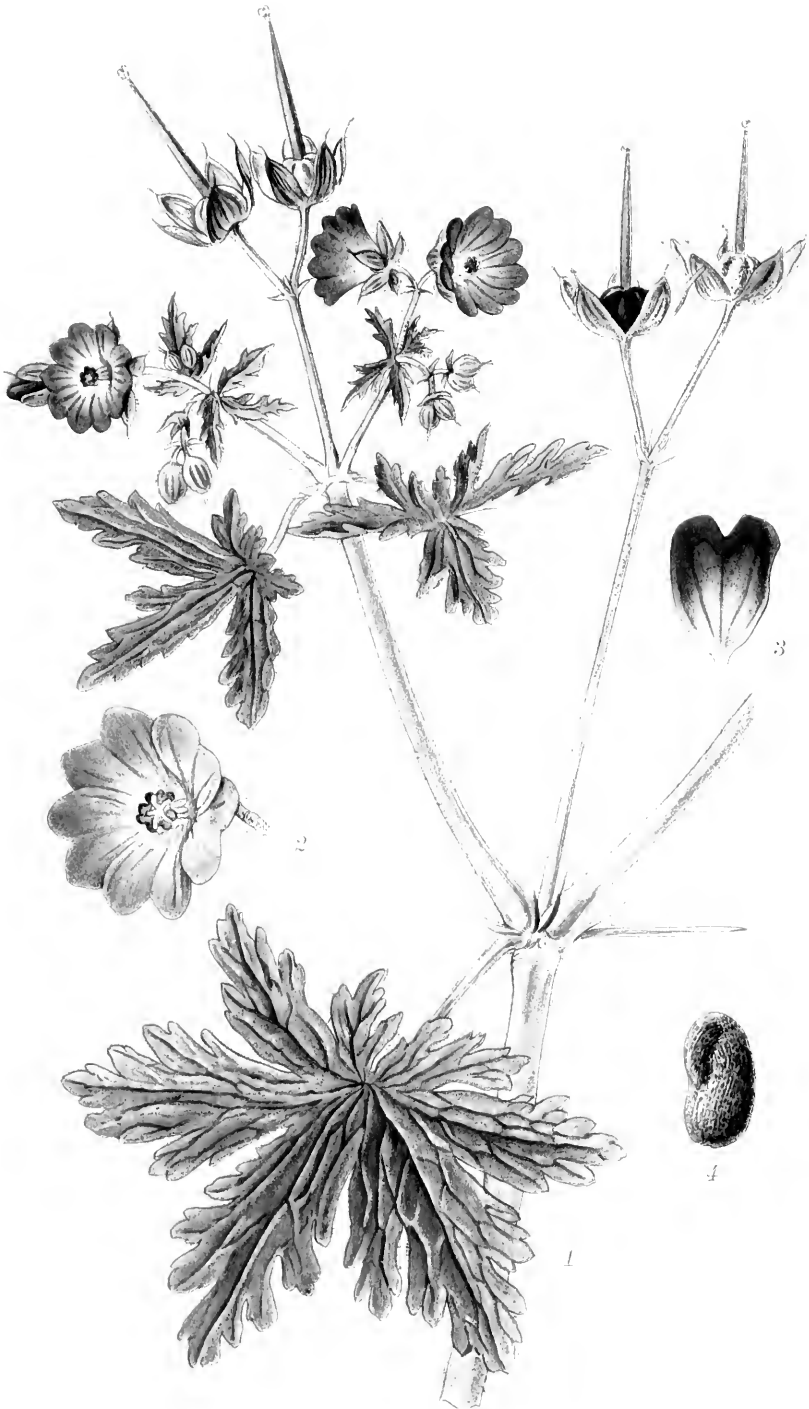
BLODRØD STORKENÆB, GERANIUM SANGUINEUM

BØLGET STORKENÆB, GERANIUM PHÆUM

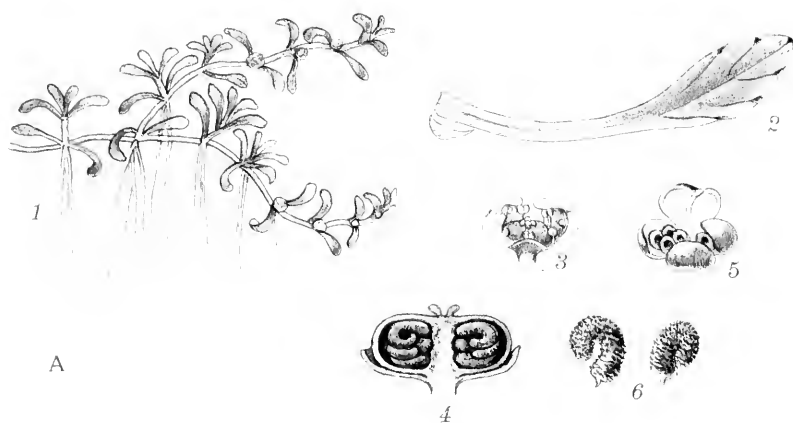

BRAATE-STORKENÆB, GERANIUM BOHEMICUM

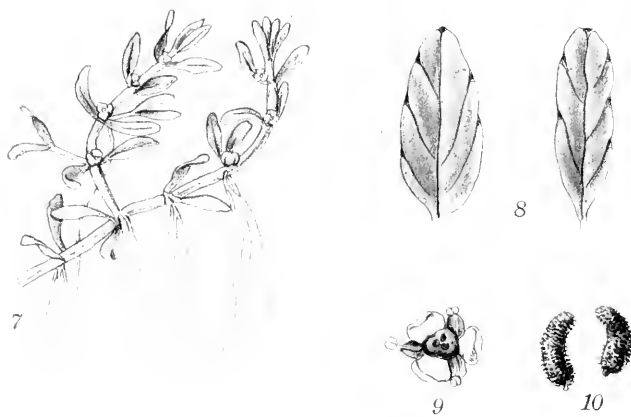

BRAATE-STORKENÆB, GERANIUM BOHEMICUM.

VAR. DEPREHENSUM

A

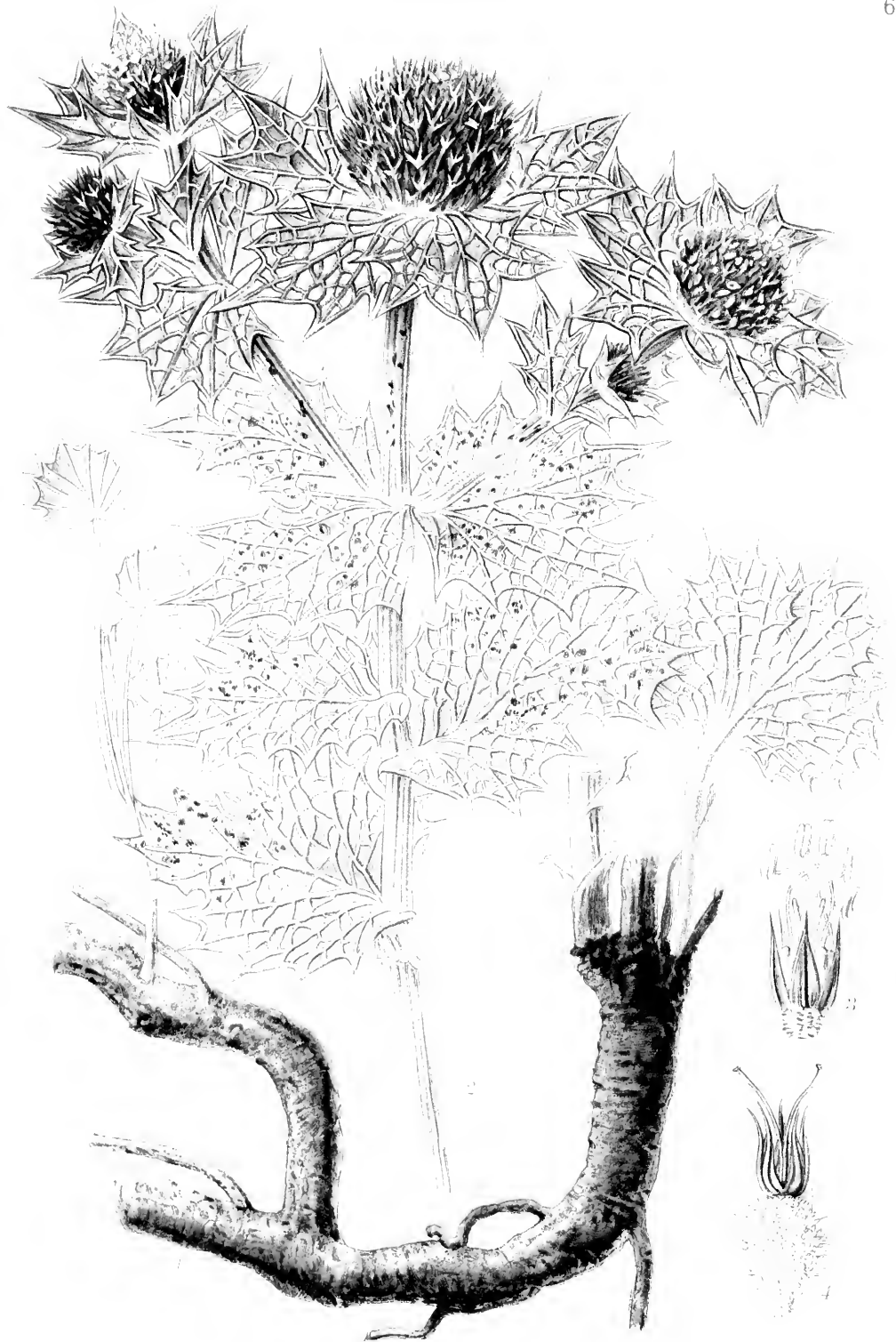
B

BÆKARVE, A. ELATINE HYDROPIPER

B. ELATINE TRIANDRA

KRISTTORN, ILEX AQUIFOLIUM

STRAND-MANDSTRO, *ERYNGIUM MARITIMUM*

HAREØRE, BUPLEURUM TENUISSIMUM

B

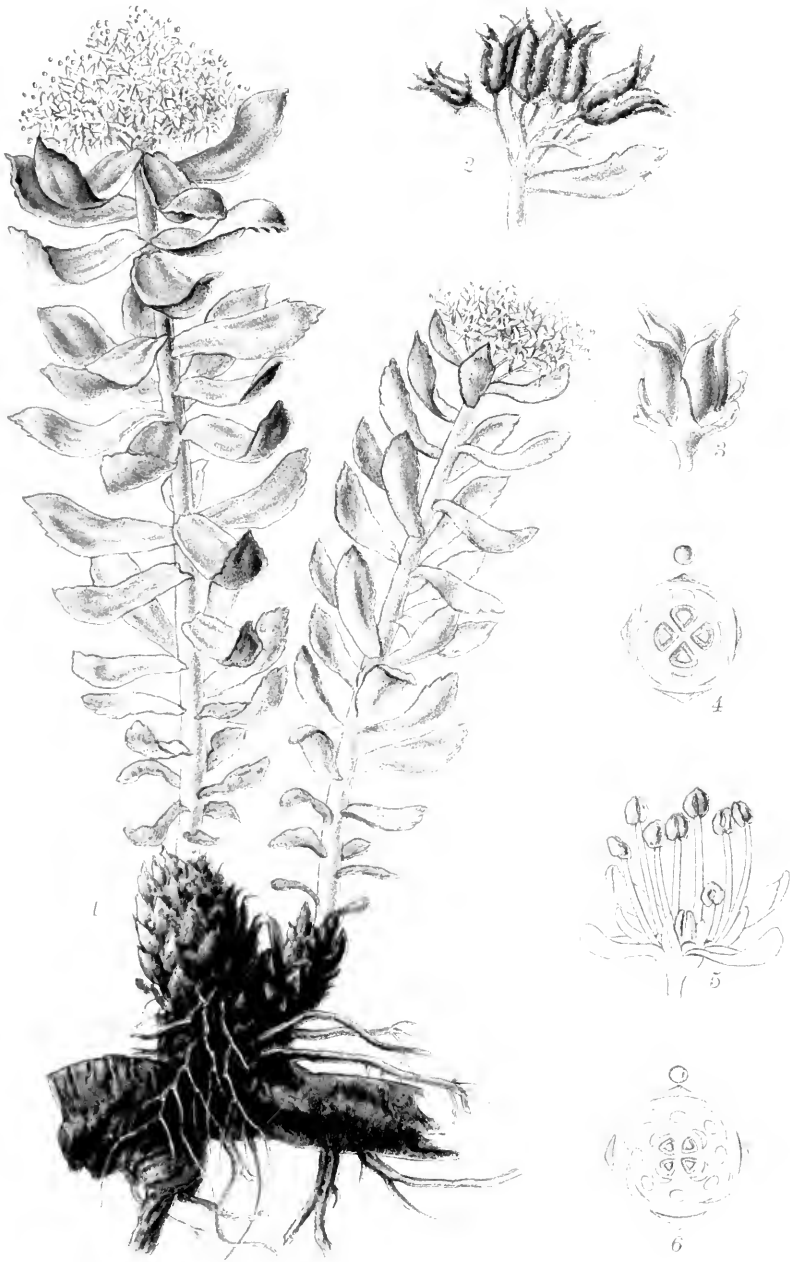

A

A. TUSINDFRØ, *RADIOLA LINOIDES*B. DVÆRGARVE, *CRASSULA AQUATICA*

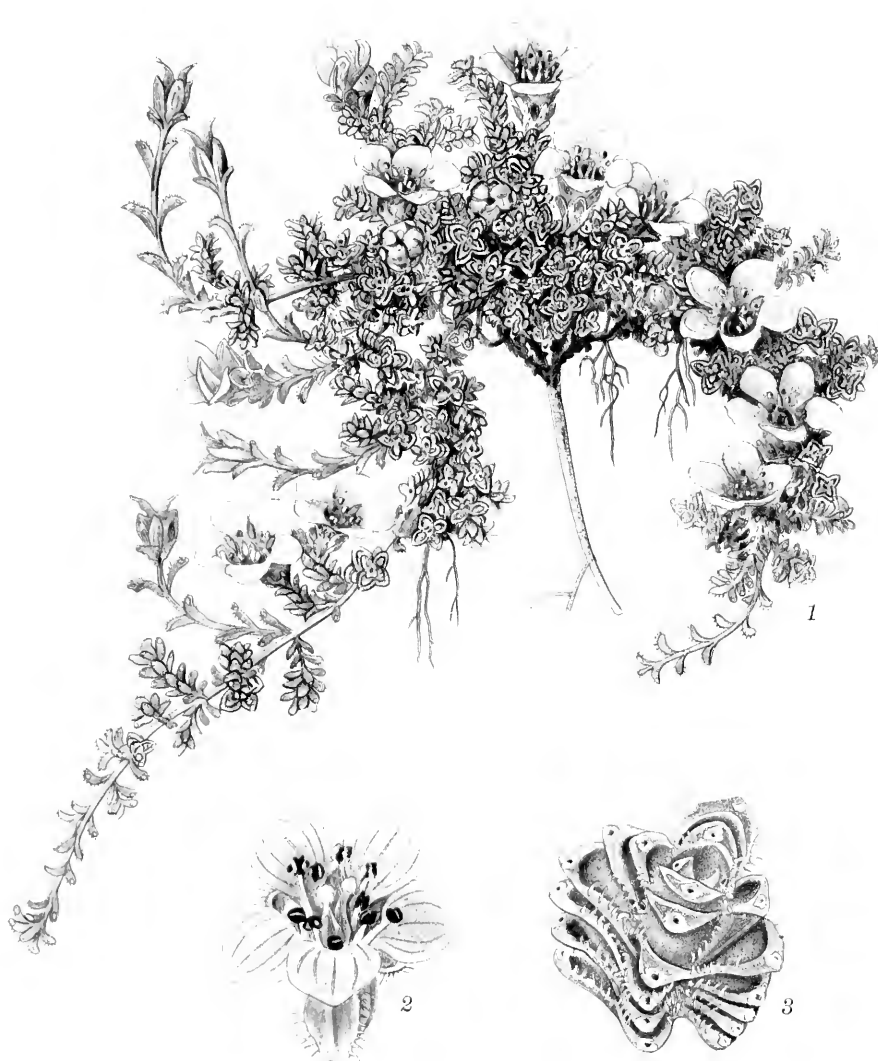
A. STRAND-STENURT, *SEDUM ANGLICUM*
 B. LIDÉN STENURT, *SEDUM ANNUUM*
 C. KLÆBRIG STENURT, *SEDUM VILLOSUM*

ROSENROD, *SEDUM ROSEUM*

SMALBLADET STENBRÆK, *SAXIFRAGA AIZOIDES*

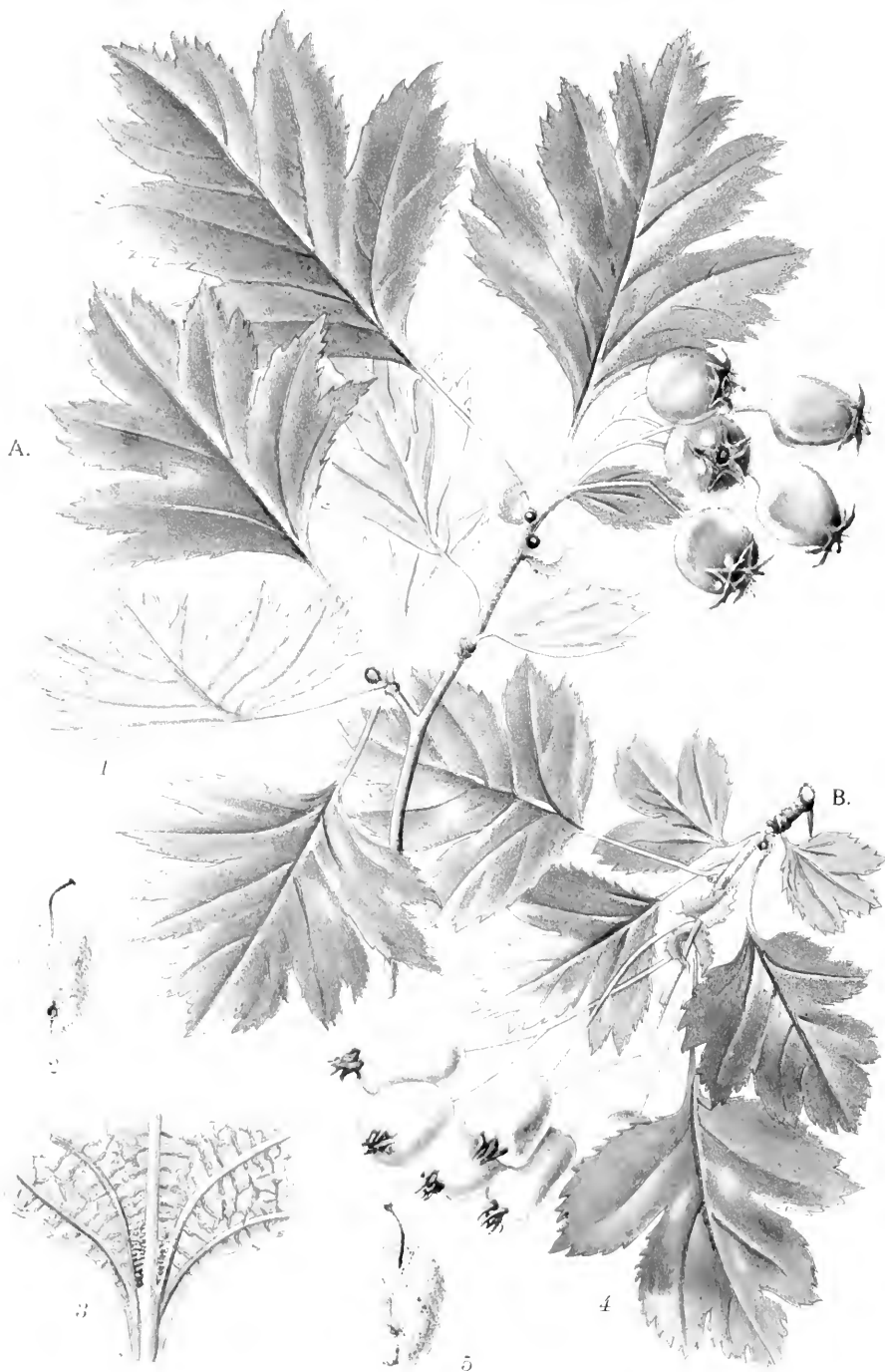
PURPUR-STENBRÆK, *SAXIFRAGA OPPOSITIFOLIA*

1
BJERGFRUE, SAXIFRAGA COTYLEDON

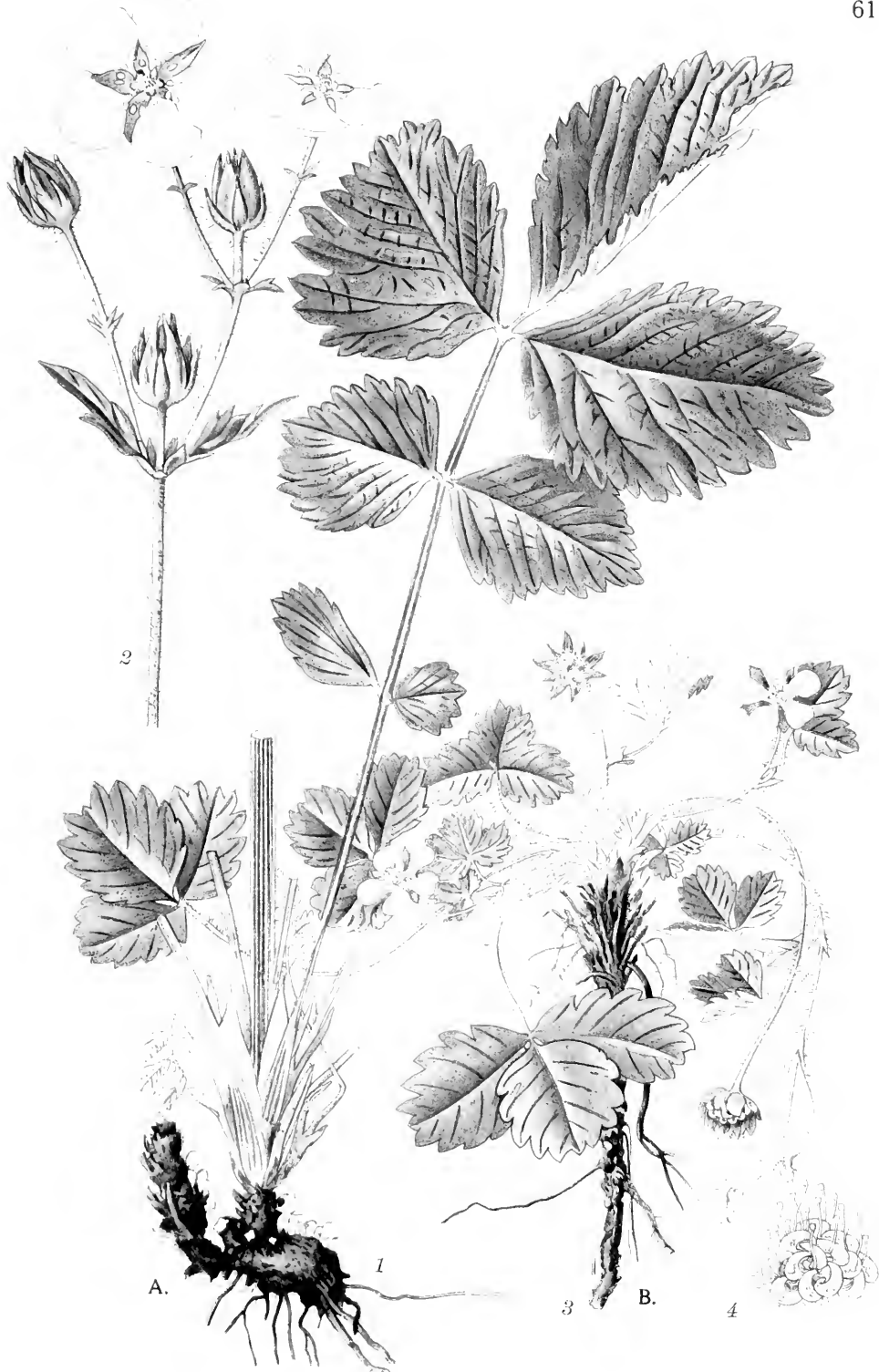

AKSEL-RØN, *SORBUS ARIA* VAR. *RUPICOLA*

HVIDTJØRN, A. *CRATÆGUS CURVISEPALA*

B. *CRATÆGUS CALYCINA*

A. HVID POTENTIL, *POTENTILLA RUPESTRIS*

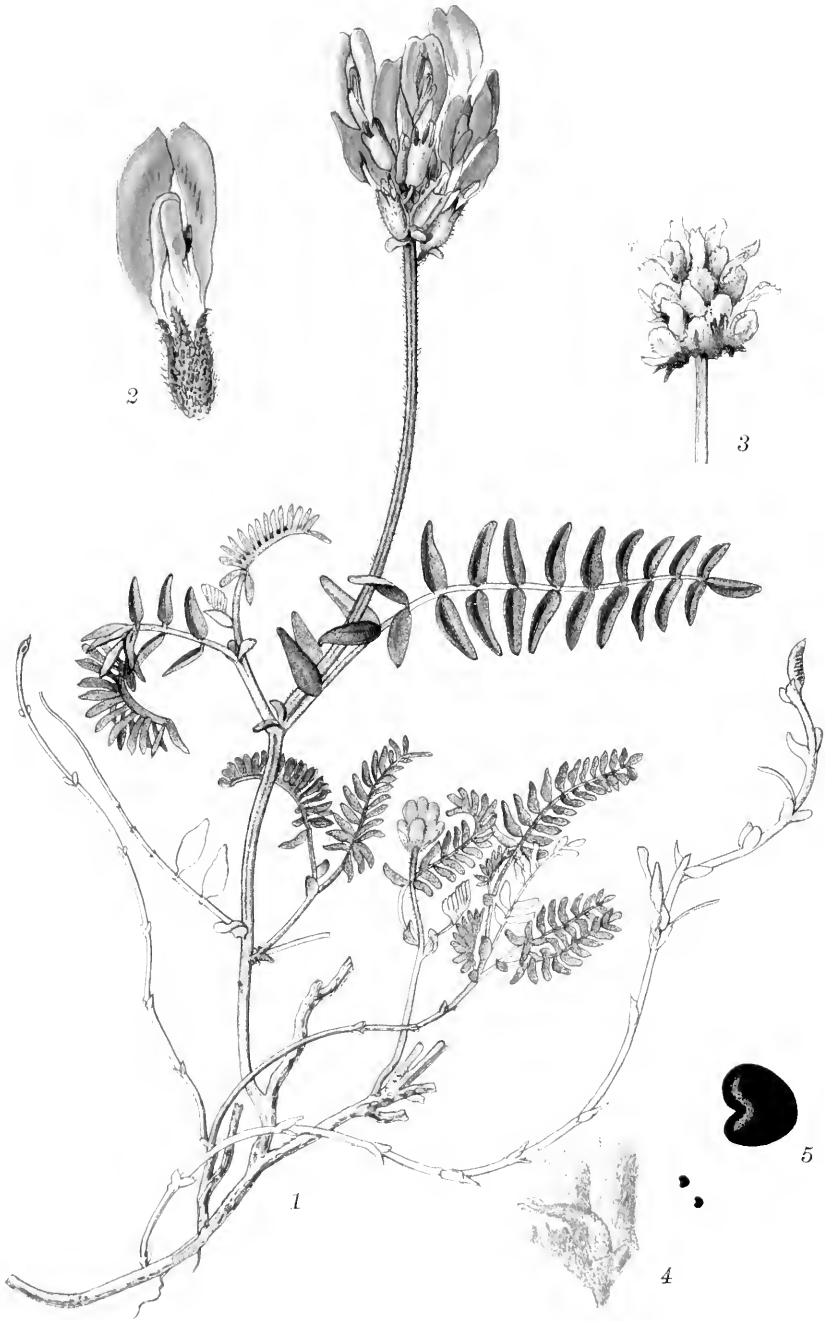
B. JORDBÆR-POTENTIL, *POTENTILLA STERILIS*

BUSK-POTENTIL, POTENTILLA FRUTICOSA

FJÆLD-ASTRAGEL, *ASTRAGALUS OROBOIDES*

DANSK ASTRAGEL, *ASTRAGALUS DANICUS*

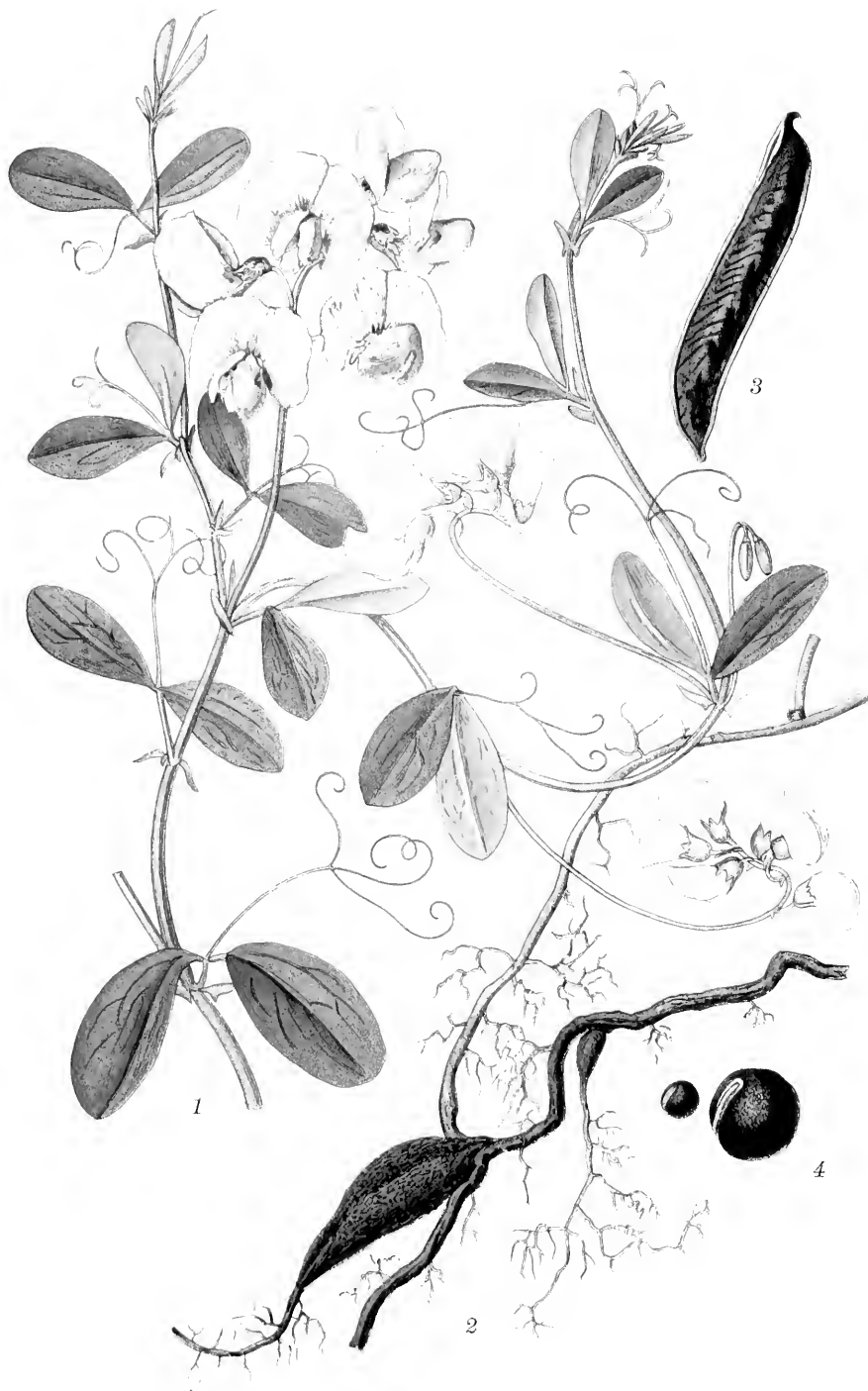
BLÆRE-ASTRAGEL, *ASTRAGALUS PENDULIFLORUS*

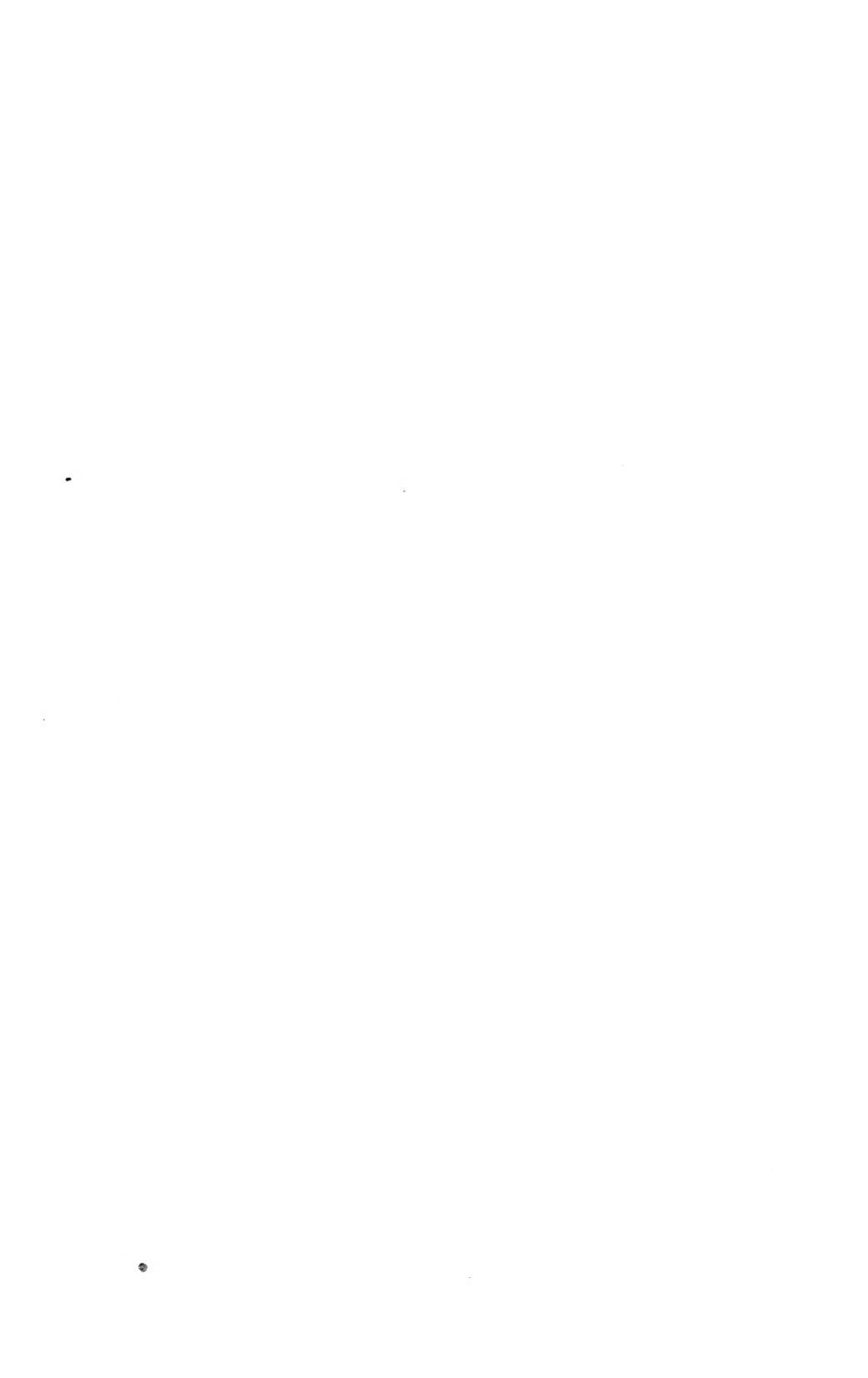
ENBLOMSTRET FLADBÆLG, LATHYRUS SPHÆRICUS

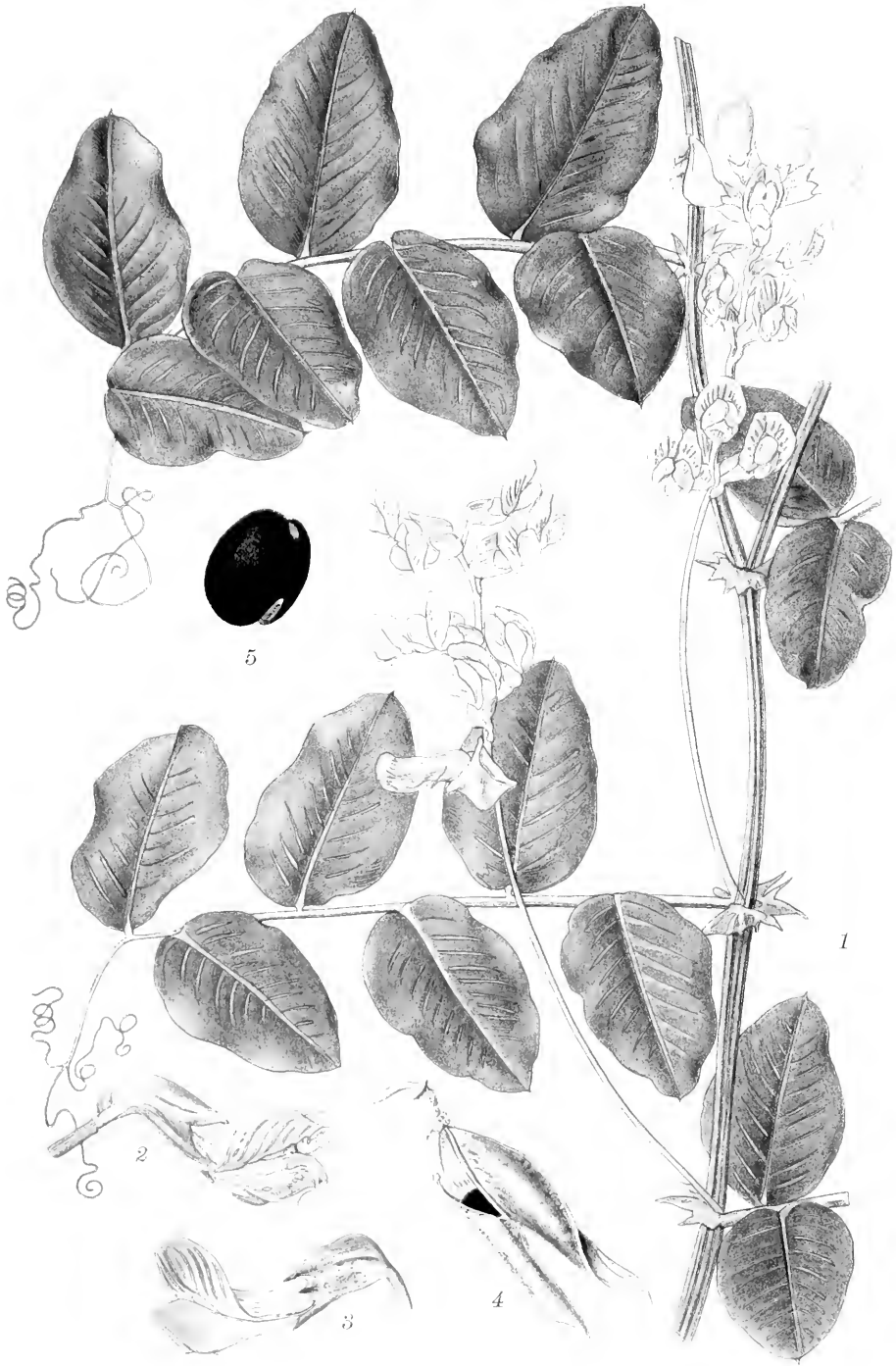

STRANDÆRT, LATHYRUS MARITIMUS

KNOLD-FLADBÆLG, *LATHYRUS TUBEROSUS*

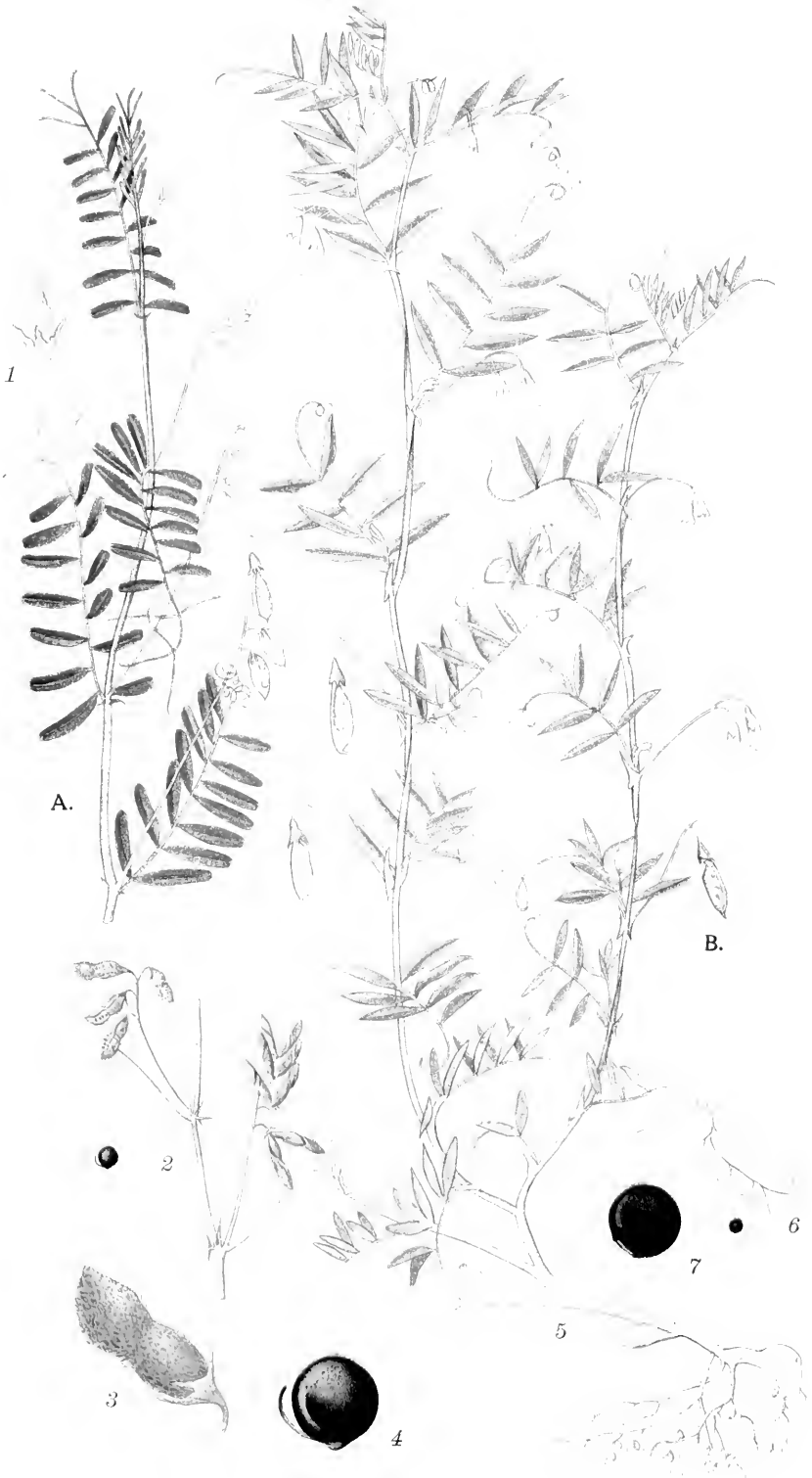

KRAT-VIKKE, *VICIA DUMETORUM*

ÆRTE-VIKKE. *VICIA PISIFORMIS*

A. LAADDEN VIKKE, *VICIA HIRSUTA*

B. TADDER-VIKKE, *VICIA TETRASPERMA*

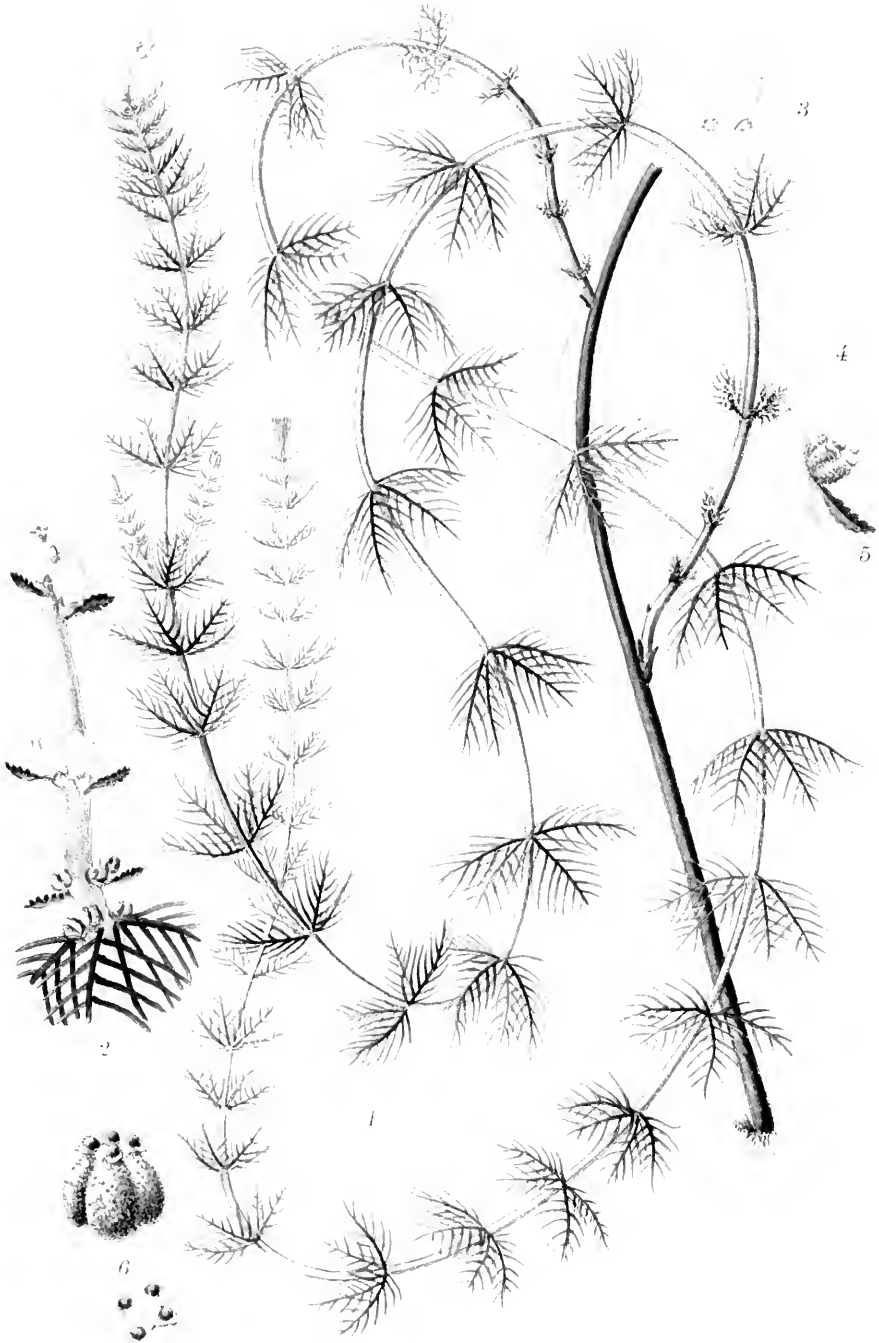
KANTBÆLG, TETRAGONOLOBUS SILIQUOSUS

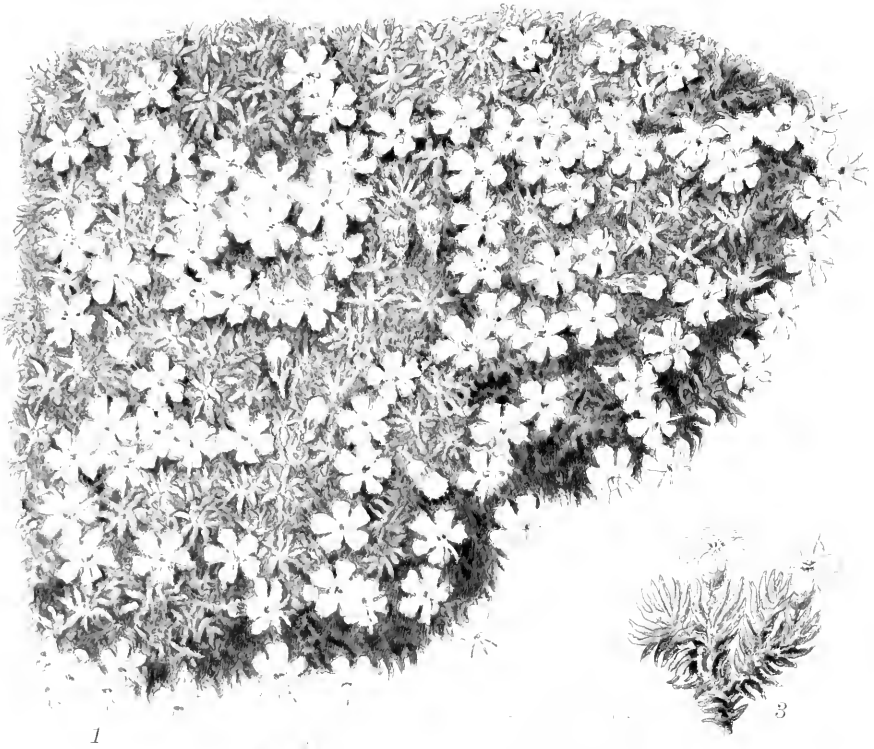
LAADDEN DUEURT, *EPILOBIUM HIRSUTUM*

VANDPORTULAK, PEPLIS PORTULA

HAAR-TUSINDBLAD, MYRIOPHYLLUM ALTERNIFLORUM

1

3

2

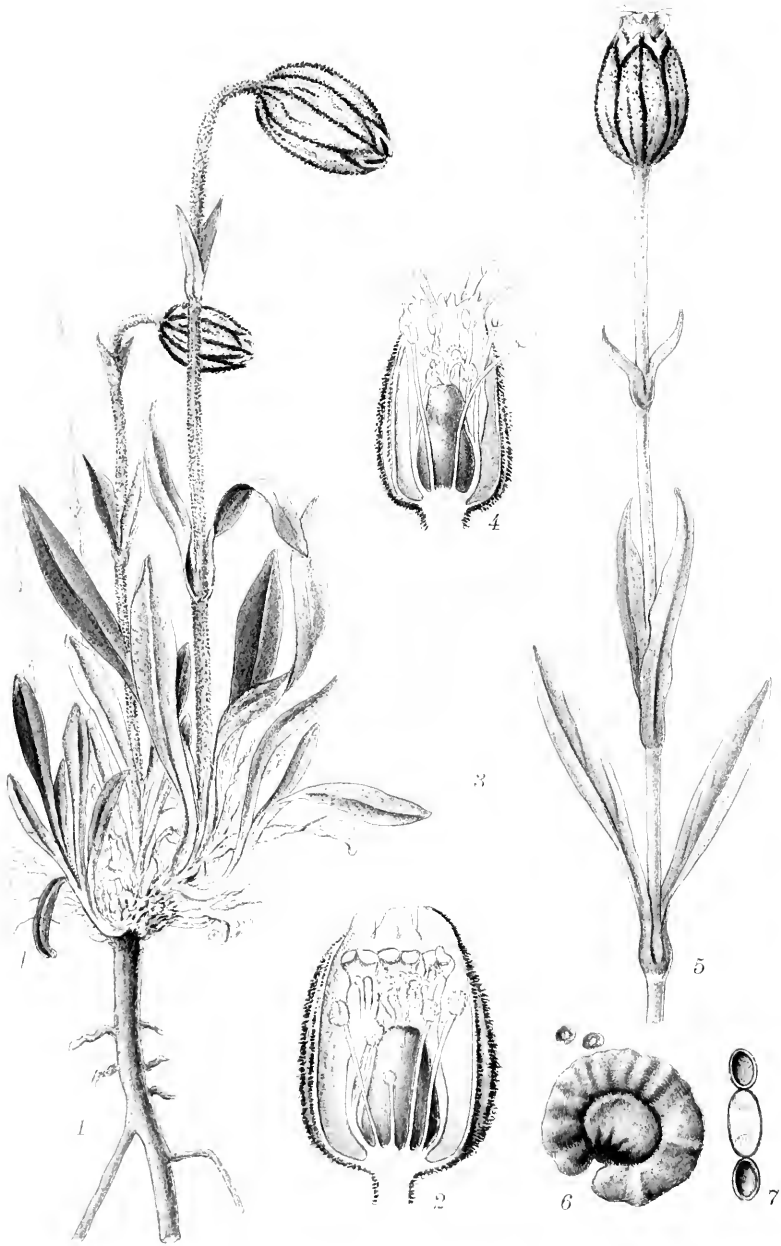

4

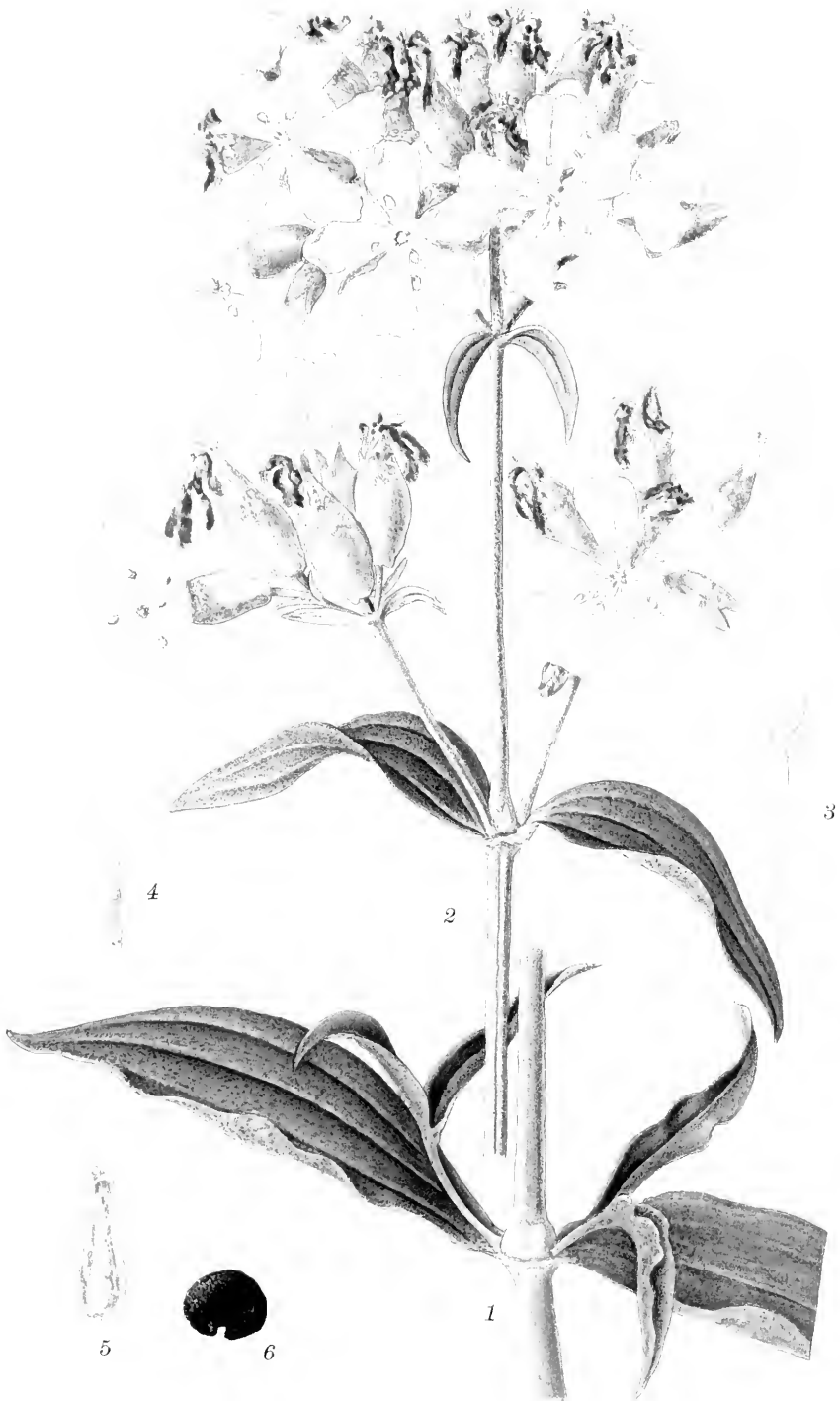

5

TUE-LIMURT, *SILENE ACAULIS*

ARKTISK PRAGTSTJÆRNE, MELANDRIUM APETALUM

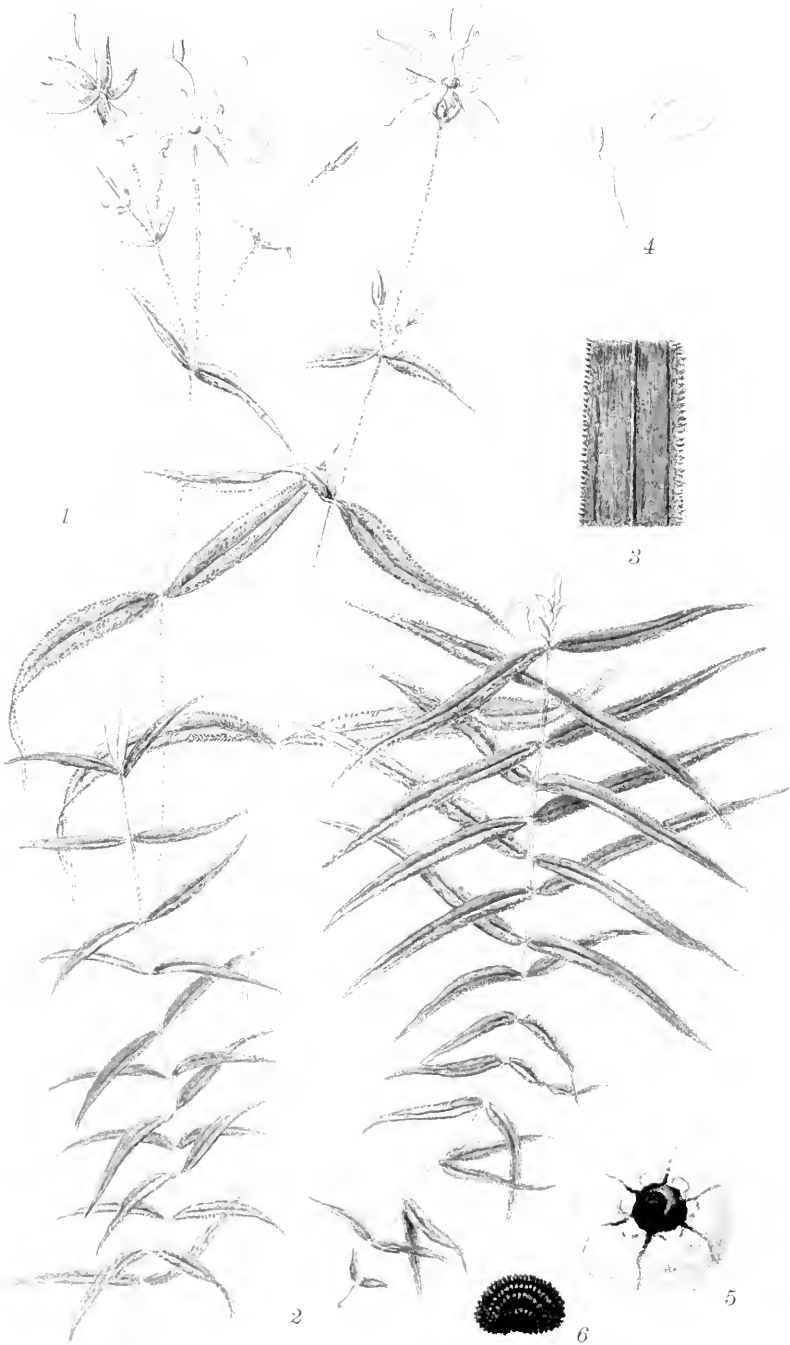

SÆBEURT, SAPONARIA OFFICINALIS

A. GIPSURT, *GYPSOPHILA FASTIGIATA*

B. KNOPNELLIKE, *TUNICA PROLIFERA*

SKARP FLADSTJÆRNE, STELLARIA HOLOSTEA

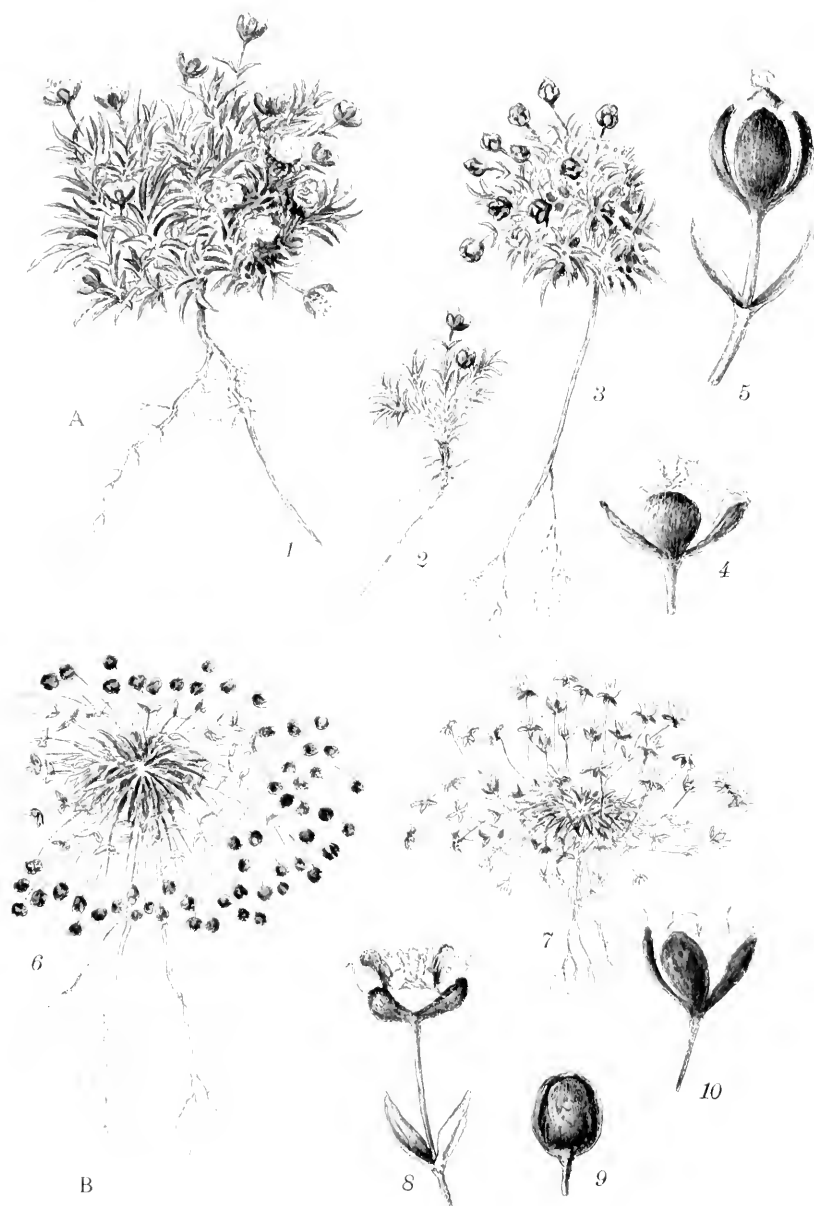
STRANDARVE, HONCKENYA PEPLOIDES

KALKARVE, *ARENARIA GOTHICA*

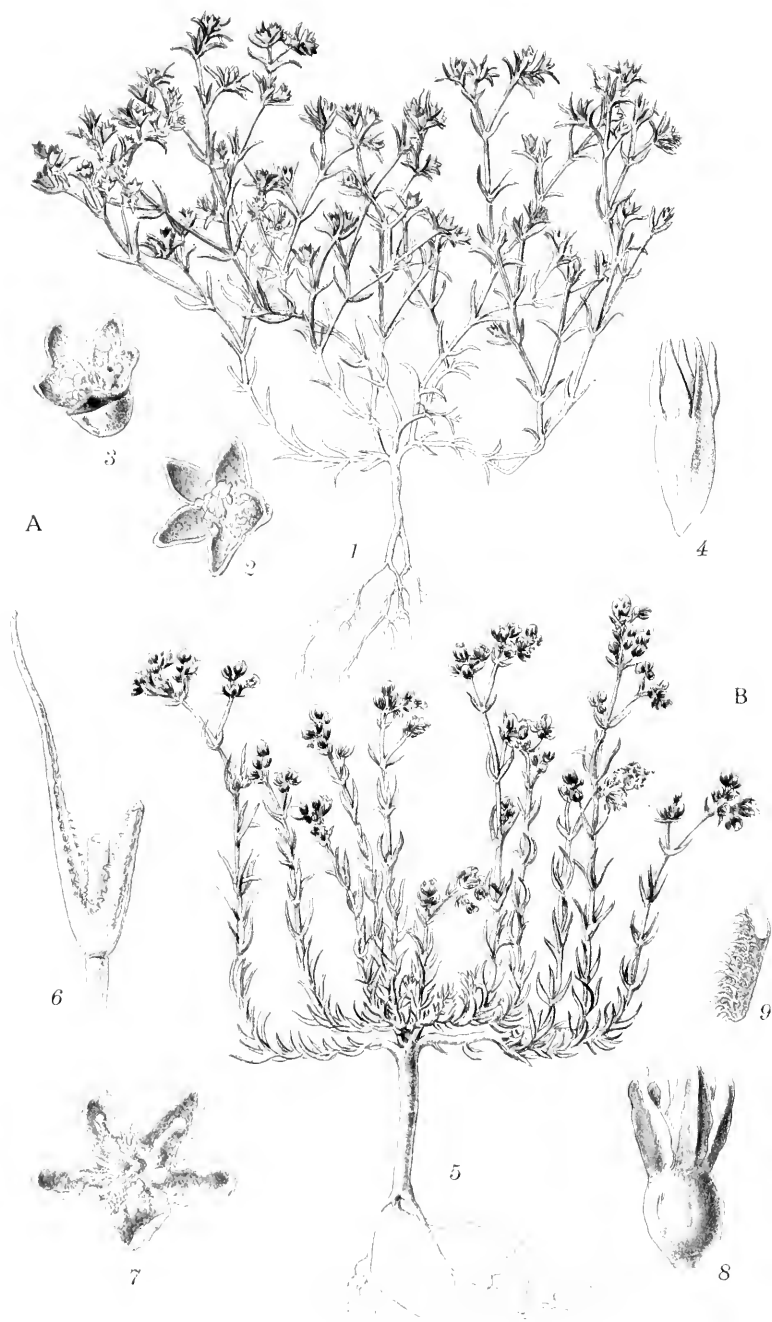

KNUDRET FIRLING, *SAGINA NODOSA*

A. TUE-FIRLING, *SAGINA CÆSPITOSA*

B. SNE-FIRLING, *SAGINA INTERMEDIA*

A. ENAARIG KNAVEL, *SCLERANTHUS ANNUUS*
 B. FLERAARIG KNAVEL, *SCLERANTHUS PERENNIS*

BRUDURT, *HERNIARIA GLABRA*

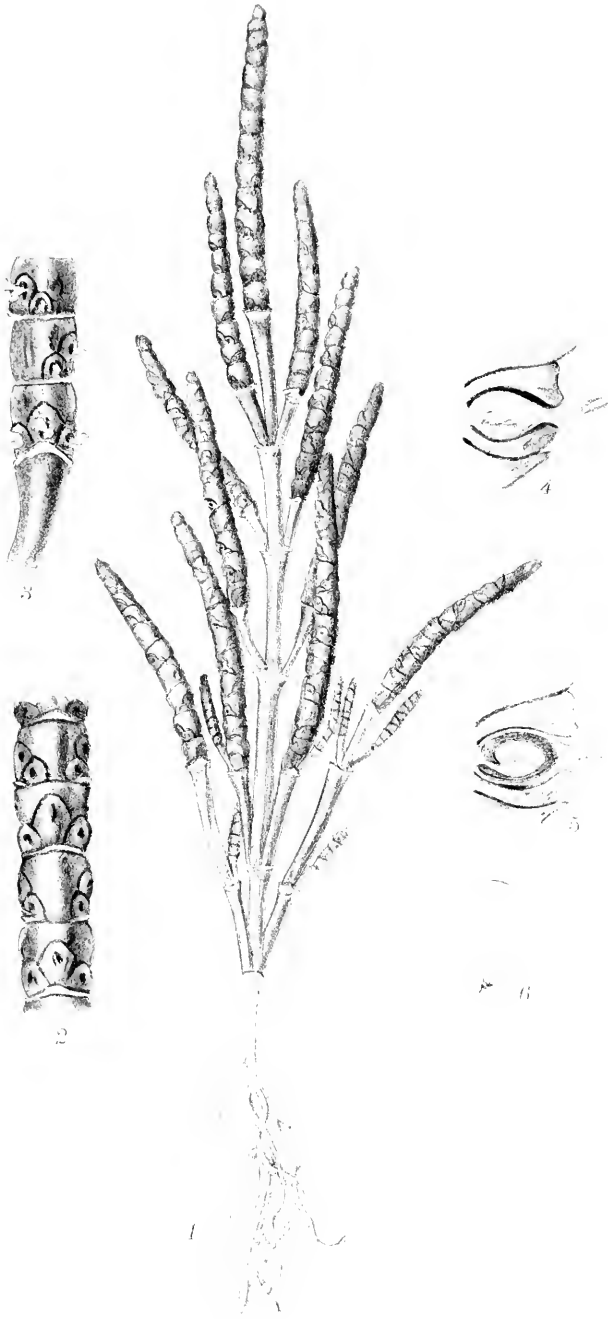
NAVLEURT, KOENIGIA ISLANDICA

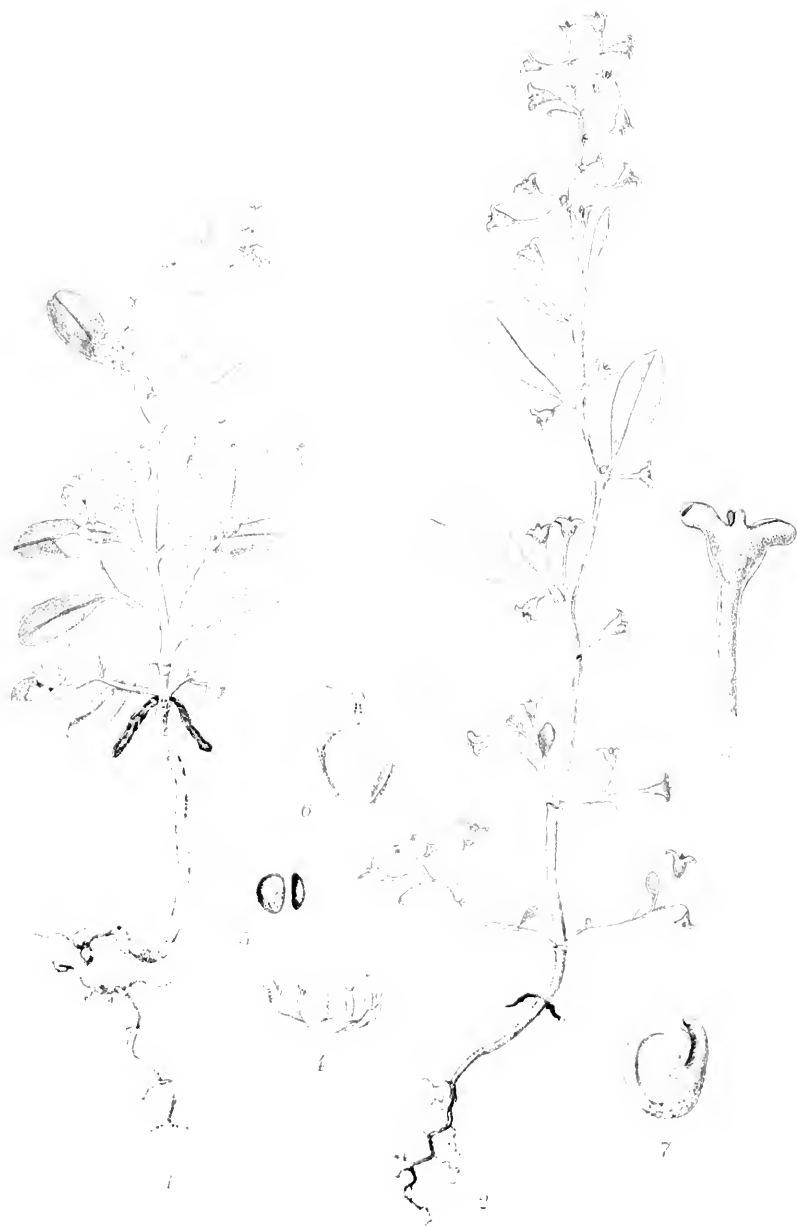
STRAND-BEDE, BETA VULGARIS VAR PERENNIS

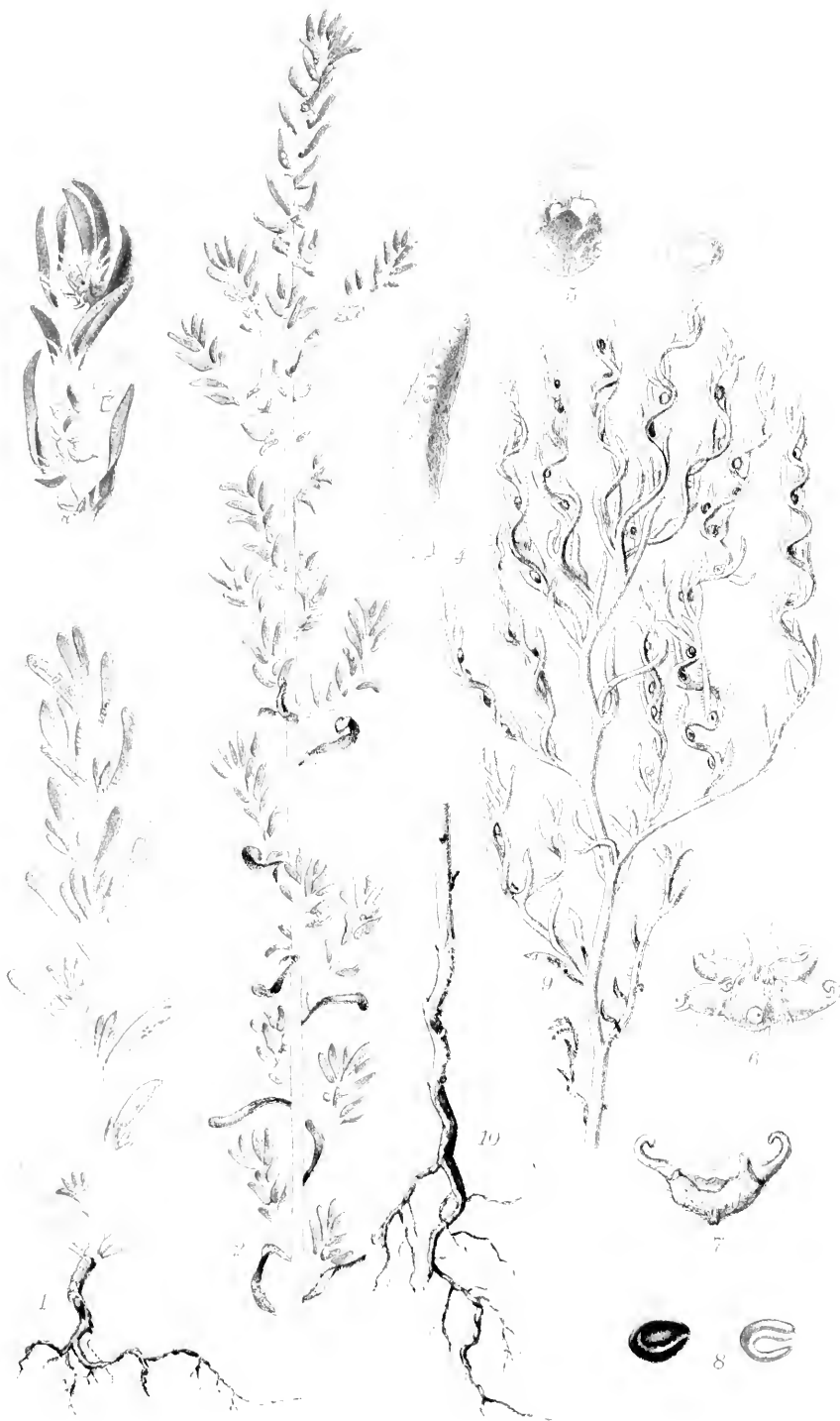
STRANDGAASEFOD, *SUAEDA MARITIMA*

KVELLER, SALICOPNIA HERBACEA

STILKET KILEBÆGER, *GIBIONE PEDUNCULATA*

TANGURT, *BASSIA HIRSUTA*

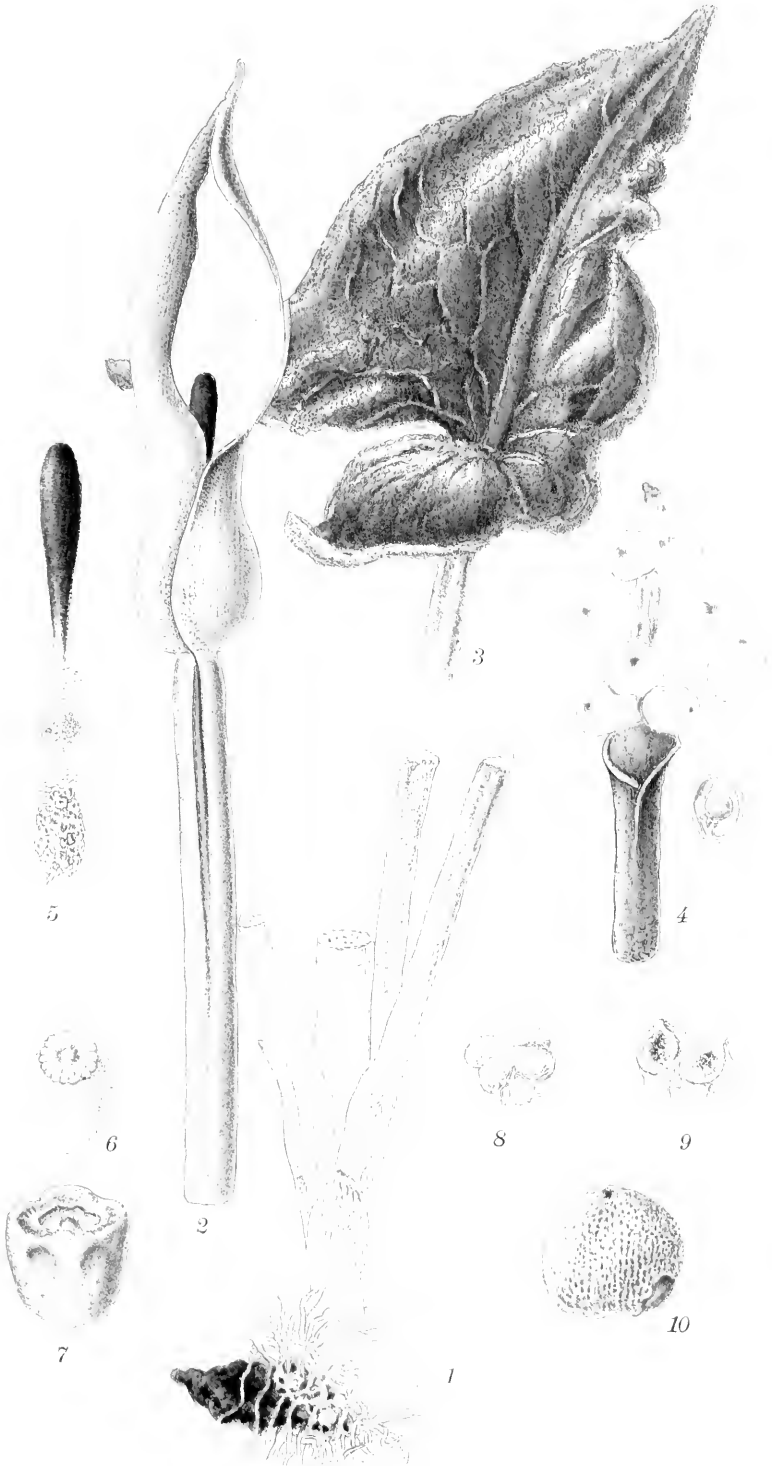
MAJ-GØGEURT, ORCHIS LATIFOLIUS

SVÆRD-SKOVLILJE, CEPHALANTHERA LONGIFOLIA

BREDKLADET HULLÆBE, HELLEBORINE LATIFOLIA

DANSK INGEFÆR, *ARUM MACULATUM*

NAJADE, NAJAS MARINA

BLOMSTERSIV, SCHEUCHZERIA PALUSTRIS

BRUN FLADAKS, *CYPERUS FUSCUS*

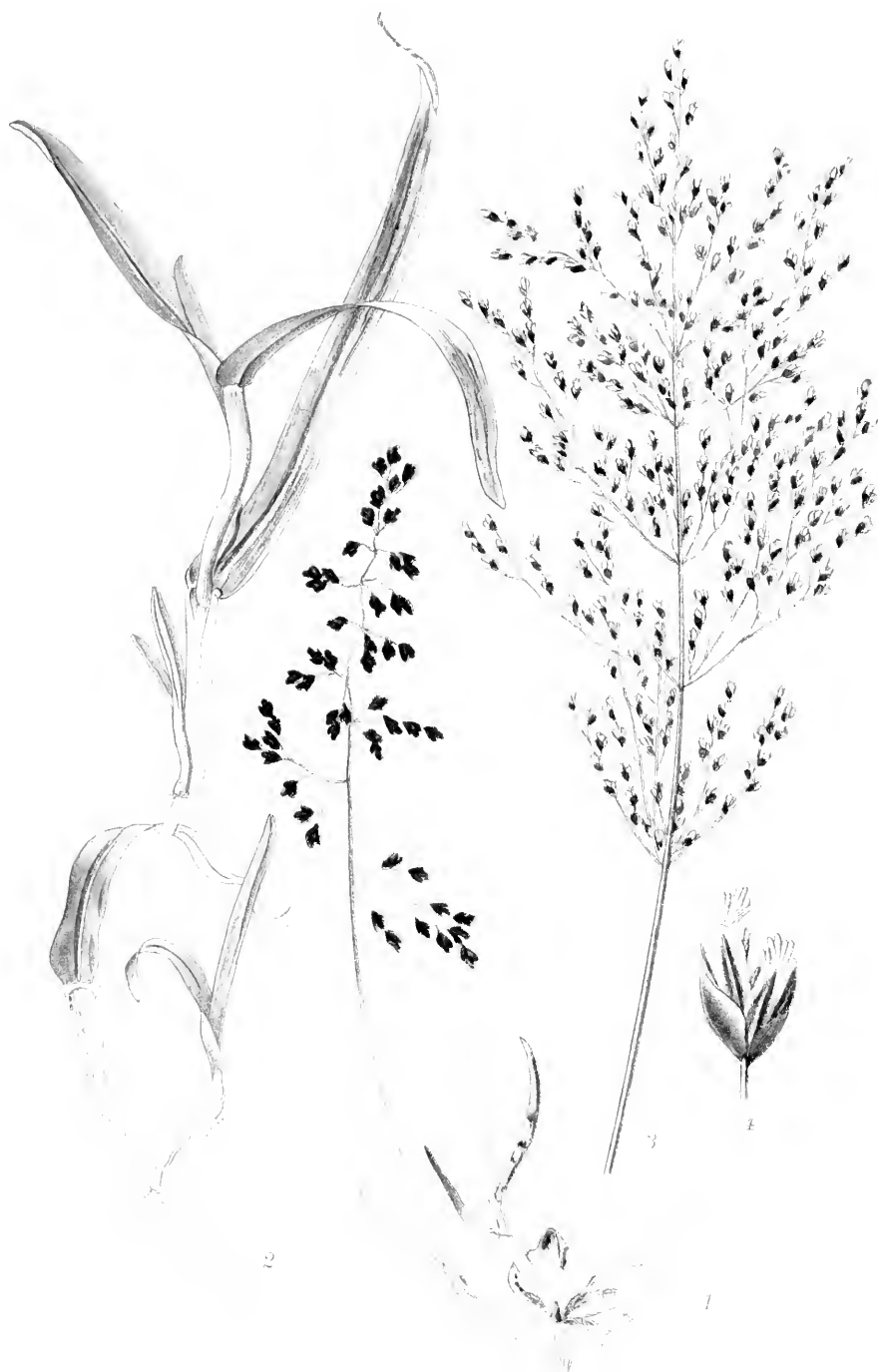
RISGRÆS, LEERSIA ORYZOIDES

HÆNGEGRÆS, COLPODIUM FULVUM VAR. PENDULINUM

STRAND-ANNEI. GRÆS, PUCCINELLIA MARITIMA

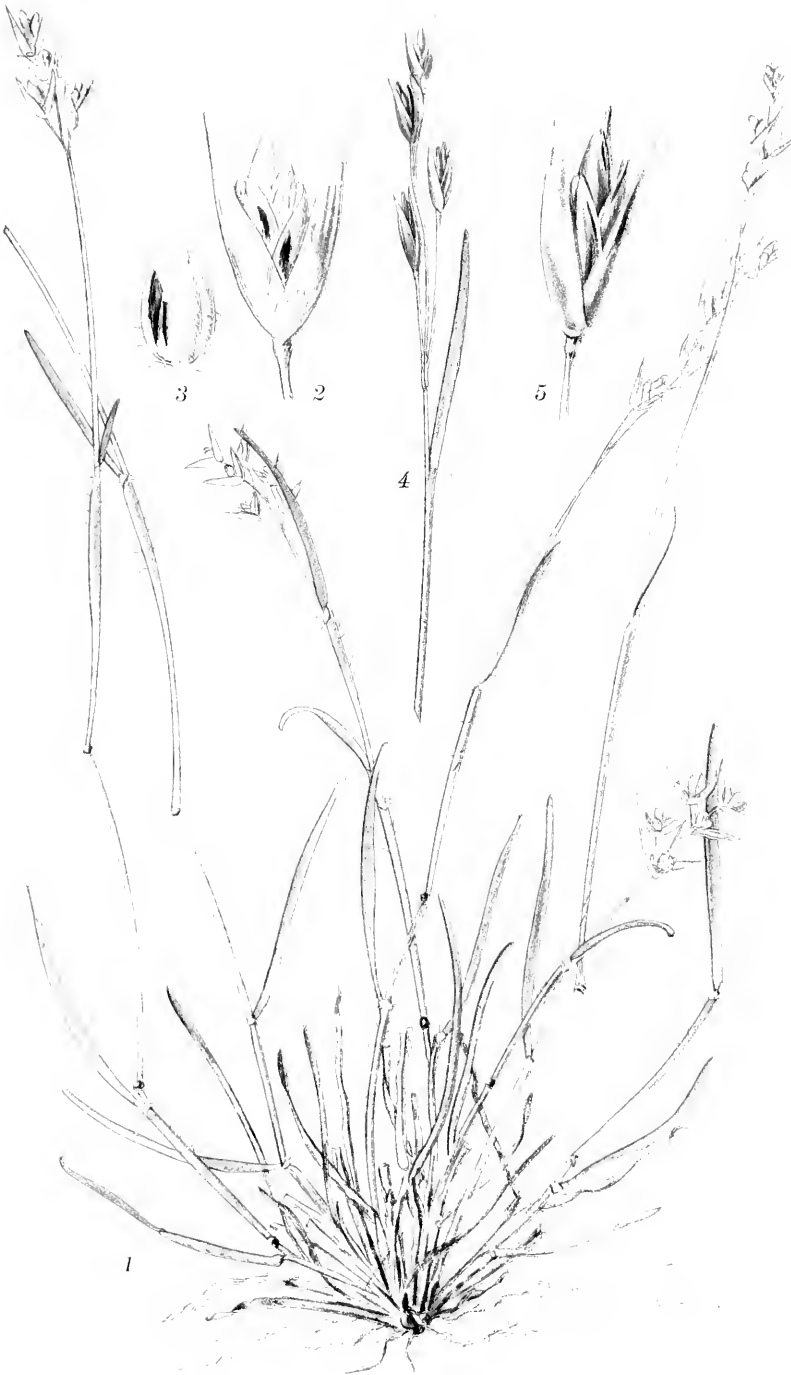

TÆPPEGRÆS, CATABROSA AQUATICA

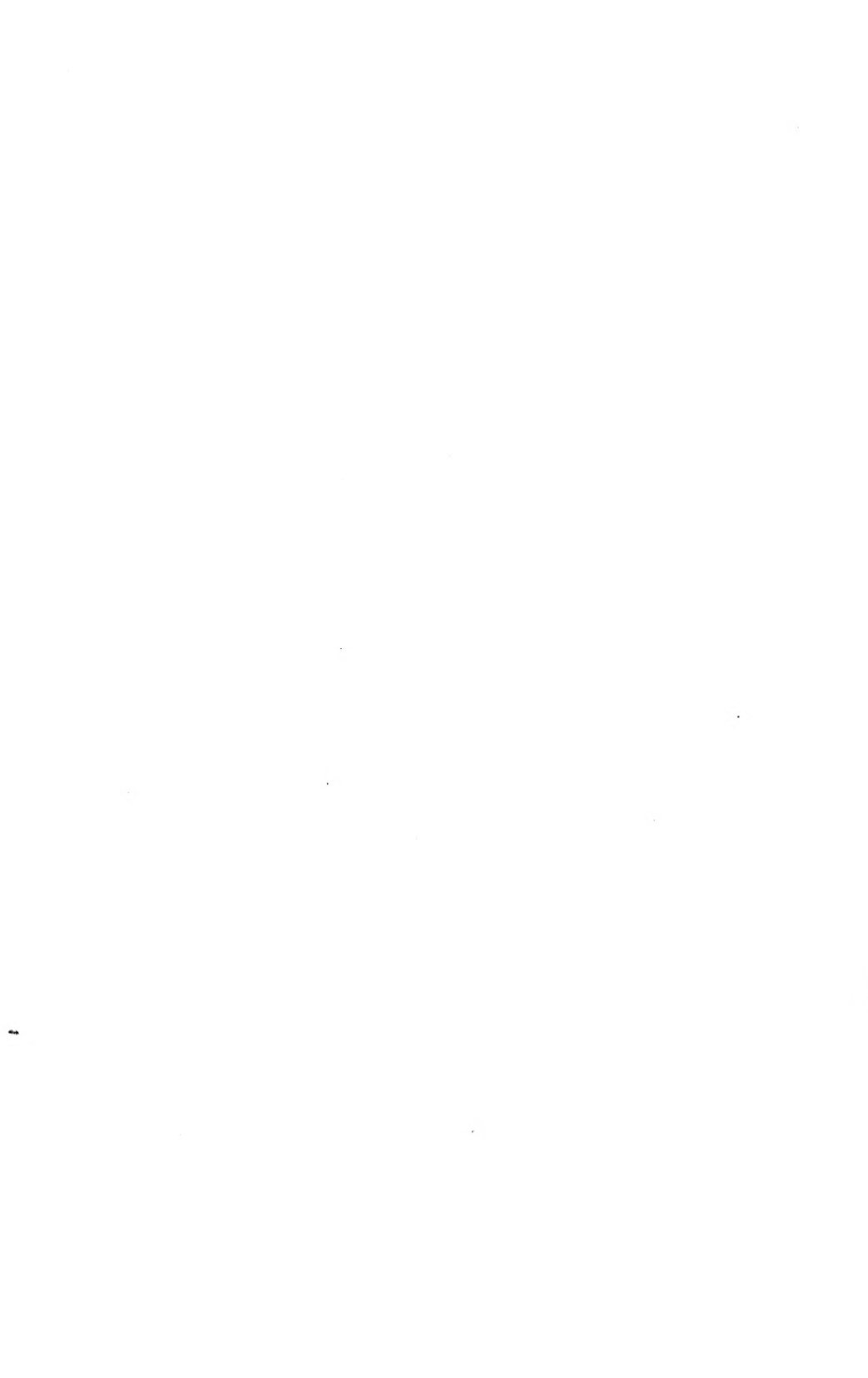

SNEGRÆS, A. PHIPPSIA ALGIDA

B. PHIPPSIA CONCINNA

TANDBÆLG, SIEGLINGIA DECUMBENS

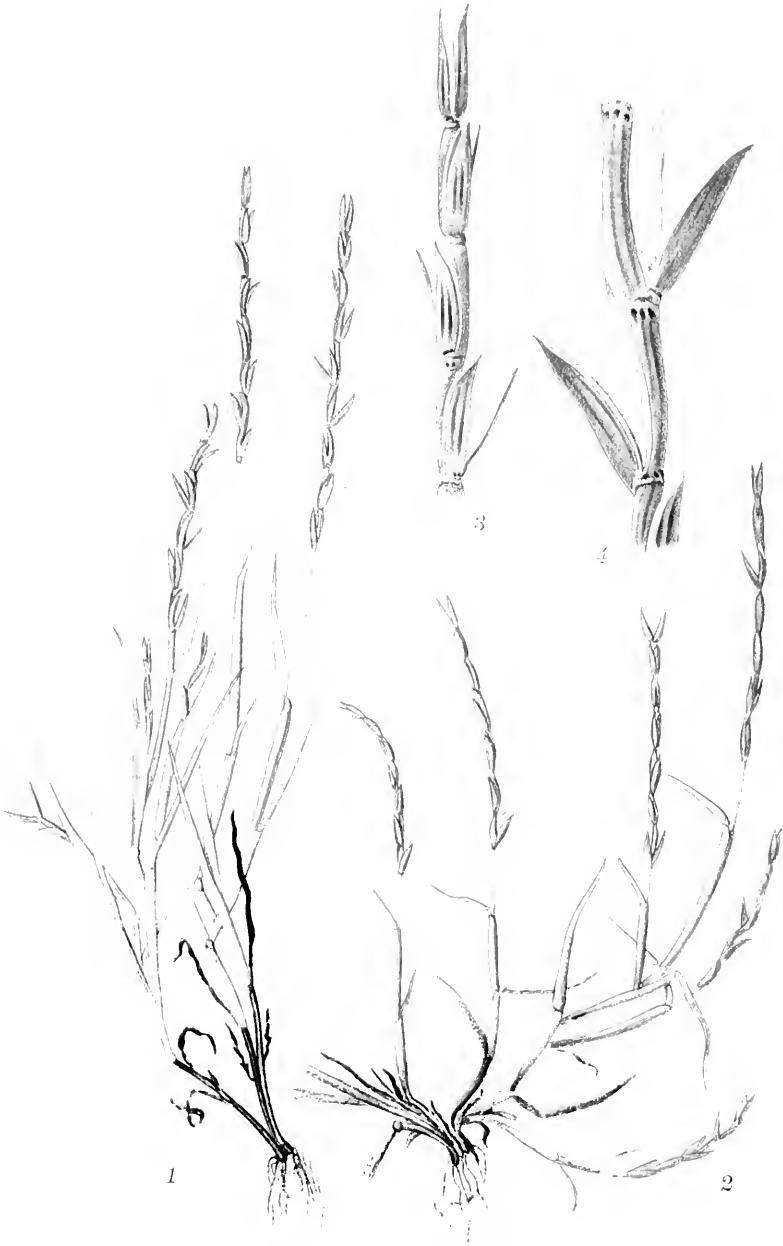

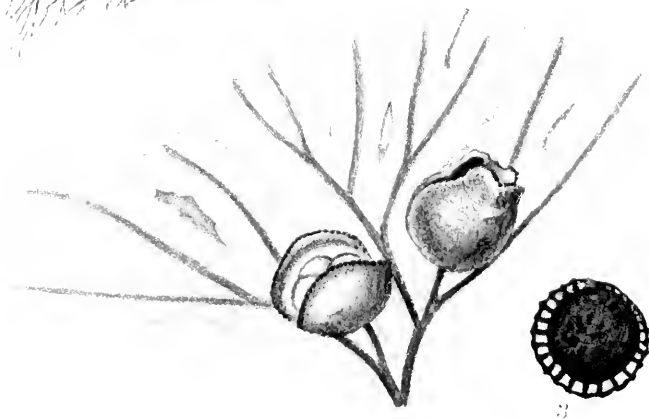
KLIT-KAMBUNKE, KOELERIA GLAUCA

SANDSKÆG, *CORYNEPHORUS CANESCENS*

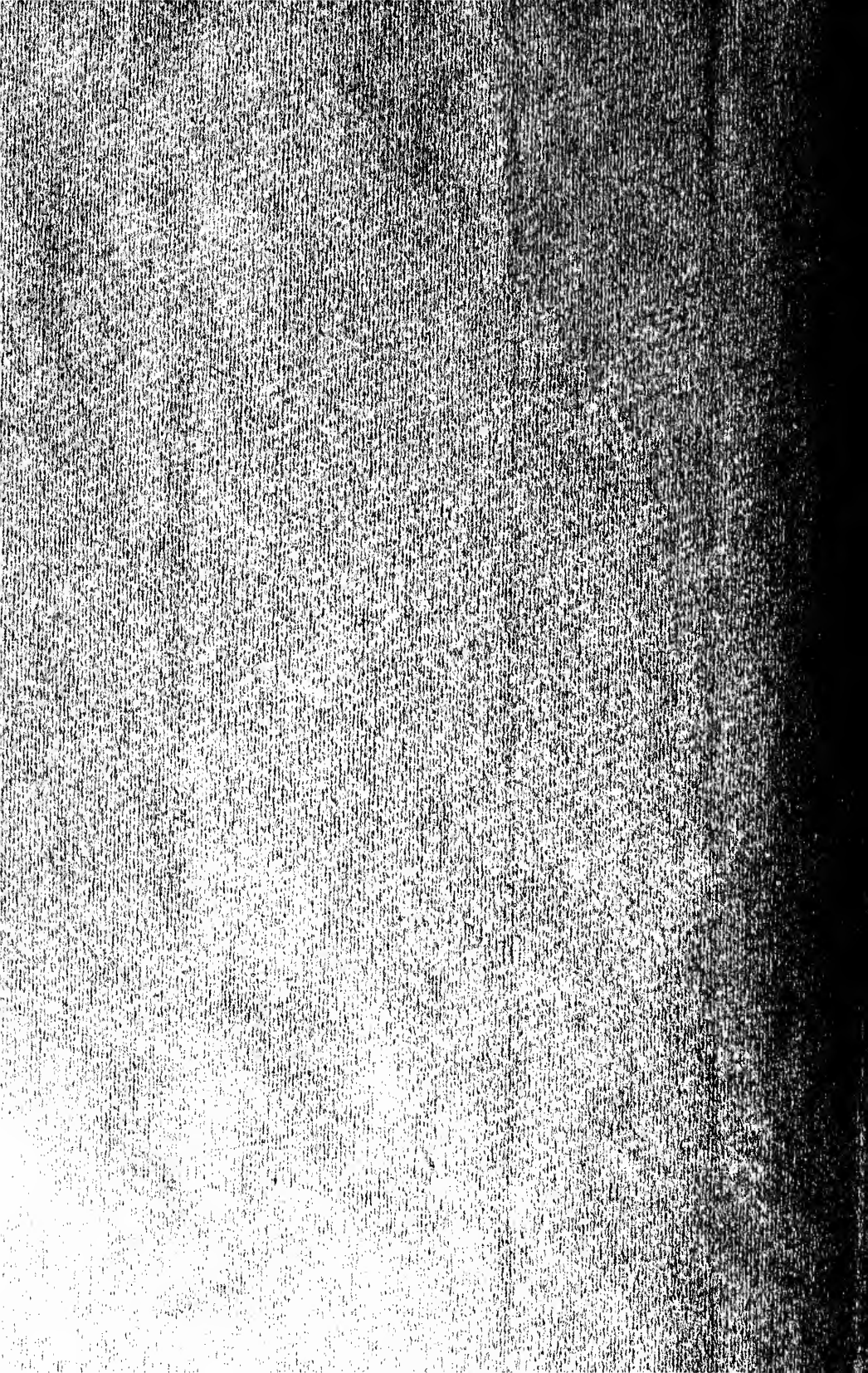
SPIDSHALE, *LEPTURUS FILIFORMIS*

HINDEBREGNE, HYMENOPHYLLUM PELTATUM

DVÆRGULVEFOD, SELAGINELLA SELAGINOIDES

New York Botanical Garden Library

OK 286 .M4 1917 v.4 gen
Mentz. August/Billeder af nordens flora

3 5185 00104 0607

